YVONNE ESTIENNE

O FLACĂRĂ ÎN VITRALIU
Amintiri despre Monseniorul Ghika

YVONNE ESTIENNE

O FLACĂRĂ ÎN VITRALIU
Amintiri despre Monseniorul Ghika

Traducere din limba franceză
de Mihaela Voicu

Note de Luc Verly şi Emanuel Cosmovici

Editura ARCB
2013

Autorul şi titlul original: Yvonne Estienne, ***Une flamme dans le vitrail. Souvenirs sur Mgr Ghika,*** **Éditions du Chalet, Lyon, 1963**

Consultaţi: Luc Verly, Emanuel Cosmovici
Tehnoredactare şi copertă: Iulia Cojocariu
Corectură: Genoveva Mihuţescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ESTIENNE, YVONNE
O flacără în vitraliu : amintiri despre Monseniorul Ghika / Yvonne Esienne ; trad.: Mihaela Voicu ; pref.: Contele Pierre de Briey. - Bucureşti : Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-973-1891-74-3

I. Voicu, Mihaela (trad.)
II. Pierre de Briey, conte (pref.)

282(498+44) Ghika,Vl.(0:82-94)
821.133.1-97=135.1
821.133.1-94=135.1

Ilustraţia copertei: Vladimir Ghika, la Paris, în 1923

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Cu această carte, oferim cititorilor noştri o primă traducere românească a unei biografii a Monseniorului Ghika, biografie scrisă de un martor ocular. Între anii 1925-1939, autoarea – Yvonne Estienne – a fost o apropiată colaboratoare a Monseniorului Ghika, preluând de la el anumite responsabilităţi pentru formarea tinerelor în cadrul asociaţiei *Notre-Dame de France*, ramura feminină a Centrului de Studii Religioase înfiinţat de Jean Daujat. Tot ea este şi la originea asociaţiei *Virgo Fidelis*, creată sub imboldul Monseniorului Ghika.

Avantajului acestor mărturii de primă mână li se adaugă personalitatea cu totul singulară a Yvonnei Estienne, autoare a numeroase cărţi de spiritualitate, laureată a premiului Academiei Franceze.

Cartea de faţă a fost scrisă pe baza multor documente, dintre care unele n-au fost regăsite. Yvonne Estienne a purtat o intensă corespondenţă şi s-a întâlnit de multe ori cu Elisabeth Ghika, soţia lui Dimitrie, fratele Monseniorului. Aceasta i-a pus la dispoziţie documente păstrate în familie şi împreună s-au sfătuit asupra modului de redactare, într-atât încât, într-o scrisoare din 20 iunie 1963, Yvonne Estienne o consideră pe Elisabeth coautoare a acestei cărţi (v. Anexa 1).

Iată de ce am ţinut să oferim cititorilor români, cu note explicative la subsol, această biografie care, prin vivacitatea specifică autoarei şi detaliile „de la sursă”, fac o evocare plină de prospeţime şi actualitate a Monseniorului Ghika.

SCRISOARE-PREFAŢĂ
a Contelui Pierre de Briey, nepot al Monseniorului Ghika şi ginere al prinţului Dimitrie Ghika, către Yvonne Estienne

Stimată Domnişoară,

Îmi cereţi lucrul cel mai uşor şi cel mai greu, rugându-mă să scriu câteva cuvinte despre cartea dumneavoastră. Cel mai uşor, fiindcă e vorba de evocarea unei rude foarte dragi şi mereu prezentă în inima noastră. Cel mai greu, căci cartea dumneavoastră este în întregime o rugăciune şi este nevoie de o cutezanţă incredibilă ca să vorbeşti despre o rugăciune. Nu voi putea găsi niciodată tonul şi intensitatea potrivite acestor rânduri atât de fervente, scrise în prezenţa lui Dumnezeu. Relatarea dumneavoastră atât de omogenă scapă oricărei încercări de a o cuprinde, oricărui calificativ.

Mi se pare, totuşi, că aş putea, fără a dovedi prea mare lipsă de respect faţă de sfântul preot care a fost Monseniorul Ghika, să-l evoc la rândul meu, aşa cum el mi-a apărut atunci când am intrat în familia lui şi mai ales când a venit să ne vadă în Africa Centrală, la întoarcerea din călătoria sa la Sydney, cu prilejul Congresului Euharistic. Cu părul şi barba albe, ochi foarte blânzi, capul puţin adus înainte, silueta sa imaterială dădea impresia de oboseală şi de fragilitate. Te aşteptai să-l vezi poticnindu-se în orice moment. Trebuia să-l vezi mergând cu pasul său suplu şi egal de om de la munte ca să înţelegi că

acest ins firav era neobosit şi că nu va înceta să slujească şi să binecuvânteze decât când avea să intre, complet epuizat, în însăşi viaţa Dumnezeului său. Slăbiciunea sa era totuşi reală, dar devenea în chip tainic în el o forţă blândă şi irezistibilă. Nu era nimic calculat în atitudinea lui. Părea să aştepte, disponibil precum o corabie cu toate pânzele sus, vântul prielnic, adică chemarea Providenţei, sub toate formele. Nimeni nu a practicat mai mult decât el ceea ce Părintele Jean-Pierre de Caussade numeşte „sacramentul momentului prezent”[1]. De altfel, el însuşi scrie undeva, în *Pensées pour la suite des jours*: „Prezentul are un nume deosebit de elocvent. Este în primul rând prezent[2], un dar al lui Dumnezeu, care cheamă, înainte de orice altă faptă, la mulţumire”. Această disponibilitate totală faţă de voinţa Providenţei era ca un corolar al simplităţii, al firescului cu care reacţiona în orice împrejurare. Cunoscuse, desigur, renunţări foarte dureroase, însă niciuna din aceste zguduiri nu-i asprise caracterul, nici nu-l făcuse să se poarte cu afectare. Era asemenea unui copil expus fără apărare loviturilor vieţii şi, pentru că avea acest dar al copilăriei, el, savantul, omul de litere, găsea fără efort drumul către

[1] „Sacramentul momentului prezent” este o lucrare atribuită în general lui Jean-Pierre de Caussade. E posibil să fi fost scrisă de o femeie, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, şi publicată în 1860, atribuindu-se lui Jean-Pierre de Caussade, datorită amintirii lăsate ca îndrumător spiritual la vizitandine – *n.red.*

[2] Joc de cuvinte: în franceză *présent* înseamnă şi „dar”, „cadou” – *n. tr.*

inimile simple şi se simţea el însuşi în largul lui în preajma lor.

Tot ceea ce spun aici, o spuneţi şi dumneavoastră, şi mult mai bine decât mine, în cartea dumneavoastră. Nu doar aţi urmărit viaţa Monseniorului Ghika, aţi împărtăşit viaţa lui. Aţi luptat alături de el, v-aţi rugat împreună cu el. Aţi simţit în inima dumneavoastră, dar şi în trup, osteneala demersurilor repetate, a veghilor prelungite, a eforturilor întreprinse fără niciun rezultat aparent... V-a fost dat, de asemenea, să lucraţi singură, încrezându-vă în Dumnezeu şi cu credinţă în spiritul călăuzei absente. Privind înapoi, puteţi considera această viaţă petrecută cu Monseniorul Ghika sau sub îndrumarea lui, ca pe o casă ale cărei chei v-au fost încredinţate şi ale cărei colţişoare şi unghere nu au taine pentru dumneavoastră. Puteţi spune, pe bună dreptate, că această casă a fost binecuvântată, că a fost casa lui Dumnezeu. Mergând pe urmele dumneavoastră, pătrundem într-un sanctuar. Ne dezvăluiţi tainele unei vieţi sfinte, care sunt însă şi tainele unei morţi sfinte. Din inimă şi în numele tuturor viitorilor dumneavoastră cititori, vă mulţumesc.

Bruxelles, 1 februarie 1963
Pierre de BRIEY

CUVÂNT ÎNAINTE

A evoca personalitatea prinţului Vladimir Ghika înseamnă să pătrundem în acel univers care ţine de minune, devenit obiect de dezbatere în veacul nostru. Mai multe cărţi consacrate acestei mari personalităţi au încercat deja s-o reînsufleţească; în parte, au reuşit. De ce, aşadar, un alt volum consacrat acestui subiect?

Nu ne-am fi angajat în această direcţie dacă nu am fi avut convingerea că anumite aspecte spirituale şi pământeşti din viaţa Monseniorului Ghika se cer încă investigate pentru binele multora dintre noi. Subliniem: e vorba de binele profund, care depăşeşte pragul obişnuinţelor şi al mediocrităţii noastre.

De bună seamă, a fi în preajma unui astfel de suflet nu poate decât suscita entuziasmul; nu acesta este, însă, scopul nostru. Entuziasmul ar fi aici legitim; totuşi, acest motiv de natură exterioară nu ar reprezenta decât o curiozitate copilărească, o sete pentru atracţii care, la urma urmei, nu duce departe, în timp ce găsim în comportamentul unui om ca Vladimir Ghika explicaţia unei chestiuni tulburătoare pentru fiecare dintre noi: cea a conflictului care opune dreptatea milostivirii.

Ideea pe care ne-o facem despre dreptatea divină ţine adesea de imaginaţie. O vedem sub forma unui negoţ, a unui târg încheiat cu Dumnezeu; şi este o concepţie falsă, doar pentru că presupune deja între

Domnul şi noi un picior de egalitate, pe care se poartă discuţia.

Cât despre milostivire? Nu suntem oare tentaţi s-o privim ca pe o slăbiciune ce poate fi exploatată, în vreme ce este, în Dumnezeu, o dreptate superioară? Pentru a rămâne în adevăr, apreciind raporturile dintre dreptate şi milostivire, trebuie să plecăm de la ideea precisă, care diferă de indulgenţă: este ştergerea unei datorii. Or, dacă interesul pentru o datorie dovedeşte existenţa unei dreptăţi, a trece dincolo de ea, prin milostivire, dovedeşte o atotputernicie care, mai mult decât pedeapsa, este atributul propriu lui Dumnezeu.

Avem de ales între două poziţii: să exploatăm sau să iubim această milostivire, să fim judecaţi doar de dreptate sau să ne refugiem în această milostivire... Temuta problemă va dispărea, găsindu-şi soluţia, pentru fiinţele de excepţie care sunt, pe pământ, cei milostivi, deoarece experimentează şi mânuiesc ei înşişi această milostivire divină care le-a fost încredinţată.

Monseniorul Vladimir Ghika a fost una dintre aceste fiinţe.

Şi a fost într-un grad magnific, cu o siguranţă care îi explică viaţa în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor. Prin el, am putut aprecia cu adevărat ce este dreptatea când şi-a găsit sensul ultim în slujba milostivirii, şi am putut înţelege cum această milostivire are întotdeauna ultimul cuvânt, fără a se diminua totuşi dreptatea.

Pentru el, între cele două nu a existat niciun conflict. A fi găsit soluţia problemei, a crede în ea şi a trăi din ea se înlănţuiau. Putea exista – şi chiar exista – o poartă strâmtă ce se cerea descoperită. Monseniorul Ghika se îndreptase spre ea şi, trecându-i pragul, descoperea bunătatea divină absolută. Învăluit în ea, nemaitrăind decât din iubirea lui Dumnezeu, îi investea cu ea pe toţi cei ce se apropiau de el.

Îşi însuşise doctrina Sfintei Tereza a Pruncului Isus, care aştepta „tot atât de mult de la dreptate cât şi de la milostivire". Ar fi putut semna el însuşi acest pasaj din manuscrisele sfintei: „Ştiu că Isus mi-a iertat mai multe decât Sfintei Maria-Magdalena, fiindcă m-a iertat dinainte, împiedicându-mă să cad. Mi-a *iertat* nu mult, ci *totul*" (*Manuscrisele autobiografice*, ed. p. 92). Să ne amintim de episodul în care sfânta din Lisieux, vorbind despre purgatoriu, încerca să-i comunice încrederea ei sorei Fevronia, îngrozită la ideea dreptăţii divine: „Soră, vreţi să aveţi parte de dreptatea lui Dumnezeu? De ea veţi avea parte. Sufletul primeşte exact ceea ce aşteaptă de la Dumnezeu" (*Manuscrisele autobiografice*, ediţia 1955, t. II, p. 61).

Asemenea Sfintei Tereza a Pruncului Isus, prinţul Ghika optase, opţiune minunată, dar şi de temut, căci, aşa cum scria odată, în dragoste există totuşi opţiuni tragice!

Iată aşadar învăţătura profundă, necesară, ce se desprinde din viaţa sa şi care se cere cunoscută: ajuns

în punctul unde singură iubirea omului crede în singura iubire a lui Dumnezeu, avea cu milostivirea divină o afinitate care îl făcea pe el însuşi milostiv. Virtutea teologală a speranţei decurgea de aici, strălucitoare: ea îl *spera* pe Dumnezeu chiar în el pentru prieteni, păcătoşi, cu singura condiţie de a-i vedea alergând în căutarea preferinţelor Prietenului divin, dincolo de sfaturile cuprinse în Legea sa.

Iar bucuria, în consecinţă, îi învăluia viaţa, în pofida suferinţelor, a tragediilor care au marcat-o: doar cei milostivi sunt fericiţi, căci vor afla ei înşişi milostivire.

Nu e exagerat să vorbim despre tragedii în legătură cu existenţa unui om ca Vladimir Ghika. Sensibilitatea inimii sale confruntate cu împrejurări potrivnice a făcut din el, în mai multe perioade din viaţa sa, un martir, chiar fără a-şi fi vărsat sângele. Şi în această privinţă ne-a lăsat lecţii hotărâtoare despre iertare: iertarea este o acţiune gravă care nu ţine de indulgenţă. Când iubim pe cineva, îi luăm greşelile în serios şi dreptatea cere aplicarea pedepsei datorate pentru delict. Dar ce face Dumnezeu cu greşelile noastre? Merge mai departe; dăruieşte mai mult: *iartă*. A fi numai drept ar însemna să-i acorzi creaturii ceea ce îi este necesar spre a-şi atinge scopul; Dumnezeu ne-a dat mai mult decât necesarul, oferindu-ni-l pe Fiul său, Isus Cristos.

După exemplul său şi păstrând proporţiile, iată ce a ştiut să facă Monseniorul Ghika pe tot parcursul lungii sale vieţi. Iată ceea ce explică cutezanţele sale pline de dragoste în slujirea sufletelor. Iată ceea ce îl rezumă, pe

el şi apostolatul său; a ştiut să se facă invitat de Dumnezeu să ia parte la Ospăţul său de iubire; ca oaspete obişnuit la această Masă divină, la rândul său îi invita să ia parte pe toţi aceia pe care îi întâlnea.

Cartea aceasta, la rândul ei, nu este altceva decât o invitaţie la a ne hrăni din sufletul lui Vladimir Ghika, pentru a ne îndrepta mai bine vieţile în slujba Împărăţiei.

Cum a fost scrisă? Foarte simplu, aşa cum el însuşi ar fi preferat, şi în primul rând pe baza faptelor trăite, chiar a anecdotelor, de unde va izvorî o învăţătură limpede.

Îmi rămâne să explic *de ce* am îndrăznit s-o întreprind. În primul rând, l-am cunoscut bine pe prinţul Ghika pe parcursul celor cincisprezece ani scurşi de la hirotonirea sa până la războiul din 1939. Nu voi spune că am avut onoarea şi bucuria – sunt cuvinte prea sărace! –, ci harul de a mă număra printre apropiaţii săi, asociată feluritelor sale activităţi de apostolat precum şi reacţiilor sale personale pe parcursul împrejurărilor întâlnite.

S-a vorbit pe bună dreptate despre fundaţia sa de la Auberive deoarece aceasta îi explică spiritualitatea; însă a fost rău şi insuficient apreciată, fiindcă rămâne oarecum misterioasă datorită tăcerii voite a personalităţilor implicate. Or, familia mamei mele este originară din Auberive; aveam acolo o casă de vacanţă, situată chiar în vecinătatea abaţiei, unde am petrecut luni întregi în mare intimitate cu aceasta. Dacă, asemenea personalităţilor evocate, nu pot şi

nici nu vreau să ridic unele văluri, sunt cel puţin la curent cu ceea ce acoperă, ceea ce-mi permite să înţeleg, şi apoi să încerc să spun ce a fost *adevăratul* prinţ Vladimir Ghika.

Mi-a arătat mereu o încredere de neînchipuit, fără îndoială pentru că Domnul îngăduise să ne întâlnim pe plan sufletesc, înainte de a o face pe drumurile pământeşti. Într-o zi când, trebuind să ţin o conferinţă despre apostolatul său, i-am exprimat teama de a nu fi la înălţimea misiunii şi de a-l trăda, mi-a răspuns cu autoritate: „Nu! nu veţi trăda niciodată!". Mă ştia fidelă.

Şi pentru că îi aud încă vocea în fidelitatea amintirii, am îndrăznit să ofer cititorului aceste pagini.

Doar nouă ani s-au scurs de la moartea Monseniorului Ghika în temniţele din România.

Şi deja o bibliografie serioasă explică locul important pe care l-a deţinut în Biserică pe timpul vieţii, ca şi strălucirea persistentă datorată scrierilor şi amintirilor pe care le-a lăsat în urmă[3].

Niciuna din aceste cărţi nu o dublează pe cealaltă, fiecare avându-şi substanţa şi forma proprii. Le enumerăm aici, însoţite de o scurtă precizare asupra a ceea ce oferă:

1. - *Du palais à l'autel, Prince Vladimir Ghika* („Din palat la altar, Prinţul Vladimir Ghika"), de Pierre Gherman (colecţia „Convertis du XXe siècle",

[3] Pentru o imagine mai amplă a scrierilor dedicate Monseniorului Ghika, vezi Anexa 4 de la sfârşitul cărţii – *n.r.*

Foyer Notre-Dame, 184, rue Washington, Bruxelles). Scurtă broşură de 16 pagini.

Rezumă succint viaţa şi moartea eroului: este cel dintâi omagiu, disponibil în librării, oferit după moartea sa, şi pare o *introducere* rapidă pentru cărţile ce aveau să urmeze.

2. - *L'Apôtre du XXe siècle, Vladimir Ghika* („Apostolul secolului al XX-lea, Vladimir Ghika") de Jean Daujat (La Palatine – Plon, 1956), reeditat la Mame în 1961, 216 pag.

Autorul, elev al Şcolii Normale Superioare[4], director al „Centrului de Studii Religioase", devenit apoi „Doctrină şi Viaţă", l-a cunoscut personal pe Monseniorul Ghika şi a colaborat cu el în perioada cuprinsă între hirotonirea lui şi începutul Celui de-al Doilea Război Mondial (1923-1939). Personalitatea Monseniorului este studiată din perspectiva contribuţiei pe care a adus-o prin doctrina, spiritualitatea şi apostolatul său în mediile intelectuale, politice, sociale cu care a venit în contact, dar şi în Biserică precum şi în lumea profană, mai mult sau mai puţin normală, a marilor păcătoşi. Lucrare cu caracter *documentar* asupra epocii, care îi justifică titlul.

3. - *Une âme de feu, Mgr Vladimir Ghika* („Un suflet de foc, Monseniorul Vladimir Ghika"), de Michel de Galzain (Beauchesne 1962), 162 pag.

Autorul, care mărturiseşte cu smerenie că nu l-a cunoscut personal pe Monseniorul Ghika, a lucrat

[4] Una dintre şcolile superioare de elită din Franţa ce formează profesori pentru învăţământul secundar şi, mai ales, superior – *n. tr.*

conştiincios pe baza documentelor pe cât de autentice pe atât de diverse, reunite de Monseniorul Bârlea: eroul ne este astfel înfăţişat în ansamblul unei existenţe ce constituie un document *istoric* de prim plan.

4. - *Vladimir Ghika, Prince et Berger* („Vladimir Ghika, Prinţ şi Păstor"), de Suzanne-Marie Durand (Casterman 1962), 172 pagini. Amintiri trăite, România şi Auberive.

Subtitlul indică clar intenţia, admirabil realizată de autoare care a fost mai întâi colaboratoare a operelor iniţiate de Prinţul Ghika în România, devenită apoi superioară a Fundaţiei de la Auberive, realizată în Franţa, cu existenţă scurtă dar importantă: mărturia ei vine din interiorul acestor opere.

5. - Şi, la rândul meu, vin cu *Une flamme dans le vitrail. Souvenirs sur Monseigneur Ghika* („O flacără în vitraliu, Amintiri despre Monseniorul Ghika").

Nu cred că acest volum le dublează pe precedentele. Se sprijină pe fiecare dintre ele şi le sprijină, dând mărturie, la rândul său, despre colaborarea mea cu Monseniorul Ghika între 1926 şi 1939.

În vreme ce S.-M. Durand vede Auberive *din interior*, eu am fost un element *exterior*, concordant cu ceea ce afirmă ea, situându-ne însă pe două poziţii diferite, care se armonizează fără a se dubla una pe alta.

În timp ce Michel de Galzain se situează în perspectiva *istoricului* documentat, eu sunt atentă în

primul rând la istoria acestei vieţi, ceea ce explică *spiritul* şi activitatea în cadrul cărora am fost deopotrivă judecător şi parte.

În timp ce Jean Daujat (cu care am colaborat mult şi de aceea îl voi cita deseori) situează locul ocupat de Vladimir Ghika în societatea timpului său într-o *sinteză* vastă, eu m-am concentrat în special asupra *analizei*, trăită în detalii specifice, a acestei perioade importante din viaţa lui.

De toţi aceşti autori mă leagă o prietenie şi deci pietrele aşezate de fiecare dintre noi la edificiul pus în slujba marii figuri a cărei strălucire dorim s-o vedem perpetuându-se trebuie considerate în deplină concordanţă.

Îmi rămâne să aduc aici un omagiu d-lui Beauchesne, prieten al Monseniorului Ghika şi editor al învăţăturilor pe care le-a reunit în două volume:

Pensée pour la suite des jours („*Pensées pour la su-ite des jours*"), ediţia a 2-a 1962 – 184 pag.

Entretiens spirituels: *Les réalités de la Foi dans la Présence de Dieu*[5]*, la Liturgie du Prochain, la Souffrance, l'Heure Sainte, la Visite des Pauvres* („Convorbiri spirituale: realităţile Credinţei în Prezenţa lui Dumnezeu, Liturgia Aproapelui,

[5] Titlul complet este: *Entretiens spirituels. Les réalités de la foi dans la vie, les réalités de la vie dans la foi* („Convorbiri spirituale. Realităţile credinţei în viaţă, realităţile vieţii în credinţă"). *Présence de Dieu*, *La Liturgie du Prochain*, *La Souffrance*, *L'Heure Sainte*, *La Visite des Pauvres* reprezintă scrierile mai mici din care este compusă lucrarea.

Suferinţa, Ora Sfântă, Vizitarea Săracilor"), 1962 – 200 pag.

Este remarcabil să constatăm unitatea de vederi între ceea ce Monseniorul Ghika propovăduia în timpul vieţii (învăţături păstrate de mine în multe notiţe) şi mărturia dată după moartea sa de publicaţiile Editurii Beauchesne. Cea dintâi o confirmă pe a doua; iar a doua o prelungeşte pe prima, dezvoltând-o.

Doresc să le mulţumesc tuturor acelora care au binevoit să-mi furnizeze documente – scrieri, relatări, fotografii – despre Monseniorul Ghika, îndeosebi doamnei Vicontese Roger de Préval, care a fost o apropiată a apostolului nostru şi a cărei colaborare a fost preţioasă pentru mine.

În cele din urmă, îmi exprim dorinţa ca lucrările noastre comune, semnalate mai sus, să contribuie la păstrarea şi dezvoltarea, în lumea de azi, a spiritului celui ce a fost deopotrivă *apostol, suflet de foc, prinţ şi păstor*; ea se rezumă într-un singur cuvânt, pe care îl vom cere prin rugăciuni sfintei noastre Maici Biserica să-l rostească într-o bună zi: acela de *sfânt.*

Yv. E.

1. TRECUTUL PREGĂTEŞTE VIITORUL

„Drumul spre cer e strâmt, dar este mai uşor să nu te rătăceşti mergând pe potecă decât în câmp deschis”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Prima mea întâlnire cu prinţul Vladimir Ghika a fost marcată de o trăsătură pe cât de neaşteptată pe atât de surprinzătoare: nu mi-a plăcut! Şi nu cred că m-am înşelat simţind că nici eu nu i-am fost simpatică... Să spunem numaidecât că lucrurile aveau să se aranjeze pe parcursul unei a doua luări de contact, când mi-a vorbit despre baraca pe care o proiecta pentru a locui în mijlocul căutătorilor în gunoaie din Villejuif.

Cum să nu mă cucerească această caritate care ieşea din tiparele obişnuite? Şi, odată cuprinsă de această iubire covârşitoare, cum să nu recunoască prinţul Ghika în mine o fiinţă cu care, la urma urmei, te puteai înţelege?

De ambele părţi, de data aceasta, şi prin năruirea aparenţelor înşelătoare în favoarea lăcaşurilor noastre inte-rioare, simpatia se instala..., dar ce spun eu? se afirma pe dată, şi cu deplină vigoare.

L-am abordat pentru prima oară la Paris, în iarna 1925-1926, la Baroneasa Coche de la Ferté, preşedintă a operei „Prietenii Infirmilor”, al cărei preot era prinţul. Opera întâmpina dificultăţi în urma

bolii unei secretare şi se aflase, nu ştiu cum – dar acest gen de informaţii se strecoară fără discreţie în lumea catolică! – că nu eram în stare să refuz pe cei aflaţi la strâmtorare. S-a profitat de asta. Şi deci, am depanat opera, pentru puţin timp, atât cât să-mi permită să-l cunosc pe preotul care o slujea.

Ca toată lumea, auzisem numai laude despre acest om extraordinar, care părăsise onorurile pentru a primi hirotonirea preoţească cu doi ani în urmă. Cu toţii vorbeau despre el ca despre un „sfânt”... Chiar aşa? Merita verificat! Dar înainte de a verifica, ceea ce m-a derutat în cursul primei noastre întâlniri-şoc a fost aspectul neaşteptat al unui bărbat de 50 de ani care, de departe, arăta de 70; de aproape, te surprindea de asemenea cu pletele albe lungi, ondulate, cu barba albă, sprincenele roşcate şi ochii plini de farmec slav, în mijlocul unui chip uimitor de palid.

Cine era, mai exact? De unde se trăgea?

Se povesteau despre trecutul său lucruri..., da – lucruri mai mult sau mai puţin adevărate, exagerate sau deformate. Trierea informaţiilor va fi uşor de făcut aici numai în favoarea adevărului: sunt, într-adevăr, în posesia unei foi de hârtie acoperite de scrisul îngrijit al prinţului Vladimir Ghika, unde, la cererea mea, în vederea unei documentări exacte şi spre folosul colaborărilor noastre, mi-a expus într-o zi cursul vieţii sale de până atunci, document pe care îl transcriu aici, fără a schimba măcar o virgulă.

„Vladimir Ghika

Născut la 25 decembrie 1873 (la Constantinopol)

Nepotul ultimului domn pământean al Moldovei, Grigore Ghika X (1849-1856), dintr-o familie care, din 1657, a dat zece domnitori celor două Principate ale Valahiei şi Moldovei.

Fiul generalului Prinţ Ioan Ghika, ministru de Război şi al Afacerilor Externe, ministru la Constantinopol, Viena, Roma, Petersburg (unde moare în 1881).

Sânge francez pe linie maternă (şi din toate provinciile Franţei).

Venit în Franţa în 1878. Crescut şi educat în Franţa (Toulouse şi Paris).

Studii timpurii şi aprofundate în toate direcţiile (litere, ştiinţe, drept, medicină, filosofie).

Convertit „oficial" la credinţa catolică (cu inima era de mai mulţi ani) pe 15 aprilie 1902.

Fondator al primelor opere de caritate catolică în România (casa Fiicelor Carităţii ale Sfântului Vincenţiu de Paul).

Licenţiat în filosofie scolastică şi doctor în teologie la Roma, la Dominicani (1905).

Organizator al serviciului de ambulanţă pentru victimele răscoalelor ţărăneşti din 1907 din România. Donează piele şi carne pentru recompunerea, prin grefă, a ţesuturilor unui chip ars.

Se izolează, împreună cu Fiicele Carităţii, la lazaretul de holerici de la Zimnicea[6] în 1913 şi se

[6] „Timnicea" în original, nume vădit greşit – *n. r.*

alege, nu cu holeră, ci cu medalia militară, deşi în calitate de civil.

În timpul primului război mondial, se ocupă, pe rând, (în afara anumitor misiuni de ordin politico-religios în favoarea Antantei) de victimele cutremurului de pământ de la Avezzano, de tuberculoşii de la ospiciul din Roma, de răniţii de pe front, de recrutarea de soldaţi în legiunea română pentru a continua lupta după pacea de la Bucureşti, pe care nu vrea s-o recunoască.

După război, revine la operele apostolice, mai ales la Paris şi la activităţile literare sau artistice (articole în revistele *Le Correspondant, La Revue Hebdomadaire, La Revue des Jeunes, La Documentation Catholique*) – reeditarea unei cărţi despre Vizitarea Săracilor, *Manuel de la Dame de Charité* [„Manualul Doamnei Caritabile" – *n.tr.*] – publicarea unei cărţi de cugetări disparate (*Pensées pour la suite des jours* – [„*Pensées pour la suite des jours*" – *n.tr.*]) etc., desene expuse la două Saloane (1921-1923), albumul *Intermèdes de Talloires* [„Interludii la Talloires" – *n.tr.*] (1920) etc.

Hirotonit preot în 1923 (7 octombrie).

Creează Gruparea Fraţilor şi Surorilor Sfântului Ioan, cu încuviinţarea Suveranului Pontif.

Auberive – Paris – Villejuif».

Ultimul rând, atât de laconic, nu conţine decât trei nume, dar cât de semnificative, a ceea ce avea să se dovedească, începând cu acel an 1925, o vastă muncă de apostolat, ce avea să marcheze atâtea

suflete. Despre acest întreit apostolat vom vorbi în primul rând în aceste pagini.

Înainte însă, şi pentru a-l cunoaşte mai bine pe apostol, nu ar fi oare util să zăbovim preţ de o clipă asupra mai multor etape ale vieţii sale trecute, preludiu a ceea ce avea să urmeze?

Întregul „fel de a fi" al prinţului Vladimir Ghika este cuprins în forma expunerii de mai sus: precizie, simplitate care spune de-a dreptul ce e de spus, cu un dram de umor, ca să-i dea savoare. Rămâne faptul că expunerea, voit seacă, merită să fie înveşmântată în câteva explicaţii, provenite tot din surse autentice.

De la strămoşi moştenise acea dragoste pentru libertate, pentru nonconformism, care-l va înzestra cu originalitate de bună calitate. Istoria a reţinut că domnia bunicului său, Grigore Ghika al X-lea, a fost marcată de emanciparea ţiganilor şi de promovarea libertăţii presei. Dar mai cu seamă mama sa l-a însemnat de timpuriu pe micul Vladimir cu îndoita pecete a pietăţii şi a iubirii de aproapele, afirmând şi dovedind că fiind prinţesă, „ştia că s-a născut pentru a sluji poporul".

Această mare doamnă, Alexandrina Ghika, era foarte frumoasă, după cum o dovedeşte o miniatură pe care fiul său, devenit preot, o păstra întotdeauna lângă el, în camera sa, căci îi închinase o iubire duioasă, plină de veneraţie. Dar, la fel ca în basme, pe cât era de frumoasă, pe atât era de bună. Profund credincioasă, îşi botezase copiii în ritul Bisericii ortodoxe ruse, căreia îi aparţinea; neîndoielnic, micul Vladimir a fost uimit de somptuozitatea ceremoniilor

orientale, la care o însoţea. Îl lua cu ea şi în vizitele pe care le făcea săracilor. Astfel, şi datorită ei, a venit în contact, mai târziu, la Salonic, cu operele Sorei Pucci, care a avut atâta influenţă asupra orientării ulterioare a apostolatului său. Tot datorită mamei sale, descendentă a unor emigranţi francezi în Rusia, a fost interesat de ruşi, atât la Roma cât şi la Paris: un portret de mari dimensiuni al Sanctităţii Sale Benedict al XV-lea confirma, în odaia lui, importanţa acţiunii desfăşurate în favoarea lor.

Dar – să nu anticipăm. Şi să ne mărginim să menţionăm influenţa unei astfel de mame asupra inimii copilului ei. Era atât de sensibil încât, trecând într-o zi prin faţa unui tribunal şi aflând că acolo erau judecate neînţelegerile dintre oameni, a început să plângă, confruntat cu această descoperire cutremurătoare: cum era cu putinţă ca oamenii să nu se iubească?

Născut într-o zi de Crăciun, părea să aibă nostalgia imnului de pace cântat de îngeri, care-l învăluise, la Betleem, pe copilul dumnezeiesc însetat de iubire. Toată viaţa va fi dominat de această temă: elev la liceul din Toulouse, unde a fost trimis de părinţii lui, care vor ca el să-şi însuşească cultura franceză[7]; apoi, student la Şcoala de Ştiinţe Politice,

[7] Aşa cum arată Dimitrie Ghika, într-o biografie manuscrisă de 16 pagini aflată azi în Arhiva Bârlea la Colegiul Pontifical „Pio Romeno", toată familia s-a aflat în Franţa, nu doar Vladimir, în aşteptarea întoarcerii generalului din misiunea sa extraordinară pe lângă împăratul Rusiei. Ioan Ghika fusese deja numit, fără a se face public acest lucru, ministru al României la Paris. Între timp, la sfatul unor prieteni

la Paris: peste tot, Imnul va continua să răsune în el. Şi va contribui mult la evoluţia care-l va duce către catolicismul roman, în vreme ce spiritul său extrem de corect începe să descopere lacune în religia ortodoxă în care se născuse. Chiar înainte de a pleca din Toulouse la Paris, studentul se simte descumpănit în faţa divergenţei confesiunilor creştine, care se reclamă de la Isus Cristos: care dintre ele împlineşte cel mai exact voinţa Întemeietorului? Care este, prin urmare, singura adevărată? Să fie Biserica Romano-Catolică, ale cărei doctrină şi constituire începe să le studieze şi pe care raţiunea sa înclină s-o considere autentică?... Sufletul său, atât de profund religios, nu găsise până atunci în credinţa părinţilor săi ajutorul spiritual pe care îl doreşte. Mai mult, este chinuit de căutarea unităţii creştinilor, pe care numai Primatul lui Petru o poate înfăptui.

Nesigur, îi va împărtăşi neliniştile sale Arhiepiscopului de Toulouse, viitorul Cardinal Mathieu, care îl îndrumă în căutările sale, fără a voi să-l influenţeze, nici să-l zorească[8]. Dezbaterea va

---

francezi, Alexandrina Ghika a ales pentru studiile copiilor ei oraşul Toulouse, care dispunea de un liceu renumit şi de universităţi. Alegerea acestui oraş avea şi motive economice. Viaţa la Toulouse era mai ieftină decât la Bucureşti, unde obligaţiile mondene ar fi depăşit posibilităţile financiare ale familiei.– *n. r.*

[8] Influenţa Cardinalului Mathieu nu datează din timpul şederii familiei Ghika la Toulouse. Este adevărat că familia Ghika se împrietenise cu Cardinalul Mathieu la Toulouse, dar influenţa acestuia datează din perioada în care familia se găsea la Roma, unde cardinalul a avut lungi discuţii cu Vladimir Ghika şi mai ales cu mama lui. În biografia sa manuscrisă de la Pio Romeno, Dimitrie arată că „prezenţa la Roma a

dura alţi câţiva ani la Paris – o orientare religioasă care ar frânge inima mamei nu-i ceva ce poţi trata cu uşurinţă! – însă Imnul va continua să se facă auzit în surdină, ascuns sub temele raţionale ale spiritului, în viaţa tânărului atât de înzestrat, pe care toţi şi-l dispută.

Da, toţi! Şi totuşi, o prietenă din copilărie, D-ra Marietta Dabija, va mărturisi că, dis-de-dimineaţă, când juca crochet cu Dimitrie, fratele mai mic cu un an al lui Vladimir, acesta nu participa la jocurile lor, privindu-i cu oarecare milă, gândind că nu fac decât să piardă timpul!... Ca să facă pe placul celorlalţi, i se întâmpla totuşi să se preteze cu condescendenţă la lucruri neaşteptate, cum ar fi să devină actor de salon, aşa cum mi-a povestit într-o zi amuzat: „Da, am jucat teatru la dorinţa unei doamne din înalta societate care, când a îmbătrânit şi s-a urâţit, s-a preschimbat în scriitoare şi a compus o comedie ineptă intitulată: «Ce poate face dragostea!»" Actorul nostru improvizat tocmai împlinise 27 de ani.[9]

Frământările sale de conştiinţă aveau să ia sfârşit doi ani mai târziu, la Roma, când va intra în Biserica Catolică prin grija prietenului său, preacucernicul părinte Lepidi, Avocat al Tribunalului Pontifical. Se

---

Cardinalului Mathieu, fost Arhiepiscop de Toulouse şi prieten al familiei, a avut fără doar şi poate o influenţă asupra deciziei lui Vladimir şi asupra felului în care convertirea acestuia a fost acceptată de către mama lui". (Biografia lui Vladimir Ghika scrisă de fratele lui, Dimitrie) – *n. r.*

[9] Mai exact, Magistru al Sacrului Palat, actualmente Teolog al Casei Pontificale. Se ocupă cu aprobarea tuturor textelor care se publică la Roma şi a discursurilor care se pronunţă în prezenţa Papei – *n. r.*

consacra atunci operelor de caritate catolice şi frecventa bisericile romane. Se spune că hotărârea sa a fost grăbită de una din acele împrejurări în care spiritul său de credinţă a desluşit un semn providenţial: în cursul unei conversaţii, un interlocutor l-a crezut catolic; Vladimir Ghika nu a negat, însă nu a putut suporta acest echivoc şi a cerut de îndată – de vreme ce era pregătit – să facă profesiunea de credinţă catolică[10].

Prima noapte de după convertire, a început să spună rozariul; dar asta i-a luat o treime din timpul de odihnă căci, de fiecare dată când un *Bucură-te Marie* nu i se părea perfect, o lua de la capăt! Scrupulos? Nu, ci situat deja în postura din care se cuvenea să-l abordeze pe Dumnezeu.

Totuşi, aveau să treacă douăzeci de ani mai înainte ca proaspătul convertit să primească sfinţirea preoţească, la care părea firesc să ajungă. Voinţa lui

[10] În mărturia sa depusă la Institutul Vladimir Ghika din Franţa, Agenor (Bob) Danciul îşi aminteşte: „L-am întrebat de ce a devenit catolic. Iată, pe scurt, răspunsul său: mergea zilnic la liturghie într-o biserică catolică, şi, «pentru a fi mai aproape de Isus», se ducea la balustrada unde vin oamenii pentru Sfânta Împărtăşanie. Fiind ortodox, el se retrăgea la momentul Împărtăşaniei.

Într-o zi preotul, cu ostia în mână, s-a apropiat înainte ca el să se retragă, dar Vladimir nu a primit-o, dându-se înapoi. Preotul a rămas câteva secunde cu ostia în mână, întinsă către Vladimir, şi apoi, mirat, s-a întors. După acest incident, Vladimir a trecut printr-un proces de conştiinţă, spunându-şi: «Isus a venit la mine pentru a mi se dărui şi eu L-am refuzat. Motivul: nu aparţineam Bisericii Catolice, deşi de multă vreme eram convins că ea era adevărata şi unica Biserică investită cu autoritatea supremă şi universală»”– *n. r.*

tinde într-acolo şi simţul supranaturalului, care îl călăuzeşte în toate, nu-i îngăduie să rămână mai prejos. Vine deci, plin de încredere, să-i ceară sfântului papă Pius al X-lea – care-i arăta mare bunăvoinţă (la fel ca şi succesorii săi, de altfel) – să-i aprobe planul. Dar, spre marea lui surprindere, Sfântul Părinte nu-l încurajează să primească hirotonirea. Îl sfătuieşte, dimpotrivă, să rămână mai degrabă în lume – cel puţin pentru moment – pentru a lucra cu mai mult rod, după cum se părea, la mântuirea compatrioţilor săi ortodocşi, pentru unitatea Bisericii şi pentru a da, în jur, mărturia unui creştinism împlinit integral într-o viaţă de laic.

Fără îndoială, prinţesa Alexandrina Ghika nu era străină de această hotărâre. Într-o audienţă precedentă, pe care Sfântul Părinte i-o acordase în calitate de descendentă a unei familii domnitoare, ştim că-i vorbise despre fiul său şi în acest sens Sfântului Pius al X-lea. Cel ce avea să devină mai apoi Monseniorul Ghika a atribuit întotdeauna o mare importanţă acestei intervenţii a mamei sale, susceptibile să influenţeze decizia Romei în ceea ce-l priveşte. Într-un discurs ţinut la Bucureşti în 1946, pentru a sărbători aniversarea sosirii Surorilor de Caritate în acest oraş şi deschiderea primului dispensar gratuit, a atribuit acestui demers matern întreaga desfăşurare providenţială a operei sale în cursul căreia el constata înlănţuirea lucrării divine de-a lungul anilor.

Într-adevăr, văzând în răspunsul Papei voinţa lui Dumnezeu, a considerat că, dacă nu putea fi preot,

trebuia cel puţin să se dedice cu totul practicării carităţii, şi de aici aveau să decurgă activităţile sale apostolice.

Este interesant de ştiut că, încă din acea perioadă, s-a gândit să întemeieze o familie spirituală grupată în jurul Regulii Iubirii lui Dumnezeu, pe care o adoptase. Douăzeci şi patru de ani mai târziu, va pune bazele acesteia în Casa de la Auberive, care a jucat un rol atât de important în viaţa lui.

Însă, în 1902, nu era timp pentru vise, oricât ar fi fost de frumoase: trebuia împlinită misiunea trasată de Sfântul Părinte. Atunci prind contur operele de caritate cărora li se dedică alături de Sora Pucci şi de alţii. Nu a fost altceva decât o revărsare de iubire faţă de aproapele din iubire faţă de Dumnezeu, izvorâtă dintr-o doctrină de credinţă foarte sigură. Căci tânărul are ambiţia de a fi un laic teolog şi deopotrivă un laic dedicat activităţilor caritabile; iată de ce îşi continuă studiile de filosofie, care îl conduc la doctoratul în teologie. Va fi, în această privinţă, un precursor al formării scolastice şi al apostolatului laicilor, întemeiat pe o doctrină solidă. Pentru a demonstra sufletelor valoarea adevărului catolic, va practica toate formele de caritate materială faţă de săraci, bolnavi, leproşi, victime ale cataclismelor, războaielor, revoluţiilor. Dincolo de nefericirea trupurilor, el scrutează sufletele şi, pentru a dezvălui lumii adevăratul chip al lui Dumnezeu, care este Iubire, îl găsim, aşa după cum spune Jacques Maritain, „la toate răspântiile carităţii”.

Pe durata unei şederi la fratele său, prinţul Dimitrie Ghika, consul general al României, o întâlnise în 1904 la Salonic pe uimitoarea Soră Pucci care, alături de el, a reuşit să le introducă – Dumnezeu ştie cu preţul câtor dificultăţi, care ar fi fost pentru alţii imposibilităţi! – pe Fiicele Caritaţii la Bucureşti şi, astfel, să întemeieze asociaţia Doamnelor Caritabile. Alături de o călugăriţă de asemenea calibru, ce nu ar fi putut pune ei pe picioare! O carte întreagă n-ar fi de ajuns pentru a spune toate acestea. Dar, pe lângă actele administrative obţinute din partea autorităţilor civile şi religioase pentru opera sa, anumite trăsături individuale dovedesc în ce măsură, încă din acea perioadă, fiecare suflet era important pentru el, în calitate de copil al Bisericii, ca şi cum ar fi fost singurul. Mă voi mărgini la un singur exemplu: când a organizat la Bucureşti cultul greco-catolic, mai întâi în capela baptismală a Catedralei Sfântul Iosif, apoi, cu timpul, în biserica din strada Polonă construită treptat, singura sa grijă a fost de a-i aduna pe credincioşi, aproape unul câte unul. Dacă auzea pe cineva strigând pe stradă „Giamoo…”, îşi spunea imediat: „Iată un ardelean din părţile Mediaşului, un geamgiu; este greco-catolic; trebuie să-i spun că există o biserică a cultului său şi că nu trebuie să meargă la o biserică ortodoxă, trebuie să-l conduc, să-i arăt drumul...”. Şi, lăsând la o parte toate celelalte îndeletniciri, îl însoţea pe acel om!

În timpul războiului din 1914-1918, îi sunt încredinţate importante şi multiple misiuni de ordin politico-religios în favoarea Antantei: contribuie la formarea unui guvern român în exil, face parte dintr-un triumvirat, serveşte drept intermediar între Cardinalul Mercier, Monseniorul Deploige şi Sfântul Părinte, asigură strânse legături, pentru Franţa, cu prinţii Sixt şi Xavier de Bourbon-Parma. Or, ne putem aminti de misiunea asumată, în acel moment, de cei doi prinţi împreună cu Raymond Poincaré[11]: să pregătească o pace separată între Austria şi aliaţi, punând astfel bazele unei autentice păci europene.

După război, îl întâlnim la Paris, dedicat unor noi activităţi, inspirate însă de aceeaşi credinţă arzătoare: participă la marile mişcări de reînnoire creştină, susţine pretutindeni, prin cuvinte şi gesturi, necesitatea de apropiere a forţelor catolice din toate ţările. Implicat în negocieri, atât la Vatican cât şi în România, unitatea Bisericii rămâne una dintre preocupările sale majore.

Susţine de asemenea, în Franţa, mişcarea de renaştere tomistă, pe aceea a artiştilor creştini împreună cu Rouault[12], colaborează la diferite reviste. *Les Intermèdes de Talloires*, pe care le menţionează, sunt o suită de desene fin executate cu peniţa, într-un tiraj limitat şi fără scop comercial, inspirate pe parcursul unei şederi pe malul lacului Annecy, la o familie de prieteni, pictorul Albert

[11] Preşedinte al Franţei între 1913-1920 – *n.tr*.

[12] „Rouhaut" în original, nume vădit greşit. Aici e vorba de pictorul francez Georges Rouault (1871-1956) – *n. r.*

Besnard şi soţia lui, doamna Charlotte Besnard: „mic antract plăcut, va scrie el însuşi, într-o viaţă dăruită altor griji". Antractul a fost scurt: şi chiar aceste mici poeme, la început profane, se vor transforma, în ultimele pagini, într-o poezie religioasă de mare frumuseţe.

Dacă autorul şi artistul Vladimir Ghika înnoadă prietenii în lumea artelor şi literelor, dacă frecventează la Paris înalta societate din care face parte, nu trebuie să credem că îşi neglijează cei mai buni prieteni: cei săraci, cei umili, cei mici. Şi de astă dată nu voi aminti decât un amănunt, precursor al apostolatului desfăşurat apoi la Villejuif, şi pe care mi l-a povestit într-o zi cu o umilinţă plină de umor.

E vorba despre începuturile activităţii sale de catehet, care la acel moment nu au fost fericite, însă aveau să-i slujească apoi drept experienţă pentru a face lucrurile mai bine. Îi fuseseră încredinţaţi copii înapoiaţi – am spune azi „handicapaţi" – împreună cu alţii, normali. Dacă nu erau toţi înapoiaţi ca inteligenţă, cu toţii aveau probleme de sănătate: închipuiţi-vă ce vacarm făceau! Ce să faci cu un astfel de grup? Şi-a imaginat, pentru a ajuta memoriile nărăvaşe, un catehism pus pe muzică: „Tatăl şi mama îţi vei cin..." intona profesorul. „...sti!" zbierau băieţii.

Distracţia n-a durat mult. Degrabă plictisiţi, micuţii făceau prostii. Ce pedepse să născocească? Să-i pună la colţ? Da, dar după aceea? Lucrurile aveau să se sfârşească lamentabil, printr-un joc deloc

răutăcios, însă derutant pentru bietul profesor: profitând de o clipă de neatenţie din partea sa, copiii se furişau sub frumoasa masă acoperită cu o faţă verde sau se căţărau cine ştie pe unde, lăsându-l pe profesor singur pe câmpul de luptă! Atunci, dându-şi seama că era complet lipsit de autoritate pedagogică, profesorul a început să studieze alte metode, mai sigure, pentru a preda ştiinţa despre Dumnezeu spiritelor mai mărginite.

Iar preoţia? Nu se mai gândea oare la ea? Ar fi o gravă eroare să credem aşa ceva.

Din ianuarie 1920 până în martie 1922, fratele său va reprezenta România la Paris şi, în afara acestor funcţii diplomatice, a fost delegat la Conferinţa de Pace, la fel ca şi vărul său, profesorul doctor Ioan Cantacuzino (unul dintre stâlpii Institutului Pasteur, fondator de asemenea, la Bucureşti, al institutului de seruri şi vaccinuri). Pe parcursul acestor doi ani, Vladimir Ghika a locuit pe strada Bellechasse, împreună cu fratele şi cumnata sa; nu i-a părăsit decât în momentul plecării lor, când s-a instalat la benedictini, *rue de la Source*, nr. 5. Le va fi oaspete între călătoriile şi multiplele şederi la Auberive, până la războiul din 1939. Aici îl găsim adesea îngenuncheat înaintea Sfântului Sacrament sau la altarul Fecioarei, absorbit în lungi rugăciuni.

Aşadar, domeniul său este o chilie de călugăr: o viaţă de preot fără să fie preot, raţiunea lui de-a exista. Va fi de ajuns?

Dacă Pius al X-lea l-a îndemnat odinioară să jertfească preoţia, el i-a dat ascultare, ca fiu al Bisericii, însă fără a pierde nădejdea că va ajunge preot într-o zi. Dovadă vorbele spuse unui prieten preot, în primăvara anului 1922, care evocă destul de clar speranţele şi dezamăgirile alternative pe care le trăia de douăzeci de ani: „De mai multe ori am crezut că văd o uşă deschizându-se în zid. Şi apoi, când să trec prin ea, vedeam că nu mai era nicio uşă, ci numai zidul". Or, chiar în acel an, zidul avea să se prăbuşească prin decizia Papei Pius al XI-lea care înlătura ultimele îndoieli de conştiinţă şi-i acorda acestui laic înzestrat – şi e puţin spus! – cu ştiinţa predată în seminarii, toate dispensele necesare pentru un acces rapid la preoţie.

Mama lui mult iubită, ortodoxă fervent şi căreia nu dorise să-i producă nici cea mai mică supărare – şi ştim că, în mare parte, de aceea şi-a amânat intrarea în Biserica Catolică – mama lui murise. Toate obstacolele fiind înlăturate, singura şovăială posibilă a acestei inimi de apostol nu mai ţinea decât de o întrebare întemeiată pe o experienţă de mai bine de douăzeci de ani: n-aş putea să fac mai mult bine sufletelor rămânând în lume, pentru a da exemplul unui laic ce-şi trăieşte pe deplin credinţa creştină, aşa cum îl încurajase s-o facă pentru un timp Pius al X-lea?

– Însă, îi răspunse într-o zi cineva, o singură Liturghie pe care o veţi celebra va fi de infinit mai mult folos sufletelor decât tot binele pe care îl puteţi face prin faptele dumneavoastră, rămânând în lume!

A fost catalizatorul ce i-a cristalizat gândurile, aspiraţiile legate de decizia definitivă: credinţa în eficacitatea infinită a Liturghiei, certitudinea superiorităţii ei asupra oricărei forme de acţiune pentru mântuirea sufletelor.

Cine a fost persoana ale cărei cuvinte i-au adus asemenea lumină? Dacă n-a ascuns niciodată motivul determinant care l-a condus la preoţie, s-a arătat în schimb mai discret în privinţa intermediarului care a înclinat balanţa deciziei. A relatat, totuşi, cum, în acele zile de nesiguranţă, i s-a încredinţat, la Roma, amiralului Yamamoto, unul din bunii săi prieteni. Acesta, una din figurile cele mai uimitoare ale Japoniei moderne, unde se bucura de un înalt prestigiu, prieten fidel al Franţei, negociase cu Vaticanul, care îl decorase cu însemnele Marii Cruci a Ordinului Sfântului Grigore. În materie de diplomaţie, ca şi de religie, se înţelegea extrem de bine cu Vladimir Ghika. Acesta din urmă a avut încredere în prietenul său care l-a sfătuit să intre în legătură cu o mistică, ea însăşi convertită, bolnavă, care locuia la Londra şi de la care primise şi el, pe parcursul carierei, îndrumări preţioase: era vorba de Violette Sussmann.

Ştim că, în urma acestei recomandări, prinţul Vladimir, în timpul unei deplasări la Londra pentru o problemă politico-religioasă, s-a dus s-o vadă pe acea mistică, după ce a luat legătura cu episcopul Londrei. Avea s-o întâlnească mai apoi la Paris, unde ea avea mare influenţă asupra unui grup de suflete,

care n-a fost străin, după cum vom vedea mai târziu, de întemeierea Casei Sfântul Ioan de la Auberive. Nu-i amintise oare ea amiralului Yamamoto de o făgăduinţă făcută lui Dumnezeu, pe când se afla singur, în cabina sa, pe un vas în largul Ceylonului, şi pe care doar el o cunoştea? Şi alţii verificaseră valoarea îndrumărilor sale. Cei apropiaţi aveau mare încredere în ea.

Să fi fost Violette Sussmann catalizatorul care l-a transformat pe laic în preotul pe care l-am cunoscut? Este posibil şi chiar probabil. Nu mi-a vorbit niciodată despre aceasta, fără îndoială din lipsă de timp căci, din momentul când ne-am cunoscut, activităţile apostolice prezente aveau să ne copleşească, fără a ne lăsa răgazul întoarcerii în trecut.

Important este că, pe 7 octombrie 1923, în Capela Lazariştilor din strada Sèvres, la Paris, Cardinalul Dubois conferea ungerea preoţească prinţului Vladimir Ghika. Alesese această capelă în semn de veneraţie pentru Sora Pucci şi pentru Sfântul Vincenţiu de Paul, patronul primelor sale opere la Bucureşti. Le-a împărţit apoi surorilor o iconiţă caracteristică pentru semnificaţia apostolatului sacerdotal pe care înţelegea să-l desfăşoare: cea a Sfântului Iosafat, Ioan Kuncevic, ucrainean, născut în 1580, devenit călugăr bazilitan la Vilnius, autor a numeroase convertiri, „hoţ de suflete”, apoi preot, Arhiepiscop de Poloţk, ucis pe 12 noiembrie

1623[13] de către răzvrătiţii care se împotriveau Unirii cu Roma.

La Vatican viaţa prinţului Vladimir Ghika fusese urmărită cu interes. Astfel, a primit cu prilejul intrării sale în preoţie, următoarea telegramă: „Roma, 6 octombrie – Cu fericitul prilej al hirotonirii voastre preoţeşti, Sfântul Părinte binevoieşte să se alăture bucuriei şi fericirii voastre şi, împreună cu felicitările sale şi cele mai bune urări, vă trimite din inimă, ca zălog de abundente favoruri divine, părintească binecuvântare apostolică. Rog pe Alteţa Voastră să primească felicitările şi urările mele personale". (Semnat: Cardinalul Gasparri).

Jurnalele epocii au relatat că „întreaga Europă încoronată şi descoronată" era prezentă în ziua hirotonirii în Capela Lazariştilor – din fericire îndeajuns de încăpătoare! În primul rând, o fiică a Franţei, regina Amelia a Portugaliei, apoi reprezentanţi ai regilor Spaniei, Italiei, Belgiei, României şi alţii, pe lângă ambasadori şi miniştri.

Cea mai frumoasă asistenţă, aplecată cu afecţiune asupra noului preot, avea să prezideze însă ceremonia; dar această asistenţă, deşi prezentă, rămânea nevăzută: era aceea a sfinţilor, aleşi ai Bisericii, atât de bine slujită de el în trecut, şi mai atentă ca niciodată să-i fie alături în viitor.

[13] În original, datele de naştere şi de moarte (1850-1923) sunt vădit greşite – *n. r.*

2. AUBERIVE

„Faptele de azi nu sunt decât ideile de ieri”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Auberive? Un nume, un ţinut, o viziune a caritǎţii, o fundaţie întemeiatǎ într-o veche mănăstire, ascunsă într-un frumos ungher împădurit de pe platoul Langres (departamentul Haute-Marne), care i-a prilejuit Monseniorului Ghika atâta bucurie şi atâtea lacrimi, atâtea haruri şi atâtea cruci!

Auberive a ocupat un loc atât de important în viaţa sa încât nu este cu putinţă să vorbim despre el fără a da câteva detalii despre această Casă a Sfântului Ioan, pe care el a întemeiat-o. Dacă a avut atât de multă grijă de acest aşezământ, dacă l-a iubit atât de mult, e pentru că acolo a trăit – şi i-a ajutat şi pe cei din jurul lui să trăiască – ceea ce numea „Cântarea Treptelor”, altfel spus etapele noastre către Iubirea divină:

„Doamne, să ştiu ce doreşti,
Să vreau ceea ce vrei,
Să fac ceea ce vrei,
Să fac bine ceea ce vrei.”

În acea perioadă a vieţii sale a fost, aşa după cum el însuşi spunea, „înglodat nebuneşte în muncă”, pentru că celelalte opere, pe care plănuia să le lege de aceasta, continuau. A suferit cumplit deoarece aşezământul, obligat să-şi încheie activitatea în

timpul vieţii sale, a fost aspru pedepsit: „Rugaţi-vă, cereţi rugăciuni, recomanda el pe parcursul acestor încercări, pentru ca Dumnezeu să aibă de câştigat”.

Totuşi, nu s-a mirat de eşecul aparent – da, numai aparent – al proiectelor sale, pentru că ştia că lucrarea lui Dumnezeu în lume se traduce prin tărăgăneli, opriri, ocolişuri şi contradicţii.

Or, acţiunea acestei Case a Sfântului Ioan a marcat o epocă. Lumina pe care a răspândit-o nu s-a stins, deşi clădirile care o adăposteau au primit azi alte întrebuinţări, iar întemeietorul a murit. Numai în veşnicie vom putea aprecia importanţa acestei lucrări. Aici şi acum nu putem lua în considerare decât învelişul omenesc, cu un respect instinctiv pentru miezul supranatural pe care îl ascunde.

Pentru a vorbi despre fundaţia de la Auberive, mă voi apropia de ea încetişor, da, încetişor şi din afară, de ceea ce a fost sufletul ei. Este dificil şi numai să o atingi în treacăt. Însă pentru a o cunoaşte aşa cum a fost, să privim mai întâi cadrul în care s-a dezvoltat. Asemenea locurilor alese de Sfânta Fecioară pentru a se arăta lumii – La Salette, Lourdes... – această scurtă şi semnificativă apariţie a Carităţii, proiectată de Vladimir Ghika între anii 1926-1930, câştigă prin situarea ei în spaţiul geografic în care s-a desfăşurat.

Aşadar, la 26 de kilometri de vechea cetate a Lingonilor[14], ne afundăm în codrii care par să ducă la

[14] Popor celtic a cărui capitală fusese actualul oraş Langres – *n.r.*

capătul lumii. Şi într-adevăr, la capătul drumului descoperim clopotniţa sveltă ce veghează asupra caselor adunate într-un cerc împădurit: acesta este Auberive, un sat cochet numărând câteva sute de suflete. Mică reşedinţă de canton, aşezată pe un pământ arid, neroditor, în ciuda râului Aube care curge printre dealuri, însă cât se poate de pitoresc, îşi întinde strada principală ce duce la biserică, aşa cum se întâmplă în orice sat care se respectă; alte drumuri brăzdează ţinutul într-un desen fantezist; casele se agaţă ici şi colo pe coastele ce se prăvălesc către râuşorul care a dat numele locului, Aube. Împărţit în două braţe, curge pe sub copacii seculari pentru a-şi justifica numele înscris pe panouri: Auberive, malurile râului Aube[15].

La capătul vâlcelei, legată de sat prin promenada „Între Două Ape" sau prin vasta alee „Între Două Ziduri", se întinde importanta abaţie cisterciană care avea să-l tenteze pe Monseniorul Ghika, în căutarea unui cuib pentru Casa Sfântului Ioan.

Abaţia Notre-Dame d'Auberive (Albaripa), a Ordinului Cistercian, filială a Abaţiei Clairvaux, a avut o istorie vestită. Întemeiată în februarie 1135 de Episcopul de Langres, Guillenc, ai cărui canonici îmbrăţişaseră Regula cisterciană, a primit aprobarea Papei Eugeniu al III-lea în 1138, la cererea Sfântului Bernard, şi va prospera până la sfârşitul secolului al XIV-lea. Devastată apoi de războaie – în 1426 de

[15] În franceză *rive,* „mal" – *n. tr.*

armatele ducelui de Burgundia[16], în 1586 de hughenoţi[17] – şi-a reparat cu curaj daunele materiale încercând să-şi păstreze poziţia. Din timp în timp, îşi trimitea unii dintre membri să studieze la Paris şi să-şi ia diplome.

Printre abaţii care s-au succedat, sunt unii care au lăsat amintiri puternice, atât în domeniul spiritual cât şi temporal: Aymon (1240-1242), Episcop de Mâcon, retras la Auberive, unde a murit în faimă de sfinţenie; Ioan I de Gouesse (1246-1255), fost superior la Clairvaux, care l-a primit pe Sfântul Ludovic, regele Franţei, în abaţia sa; Claude Legendre (1695-1709), doctor în teologie la Paris, predicator celebru, despre care cronicile afirmă că era „virtuos şi exemplar".

Veniturile importante, provenite din exploatările agricole, erau reprezentate de turme numeroase. În 1386, stânele numărau 2554 de oi; în secolul precedent hergheliile furnizau exemplare căutate. Nu lipseau nici bogăţiile literare sau artistice, despre care dau mărturie manuscrisele preţioase, vasele liturgice, relicvariile şi ornatele aflate în tezaurul bisericii.

În perioada abaţilor beneficiari ai uzufructului acordat de papă, numărul călugărilor a scăzut: 25 în 1573, doar 15 în secolul al XVIII-lea. A urmat apoi Revoluţia, pe care a înfruntat-o ultimul abate,

[16] E vorba de războiul civil din ultima parte a Războiului de o sută de ani (1336-1453), care a opus partizanii lui Carol al VII-lea (partida naţionalistă Armagnac), partizanilor lui Henric, regele Angliei (aliaţi ai ducelui de Burgundia – „Bourguignons") – *n.tr.*

[17] Nume dat protestanţilor francezi – *n.tr.*

François-Maximilien-Hermand Druon de Ginisdal de Fumal (1779-1791). Abaţia era atunci taxată de Roma cu 260 de florini şi valora 16000 de livre. Importantele ei proprietăţi au devenit bunuri naţionale. Mai multe dintre clădirile distruse vor fi reconstruite încă din 1776 şi apoi vândute unui industriaş din Haute-Marne, Dl. Bordet, pentru exploatarea unei forje.

Şi apoi..., apoi..., în caducitatea lucrurilor pământeşti, după alte peripeţii, abaţia a devenit loc de detenţie pentru femei, beneficiind de asistenţa unui preot, sub supravegherea Surorilor Închisorii de la Lyon. În ultima perioadă, atunci când a cumpărat-o prinţul Ghika, adăpostea o colonie penitenciară de câteva sute de băieţi.

„Ciudat destin al celor omeneşti, nota un istoric regional în 1875, şi consecinţă lamentabilă a revoluţiilor: străvechile abaţii – Clairvaux, ca şi Auberive – sfinţite de rugăciunile şi cântările călugărilor, sunt astăzi locuite de răufăcători, pe care societatea a fost nevoită să-i alunge din sânul său". A fost primul motiv care l-a determinat pe prinţul-preot Ghika să achiziţioneze acest spaţiu: dorinţa de a „restitui rugăciunii ceea ce aparţinuse odinioară rugăciunii".

Pe lângă trecutul bogat al mănăstirii, să amintim că satul Auberive, situat la răscrucea unei căi romane, a fost cu totul absorbit de călugări. Format din oameni de serviciu dependenţi de mănăstire, acesta alcătuia, conform uzanţelor cisterciene, o

parohie monahală destinată servitorilor şi muncitorilor. Prezbiteriul dispunea de un paroh (vice-prior), numit de superiorii mănăstirii şi revocabil după voinţa lor. Toate fermele din împrejurimi, cu nume melodioase precum Acquenôve, Val Clavin, Allofroy, aparţineau călugărilor.

Oare de aceea, în timpul prinţului Ghika, ţinutul păstra un suflet învăluit de o tainică poezie, care a inspirat scriitori şi pictori? Să-l amintim pe André Theuriet, tânăr funcţionar la registratură numit la Auberive, unde şi-a descoperit vocaţia de om de litere. Chiar şi descendenţii familiilor din partea locului stabiliţi apoi în altă parte – un profesor de la Facultatea de drept din Paris, o pictoriţă, alţi oameni de cultură – păstrau legături cu ţinutul natal unde se întorceau, în timpul verii, în vechile locuinţe familiale păstrate cu grijă: farmecul locului, imposibil de definit, crea o legătură între toţi. L-a înlănţuit şi pe prinţul Ghika, ale cărui relaţii s-au arătat foarte curând marcate de simpatie faţă de oamenii locului şi din împrejurimi.

Cei ce puteau să-l înţeleagă – până la un anumit punct – i-au devenit prieteni. Cei care păreau cei mai reticenţi faţă de concepţiile lui i-au arătat un respect plin de afecţiune, aşa cum dovedesc cuvintele unei ţărănci dintr-un mic sat vecin: „Oh! Ce om! Atât de bun! Şi atât de simplu! Şi totuşi atât de... atât de...” (de bună seamă se referea la acea dezinvoltură, la distincţia lui înnăscută, pentru care îi lipseau cuvintele şi care o frapase. Însă ţăranii noştri sunt subtili şi aceea, neizbutind să găsească cuvântul

potrivit, şi-a terminat fraza cu o comparaţie pitorească): „În sfârşit, ce mai, ăsta ştie ce să facă cu mâinile când grăieşte!”

Acesta este locul, sipetul care avea să primească giuvaierul Casei Iubirii visată de o inimă mare.

De când însă se gândea la ea? Cum o pregătise deja în inima lui?

O autoare, locuitoare a satului, care-şi semnează cărţile cu pseudonimul Claire Auberive, povesteşte într-un ziar local despre primul contact oficial al ţinutului cu prinţul-preot Ghika:

„Statul tocmai suprimase colonia penitenciară instalată în vechea mănăstire Auberive, pe care doreşte s-o vândă la licitaţie. Fiecare se întreba pe ce mâini aveau să ajungă clădirile ruinate şi profanate de mai bine de un secol. S-au prezentat trei amatori. Unul, purtând haine preoţeşti, atrage toate privirile: extrem de slab, cu chipul palid şi blând, cu barba şi părul colilii ondulându-se în jurul gâtului, impune respect prin întreaga sa personalitate. În mod vădit este străin.

O dată ce s-a făcut estimarea preţului prin interme-diul Dlui P..., notar cu bun renume la Langres, se declară cumpărător. Niciun fel de licitaţie; spre uimirea generală, ceilalţi concurenţi rămân muţi. Apoi, la capătul timpului de gândire ritual, lumânarea se stinge într-o linişte adâncă, şi, de parcă totul fusese aranjat dinainte, mănăstirea a fost adjudecată acelui necunoscut.”

Mai târziu necunoscutul, devenit prieten al ciudatei case La Theurelle, locuită de Claire Auberive, i-a povestit:

„Cum aveam îndoieli că inspiraţia care mă îndemna să cumpăr casa era reală, m-am rugat lui Dumnezeu să-mi dea un semn: «Dacă vrei să cumpăr mănăstirea, fă în aşa fel, i-am spus, încât nimeni să nu mai liciteze împotriva mea»". Am văzut cum rugăciunea i-a fost ascultată.

Se pune totuşi o întrebare: noul proprietar avea oare nevoie de un semn? De ce se îndoia că inspiraţia de a cumpăra această clădire era reală? S-a vorbit – cu mai mult sau mai puţin temei – despre relaţiile sale anterioare cu fostul paroh din La Courneuve (departamentul Sena), numit „Părintele" Lamy, originar din Violot (departamentul Haute-Marne), sătuc dependent de Pailly, unde avea să se sfârşească din viaţă. Contele Bivert a scris o carte despre acest Părinte Lamy, care a fost un vizionar preţuit de un grup de suflete alese, printre care aflăm, pe lângă Vladimir Ghika, pe Jacques Maritain, Părintele Henrion, Louis Massignon, Violette Sussmann şi alţii.

L-am cunoscut personal pe Pr. Lamy în localitatea Pailly, al cărei paroh era apropiat de familia mea. Asemenea acestui din urmă preot, pe cât de supranatural pe atât de echilibrat, nici eu nu-mi voi permite să judec „mistica" Părintelui Lamy, deşi, în mai multe rânduri, ne-a derutat; mă voi mulţumi doar să menţionez ceea ce mi se pare autentic în

cadrul relaţiilor care au existat între aceşti doi slujitori ai lui Dumnezeu, Ghika şi Lamy.

Deşi de origini, educaţii şi culturi foarte diferite, cei doi prezentau asemănări: un soi de fluid spiritual îl atrăgea pe prinţul Ghika la Pailly. La masa parohului din această localitate a auzit vorbindu-se, în 1925, despre viitoarea vânzare de la Auberive şi a simţit îndemnul lăuntric de a cumpăra mănăstirea.

De mult – de când devenise catolic – visase la un aşezământ aşezat sub semnul Sfântului Ioan, care să semene iubirea în lume. Mai târziu, după ce a devenit preot, într-o noapte de intimitate spirituală cu Sfântul Bernard, a înţeles utilitatea lansării unei cruciade – pentru a elibera Mormântul lui Cristos mort în sufletele noastre prin păcat (acolo se află acum mormântul său) – din mâinile necredincioşilor, reprezentaţi de infidelităţile noastre– sub emblema crucii: suferinţele noastre – sub un nou cuvânt de ordine: nu „aşa vrea Dumnezeu", ci „aşa preferă Dumnezeu" – purtând numele Sfântului Apostol Ioan, care a cunoscut preferinţele Învăţătorului, odihnindu-şi capul pe inima sa. Din acest aşezământ – Auberive, deci, când locul s-a precizat – fiecare va putea predica această cruciadă în jurul său, invitându-i să participe pe cei apropiaţi şi apoi şi pe alţii, din lumea întreagă.

Pentru viitorul fondator, Sfântul Ioan era acela dintre cei patru evanghelişti care oferă cea mai corectă perspectivă asupra a ceea ce este Evanghelia: o prezenţă absolută, personală, comparată de Bossuet

cu cea din Euharistie, prezenţa Cuvântului, deopotrivă Martor, Judecător şi Fiinţă, care ne cheamă către menirea noastră eternă. După părerea lui, doar Sfântul Ioan expunea pe larg, în profunzime şi cu claritate realităţile vieţii divine, pentru că auzise bătând inima omenească a lui Cristos. Apostolul avea deci să devină patronul acestui Cămin sfinţit prin focul iubirii divine, între zidurile încă prezente ale mănăstirii cisterciene, profanată începând cu Revoluţia prin alte atribuiri şi redată, în sfârşit, rugăciunii: «Şi de-ar fi numai o mână de oameni care să întreţină acest foc, gândea şi va spune el, lucrarea ar fi veşnică!»

Vis de Iubire? Viziunea cruciadei, pe urmele Sfântului Bernard? Într-o veche abaţie a ordinului său?.. Oare nu părea simplu şi clar indicat? Ei bine, nu, nu atât de simplu: complicaţii omeneşti se puneau de-a curmezişul căii divine. Şi, ca să le înţelegem, trebuie să ne întoarcem la Părintele Lamy.

Într-o apariţie a Sfintei Fecioare, care i s-ar fi arătat pe 9 septembrie 1909, Maica Domnului i-ar fi făcut cunoscut că şi-ar dori o nouă congregaţie. Douăzeci de ani mai târziu, în cadrul unei reuniuni la care era prezent şi Jacques Maritain, vizionarul îi spuse părintelui Ghika, apăsându-i degetul pe piept: „Dumneata o vei face. Este dorinţa Preasfintei Fecioare”; iar viitorul fondator a primit aceste cuvinte ca pe o misiune.

Totuşi, noua congregaţie dorită de părintele Lamy presupunea o anumită formă de viaţă, o spiritualitate proprie, care nu se potrivea pe deplin cu

vederile lui Vladimir Ghika. Părintele Lamy îşi adunase deja câţiva postulanţi; el îi dădea directive prietenului său Ghika şi acesta se plângea, surâzând, că aceste indicaţii spirituale îi erau transmise, din spirit de sărăcie, scrise pe hârtie igienică, ceea ce făcea descifrarea lor foarte anevoioasă!

Aşa cum l-am cunoscut pe Monseniorul Ghika şi fermitatea sa în a se asigura că un anumit lucru era după voia lui Dumnezeu, a luat mai întâi în serios afirmaţia Părintelui Lamy, întrebându-se totuşi dacă nu era vorba de o falsă certitudine, prin aceea că întreprindea un lucru aflat în afara vocaţiei lui proprii. Cu toate acestea, se dedica operei întrezărite cu acel curaj supranatural care-l caracteriza atunci când credea că împlineşte voinţa divină, şi pe care nicio piedică, niciun calcul omenesc nu-l putea opri. În aceste condiţii a fost cumpărată abaţia Auberive.

Pentru a o plăti, noul proprietar a ieşit din indiviziunea cu fratele său, vânzându-i partea sa din moşia de la Bozieni, ceea ce avea să devină mai apoi un dezastru pentru el, deoarece avea să rămână deposedat după lichidarea noii achiziţii.

În cartea consacrată Părintelui Lamy, Contele Bivert relatează, la sfârşit, aceste cuvinte ale părintelui: „Nu trebuie niciodată să-ţi clădeşti existenţa pe viziuni, şi mai ales pe ale altora. În problemele materiale, nu trebuie să existe decât bunul simţ. Iar în cele spirituale, e nevoie tot de bun simţ: dar în acest domeniu nu ne-am putea înşela, călăuzindu-ne după regulile infailibile trasate de

Dumnezeu. Trebuie să ne ferim de mistică. Diavolul se ascunde în spatele Maicii Domnului (aluzie la viziunile din 9 septembrie 1909): dacă o lăsăm să intre, diavolul se poate strecura în urma ei". Autorul consideră că „aceste cuvinte par a fi concluzia unei experienţe nefericite, fiindcă la început nu vorbea aşa".

Destul de curând, prinţul Ghika avea să revină la vederi mai clare, realiste, care-i aparţineau cu adevărat; iar neîncrederea pe care o avea în vizionari, în general, alungă influenţa exercitată asupra lui de grupul partizan al autenticităţii viziunilor Părintelui Lamy. Niciodată Auberive nu va recruta persoane recomandate de el. O prezicere făcută de acest preot şi neîmplinită, alte împrejurări, susceptibile de a genera un anume scepticism, pot explica reflecţia pe care prinţul Ghika a făcut-o într-o zi către un prieten preot, după aluzia la o problemă de sănătate suferită anterior de Părintele Lamy: «Dacă aş fi ştiut că a căzut în cap, nu aş fi întreprins această acţiune».

Însă acţiunea era pusă pe făgaş, având binecuvântarea Sfântului Părinte, implorată încă din 1924, prin care se acorda privilegiul papal[18] „Societăţii auxiliare a Misiunilor". Situaţia se cerea acum asumată în acele clădiri imense, înconjurate de o proprietate de 65 de hectare.

Am vorbit îndelung despre dificultăţile spirituale întâmpinate de aşezământul din Auberive chiar

[18] Indultul de la Roma – *n.r.*

înainte de întemeierea lui, pentru a defini clar poziţia prinţului preot Ghika atunci când a întreprins-o.

Să vedem acum în ce mod avea să se descurce!

Ziarul local care relata achiziţionarea mănăstirii ne oferă o primă schiţă a acestei situaţii, prin pana aceleiaşi Claire Auberive:

„Iată-l deci pe prinţul Ghika în casa lui, în acele vaste clădiri ruinate şi mutilate de vandalismul utilitar al statului. Nicio amintire monastică nu se mai păstrează în aceste locuri, odinioară impregnate de rugăciune... Unde era capela? Dar sala capitlului? Unde era cimitirul? Aveau să fie regăsite! Însă osemintele călugărilor contemporani cu Sfântul Bernard au rămas amestecate cu pământul călcat în picioare. Cu imaginaţia sa tipic orientală, prinţul ne descrie marea criptă în care bătrânii abaţi de odinioară se odihnesc, aşezaţi pe tron, încununaţi cu mitra, ţinând în mână cârja... Este sigur de asta... Însă nu săpăturile arheologice îl preocupă... Într-un ungher al casei, cel mai susceptibil de a fi locuit, câteva femei devotate în întregime lui Dumnezeu şi-au găsit locaş, cum au putut..."

Achiziţia determinase, într-adevăr, reîntoarcerea în Franţa a două fiice spirituale ale fondatorului care, înainte, se dedicau în România misiunii de prospectare în vederea stabilirii acolo a unui centru de contemplaţie şi de apostolat în spaţiul ortodox. Curând avea să li se adauge o a treia.

Prinţul Ghika – care nu era încă protonotar apostolic şi căruia i se spunea simplu, prinţ – sosi aşadar într-o bună zi cu cele două franţuzoaice,

dintre care una a asumat responsabilitatea Casei, şi cu o grecoaică. Ele „vor pregăti calea”, adică vor face curăţenie în clădirile imense şi vor defrişa proprietatea, căci şi cădirile şi terenul ajunseseră în starea jalnică de părăsire. Instalate într-o căsuţă lângă unul din marile portaluri, dispunând, pentru început, de modesta sumă de 500 de franci, ne putem închipui ce a însemnat viaţa pe cât de simplă pe atât de plină de lipsuri a celor trei femei! Însă credinţa şi curajul lor au făcut minuni: în câteva luni au făcut casa locuibilă, au cultivat legume în grădină. Astfel încât la începutul lunii iulie 1926, aripa Ludovic al XV-lea a abaţiei era gata să primească deopotrivă un grup de „postulante” şi oaspeţi.

Succesul atrăgând alte succese, le-au sosit întăriri, permiţându-le să asigure existenţa materială; o viaţă regulată, aproape mănăstirească, a prins viaţă. Episcopul rezident pe atunci la Langres, Mons. Thomas, arăta o mare bunăvoinţă faţă de această Familie a Sfântului Ioan: i-a acordat permisiunea (fără ştirea prinţului, căruia voiau să-i pregătească o surpriză pentru ziua lui) de a avea o capelă în care să fie păstrat Sfântul Sacrament.

Ce dată memorabilă pentru toţi avea să fie acel 28 iulie 1926, sărbătoarea Sfântului Vladimir! Sosit în ajun, fondatorul avea să descopere o capelă gata pregătită, dotată cu tot ce trebuie, unde putea celebra Liturghia chiar de a doua zi şi păstra Sfântul Sacrament. De mai multe ori l-am auzit repetând că acea Liturghie fusese una din cele mai mari bucurii

din viaţa lui: din acel moment, abaţia îi era restituită Domnului nostru Isus Cristos.

În aceeaşi zi, primele trei discipole primiră un veşmânt alb, amestec al costumului de călugăriţă şi de infirmieră. Şi viaţa lor mănăstirească a început, foarte demnă, cu recitarea completă a Liturgiei Orelor în capelă, respectarea tăcerii, capitlul săptămânal. Când era acolo, «prinţul-preot», aşa cum îi spuneau discipolele, prezida şi răspândea cu blândeţe Cuvântul divin copiilor săi. Însă deseori era la Paris sau călătorea în diferite locuri. Întorcându-se în „cuib" cam la fiecare trei săptămâni, aducea cu sine fie oaspeţi de vază, fie refugiaţi sau ruşi fără adăpost.

În timpul vacanţelor din 1926 aceşti oaspeţi – atât de diferiţi! – veniseră deja în număr mare, îngreunând sarcina – şi aşa grea – a micii comunităţi aflate la începuturi. Printre ei, s-o amintim pe regina Natalia a Serbiei, verişoară îndepărtată a prinţului, însoţită de o doamnă de onoare, care avea să lase, pe durata celor două săptămâni petrecute acolo, o amintire de neşters. Marile încercări familiale prin care trecuse făcuseră din ea o figură emoţionantă. Foarte iubită de popor, se ştia că, repudiată de rege, silită să trăiască în exil, se afla în Franţa de câţiva ani. După ce a fost încoronat rege, fiul său unic fusese asasinat împreună cu regina cea tânără într-o revoluţie de palat. De atunci, renunţând la lume, regina Natalia se consacrase întru totul pietăţii şi caritătii.

I-am fost prezentată, după cum cerea protocolul. M-a întâmpinat cu afecţiune, invitându-mă să vin s-o văd apoi la Paris. Distincţia ei severă era îndulcită de o bunătate care a impresionat tot satul Auberive; căci, pe durata şederii sale, o puteam vedea la slujbă în parohie, sau asistând la înmormântarea unui ţăran, „vorbind familiar cu femei de vârsta ei şi aşezându-se pe prag, alături de bătrânele care se încălzeau la soare atunci când nu aveau altă treabă. Ce uimire apoi pentru ele, când au aflat că doamna, îmbrăcată în negru, această bună doamnă «deloc cu nasul pe sus», care le întreba de găini, de grădină, de sărmana lor viaţă de zi cu zi, purtase odinioară coroană regească!» (Claire Auberive).

La sosirea toamnei, o nouă etapă avea să se precizeze în viaţa aşezământului: sub numele de „Fraţii Sfântului Ioan", avea să se constituie un fel de seminar pentru vocaţii diverse, târzii sau precoce. Mai mulţi preoţi, în special Părintele Pel, s-au oferit atunci să colaboreze cu fondatorul. Iar printre elevi se numărau oameni de valoare, precum Părintele Caffarel, devenit apoi animatorul binecunoscutei Mişcării pentru Familii, adunate în jurul revistei *L'Anneau d'Or*. El a fost fiul mult iubit al fondatorului, care-şi asumase sarcina de a-l pregăti pentru preoţie, remarcându-l în mod deosebit printre ceilalţi pe cel pe care-l numea cu afecţiune «micul său Henry».

Aceşti tineri locuiau, după exemplul prinţului, în celulele strâmte ale închisorii rezervate de stat delicvenţilor care-şi ispăşeau pedeapsa; ceea ce nu e

lipsit de merit şi dovedeşte spiritul în care trăiau seminariştii.

Tot în acea perioadă capela, instalată la început la etajul întâi, a fost transferată la parter, într-o frumoasă sală a capitlului cu bolţi nervurate. Altarul, cu adevărat simbolic, era făcut dintr-o veche copaie de stejar, cumpărată de una din ingenioasele surori la o licitaţie ţinută într-un sat vecin. Când ruşii se aflau în număr mare în casă, Liturghia era celebrată în rit slav, într-o altă capelă mare, odinioară cea a prizonierilor. Amenajată în chip sumar cu un iconostas de către ruşii pricepuţi să meşterească, a devenit loc unde Domnul este de acum lăudat cu aceeaşi iubire ca şi în capela „latină".

Însufleţind toate câte se petreceau la Auberive, prinţul a iubit atât de mult acel loc încât se smulgea cu greu de acolo când alte activităţi de apostolat îl chemau în altă parte. Toate pretextele i se păreau bune ca să vină şi să rămână acolo: „Sunt obligat să plec mâine în provincie, îi spuse într-o zi unui prieten parizian: trebuie să caut ceva într-un dulap". Provincia era Auberive, iar lucrul căutat era un potir!

Să mi se îngăduie să relatez, legat de iubirea lui pentru Auberive, o amintire personală destul de pitorească despre o zi de inundaţii, când capriciile primejdioase ale râului Aube ne treziseră îngrijorare tuturor celor din vale. Apa încercase să-şi facă o «intrare regală» în abaţie, situată în aval, prin poarta cea mare, de lângă vechea mea casă familială: începuse să clipocească pe sub chilii. După ce

Liturghia a fost celebrată în zgomot de cascadă, au fost mutate în grabă ornatele sacerdotale şi lumânările. Ca şi cum doar asta aştepta ca să elibereze locul, apa s-a retras apoi cu demnitate. La noi acasă a fost aproape la fel de discretă.

Când prinţul a trecut să ne vadă, după-amiază, ţinea în mână o scrisoare gata să fie dusă la poştă. Şi cum îmi ceream scuze pentru ţinuta mea gospodărească datorată evenimentelor, îmi spuse: „Ei, e bine că nu suntem obligaţi să purtăm colace de salvare! Dar inundaţia are şi lucruri bune: am profitat pentru a scrie la Paris, unde trebuia să plec mâine, că îmi este imposibil s-o fac din cauza drumului blocat." Nu m-am putut împiedica să râd privind drumul perfect uscat ce se întindea în faţa noastră. A zâmbit şi el: „Da, bineînţeles, se poate merge acum, recunoscu el. Totuşi, nu am spus o minciună: am atras doar adevărul de partea mea".

Cred că şi oaspeţii abaţiei „atrăgeau adevărul de partea lor", prelungindu-şi cât de mult şederea. Îi auzeam spunând că Auberive devenea pentru ei un loc sacru, unde respirau spiritul rugăciunii şi întoarcerea la Evanghelie. Regula după care se orânduiau toate în Casa Sfântului Ioan şi căreia toate i se subordonau era deplina aplicare a primei şi a celei de-a doua porunci: de unde marea libertate, spontaneitatea caracteristică primirii rezervate fiecăruia.

Ar fi cu neputinţă să-i citărn pe toţi cei care au beneficiat de ospitalitatea abaţiei. Însă printre ei se detaşează, alături de regina Natalia a Serbiei:

Vicontele Xavier de Maupeou[19], ofiţer de marină, greu încercat pe atunci; prinţul Sixte de Bourbon; Părintele Canonic Vialette, pe atunci paroh la Saint-Germain-des-Prés, la Paris; doamna Leigh-Smith, văduva celebrului explorator englez, care a dat numele său unui promontoriu din Groenlanda. În mai multe rânduri a poposit la abaţie, mărturisind că, pentru ea, existau două locuri pe pământ unde îşi găsea adevăratul climat spiritual: Roma şi Auberive.

Au mai venit apoi: tânărul Régamey, devenit apoi Părintele Régamey, dominican. Recent convertit de la religia protestantă, a încheiat redactarea cărţii sale despre Delacroix în chilia lui de la Auberive; d-na Frazer, văduvă din America de Sud, a petrecut câtva timp în comunitatea surorilor, unde s-a iniţiat în viaţa consacrată pentru a fonda apoi congregaţia feminină a Misiunilor Străine; abatele Altermann, evreu convertit; mulţi slavi, printre care abatele de Messing, candidat la preoţie, văduv, fost ofiţer în marina ţaristă şi meloman, care dădea concerte foarte apreciate; Mercedes de Gournay, poetă talentată, adusă de prinţ în iarna 1926-27 şi care şi-a găsit la Auberive drumul spre Damasc. Avea să moară câţiva ani mai târziu îngrijind un indigen bolnav de tifos în sudul Tunisiei unde, alături de alţii, îl urmase pe Părintele Charles Henrion. Rugăciunea funebră pronunţată de grup la moartea ei a fost deosebit de

[19] „Maupeaux" în original, nume vădit greşit. Ar fi vorba mai degrabă de Gaston de Maupeou, care a rămas un fidel **corespondent** al lui Vladimir Ghika până în anul 1939 – *n.r.*

simplă: „Iubita noastră surioară a murit, împlinind un act de iubire. Să cântăm imnul *Magnificat*".

Raïssa Maritain o menţionează în cartea sa *Les grandes amitiés* („Marile prietenii"), dar cu câteva inexactităţi în ceea ce priveşte itinerarul său spiritual: prinţul Ghika a întors la Dumnezeu acest suflet deosebit; legătura şi discuţiile purtate sub marii arbori de la Auberive mi-au lăsat amintiri preţioase.

De ce să nu deschidem aici o paranteză pentru a menţiona valoarea acelor tinere care mergeau să trăiască printre nomazii din deşert, urmându-l pe colaboratorul prinţului, Părintele Charles Henrion, ca să le aducă „nu civilizaţia, ci fericirea", după exemplul şi în felul Părintelui de Foucauld? Primele contacte constau în îngrijirile acordate femeilor beduine, aduse la început de soţii lor, apoi venind singure, pe măsură ce încrederea lor creştea. Scopul lor în acea epocă era să îmblânzească lumea Islamului. Se hrăneau numai cu paste şi lapte, locuiau în case ale căror ziduri aveau câţiva metri grosime, pentru a se apăra de căldură, atunci când activităţile lor de infirmiere nu le chemau sub cerul liber. Pătrunse de învăţăturile Sfântului Ioan al Crucii, doreau să ducă o viaţă contemplativă, în odăi deschise, pentru a transmite în jurul lor lumina vieţii lor lăuntrice.

Alături de Mercedes de Gournay, au trăit astfel domnişoarele de Nanteuil, Matignon... În primele şase luni ale şederii lor, arabii le pândiseră, făcând cu schimbul în fiecare seară: nu exista oare niciun fel de

comunicare între Părintele Charles şi ceea ce ei luau drept „haremul” său? I-au mărturisit-o mai apoi: „E adevărat, o ştim acum, nu te atingi de aceste femei!” De aici admiraţia şi încrederea definitivă dovedite faţă de grup.

D-ra Matignon vizita familiile indigene. În fiecare seară, întorcându-se alături de surorile sale, în jurul măgăruşului care îi servea drept mijloc de transport puricii se întreceau să sară pe ele în cohorte; iar mica trupă nu scăpa de ei decât spălându-şi rufele cu sublimat. Ca un nou Moise, d-ra de Nanteuil se ruga pe o stâncă solitară. Arabii o numeau „Cea care se roagă”, sau „Mâini binecuvântate”, din ziua când, pe o căldură toridă, femeile neizbutind să închege untul, îşi spuseseră: „Haideţi la cea care se roagă: îşi va întinde mâinile şi untul se va închega”. Şi aşa a fost.

Ar fi dobândit ele oare o astfel de influenţă pe acele meleaguri dacă nu şi-ar fi adăpat viaţa interioară la izvorul luminos din Auberive?

Astfel, în vâlceaua împădurită din departamentul Haute-Marne, se desfăşura o acţiune discretă şi fervent, care nu excludea nicio categorie de suflete, aşa cum s-a întâmplat cu colonia de fetiţe din Villejuif, care au ocupat doi ani la rând moara de pe lângă clădirea principală. Abaţia devenise loc de întâlnire, unde se învecinau oameni de toate naţionalităţile, din toate mediile sociale, de toate vârstele, din toate zările spirituale. De unde impresia de extraordinară uşurinţă, de deschidere spirituală. Satul, la rândul său, era contaminat de această ambianţă.

Vom povesti mai târziu cum Domnul a adăugat acestei înfloriri giuvaierul suferinţei şi al eşecului aparent al fondatorului, care avea să trăiască aici o lungă Vinere a Patimilor. E momentul acum să zăbovim asupra spiritului care-i însufleţea pe toţi şi pe fiecare, examinând ceea ce a fost, ceea ce este şi ceea ce rămâne, în pofida tuturor evenimentelor, spiritul Sfântului Ioan.

3. SPIRITUL SFÂNTULUI IOAN

„Dacă ştii să-l pui pe Dumnezeu
în tot ce faci, îl vei regăsi în tot
ce ţi se întâmplă”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Aş putea oare fi acuzată de şovinism dată fiind importanţa acordată, în aceste pagini, aşezământului de la Auberive? Totuşi, valoarea acestuia depăşeşte orice punct de vedere personal, mărturie stând afirmaţiile lui Jean Daujat în cartea lui despre Monseniorul Ghika[20]: „Am dat câteva informaţii despre foarte numeroasele activităţi şi întreprinderi prezente în viaţa lui; el însuşi vedea unitatea lor legându-le pe toate de Opera Sfântului Ioan, toate nefiind în ochii săi altceva decât prelungiri, derivaţii, aplicaţii sau forme speciale de împlinire ale acesteia. Este deci cu neputinţă să înţelegem corect misiunea încredinţată de Dumnezeu Monseniorului Ghika în acest secol al XX-lea şi semnificaţia ei pentru noi, fără a expune ideea centrală a acestui aşezământ al Fraţilor şi Surorilor Sfântului Ioan”.

Jean Daujat merge chiar mult mai departe, precizând rolul de înainte-mergător al Monseniorului Ghika în direcţia trasată timpului nostru de Sfântul Pius al X-lea: el reţine „trei etape fundamentale prin

[20] J. Daujat: *L'Apôtre du XXe siècle, Vladimir Ghika*, , Ed. La Palatine, Paris (trad. în limba română: *Apostolul secolului XX, Vladimir Ghika*, EARCB, Bucureşti 2013).

care Dumnezeu a voit să orienteze Biserica secolului al XX-lea: Sfânta Tereza a Pruncului Isus; Sfântul Pius al X-lea; Monseniorul Ghika".

Este drept, pentru cel din urmă, că aşezământul Sfântului Ioan a marcat celelalte forme de apostolat ale sale, precum „Centrul de Studii Religioase", care a făcut o carieră remarcabilă la iniţiativă şi sub conducerea aceluiaşi J. Daujat. Când prinţul Ghika a dorit să-mi încredinţeze, la început, preşedinţia secţiei feminine a acestui Centru, al cărui preot avea să fie, mi-a dat următorul argument: „Printr-un anume aspect, ţine de Sfântul Ioan".

La fel, şi acţiunea lui atât de populară de la Villejuif ţine de ea.

„Am ales, a spus el unui jurnalist care îl intervieva, locul cel mai părăsit din punct de vedere religios şi social. Acolo Familia noastră, încuviinţată de Sfântul Părinte şi care poartă numele de «Fraţii Sfântului Ioan», înţelege să facă să lucreze iubirea de Dumnezeu şi de aproapele".

Vom rezuma importanţa acestui subiect citând cele scrise recent de Arhiepiscopul Parisului, Excelenţa sa Cardinalul Feltin: „Persoana şi lucrarea Monseniorului Ghika îl situează în inima marilor preocupări actuale ale Bisericii: fiecare eveniment major din viaţa sa, fiecare trăsătură dominantă a fizionomiei sale spirituale răspund unuia din

curentele profunde care marchează astăzi viaţa creştinilor”[21].

Însuşi fondatorul definea această fraternitate ca „fiind în cele din urmă o operă apostolică, cu punct de plecare euharistic, preocupată în primul rând de viaţa spirituală şi punând în evidenţă lucrarea contemplaţiei... Nu este nici ordin, nici congregaţie, nici chiar confrerie, ci un fel de convergenţă-concertată-de-bune-voinţe în harul lui Dumnezeu. Un organ de cooperare pentru a construi mai bine Împărăţia lui Dumnezeu, cu supleţe de forme şi atribuţii cât mai complete, întemeiată pe comuniunea sacramentală şi pe Împărtăşirea sfinţilor şi căutând să se adapteze tuturor situaţiilor şi tuturor nevoilor”.

Ar fi incorect să vedem în această supleţe un soi de laxism. Dimpotrivă, alcătuită din exigenţe impuse de „teologia necesităţii”, ea nu se leagă de un program fixat dinainte, pentru a asculta numai şi numai de indicaţiile providenţei.

Această „teologie a necesităţii”, resortul esenţial al activităţilor Monseniorului Ghika, a fost atât de bine înţeleasă şi definită de J. Daujat în cartea pe care o vom cita deseori, încât vom reveni asupra celor afirmate de el:

„Teologia este ştiinţa despre Dumnezeu: Monseniorul Ghika numea «teologie a necesităţii» descoperirea lui Dumnezeu şi a voinţei sale în orice

[21] Prefaţă la *Une âme de feu, Mgr Vladimir Ghika* („Un suflet de foc, Monseniorul Vladimir Ghika”), de Michel de Galzain, Editura Beauchesne, 1962.

nevoie manifestată nouă, pentru că Providenţa, scoţându-ne în cale necesitatea, ne ajută astfel să cunoaştem ceea ce Dumnezeu vrea sau aşteaptă de la noi pentru a uşura sau a satisface această necesitate; astfel, orice necesitate întâlnită este o chemare de iubire adresată nouă de Dumnezeu ca să ne manifestăm şi să ne exercităm efectiv iubirea prin felul în care ne punem în slujba acestei necesităţi. Trebuie să trăim fiecare clipă cu convingerea că nicio întâlnire nu e întâmplătoare, că orice întâlnire este lucrarea Providenţei, deci că orice întâlnire este prezenţă a lui Dumnezeu şi dar al lui Dumnezeu".

„Niciun fel de nefericire nu se situează în afara programului", nota Monseniorul Ghika în „Vizitarea Săracilor", care conţinea directive pentru Doamnele de Caritate din România.

„Există o legătură esenţială, continuă J. Daujat, între această teologie a necesităţii şi ceea ce am numit, împreună cu Monseniorul Ghika, spiritul Sfântului Ioan, adică o viaţă lipsită de orice altă regulă în afara tuturor exigenţelor carităţii. Într-adevăr, o regulă, un cadru, un sistem, un program de viaţă ar putea intra în conflict cu o chemare a iubirii, nefiind conforme cu aceasta, neîncadrându-se în ea: disponibilitatea faţă de orice necesitate, oricare ar fi ea, nu poate fi pusă în practică decât dacă nu avem nicio altă regulă în afara disponibilităţii faţă de toate exigenţele carităţii.

Duhul Sfânt s-a servit de Monseniorul Ghika pentru a împlini ceva voit de Dumnezeu şi esenţial în viaţa Bisericii din secolul al XX-lea, în primul rând

datorită infinitei varietăţi a necesităţilor pe care secolul le prezintă, apoi pentru că invazia cancerului administrativ, întemniţând tot mai mult viaţa în reglementări şi sistematizări de tot felul, impune tot mai mult ca, în Biserică, unde spiritul trebuie să biruie întotdeauna litera, să existe bărbaţi şi femei liberi de orice regulă, de orice cadru, de orice sistem, dar gata la orice, disponibili pentru orice, fără să refuze nimic *a priori*, cărora să li se poate cere orice, care să fie într-adevăr «buni la toate» sau gata să servească de «umplutură» dragostei şi pentru care orice necesitate întâlnită în drumul lor să fie o poruncă a lui Dumnezeu.

Există astăzi ceea ce Daniel Halévy numeşte «accelerarea istoriei», o evoluţie extrem de rapidă a condiţiilor umane şi o creştere adesea explozivă a dimensiunilor umane în toate privinţele: aceasta nu poate schimba şi nu va schimba niciodată, aşa cum ar dori-o moderniştii sau progresiştii, ceea ce aparţine esenţial naturii Bisericii, însă pretinde o evoluţie şi adaptare constante ale formelor exterioare şi contingente ale vieţii şi acţiunii creştinilor, ceea ce e mai uşor atunci când nu se pune problema de a schimba reguli, ci doar de a pune în joc o disponibilitate a iubirii având o supleţe de adaptare nelimitată. Când necesităţile se schimbă şi se multiplică şi se diversifică fără încetare, este bine ca nicio regulă să nu se poată opune necesităţilor mereu noi şi diferite care apar şi pe care regula nu le-a putut prevedea, ca nicio prevedere a unui program de viaţă

să nu limiteze disponibilitatea faţă de necesităţi mereu neprevăzute”.

O astfel de atitudine trebuie să-şi aibă izvorul într-un suflet unit necontenit cu Dumnezeu pentru a şti să-l regăsească în toate necesităţile întâlnite. De aici exigenţele de viaţă interioară pentru cei ce practică această teologie a necesităţii. Aceasta cere, de asemenea, pe calea dificilă unde nu există nici pavăza voturilor nici a unui cadru de existenţă determinat, suflete formate cu cea mai mare grijă din punct de vedere doctrinal şi spiritual.

Ea mai pune în relief şi «noile Rusalii, care irump acum în Biserică şi tind către sfinţirea laicilor», conştientizarea rolului şi a funcţiei laicilor, numiţi deja de Sfântul Petru «preoţie regească» – foarte diferită, desigur, de slujirea preotului – dar la fel de autentic recunoscută în Biserica din vechime şi redescoperită în zilele noastre în toată amploarea sa.

Noutatea Ordinului Sfântului Ioan în istoria actuală a Bisericii nu ţine – aşa cum au crezut unii la o privire superficială – de o utopie născută din imaginaţia orientală a unui Ghika, ci din principii solide, aflate în slujba unei iubiri puternice de Dumnezeu.

„Iată de ce Sfântul Ioan, Apostolul preferat, confidentul tuturor preferinţelor inimii lui Cristos, a fost rânduit ca patron al unui ordin care nu avea altă regulă de viaţă decât căutarea preferinţelor divine; însă adoptarea patronajului Sfântului Ioan însemna şi

adoptarea patronajului Mariei, pe care Isus, înainte de a muri, i-a încredinţat-o Sfântului Ioan...

Ordinul Sfântului Ioan trebuia să aibă două ramuri: Casa Sfântului Ioan, unde fraţii şi surorile trăiau dedicându-se unor sarcini comune (exerciţii spirituale, învăţământ, ospitalitate, îngrijirea bolnavilor etc...); şi Familia Sfântului Ioan, alcătuită din persoane risipite prin lume, trăind însă conform spiritului Sfântului Ioan, propagând acest spirit şi împlinind toate activităţile (apostolice, binefaceri) conforme lui".

Această a doua ramură nu a primit niciodată o formă de organizare; totuşi, avem motive să credem că ea continuă să existe, datorită numeroaselor suflete formate de Monseniorul Ghika, şi care continuă să trăiască în lume în spiritul Sfântului Ioan.

Căminele Caritătii, al căror punct de plecare se află la Châteauneuf-de-Galaure, în jurul Marthei Robin, nu sunt oare o dovadă în acest sens? Spiritul lor, răspunzând necesităţilor caritătii, nu se înrudeşte cu acela pe care a încercat să-l răspândească fondatorul Ordinului Sfântului Ioan? Ştim că era foarte interesat de Marthe Robin, a cărei spiritualitate era foarte apropiată de a sa.

Avem la dispoziţie ceea ce trebuie să numim Constituţiile încercării de la Auberive – pentru că nu putem da un alt nume liniei de viaţă instaurate aici.

Încă de la început, este precizată preocuparea „de a fi un grup de supleţe şi de supunere faţă de

organismele vii ale Bisericii şi de a sluji ca adevăraţi slujitori ai slujitorilor lui Dumnezeu, mai ales în domeniul Misiunilor... În numele aceluia care, cel dintâi, a alergat la mormântul celui Înviat, însă n-a îndrăznit să pătrundă, în pofida iubirii lui, decât după Petru, urmând ordinea rânduită de însuşi cel Preaiubit... Petru a intrat... şi Ioan poate intra la rândul său" (februarie 1924).

Fondatorul observă, după cum am arătat mai sus, că e vorba de o încercare nouă (şi „mereu nouă", asemenea acelui *mandatum novum*, al poruncii iubirii), dar şi de efortul de a trăi ceea ce a fost de la început în Biserica lui Dumnezeu. Dacă ar fi să căutăm în timpurile mai recente o analogie, am putea-o găsi în Societatea Sfântului Sacrament (a cărei influenţă a fost atât de mare în reînnoirea creştină din Franţa secolului al XVII-lea) sau în Societatea Prietenilor lui Dumnezeu, din secolul al XV-lea.

El se opreşte apoi asupra formei, obiectului, principala preocupare a ordinului, insistând după cum urmează: „În această misiune de apostolat şi unire cu Dumnezeu, prima grijă este de a alimenta şi a forma rezervorul supranatural care permite împlinirea ei. Grija de a construi canale, terenuri şi planuri de irigaţii vine abia mult mai târziu. Ţelul avut mai întâi în vedere este formarea sufletelor dăruite cu totul lui Dumnezeu, pentru a fi capabile apoi de a fi trimise de Dumnezeu. Restul se stabileşte urmând indicaţiile Providenţei şi a ceea ce numim «teologia necesităţii»".

În ce constă ceea ce ţine loc de Regulă?... „Să fim fără rezerve în slujba iubirii de Dumnezeu, singura lege a Casei noastre:

Nimeni nu intră aici decât din iubire de Dumnezeu

Nimeni nu rămâne decât din iubire de Dumnezeu

Nimeni nu pleacă decât din iubire de Dumnezeu

Nu suntem legaţi între noi decât în măsura în care suntem cu Dumnezeu şi pentru Dumnezeu".

Nu există altfel de voturi decât cele individuale, dar cât sunt de exigente – căci sunt izvorâte din porunca Iubirii! – sfaturile evanghelice ale sărăciei (unde fiecare acţionează ca simplu trimis al Providenţei), curăţiei (privită ca gelozie a Iubirii divine), ascultării (studiată în desăvârşirea ei).

Doctrina Sfântului Ioan aplicată în viaţă şi slujirea ei particulară din punct de vedere spiritual sunt văzute din această perspectivă: „Casa Sfintei Fecioare este casa Sfântului Ioan. Însă conform învăţăturii adânci a Evangheliei, nu Sfânta Fecioară îl primeşte pe Sfântul Ioan, copil orfan şi adoptat, ci Sfântul Ioan o primeşte cât poate de bine pe Sfânta Fecioară, Mama sa adoptivă. Sfânta Fecioară locuieşte la Sfântul Ioan şi este ca la ea acasă. Nu Sfântul Ioan este acasă la Sfânta Fecioară. Nuanţă cu consecinţe practice. Şi realizare mai puţin trufaşă, asumată în Casa ce vrea să se clădească după modelul acelei case".

Caracteristicile speciale ale lucrării sunt prevăzute, studiate în raport cu numele date Sfintei

Fecioare în Litaniile dedicate ei: *Auxilium christianorum, Refugium peccatorum, Consolatrix afflictorum, Salus infirmorum*.

Bine înţelese, au menirea de a crea în lume o „Răspândire a Speranţei şi a Iubirii", la fel cum s-a constituit o „Răspândire a Credinţei" (*Propaganda fide*).

Izvorâte dintr-o viaţă lăuntrică hrănită din Slujirea divină, pun în legătură „liturgia aproapelui" cu „Dumnezeiasca Liturghie", una susţinând-o pe cealaltă, dovedind astfel, prin strânsa lor legătură, unica Iubire a lui Dumnezeu.

După cum ne putem aştepta, viaţa Sfântului Ioan, urmând pas cu pas viaţa Domnului în ciclul liturgic al anului, este aprofundată în aceste Constituţii, mai întâi pentru a o înţelege şi comenta, apoi pentru a permite fiecăruia să-şi caute, pe urmele lui, calea şi misiunea pe pământ: Evanghelia, Epistolele, Apocalipsa Apostolului sunt oferite ca bază a acestei lucrări.

Pentru revigorarea acestor principii, fondatorul compusese rugăciuni admirabile care, slavă Domnului!, ne-au rămas. Vom transcrie aici numai implorările pentru Casa de la Auberive şi pentru dragostea pe care o dorea stăpână acolo.

Pentru Casa Sfântului Ioan: „Doamne, după ce ai fost lăudat aici timp de şase veacuri, ai văzut locuinţa laudei tale devenită adăpost pentru cele mai rele nenorociri ale noastre. Fă ca, prin harul tău şi prin lucrarea noastră, pentru fiecare ofensă adusă ţie aici, să existe o jertfă, o binecuvântare, un strigăt de

iubire către tine. Îngerii cei buni să vină aici în locul spiritelor rele. Rugăciunea să înlocuiască blestemul. Jertfa să răscumpere plăcerea vinovată. Poarta cerului să fie aici larg deschisă în locul temniţei de pe pământ. Libertatea copiilor lui Dumnezeu să înlocuiască robia faţă de rău. Şi să nu mai domnească aici decât bucuria Duhului Sfânt. Amin!"

Către sfinţii de la Auberive: „Bunii noştri fraţi din Rai, născuţi aici pentru viaţa veşnică şi ale căror rămăşiţe binecuvântate odihnesc în acest pământ, dacă sângele martirilor este sămânţă din care răsar noi creştini, cenuşa slujitorilor lui Dumnezeu, care aţi fost voi, va face şi ea să odrăslească din pământ un seceriş de suflete sfinţite. Lauda lui Dumnezeu să renască aici în duh şi adevăr şi, prin ajutorul vostru frăţesc, această laudă trăită în adevăr să pornească din inimile noastre mai mult decât de pe buzele noastre. Amin!».

Iertarea reciprocă a păcatelor din fiecare seară (pe care o spuneau cu toţii împreună, după *Mărturisesc...*): „Să ne iertăm unii altora, până în străfundurile inimii, şi deplin, aşa cum iartă Dumnezeu şi prin harul lui Dumnezeu, tot ce a putut să ne fie unii altora pricină de nemulţumire sau de mâhnire.

În taina inimii voastre, în locul cel mai bun din voi înşivă, frate (sau fraţilor), soră (sau surorilor), la care mă gândesc acum, iertaţi-mă precum şi eu vă iert dacă, din nefericire, aveţi vreun motiv de iertare la sfârşitul acestei zile.

Isuse, tu mi-ai spus: nu-mi este îngăduit să mă apropii de altarul tău şi de darul trupului tău de pe altar, dacă sufletul nu mi-e cu adevărat împăcat cu acela al fratelui meu.

Isuse, o simt: nu pot fi după dorinţa inimii tale, nici să-mi aflu locul în inima ta, dacă nu sunt în inima mea unit cu sufletul fraţilor mei, şi în primul rând cu fraţii pe care inima ta a vrut să-i adune în această Casă. Amin!"

În Constituţiile Sfântului Ioan, ca şi în rugăciunile sale, totul era prevăzut cu excepţia lucrării malefice ce se strecoară în faptele omeneşti. Dăruind Casa Sfintei Fecioare, nu ştiam că tot ce este marial este însoţit de ura faţă de demon şi că, dacă în cele din urmă, ea îi zdrobeşte capul, el nu se sfiieşte să-i muşte călcâiul? Nu ştiam şi că, pe pământ, caritatea poate cunoaşte ceea ce putem numi contrariul Împărtăşirii sfinţilor?

Avem motive să credem că, în multe rânduri, la Auberive sau aiurea, Monseniorul Ghika a trăit aceste realităţi. Nu voi cita decât o dovadă – fără niciun comentariu – în care am fost implicată indirect, de care puţini au avut cunoştinţă, şi care s-a petrecut la abaţie.

Îi prezentasem fondatorului o prietenă din copilărie, acum conferenţiar universitar, venită de la Paris pentru exerciţii spirituale la Sfântul Ioan. În seara dinaintea plecării, în camera ei, alăturată celei a prinţului (care locuia atunci în corpul central), lucrase până târziu luând notiţe la lumina lămpii cu

gaz, electricitatea nefiind instalată pe atunci. Niciun zgomot suspect. Casa era cufundată într-un somn adânc; în sfârşit, s-a culcat şi ea. Lampa era încă aprinsă când, deodată, auzi de-a lungul peretelui camerei prinţului, zgârieturi pe duşumea, ca şi cum un animal înzestrat cu gheare s-ar fi preumblat pe acolo. Curând zgomotul s-a însoţit de un fâlfâit de aripi de-a lungul peretelui.

Extrem de uimită, îşi aţinti privirile către perete, fără să vadă nimic, când, deodată, zări o jivină, destul de mare, cu aripi, sărind din acel ungher, străbătând odaia şi cuibărindu-se în colţul opus, deasupra unui dulap.

Prietena mea scoase un strigăt de groază. Instinctiv, începu să se roage, apoi, treptat, se linişti; dar, fireşte, n-a închis ochii toată noaptea, fără a mai vedea sau auzi ceva neobişnuit.

Când am întâlnit-o la sfârşitul Liturghiei, a doua zi de dimineaţă, şi mi-a povestit păţania, având cheia în buzunar după ce încuiase totul cu grijă în urma evenimentelor, am însoţit-o la ea, ca să verificăm... Dar căutările noastre minuţioase nu au scos la iveală „jivina”, aşa cum ne şi aşteptam, de altfel.

În cursul dimineţii, una dintre surori, întâlnind-o pe prietena mea şi mirată de oboseala care i se citea pe chip, o întrebă dacă dormise bine. Ea dădu de înţeles că suferise de insomnie fără a da amănunte despre ce i se întâmplase. Însă sora (pentru care lucrurile de felul acesta nu păreau noi) a insistat:

– I-aţi spus şi prinţului?

– Nu, de ce aş fi făcut-o?

– Doamnă, spuneţi-i prinţului!...

Ceea ce a şi făcut. Dar nici n-a apucat să spună: „Sora X... ar vrea, nu ştiu de ce, să vă spun ce noapte proastă am avut...”

– Ştiu, o întrerupse el înainte de a mai spune ea ceva: aţi văzut jivina!

– Cum de sunteţi la curent?

– Pentru că era mai înainte la mine în cameră. Mă apucase după umeri în pat; apoi, am văzut-o intrând la dumneavoastră. Când aţi strigat, era să vin să vă bat la uşă ca să vă previn că nu aveaţi altceva de făcut decât să vă rugaţi. Cum nu s-a mai auzit nimic, am socotit că n-are rost să vă mai spun ceva.

Şi cei doi interlocutori nu şi-au mai spus nimic.

Povestea nu a fost cunoscută decât de doi sau trei apropiaţi, dintre care unul, un preot care locuia vizavi, mărturisi cu mult haz că se simţea jignit că „în tot acest timp dormise neîntors”.

– De ce, l-a mai întrebat prietena mea pe Monseniorul Ghika, de ce mi s-a întâmplat tocmai mie?

– Pentru că trebuie ca lucrurile acestea să aibă martori, îi răspunse. Şi care să nu fie din Casă.

Iubită Casă unde nimic nu semăna cu o „casă burgheză de spiritualitate” fiindcă Iubirea întrecea tot ce se putea întâmpla acolo, fie grotesc, fie tragic! Fondatorul nu o aşezase oare sub semnul „rugului aprins”? A fost şi tema primului ciclu de exerciţii spirituale predicate de el surorilor, şi la care m-a invitat să particip alături de ele: zile de meditaţii pe

parcursul cărora multe aspecte ale vieţii care ne leagă de Dumnezeu mi-au fost descoperite, încet şi sigur, asemenea unui peisaj ale cărui contururi se precizează în linii foarte sigure, în spatele perdelei care le ascunde.

Rugul aprins, cu revelarea adevăratului nume al lui Dumnezeu: „Cel care este", în Realitatea sa mereu prezentă, a fost inspiratorul a toate în Căminul Casei Sfântului Ioan:

„Oare hrănim suficient focul acesta?..., ne spunea predicatorul pe parcursul acestei prime reculegeri. Îl întâmpinaţi simplu, cu respectul cuvenit?... Rugul a fost întâlnit în deşert, în cadrul unui episod de viaţă cotidiană, pe când turmele se aflau la păscut, la fel cum Cuvântul s-a coborât luând trup omenesc într-o locuinţă simplă, în timpul unei zile obişnuite, de lucru.

Aţi aruncat oare în acest foc toate lucrurile de prisos ale vieţii? Tot ceea ce putem pune în slujba lui Dumnezeu, dar care nu vine decât după el, chiar cele mai sfinte misiuni speciale, pe care le vom împlini cu atât mai bine cu cât le vom da mai mult uitării... Mai jos de el strălucesc feluritele împrejurări, sarcinile eşalonate, diversitatea darurilor, a harurilor. Acest singur lucru trebuie să fie pus ca primă condiţie a toate: aruncaţi în foc tot ce nu e Dumnezeu însuşi; le veţi regăsi mâine pe toate, mai strălucitoare!»

Dumnezeu nu avea să întârzie să-i ceară şi fondatorului să arunce în focul Iubirii chiar ceea ce întreprinsese din dragoste pentru Iubire. Rămâne să

vedem cum a răspuns acestei cereri. Şi nu e uşor de povestit.

Lunile se scurgeau una după alta, preschimbându-se în ani – 1926, 1927 – în cursul cărora Auberive devenise o oază de scăpare pentru multe suferinţe spirituale sau lumeşti. Vedeam sosind epavele pe care fondatorul le trimitea aici, le primea şi le repara cu îngăduinţa unei iubiri fără margini. „În afară, unii puteau zâmbi, se puteau mira sau chiar scandaliza. El nu se miră, nu zâmbeşte decât cu duioşie, nu se scandalizează niciodată. Este dincolo de măsura omenească" (Claire Auberive).

Dar această stare de lucruri a generat, în ceea ce priveşte componenta masculină, un amestec eterogen de bărbaţi foarte tineri, de maturi, de oameni fără vocaţie scăpaţi din grele încercări, de oaspeţi feluriţi, ceea ce nu e lipsit de inconveniente. Colaboratorii se succedă. Ansamblul dă o impresie de instabilitate. Astfel încât, pe parcursul anului 1928, Monseniorul Thomas, Episcop de Langres, îl invită pe fondator să suprime ramura masculină a operei. Pentru Monseniorul Ghika este o lovitură cumplită, care marchează prima risipire a marelui său vis.

Episcopul de Langres specificase că trebuia păstrată comunitatea surorilor. Şi aşa a fost, însă amputarea impusă reprezenta o asemenea sfâşiere pentru prinţ încât a început să negocieze în secret trecerea abaţiei la familia benedictină, în cadrul căreia locuia la Paris de ani de zile. Unul din membrii acesteia, dom Potevin, este văzut adesea la

Auberive, unde organizează, cu concursul surorilor, lucrări progresive de restaurare şi de amenajare a localurilor rămase, până atunci, neocupate.

Lovit de aceste încercări, Monseniorul Ghika va pleca din Franţa pentru câteva luni. Membru al Congreselor Euharistice Internaţionale, pleacă în Australia pentru a participa la unul dintre ele. Însă, prelungindu-şi periplul, face apoi înconjurul lumii, merge în America, plănuind să se întoarcă trecând prin Ţara Sfântă în primăvara anului 1929[22].

Planul său se va realiza. Însă absenţa lui prelungită nu a fost de folos nici abaţiei, nici celorlalte opere pariziene, despre care voi vorbi mai târziu.

La Auberive, comunitatea surorilor subzistă, ajutată spiritual de Părintele Charles Henrion care a rămas acolo pe toată durata iernii 1928-1929, ba chiar sporeşte şi-şi intensifică viaţa de rugăciune.

Iată însă că la întoarcerea Monseniorului Ghika divergenţele de păreri care aveau să degenereze în grave disensiuni se ascut între el şi Părintele Charles, care se îndepărtează la rândul său, întorcându-se în Sudul Tunisiei. Pe parcursul verii se vor perinda colaboratori care nu vor rămâne. Agonia fondatorului progresează fără să fi ajuns însă la capăt.

---

[22] Aici autoarea greşeşte: Vladimir Ghika s-a dus în America (mai precis în Argentina) abia în anul 1934, pentru Congresul Euharistic de la Buenos Aires. În 1928 doar s-a oprit pentru câteva zile în Ţara Sfântă în cursul întoarcerii de la Sidney. Întârzierea reîntoarcerii la Auberive se datorează mai degrabă unor probleme de sănătate care au necesitat o operaţie grea, care a fost efectuată la Roma în decembrie 1928 – *n.r.*

Moartea Monseniorului Thomas avea să precipite evenimentele. Îi va urma, pe scaunul episcopal de la Langres, Monseniorul Fillon, care le-a invitat pe Surorile rămase la abaţie să formeze un nucleu apostolic diecezan. Suntem departe de ideile care au stat la baza întemeierii operei! Şi chiar acest nucleu diecezan nu pare să poată renaşte din cenuşa, caldă încă, a ceea ce a fost căminul arzător al Sfântului Ioan: lunile trec fără ca o realizare viabilă să prindă contur. După ce au aşteptat şi sperat în zadar, surorilor nu le rămânea altceva de făcut decât să părăsească la rândul lor abaţia pentru a-şi urma vocaţiile contemplative în diferite mănăstiri, benedictine şi nu numai.

Nu ar trebui să credem că toate astea s-au întâmplat fără împotrivirea Monseniorului Ghika, împotrivirea iubirii, izvorâtă din fiinţa sa plămădită din dragoste: „Nu e nimic nou, ne învăţa el cu ocazia exerciţiilor spirituale pe tema rugului aprins, decât calitatea şi intensitatea iubirii aduse aici: este o flacără nouă. Este sporirea iubirii fraterne în suflet, care atinge şi ultimul ungher. Este sporirea curăţiei, ce ajunge la iubirea ferită de orice necurăţie.

Doriţi să extindeţi iubirea faţă de duşmani chiar la acei adversari care sunt împrejurările, tristeţea, doliul, uscăciunea, tot ce pare să ne lovească?... Vrem să fim desăvârşiţi precum este ţelul nostru, în acest fel creator?... Fără să ne îmbătăm cu cuvinte, cu simplitate supremă – ceea ce este unic şi simplu trebuie primit cu simplitate. Ieri, la Rugul Legii Vechi, Profetul a răspuns: «Iată-mă». Legii celei Noi

trebuie să-i răspundem: «Iată-mă fără înconjur şi pentru totdeauna».”

Cu alt prilej, adăugase, după ce vorbise despre exigenţele iubirii: „Îngustă este calea. Atât cât să trecem noi înşine, fără nimic altceva”.

În mod logic, a trăit ceea ce ne-a învăţat pe parcursul marii încercări de la Auberive: să-i iubim pe vrăjmaşii întruchipaţi în împrejurări potrivnice, luptând mai întâi împotriva lor, pentru triumful iubirii. Şi apoi, când a înţeles că erau mai puternici, abandonând lupta pentru a trece singur pe calea cea strâmtă.

Am fost martoră deopotrivă la luptă şi la tragicul drum solitar, bucurându-mă de încrederea fondatorului şi a principalilor săi colaboratori, care îmi expuneau punctele lor de vedere: şi aceasta mai cu seamă în ultima perioadă, când Episcopul de Langres dorea Casa pentru dieceză, în timp ce locuitorii ei ţineau încă să păstreze spiritul Sfântului Ioan: „Veniţi, îmi scria unul dintre ei, la Paris, în martie 1930, prinţul va sosi la Auberive pe durata vacanţei de Paşti, pentru a hotărî soarta Casei împreună cu câţiva prieteni şi s-ar bucura să fiţi şi dumneavoastră prezentă”.

Ajunşi la abaţie, ne-a adunat, pe ultimele două surori rămase şi câţiva prieteni colaboratori, pentru a ne expune ideile sale, într-o ultimă încercare de reînviere a mişcării. Însă, răniţi în sensibilităţile lor, cei care aveau încă pârghiile de comandă, nu puteau decât să se lovească şi să sufere cumplit... „Cum

vedeţi asta? Ce credeţi de cealaltă?... Cerşesc lumina!", mă întreba unul dintre ei.

Asupra întregii Case apăsa o trilogie de suferinţă, de iubire şi de pace. Fiecare încerca să înţeleagă ce voia Dumnezeu cu acel aşezământ; iar Domnul părea să nu răspundă decât îngăduind sporirea divergenţelor de păreri! Între ei toţi, sufletul îmi era sfâşiat, fără să întrezăresc vreo soluţie, fiindcă fiecare considera că punctul său de vedere este singurul corect, conform cu Voinţa divină!

Această agonie avea să se mai prelungească câteva luni, târându-se, cu tresăriri de viaţă, din primăvară în vara care m-a adus înapoi la Auberive. Situaţia devenise atât de gravă încât prinţul nu mai vorbea despre ea decât sub pecetea tainei. Iar ceilalţi, înfricoşaţi, nesiguri, se refugiau într-o tăcere plină de ameninţări: astfel am celebrat sărbătoarea Sfântului Vladimir din 28 iulie 1930, în cursul unei Liturghii celebrate după ritul oriental, cu împărtăşania sub cele două specii, unde sângele Mântuirii părea să ne stropească pe toţi. Ce suflete aveau nevoie să fie răscumpărate de se cerea o asemenea suferinţă?

O ultimă amintire de la sfârşitul lui august: venind într-o dimineaţă la Liturghie, aproape m-am ciocnit de o maşină care îl ducea pe prinţ la Langres, trecând prin Paris. Pleca singur, nimeni nu îndrăznea să-i vorbească, nici să-l însoţească, atât ne părea de străpuns de suferinţă: un Sfânt Sebastian ciuruit de săgeţi, şiroind de sânge, legat de stâlpul său!... Da, singur, fără să privească la nimic, fără să vadă nimic,

cu ochii plini de lacrimi, stătea aşa în maşină, aşteptând şoferul! Atunci, am bătut în geamul maşinii pentru a-i oferi, cel puţin, afecţiunea mea tăcută printr-un surâs. La rândul său, mi-a zâmbit, ca luminat pentru o clipă în necazul său. Nu ne-am spus însă niciun cuvânt, fiindcă cuvintele erau neputincioase în faţa tragediei pe care o trăia.

Cuvintele omeneşti rămân neputincioase, ba chiar primejdioase şi astăzi pentru a traduce exact natura acestei tragedii. De aceea, cei care au fost implicaţi păstrează tăcerea, în pofida acelora care ar dori să ştie mai multe. Nici eu, aici, nu am explicat nimic, neconsiderându-mă îndreptăţită s-o fac.

Fapt este că prima, esenţiala lichidare a aşezământului de la Auberive a fost opera Părintelui Henrion, ale cărui vederi nu mai coincideau cu cele ale Monseniorului Ghika; că acesta a fost apoi părăsit de colaboratorii săi cei mai dragi, din aceleaşi motive, nu mai e un secret pentru nimeni. Însă, în faţa cauzelor profunde ale divergenţelor despre care s-a discutat îndelung şi s-au spus multe prostii, se cade să ne oprim, cel puţin în stadiul actual al lucrurilor.

„Dacă într-adevăr nu se ştie nimic despre dragul Monsenior Ghika, atunci să nu se scrie nimic! mi-a spus una dintre călugăriţe. Cel puţin Jean Daujat, în cartea lui, a ştiut, aproape întotdeauna, să se oprească atunci când nu ştia şi nu s-a temut să declare că nu ştia... În faţa unei «Comisii» create de Autoritatea ecleziastică, ştiu că ar trebui să vorbesc.

Însă situaţia ar fi atunci cu totul alta. Până atunci, însă, mi se pare că înţelepciunea îmi cere să tac”.

Opinia aceleia care a fost superioara surorilor comunităţii Sfântului Ioan pune punct discuţiei. Când am întrebat-o ce credea despre tăcerea absolută păstrată la Auberive de cei ce ar fi putut vorbi în cunoştinţă de cauză, mi-a răspuns: „Cred că e vorba de «secrete de familie» asupra cărora o anume pudoare cere să nu se ridice vălul. Mă feresc să intru în aceste certuri penibile, a căror cauză profundă cred că o cunosc. Respectul pentru cei vii, ca şi pentru cei morţi, dorinţa de a pune în valoare bogăţiile constructive ascunse într-o inimă de sfânt, sunt destule argumente pentru a păstra tăcerea privitor la rolul unora şi altora; destul pentru a evita să insist asupra anumitor divergenţe de păreri, mult mai puţin importante decât restul, decât convergenţa inimilor în caritate... «Eu sunt al lui Paul; eu, al lui Apollo... » Sunt sigură că gândiţi la fel ca mine: suntem ai lui Cristos, nu-i aşa?”

Exprimându-mi eu acordul asupra acestui punct de vedere, ea a conchis: „Am simţit o mare bucurie constatând că suntem de aceeaşi părere: să păstrăm memoria Monseniorului Ghika pe terenul pe care şi-l stabilise el însuşi, cel al unui supranatural foarte înalt. Tot restul este cu totul secundar”.

Pe plan secundar, va fi totuşi util să respingem mai multe critici care au circulat referitor la el: să fi realizat prinţul Ghika – aşa cum au pretins unii – un „aşezământ disparat”, la Auberive? Or, am încercat

să arăt că dacă, într-adevăr, elemente disparate s-au introdus, din păcate, aşezământul în sine dovedea o unitate remarcabilă de vederi, în spiritul adevăratei Biserici.

A „eşuat" aşezământul? În aparenţă, da; vom vedea însă mai departe că sub această aparenţă se ascund împliniri spirituale solide.

„Concepţiile sale erau lipsite de realism – s-a mai insinuat – şi încercările sale de a întemeia aşezăminte religioase au eşuat, aşa cum o spune Jean Daujat, din pricina totalei sale inaptitudini pe plan juridic şi administrativ, în ceea ce priveşte reglementările şi, în primul rând, în privinţa a tot ce era legat de bani şi contabilitate: domeniul financiar îi era cu totul străin". El însuşi mărturisea că nu era prea priceput în drept canonic: îşi recunoştea insuficienţa în materie administrativă, deşi gestiunea afacerilor şi experienţa l-au învăţat multe; nu era făcut pentru organizarea celor lumeşti şi nici pentru o înţelegere lucidă şi eficace în privinţa lor. Toate astea sunt adevărate. Însă invoca în apărarea lui faptul că dădea dovadă de mare autoritate în asumarea sufletelor trimise de Providenţă, conducându-le cu mână fermă şi sigură pentru a le pune în deplină corespondenţă cu harul şi a le aşeza pe făgaşul dorit de Dumnezeu.

Nimeni n-a fost mai departe ca el de orice formă de idealism: pentru el, Dumnezeu, Prima Realitate, era premisa existenţei tuturor realităţilor tangibile. Trăirea acestui realism al credinţei, al rugăciunii, reprezenta trăsătura dominantă a învăţăturii şi a spiritualităţii sale.

Afirmaţia că vederile sale erau lipsite de realism nu poate fi deci admisă decât dacă ne referim la necunoaşterea anumitor mijloace omeneşti. Dar acestea fiind zise, împărtăşesc în totalitate opinia unui călugăr care l-a cunoscut şi care declară:

„L-am considerat întotdeauna pe Monseniorul Ghika ca foarte realist într-un anume sens: mai întâi prin atracţia sa pentru cunoştinţele exacte: ştiinţe matematice, fizică, chimie, medicină; era realist şi în domeniul metafizicii într-un grad foarte înalt; era realist mai cu seamă în modul cum trăia viaţa supranaturală, prin adeziunea sa la realităţile de credinţă şi încrederea în toate semnele dăruite de har; dovedea realism în cunoaşterea persoanelor şi a împrejurărilor providenţiale care îi reglementau acţiunile; prin capacitatea de a se face plăcut şi abilitatea în jocul relaţiilor sociale pentru a împlini ce avea de făcut... Lăsa la o parte, în mod extrem de deliberat, în anumite situaţii, recursul la mijloacele omeneşti...".

Formulând această critică – „încercările sale de a întemeia aşezăminte religioase au eşuat..." – înseamnă a dovedi că limităm totul la Auberive şi ignorăm reuşitele Monseniorului Ghika în alte direcţii: invitarea Fiicelor Carităţii la Bucureşti, în 1906, şi activităţile desfăşurate acolo; constituirea unei Asociaţii a Doamnelor Caritabile, lucru dificil, ce presupune un solid realism; şi, mai târziu, instalarea carmelitelor în Japonia.

Punctul delicat care, curând, avea să devină crucial la Auberive, a fost de a fi căutat forme de

generozitate cu atât mai dorite cu cât erau mai puţin impuse: iată , din păcate, cauza îndepărtată a dezagregării produse de slăbiciunile omeneşti, incapabile să atingă înălţimea spirituală a fondatorului: „Este de dorit ca în Casă, spuneau Constituţiile, Liturgia orelor să fie citită şi împărţită conform orelor naturale, dacă este posibil în comun, fără constrângere însă". Nu însemna oare asta să laşi uşa deschisă pretextelor invocate din lene pentru a scăpa de rugăciune?

Tot la capitolul "greşeli", putem menţiona prevederile Constituţiilor, care prescriau „acuzarea spontană şi întotdeauna facultativă, de bună seamă, conform cu iubirea lui Dumnezeu, a greşelilor considerate în mod deosebit ca fiind contrare spiritului Casei". Nu însemna oare introducerea posibilităţilor unor ranchiune şi gelozii meschine?

Constituţiile îl desemnează, de asemenea, pe superior ca un „frate mai mare" care „nu porunceşte, ci cere din iubire faţă de Dumnezeu, după ce a verificat el însuşi în faţa lui Dumnezeu dacă are dreptul să ceară din iubire faţă de Dumnezeu. Celălalt are dreptul să refuze, dar, la fel, numai din dragoste pentru Dumnezeu şi după ce a verificat el însuşi înaintea lui Dumnezeu dacă are dreptul să refuze din dragoste pentru Dumnezeu. Nici sancţiuni, nici abuzuri. Iubirea de Dumnezeu merge de la unul la altul şi ne duce în zbor unul către altul, dacă toate lucrurile sunt făcute aşa cum trebuie...". Prea bun, prea blând, fondatorul nu se înşela oare neţinând

seama de fondul rău al anumitor firi, înclinate către intrigi şi compromisuri?

Să mai adăugăm că absenţele sale îndelungate compromiteau spiritul pe care doar prezenţa sa l-ar fi putut păstra.

Iar aceste absenţe nu aveau oare darul de a-i descumpăni pe cei care se aflau abia în pragul spiritualităţii? Aşa cum s-a întâmplat cu acea persoană invitată de el să vină la exerciţii spirituale la Auberive şi care s-a mirat văzându-l plecând chiar în ziua sosirii ei: „Aţi venit să vă reculegeţi cu Dumnezeu, i-a explicat el cu simplitate, iar Dumnezeu este aici".

Toţi cei ce au criticat încercarea de la Auberive, „nu au ţinut seama suficient, scria J. Daujat, de faptul că prea multe interese şi nu puţină fantezie au exploatat poate acest aşezământ. Pentru a-l putea judeca, trebuia să fi trăit câţiva ani într-o casă mare, lipsită la început de toate, unde fondatorul vedea deja constituindu-se lucrări precum Societatea lui Isus sau surorile de la Saint-Vincent-de-Paul, care au avut nevoie de veacuri şi de generaţii pentru a se edifica. Organizarea practică a proiectului era menită să eşueze, având poate drept cauză secundară faptul că Monseniorul Ghika a fost obligat, oarecum fără voia lui, să înceapă cu ce-i mai greu, adică cu casa comunităţii şi sub o formă mult prea vastă pentru început, dar de bună seamă pentru că Dumnezeu voia ca în acea perioadă a progresului său spiritual, fondatorul să fie încercat printr-un şir de greutăţi şi de eşecuri deosebit de dureroase şi de chinuitoare,

care aveau menirea de a-l sfinţi (aşa cum s-a întâmplat cu mulţi sfinţi întemeietori!)".

Iată deci punctul final al acestei întâmplări: prinţul Ghika a suferit cumplit pentru Auberive, şi această suferinţă a fost un element esenţial al sfinţirii sale, ca şi al răspândirii spiritului său.

Când, în plină furtună, se afla în mijlocul unor străini, aşa cum s-a întâmplat într-o zi când era la noi la prânz împreună cu alte personalităţi, verva, curajul său rămăseseră intacte. Dar noi ştiam că este zdrobit: «Rugaţi-vă, cereţi şi altora să se roage, le recomanda celor apropiaţi, pentru ca Dumnezeu să fie în câştig». Iar când porţile abaţiei s-au închis în urma lui, a mărturisit: „Sărmanul şi dragul meu Auberive a fost pentru mine un loc de obscură şi ciudată încercare".

Încercare percepută cu atât mai dureros cu cât o intervenţie contrară proiectelor sale a survenit pe durata uneia din absenţele sale. Se afla la Roma când a aflat de ea, pe când tocmai suferea o intervenţie chirurgicală dificilă la sanatoriul Blue Sisters. Profesorul Bastianelli, chirurg celebru, avusese nevoie de mai bine de o oră pentru a-l opera de o hernie pe care, în mod obişnuit, ar fi rezolvat-o în douăzeci de minute. Pacientul suscitase admiraţia întregului personal spitalicesc prin curajul şi fervoarea sa în mijlocul suferinţelor fizice; şi nimeni n-ar fi putut bănui mâhnirea care-i zdrobea inima: distrugerea, pe timpul absenţei sale, a ceea ce edificase cu atâta iubire. A fost sfâşiat şi de risipirea sufletelor credincioase şi mai ales de respingerea din partea anumitor discipoli, foarte dragi lui. Suferinţa

lui îţi făcea rău. Avea să repete, mai târziu, la Bucureşti, cu mult după lichidarea operei: „De ce? De ce?..” Era asemenea suferinţei Sfântului Bernard atunci când un discipol l-a părăsit, întorcându-se în mănăstirea de unde venise pentru a duce o viaţă mai desăvârşită.

Într-adevăr, de ce îngăduie oare Dumnezeu dezacordurile şi despărţirile dintre sufletele a căror dreptate şi puritate de intenţie sunt indiscutabile, dacă nu pentru a dobândi îmbogăţire spirituală?

Pe când se întreba „pentru ce?”, Monseniorul Ghika o ştia foarte bine, el care scria *în Sfânta Fecioară şi Sfântul Sacrament*: ”Suntem puşi în faţa realităţilor. Realităţi cărora trebuie să le facem faţă, suflete şi vieţi care trebuie să se dăruiască. O adevărată Jertfă ne stă în faţă şi are nevoie, din partea noastră, de jertfe reale”.

Nu-i erau necunoscute, pentru că ne ţinuse această meditaţie, nici consecinţele parabolei despre seceriş, care aşează lucrarea apostolică în perspectiva cerută de Duhul Sfânt, şi presupune indiferenţa cu care trebuie să acceptăm să jucăm rolul semănătorului sau al secerătorului, fiindcă şi unul şi celălalt sunt egali în ochii lui Dumnezeu.

Indiferent? Nu putea fi; însă s-a abandonat cu totul, din iubire, răstignirii: „O dată ce sunt oferite lui Isus, suferinţele nu ne mai aparţin nouă, ci lui. Ale lui fiind, au o valoare care ne depăşeşte. Amestecate cu ale sale, cu amărăciunea crucii sau a Grădinii Măslinilor, ele pot schimba faţa lumii” (*Vizitarea săracilor*).

Nici mai mult, nici mai puţin. Şi acesta este fără îndoială lucrul care, pe planul realităţilor spirituale, a făcut din Auberive, sub aparenţa eşecului, o mare reuşită.

În 1931, abaţia a trecut la benedictinii din Paris, cărora le-au urmat cistercienii de observanţă comună. Astăzi, în 1963, nu mai găzduieşte decât tabere de vacanţă, organizate de o societate privată[23]. Dar sufletele care s-au rugat şi au suferit între acele ziduri au conştiinţa de a fi fost umilele verigi necesare solidităţii lanţului. Şi cele care continuă, în mănăstire sau în lume, să trăiască spiritul Sfântului Ioan, în fidelitate faţă de harul primit prin acest spirit, prelungesc incontestabil o lucrare a cărei valoare şi răsunet ne vor fi cunoscute mai târziu, dacă nu aici, pe pământ, cel puţin în lumina veşniciei.

[23] Clădirile au fost cumpărate în 2004 de către familia Volot care organizează activităţi culturale în cadrul mănăstirii din Auberive – *n.r.*

4. VILLEJUIF

„Fă în mod măreţ lucrurile cele mai mici şi foarte smerit pe cele măreţe. Dar există oare lucruri mari sau mici, când săvârşim totul din dragoste de Dumnezeu şi numai pentru el?”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Dacă am fi dornici de poveşti senzaţionale, am putea scrie nu doar un capitol, ci un volum despre viaţa Monseniorului Ghika printre căutătorii în gunoaie, comunişti.

Dar nu dorim aici să şocăm. Pe un cu totul alt plan, am vrea doar să legăm acest episod – şi chiar strâns, în ciuda aparenţelor pitoreşti! – de realitatea gravă care izvorăşte şi depăşeşte spiritul de la Saint-Jean.

Cei care au văzut în acest apostolat al zonei o încercare premergătoare preoţilor-muncitori, s-au înşelat: toate activităţile, toată învăţătura Monseniorului Ghika au avut numai şi numai caracter religios şi nu s-ar fi angajat niciodată într-o acţiune socială, cu atât mai puţin într-o luptă socială.

Cauza profundă a ceea ce a fost numită «aventura sa sublimă» şi-a aflat rădăcina în iubirea lui pentru suflete, însetat de reabilitarea şi de mântuirea lor. La Villejuif – ca şi oriunde altundeva – n-a făcut decât să îndeplinească rolul unui instrument docil în mâinile Creatorului, aducând Iubirea în jurul lui.

Forma de evanghelizare a Părintelui de Foucauld în deşert îl atrăsese deja în epoca premergătoare iniţiativei de la Auberive, când Louis Massignon caracteriza proiectul grupului despre care am vorbit, referindu-se la Părintele Lamy, drept o „operă foucauldiană, cu structură de buni samariteni". În acest spirit, dorind să trăiască, sărac printre săraci, într-un loc din multe puncte de vedere mai rău decât deşertul, i-a cerut cardinalului-arhiepiscop al Parisului să îi desemneze, în zona roşie, un punct unde ar putea întâlni cele mai rele mizerii sociale şi morale, lăsate până atunci de izbelişte.

Dincolo de Porte d'Italie domeniul visat – populat de săraci de toate felurile, mai ales de căutătorii în gunoaie, comunişti – se întindea pe un maidan între Kremlin-Bicêtre şi Villejuif. Acolo s-a dus, într-o seară de octombrie, cel care nu era încă decât Părintele Ghika, fără a avea sentimentul că îndeplineşte un gest original, ci doar o operă folositoare şi nimic altceva.

Cu o oră înainte de plecare îşi îndeplinea slujba la Biserica pentru Străini, unde m-am dus să-l văd în biroul lui. Avea la picioare o mică, foarte mică valijoară. Şi, cu încrederea simplă pe care obişnuia să mi-o arate, mi-a mărturisit: „Am o dispoziţie sufletească îngrozitoare!", fără a bănui că această dovadă emoţionantă de umilinţă spunea mai mult despre generozitatea sa decât gestul spectaculos de a merge acolo.

Desigur, aristocratul, omul de cultură accepta din toată inima sa înflăcărată de iubire acest apostolat deschis către abisurile mizeriei umane şi comorile milostivirii divine; dar simţea lăuntric profunzimea acestei mizerii, legată de renunţarea necesară la întreaga sa fiinţă, dăruită acestui scop. Beţia binefacerii pe care avea s-o răspândească se risipise; fără îndoială şi conştiinţa plinătăţii lui Dumnezeu în sine, care ne ajută să suportăm totul, se înceţoşase. Apostolului nu-i mai rămânea acum, ca sprijini în confruntarea cu durerile întrezărite, decât un ajutor supranatural de netăgăduit, dar pe care nu-l percepea, în inima tainei care, în acel moment, îl apăsa din toate direcţiile.

Şi m-am întrebat dacă acest ceas de nelinişte, la care asistam în tăcere plină de respect, nu era cea mai bună garanţie a recoltelor viitoare pentru care avea să lucreze acolo? Dar ce era acest „acolo”? Unde şi cum putea fi situat?

Pe terenul desemnat de cardinal, prinţul îşi stabilise, nu fără greutăţi, o locuinţă pe care o descria în câteva cuvinte într-un interviu acordat lui Maurice Coquelin:

– Am vrut să-mi ridic un cort ca să evit dificultăţile legate de alegerea unei case (!). Ministerul de Război mi-a oferit mai întâi o fostă baracă (Adrian), dar care n-a fost potrivită. M-am adresat apoi Companiei Căilor Ferate P.L.M.[24], care mi-a dăruit un vagon dezafectat, care nu a avut însă loc pe teren. În cele din urmă, am descoperit un fabricant care, în 24 de ore, mi-a montat

[24] Paris-Lyon-Méditerranée – *n. r.*

o baracă cochetă (?) din scânduri (9 metri pe 3), foarte potrivită (se înţelege că punctele de exclamare şi de întrebare ne aparţin). Să mai amintim că acea baracă i-a fost oferită de unul dintre prietenii săi, dl. Genin, iar vagonul oferit de P.L.M. nu a fost folosit de teama complicaţiilor pe care le-ar fi putut provoca, în drum spre acel teren, din partea primăriei cu simpatii comuniste de atunci.

– Câte încăperi aveţi? mai întrebă în continuare jurnalistul.

– Baraca mea se împarte în trei compartimente: capelă, cuşetă şi dispensar. Vom îngriji sufletele, dar vom îngriji şi trupurile, şi fără vreun gând ascuns.

– Veţi fi, în zonă, artizanul unei „celule" creştine...

– Aşa nădăjduiesc. Baraca mea, unde, când înlăturăm pereţii, pot asista la liturghie 30 de persoane, este în primul rând o capelă de „prim ajutor". Gândiţi-vă că biserica cea mai apropiată se află la o distanţă de 2 km. Trebuie, în primul rând, să realizăm un punct de cristalizare.

Aşa cum se poate constata, prima sa grijă era capela; mai apoi avea să-i acorde acesteia aproape tot spaţiul; „nu se vedea decât capela şi privelişte oferită tuturor trecătorilor era cea a Liturghiei celebrate public (şi tocmai asta a atras la început, din curiozitate, înainte de a-i fi putut preciza sensul şi natura), precum şi aceea a orelor îndelungate petrecute în rugăciune în faţa Sfântului Sacrament sau recitându-şi breviarul. Niciodată nu ar fi consimţit să sustragă, pentru o activitate remunerată, cea mai mică parte din timpul pe care, ca preot, considera că îl datora în întregime şi

exclusiv cultului lui Dumnezeu (Liturghie şi breviar) şi rugăciunii, apoi administrării sacramentelor, propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu, tuturor contactelor, conversaţiilor, vizitelor, primirilor pe care le presupunea activitatea apostolică" (J. Daujat).

Existenţa sa materială, redusă la minimum, a fost rapid pusă la punct: folosea drept pat o scândură mobilă, fixată în perete; ca aparate de bucătărie, dispunea de o sobă cu gaz pe care îşi pregătea modesta hrană, asemănătoare cu cea a Parohului din Ars. Mai puţin îndemânatec decât acesta, totuşi, mi-a povestit o dată despre nişte cartofi pe care încercase să-i fiarbă în coajă. Cum a reuşit să-i facă atât de tari încât erau de nemâncat? Fără îndoială i-a luat prea curând de pe focul prea slab! Cu răbdare, i-a pus din nou, a doua zi, la fiert: s-au întărit şi mai mult! Trei zile la rând s-a încăpăţânat, şi cartofii – la fel, fără niciun rezultat. Atunci nu i-a rămas decât să recurgă la o soluţie de avarie: apă, sare şi paste făinoase. De data asta, treaba putea să reuşească.

„Mănânc o hrană incoloră, inodoră şi aproape fără gust, ne spunea surâzând, căci am păstrat acel rest de civilizaţie care constă în a nu putea trăi în miros de prăjeală". De aceea îl invitam la cină, Jean Daujat, eu şi alţii, ori de câte ori era posibil, ca să fim siguri că, cel puţin în acea zi, avea să se hrănească normal. La mine acasă, inelul său de şervet îşi avea locul într-un sertar din bufetul sufrageriei.

Într-o zi, Jean Daujat mi-a mărturisit cu un aer triumfal că îi trimisese un peşte frumos:

– Astăzi o să aibă parte de o masă gustoasă!

– Nu sunt atât de sigură.

– ...?

– Va şti şi... va avea timp să-l pregătească?

Mai târziu, informându-ne, am aflat că îl mâncase crud!

Dar ce însemnau toate acestea pe lângă frig? Căci baraca nu dispunea de niciun sistem de încălzire, totul îngheţa pe timp de iarnă grea: apa din cană, chiar şi barba şi mustăţile. Într-o dimineaţă, când s-a trezit din somn, i-a fost cu neputinţă să-şi deschidă pleoapele lipite de îngheţ. Încercând să le frece, îi era şi mai greu să deschidă ochii... După câteva zile, pacientul găsise soluţia: «Trebuie, ne spunea, să îndepărtezi uşor gheaţa de la marginea pleoapelor; apoi se dezgheaţă şi totul reintră în normal».

Cum a luat contact cu viitorii săi enoriaşi?

Am povestit la momentul respectiv într-o revistă pentru tineret.

Ţin să redau aici textul integral – cu riscul de a mă repeta asupra unor aspecte deja cunoscute – pentru că a fost scris la cald, cu anumite expresii ieşite din gura eroului care îmi comunica primele sale impresii. Cum articolul era destinat publicităţii, i l-am arătat apoi Monseniorului Ghika care l-a aprobat, ceea ce îmi permite să garantez aici totala autenticitate a faptelor:

„Aţi citit poate cartea Părintelui Lhande *Le Christ dans la banlieue* („Cristos în periferii”). Ştiţi, oricum, că apostoli, mişcaţi de mizeria mahalalelor pariziene, merg să ducă acolo pacea şi adevărul. Aş dori să vă

vorbesc astăzi despre unul dintre ei şi despre mijloacele sale de acţiune, de cucerire în ceea numim «centura roşie a Parisului». E vorba de prinţul Vladimir Ghika, nepotul ultimului domnitor al Moldovei, «prinţ în lume», după cum o spune atât de frumos Jacques Maritain şi, «urmând un destin mai înalt, preot în Biserica lui Isus Cristos». Preot, adică salvator de suflete şi cu atât mai atras de cei mai nefericiţi, mai neştiutori.

De aceea prinţul Ghika s-a dus, într-o seară din martie trecut, într-un cartier aproape sălbatic, deşi se află la porţile Parisului; un cartier unde biserica cea mai apropiată se află la o distanţă de 2 km; un cartier de căutători în gunoaie – ceea ce e pe gustul lui – şi comunişti pe deasupra; în plus, numele cartierului este Villejuif[25].

Şi s-a dus, cu o valijoară în mână, a traversat maidanele; şi când a ajuns în ceea ce părea a fi o stradă, sau mai degrabă un loc unde casele sunt aşezate în neorânduială, precum pietrele pe câmp, a băgat cheia în broasca uşii unei barăci de 9 metri pe 3: baraca sa, instalată frăţeşte alături de celelalte.

Şi prinţul Ghika şi-a lăsat valiza acolo; şi a început să se roage în locul denumit capelă; căci baraca dispune de trei compartimente mobile: o capelă, un dispensar şi o cameră cu destinaţii multiple pentru misionar... Ne putem imagina ce a fost acea rugăciune: un strigăt de ajutor îndreptat către Stăpânul care, cel dintâi, a zis: «Mi-e milă de mulţimea aceasta!».

[25] În franceză, „oraş evreiesc" - *n. tr.*

Şi strigătul i-a fost auzit. A doua zi, două fetiţe, atrase de curiozitate, l-au abordat pe prinţ în pragul barăcii:

– Domnu' preot, ţii Liturghia?

– Bineînţeles că o ţin.

– Putem veni şi noi?

– Desigur, veniţi mâine dimineaţă la 7:20.

La ora fixată, cele două micuţe erau prezente, cu baticurile bine înnodate sub bărbie, cu ochii mari de uimire. Şi misterul sacru s-a desfăşurat pentru ele. S-a desfăşurat lăsând să cadă în sufletele lor ceva neaşteptat şi dumnezeiesc... După ceremonie, s-au retras, salutându-l pe prinţul Vladimir Ghika cu un mic aer protector, pentru a-i arăta mulţumirea lor; şi... au revenit a doua zi. Era atât de interesant să-l vadă „ţinând liturghia"; şi apoi, „parohul" avea un zâmbet atât de blând, ochii plini de bunătate; şi le dăruia iconiţe atât de frumoase!

– Ar trebui să vină şi Alice! au spus ele.

– O invit şi pe Alice, propuse prinţul.

– Dar nu poate veni singură; vezi, e atât de mică: nu are decât 6 ani! O s-o aducem noi.

A doua zi, „cele mari" de 9 ani au adus-o pe Alice. Toate au ajuns cu o jumătate de oră mai devreme; aveau nevoie să se destindă şi să râdă înainte de a asista la Liturghie. Dar asta nu avea să-l pună în încurcătură pe prinţul Ghika, care nu-şi păstrase altă măreţie decât aceea a carităţii: pur şi simplu, a început să se joace de-a v-aţi ascunselea cu cele mici, în baracă; şi concentrarea a fost mai intensă la Liturghie.

După Alice, au mai venit şi alţii... Acum o mică armată de băieţi se întreceau însufleţiţi de o comună, emoţionantă şi neştiutoare bunăvoinţă pentru a ministra la Liturghie. Mai mulţi se agăţau de patrafirul prinţului în momentul prefacerii; şi când se întorcea pe platforma îngustă pentru a rosti către publicul său pitoresc: *Dominus vobiscum*, el trebuia să fie foarte atent ca să nu calce pe mâinile, braţele sau chiar capetele care i se înghesuiau la picioare. Ah! Ce Liturghii au fost acelea!

Totuşi, prinţul Vladimir Ghika ar fi putut să-l întrebe pe Dumnezeu de ce copiii erau singurii care primeau începuturile evanghelizării sale? Nu l-a întrebat fiindcă, slujitor ascultător, s-a mulţumit să-şi împlinească lucrarea fără să-i pună Stăpânului întrebări: dar Stăpânul avea să-i răspundă. Într-o zi, în corespondenţa sa voluminoasă, a găsit o scrisoare scrisă de pana şovăitoare a unei micuţe. Scrisoarea venea de la un pension din Blois, unde jurnalele aduseseră ecoul instalării prinţului la Villejuif. Şi scrisoarea spunea: «Monseniore, colegele mele şi cu mine am oferit pentru dumneavoastră 520 de Sfinte Împărtăşanii, 1750 de jertfe, 63 de renunţări la plimbare, 127 renunţări la desert...etc.»

Atunci prinţul Ghika a înţeles de ce era binecuvântat apostolatul său în această lume copilărească; a înţeles şi i-a mulţumit Domnului; i-a mulţumit şi s-a slujit de cei mici ca să câştige sufletele părinţilor.

În această privinţă, câte dificultăţi n-a întâmpinat! Câte lupte, blânde şi înverşunate, între apostol şi enoriaşii săi ciudaţi! – căci ne aflăm, nu trebuie uitat, într-un mediu comunist.

Însă iubirea poate totul, iubirea totală, absolută, după exemplul lui Cristos. În baraca lui, prinţul Vladimir Ghika trăieşte sărac printre săraci, fără a dori măcar ca o femeie să vină să-i pregătească mâncarea simplă. A învăţat să-şi facă patul şi să-şi mătură «apartamentul». A încercat şi să înveţe să-şi aprindă focul. Cu toată buna voinţă, n-a izbutit decât să-şi umple de cenuşă reverenda şi barba lungă; atunci nu s-a mai încăpăţânat, ci şi-a cumpărat o sobă cu petrol, care-i servea şi ca maşină de gătit pentru hrana sa rudimentară. Merge singur să ia apă de la cişmeaua aflată la 300 de metri de baracă. Copiii i-ar fi făcut bucuros acest serviciu, însă nu a dorit, fiindcă «a sta la coadă» la cişmea cu cumetrele din cartier reprezintă un mijloc de-a le cunoaşte; şi, cunoscându-le, le poate vorbi despre Dumnezeu.

Caritatea este inventivă. Reuşeşte totul, când îşi doreşte ceva cu adevărat...»

Copiii au fost deci cei dintâi clienţi ai apostolului în acea periferie, apoi şi-au adus, treptat, şi părinţii, ceea ce nu a mers de la sine! Aceştia din urmă păstrau distanţa; sau, dintr-o neîncredere care nu făcea distincţii, arătau chiar şi unele manifestări de ostilitate. Au fost şi pietre, aruncate la adăpostul întunericului, asupra acestui om de neînţeles, care suscita atâta uimire. Însă omul era atât de amabil, de îngăduitor,

avea un zâmbet atât de fermecător încât ceva schimbări aveau să se producă curând.

Şi apoi, mai erau îngrijirile acordate la dispensar, unde lumea s-a obişnuit să vină. Stăteau de vorbă. Apoi au asistat şi la Liturghie, mai întâi pentru a vedea despre ce e vorba. Dar, cu ajutorul harului, au urmat şi botezuri, Prime Sfinte Împărtăşanii, întoarceri pe calea cea bună din partea tinerilor îndrumaţi pe căi greşite, precum şi din partea celor bătrâni împietriţi în păcat.

Astfel, binefacerile au început să se reverse peste această populaţie de căutători în gunoaie, refugiaţi armeni, polonezi, italieni, datorită omului de neînţeles, devenit prieten al tuturor. Nemaiavând la dispoziţie Auberive, ca să-i primească, prinţul Ghika venise să-i caute chiar la ei acasă pe toţi cei aruncaţi la marginea societăţii, deoarece nu se putea împăca cu gândul de a-i lăsa în voia sorţii! Şi „abordarea" a reuşit pe deplin!

Ce metode folosea? Nici cinematograf, nici gimnastică, nici alte atracţii exterioare: metoda directă, aşa cum precizase, chiar de la început, în interviul acordat lui Maurice Coquelin:

„Niciun compromis cu aproximările primejdioase ale naturalismului. Noi aducem Vestea cea Bună. O proclamăm în toate zările. Nu trebuie să existe nicio îndoială în această privinţă. Pentru a ne apropia de aceşti oameni sărmani, confruntaţi cu toate problemele existenţei, trebuie să fim cu inima deschisă: fără calcule, fără complicaţii! Gândurile fiecăruia vor fi descoperite, a spus bătrânul Simeon. Şi ale mele vor fi cunoscute. Voi duce aceeaşi viaţă ca enoriaşii mei. Şi

nu mă va costa, pentru că m-am obişnuit să mă mulţumesc cu puţin.

– Credeţi că se vor lăsa uşor cuceriţi? întrebase atunci ziaristul.

– Am, chiar din acest moment, raporturi excelente cu această populaţie. O adevărată camaraderie, simplă şi cinstită, domneşte între noi. Mi s-a spus: «Învăţaţi argoul». Ce glumă! Vorbim despre toate într-o franceză excelentă. Îi tratez ca pe nişte «domni», e singurul fel potrivit. Iar cu italienii, numeroşi în aceste locuri, am aceleaşi relaţii cordiale".

Se înţelege că Maurice Coquelin şi-a încheiat interviul cu următoarea concluzie: „Despărţindu-mă de prinţul nu câştigat, ci ca predestinat democraţiei, am fost uimit să văd cât de calm şi de încrezător era că eforturile lui vor fi încununate de succes. Nu dă impresia că ar fi străbătut un drum lung şi anevoios de la palatul părinţilor săi la modesta baracă din mahalaua pariziană. A mers dintr-un loc în altul cu simplitate, purtat pe aripile unei credinţe limpezi şi sârguincioase".

Cuvintele reproduse nu sunt decât un interviu. Cum a reuşit Monseniorul Ghika, în viaţa concretă, să împace pe deplin teoria cu practica?

Niciodată nu şi-a abordat vecinii din zonă cu acea condescendenţă plină de compătimire de care oamenii din popor au oroare, pe bună dreptate. Mic printre cei mici, se situa la acelaşi nivel cu cei mai dezmoşteniţi. Totuşi, rămânea demn şi, când mergea să-şi viziteze căutători în gunoaie, nu doar evita orice neglijenţă în

ţinută ci, pentru a-i onora, i se întâmpla să îmbrace reverenda cea mai bună.

Nu le-a ascuns niciodată rangul său princiar, de care era mândru pe bună dreptate; nu credea că trebuie să „i se ierte originea" şi deci şi-a păstrat întotdeauna printre ei limbajul şi manierele obişnuite. „Aceşti oameni sărmani ar fi fost umiliţi, răniţi, profund jigniţi dacă ar fi început, aşa cum unii crezuseră de cuviinţă să-i sfătuiască, să le vorbească în argou şi să folosească cuvinte grosolane; se simţeau, dimpotrivă, onoraţi în demnitatea lor umană de respectul pe care Monseniorul ţinea întotdeauna să li-l arate, tratându-i cu manierele sale de mare senior. Şi orice preot, spunea el, ar trebui să ştie că, prin preoţia sa, este un mare senior în Biserica lui Dumnezeu" (J. Daujat)

Omenos, rasat şi legat direct de Dumnezeu: copiii din periferie percepeau instinctiv la «parohul» lor aceste trei trăsături; şi îşi arătau în felul lor marea iubire plină de respect pe care, foarte curând, au simţit-o pentru el. Când îl vedeau trecând pe stradă cu pelerina lui largă care făcea oarecum parte din persoana sa, se repezeau care mai de care pentru a-i ţine, cât mai mulţi şi cu o atitudine hieratică, pulpana hainei; mergeau în cadenţă alături de el, ca pentru a-i aduce omagiu. Şi cortegiul insolit ocupa strada pe toată lăţimea ei.

Unul dintre terenurile de apostolat ale Monseniorului Ghika a fost cişmeaua publică, aflată – aşa cum am spus – la aproximativ 300 de metri de baraca lui. Rulota lui nu dispunea, desigur, de nicio

instalaţie de apă şi, la căderea serii, proprietarul ei mergea la cişmea cu stacana lui; şi îşi aştepta rândul discutând cu cei care stăteau împreună cu el la coadă. Uneori îşi ceda rândul în favoarea celor mai grăbiţi, pentru a-şi prelungi conversaţia cu ceilalţi. Cum, încă din acea perioadă, barba şi părul complet alb precum şi sănătatea sa uzată îl făceau să pară bătrân (copiii îl porecliseră „Moş Crăciun!"), se găsea mereu câte cineva care să-i ducă vasul plin cu apă; un nou prilej de a discuta şi pe drumul de înapoiere! Astfel, cişmeaua de la Villejuif a devenit un fel de Fântână a lui Iacob unde mai multe „femei samaritene" din zilele noastre şi-au găsit mântuirea.

Celor ce se întrebau dacă această apropiere de Dumnezeu nu era utopică într-un astfel de mediu, le-aş răspunde prin evocarea unei alte amintiri. Prinţul le permitea copiilor – care îl adorau – să vină să se joace în baraca lui. Într-o zi, pe când încerca să scrie în timp ce cei mici îşi făceau giumbuşlucurile (căci, după spusele Marelui lor Prieten, îl cinsteau în primul rând pe Domnul prin tumbele lor!), unul dintre ei a venit să ceară o permisiune, bâbâindu-se. Prinţul l-a pus să repete şi, în cele din urmă, nereuşind să-i înţeleagă bolmojeala, a răspuns la întâmplare: „Da, cu condiţia să nu faceţi prea mult zgomot!...". În spatele lui gesturi, zgomot, dar mai discret... Şi misterioasa permisiune a fost cerută din nou: „...siunea...săr, ...suscrist..." Tot n-a înţeles... A răspuns din nou... Dar de data asta, Monseniorul Ghika s-a întors să vadă ce se întâmpla în spatele lui. I-a văzut atunci pe copii

înălţând o schelărie semeaţă ca să încerce să dea jos crucifixul agăţat sus pe perete: permisiunea cerută era ca să-l poată săruta, cu toţii!

Apostolul periferiei a fost ajutat în misiunea sa de câţiva prieteni colaboratori, pe care îi dorea profund umani, asemenea lui, în slujba turmei. Or, li s-a întâmplat acestora să trăiască, şi ei, întâmplări pitoreşti, aşa cum s-a întâmplat cu d-ra de Saint-Cyr, pupila lui, care venea să ţină lecţii de catehism la Villejuif. Într-o zi, a primit o cerere în căsătorie prin intermediul unei bătrâne de treabă, care vorbea în numele fiului ei:

– Ar vrea să întâlnească o femeie cumsecade, liniştită, ca să se aşeze la casa lui. Aşa că ne-am gândit la dumneavoastră: cum fiul meu este rândaş la Saint-Cyr, există deja o legătură între voi doi, nu-i aşa?

A trebuit să găsească un pretext decent, ca să nu-l jignească nici pe pretendent, nici pe eventuala soacră. Dar nimeni nu i-a purtat pică logodnicei îndărătnice. Şi era iubită de toţi, astfel încât, cu alt prilej, cartierul a fost cuprins de îngrijorare: „E ceva timp de când n-am mai văzut-o... Ce-i drept, e sfârşitul lunii; şi a fost atât de generoasă cu noi!... Poate a rămas fără nimic? Costă ceva ca să vii de la Paris! Dacă am şti, am putea să-i trimitem nişte bani...”

Şi ce răspunsuri năstruşnice a primit la orele de catehism! Ba era un amestec de religie şi de geografie:

– Ce este Dumnezeu?

– E un spirit pur, înconjurat din toate părţile de apă;

ba un amestec de porunci ale Bisericii şi anatomie:

– Vineri carne nu vei mânca,

nici nu te vei ţine defel!

Copiii se arătau totuşi impresionaţi de frumuseţea Liturghiei, de îndată ce le era descoperită şi puteau fi formaţi pentru slujirea ei.

Un alt colaborator al prinţului, în acest domeniu, a fost Pierre Arthuys, om de rugăciune şi de adâncă gândire, care urmase cursuri de muzică sacră la benedictinii din Solesmes, având printre profesori pe marii călugări dom Delatte şi dom Nottinger. Venind regulat să-l ajute pe Monseniorul Ghika, a ajuns să-i înveţe cântul gregorian pe copiii lipsiţi de cultură din periferie. Şi a realizat cu ei nu doar o formaţie corală, ci o adevărată şcoală de cantori bisericeşti, „care cânta în latină texte liturgice inspirate de Duhul Sfânt spre lauda lui Dumnezeu".

Să nu credem totuşi că aceste rezultate culturale şi apostolice ţin de miracol. Oamenii rămân oameni, cu toată încărcătura lor de ingratitudine şi urâţenie; într-o bună zi – mai bine zis, într-o zi proastă – Monseniorul Ghika şi-a găsit rulota prădată: „N-am fost scutit de nicio cruce în ultimul timp, îi mărturisi el lui Jean Daujat într-o scrisoare datată din 2 octombrie 1927. Ultima dintre ele a fost prădarea sărmanei mele barăci de la Villejuif, unde nu cred că exista ceva ce putea ispiti vreun hoţ. Paguba cea mai mare a fost furtul potirului şi al talerului pentru azime. Pe toate celelalte le-am putut dărui mental hoţului, ca să nu fie obligat să le restituie, însă în cazul acestor două obiecte, pe lângă păcatul hoţiei, mai este şi cel de profanare".

Trăia astfel ceea ce scrisese în *Pensées pour la suite des jours*: „Dacă fratele tău te nedreptăţeşte cumva, trebuie să suferi pentru el mai mult decât pentru tine. Răul pe care ţi l-a făcut va fi mereu mai mic de acela pe care şi-l face sieşi, căci îşi răneşte sufletul fără a-l atinge pe al tău, iar tu, ca un frate bun, trebuie să resimţi acest lucru mai mult decât de răul pe care ţi-l face».

Asta nu suprima suferinţa, pentru că cel păgubit îşi mărturisea durerea personală alături de aceea resimţită pentru celălalt. Însă şi în această privinţă avea felul lui de a o purta, despre care ne vorbeşte tot în *Gânduri...*: „Fii blând cu suferinţa ta, aşa cum ai fi cu un frate mai mic".

Iar el era atât de blând! Blândeţe căreia îi simţeam cu toţii strălucirea ori de câte ori pătrundeam în micul spaţiu blând al barăcii sale. Am experimentat-o cu intensitate într-o seară, aflându-mă în faţa unui obiect neaşteptat: un scaun murdar, pe trei sferturi desfundat, din care atârnau paiele printre încheieturile de lemn: „Iată, îmi explică el cu un surâs, o capcană pentru suflete!".

Scaunul îndeplinea, într-adevăr, acest rol; iar povestea, pe care am urmărit-o îndeaproape, mi s-a părut atât de frumoasă încât am povestit-o din nou, ca răsplată, cititoarelor revistei pentru tineret menţionate mai sus.

De ce „ca răsplată"? Pentru că le cerusem acelor tineri să ajute apostolatul Monseniorului Ghika trimiţând medalii, iconiţe, rozarii, cărţi de rugăciune...

Şi am primit la pachete! Atât de multe şi uneori atât de voluminoase încât când am ajuns la o sută am renunţat să le mai număr. Însă asta nu uşurase sarcina sărmanului prinţ, care venea la mine să le ia şi, prăbuşit şi victorios sub povara lor, ducea totul la Villejuif!

„Pentru articolul de care mi-aţi vorbit, îmi scrisese mai înainte, când i-am împărtăşit proiectul meu de a scrie o a doua relatare, aş fi bucuros dacă v-aş putea da câteva notiţe despre operă şi cel ce trudeşte la ea..." S-au făcut câteva fotografii ale barăcii, drept ilustraţie la text.

Şi am supus textul examenului minuţios al celui ce trăise această experienţă. Cu binecunoscutul scrupul de a respecta adevărul absolut, l-a revăzut în cele mai mici detalii: „Veţi reuşi să vă descurcaţi printre adăugiri, trimiteri şi mutări de paragrafe?" mă întrebă îngrijorat când mi l-a înapoiat. Nu era greu, corecturile se refereau la chestiuni de detaliu.

Iar această relatare, depăşind sfera tinerilor, în timp ce pachetele continuau să curgă în număr mare, a fost benefică: „Mulţumesc, îmi scria corespondentul meu, pentru pachetele «*ad usum*» Villejuif, a căror sosire o anunţaţi, şi pentru expedierea articolelor. Difuzarea lor, însoţită de mica ilustraţie, produce o impresie pozitivă şi favorabilă în jurul micii mele Robinsoniade."

Iată şi povestea „cursei pentru suflete", aşa cum a apărut prima oară, la cald, în revista pentru tineri. O reiau aici din acelaşi motiv pentru care am inserat-o în primul articol:

„După copii, şi părinţii se lăsau cuceriţi, la Villejuif, de iubire. Însă un singur exemplu arată cât de aprigă a fost bătălia.

Era vorba de un răzvrătit nefericit, care ţinea discursuri anarhiste, cu plămânii ciuruiţi de tuberculoză, cu inima plină de ură împotriva religiei pe care pretindea că o cunoaşte şi o combate. Nu mai avea mult timp de trăit şi Satana îi pândea deja sufletul. Însă pustnicul din zona roşie îi voia sufletul pentru Cristos.

Şi îl va avea...

Îi trebuia însă un pretext pentru a se duce la acel om, pretext furnizat de o informaţie oferită de un copil: soţia lui se pricepea la reparatul scaunelor cu fund de împletitură. Va intra în acea casă în calitate de client. Se punea problema găsirii unui scaun desfundat.

A fost găsit; nu în baracă, ce-i drept: acolo nu se aflau decât trei scaune de grădină din lemn şi metal. În aceeaşi seară, Monseniorul Ghika este chemat să ţină o conferinţă la Şcoala Normală Superioară. Spune, la cald, povestea bărbatului şi pune problema scaunului. Îi răspund strigăte de bucurie: mai mult de 150 de scaune sunt gata de întâlnire, după ce aşteptaseră mult şi bine vindecarea rănilor lor deschise! I se înfăţişează unul prinţului, reprezentând „sublimul genului”, cu cele câteva fire de paie atârnând, plângătoare, între cele patru colţuri... Îl aduce el însuşi cu tramvaiul, sub privirile mirate ale călătorilor. Iar a doua zi scaunul, purtat de prinţ, ajunge în casa duşmană lui Dumnezeu.

Providenţa ştie cum să aranjeze lucrurile: soţia nu e acasă. Soţul trebuie să-l primească, vrând-nevrând, pe client. Care profită de ocazie, discută îndelung despre

diferitele dimensiuni ale paielor şi deloc despre preţ. Dar, pusă la grea încercare, răbdarea propagandistului anticlerical cedează. În momentul când clientul se pregăteşte să plece, izbucneşte, îşi declară oroarea faţă de Dumnezeu, de Biserică, de preoţi etc... Scuipă, pur şi simplu, injurii, ca ieşit din minţi. Vede roşu în faţa ochilor. Şi cu cât mai tare se înfurie, cu atât preotul este mai senin: „Domnul este tăria mea", ar putea spune pe drept cuvânt.

În faţa acestei atitudini atât de blânde, celălalt se linişteşte treptat. Când apostolul simte că s-a calmat, „uită de sine", punându-i afectuos mâna pe umăr.

– Nu mă atinge! îi strigă comunistul făcând un salt înapoi. Dacă ne-ar vedea cineva, ar putea crede că...

– Că ce?

– Că suntem prieteni!

– Suntem mai mult decât atât: suntem fraţi! răspunse prinţul Vladimir Ghika cu blândeţea sa cuceritoare.

Trei zile mai târziu, făcând-o pe clientul grăbit, prinţul se întoarce să-şi ridice obiectul. Dar pe parcursul celor trei zile, muncitorul s-a îmbătat, şi-a bătut soţia, ba chiar a ameninţat-o cu cuţitul. Ceea ce n-a avut darul de a grăbi lucrul: în colţul său, scaunul arată la fel de jalnic.

Şi întrevederile au continuat, neîncrederea a dispărut, grija discretă faţă de sănătatea sărmanului bolnav, apoi faţă de sufletul său, lucrează în mod uimitor.

După alte câteva zile, fostul anarhist i-a primit, pe rând, pe preot şi pe mica soră asumpţionistă, cerând el însuşi ultimele sacramente.

A murit împăcat cu oamenii şi cu Dumnezeu".

Cum s-a terminat, pentru Monseniorul Ghika, frumoasa aventură de la Villejuif?

Sănătatea sa nu a putut rezista mult timp regimului de muncă şi de privaţiuni pe care şi-l însuşise. În cele din urmă, a trebuit să-i părăsească pe locuitorii periferiei; şi pentru a-l ţine la distanţă de orice idee de a se întoarce, Cardinalul Verdier l-a numit rector al Bisericii pentru Străini.

Însă, departe de a fi un eşec, această plecare marchează etapa unei reuşite: terenul era defrişat, locuitorii puşi deja pe făgaşul unei încreştinări profunde. O parohie se va putea ridica acolo unde părintele Ghika lucrase şi suferise.

Şi ea există astăzi, izvorâtă în întregime din slujirea lui. Este una dintre noile biserici de la periferia pariziană, populată, frecventată, prosperă, a cărei dezvoltare proclamă că sămânţa aruncată a fost de valoare.

Am trecut pe acolo de curând şi n-am mai recunoscut nimic din vechea configuraţie.

Parohul care continuă opera de evanghelizare m-a primit cu mare bunăvoinţă când a aflat ce amintiri căutam; însă nu mi-a putut pune la dispoziţie decât planul cartierului, arătându-mi unde se afla baraca, unde cişmeaua...

Lucrurile sunt trecătoare. Spiritul rămâne şi aduce rod.

„Veţi întâlni un preot adevărat!”, se spunea despre Părintele Ghika, atunci când cineva era trimis să-l vadă la Villejuif. El nu a fost nimic altceva, însă a fost preot pe deplin: de aceea trecerea sa prin periferie intră în istoria Bisericii.

5. „NOTRE-DAME DE FRANCE”

„Timpul se roagă şi Veşnicia aduce laudă”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Într-o zi din iarna anului 1926-1927[26], am primit un bilet de la Monseniorul Ghika: „M-aş bucura să vă întâlnesc într-una din zile ca să vorbim despre mai multe lucruri. Unul dintre ele, care vă priveşte în mod direct, dacă aţi fi de acord, constă în a prelua conducerea unui grup feminin care mi-a fost încredinţat, care se numeşte «Notre-Dame de France» şi care, deşi va avea nevoie de serviciile dumneavoastră, nu v-ar încărca excesiv programul cu sarcini suplimentare. Vă voi da detaliile necesare prin viu grai. Ca orientare, ţine într-un fel de Sfântul Ioan şi se leagă foarte tare de tinerii de care vă ocupaţi deja, printr-o «punte» foarte potrivită...”

Era vorba de studente la Sorbona, doritoare să urmeze studii religioase solide, şi al căror capelan fusese numit prinţul. Nu mi-a dat prea multe detalii, dar eram destul de informată ca să refuz, ascunzându-mă în spatele unor pretexte, reale de altfel:

– Şi de unde timp? Sunt deja supraaglomerată!

– Timp se găseşte întotdeauna când e vorba de ceva folositor.

– Şi competenţa? Nu mă consider potrivită...

[26] „1936-1937” în original, date vădit greşite– *n. r.*

– Eu, în schimb, vă consider.

Această certitudine nefiindu-mi de ajuns, am continuat să protestez.

– Veniţi măcar să vedeţi despre ce e vorba şi să asistaţi la prima întâlnire, propuse cu blândă încăpăţânare viitorul capelan.

M-am dus aşadar în ziua şi la adresa indicată, într-o sală a Institutului Catolic. Venind de la altă activitate, anunţasem că voi întârzia şi rugasem să mi se pună un scaun lângă uşă, ca să nu deranjez.

Iată-mă deci deschizând uşa şi aşezându-mă încetişor în spatele unui auditoriu feminin numeros. În capul sălii, la o masă acoperită de nelipsita cuvertură verde, se aflau Monseniorul Ghika şi un tânăr necunoscut. Primul vorbeşte despre Evanghelia după Sfântul Ioan care va deveni baza formării grupului ale cărui prime componente se aflau adunate acolo. Şi nu mi-a venit să-mi cred urechilor când l-am auzit rostind:

– Doamnelor, mai aveaţi nevoie doar de o preşedintă pentru a vă constitui gruparea: tocmai a sosit.

Şi cu zâmbetul lui încântător, m-a strigat din celălalt capăt al sălii:

– Nu doriţi să veniţi alături de noi?

Astfel, fără s-o fi prevăzut şi cu atât mai puţin dorit, iată-mă preşedintă a grupului „Notre-Dame de France”! Dar asta nu era tot. La ieşire, prinţul Ghika m-a lăsat singură cu tânărul necunoscut care a început să mă felicite:

– Mă bucur că aţi acceptat să colaboraţi cu noi. Prinţul mi-a vorbit despre dumneavoastră; vă aştepta, iar eu vă cunosc deja din spusele lui.

– Însă eu, domnule, nu vă cunosc şi aştept explicaţii complete. Mai întâi, cine sunteţi?

Mă privi cu ochii mari: era Jean Daujat. Astfel am fost proiectată în activităţile de început ale viitorului „Centru de Studii Religioase".

Intrarea în trombă fiind fapt împlinit, rămâne să explic în ce scop ne adunase Monseniorul Ghika. În acest scop, să ne amintim o pagină de istorie socială şi religioasă deopotrivă, care a marcat primele decenii ale secolului nostru.

Pe parcursul toamnei anului 1925, Jean Daujat, elev al Şcolii Normale Superioare[27], începea să reunească sub direcţia Părintelui Garnier, secretar general al călugărilor de la Saint-Vincent-de-Paul, câţiva tineri dornici să-şi aprofundeze cultura religioasă. Erau numiţi Cavaleri ai Sfântului Mihail[28].

Iată cum a precizat el scopul acestei grupări: „Să fie pentru laici ceea ce este seminarul pentru preoţi, noviciatul şi seminarul teologic pentru călugări. Cu alte cuvinte, să le ofere o formaţie doctrinală şi spirituală aprofundată, corespunzătoare exigenţelor rolului pe care trebuie să-l joace în Biserica secolului

[27] Şcoală superioară de elită din Franţa– *n. r.*

[28] Este o greşeală. Erau Cavaleri ai Sfântului Denis. Cavalerii Sfântului Mihail formau o altă organizaţie de tineri creştini, de unde probabil confuzia Yvonnei Estienne. A se vedea *Memoriile* lui Jean Daujat – *n. r.*

XX; să li se dea posibilitatea de a urma adevărate studii teologice; să formeze în ei, prin rugăciune şi Euharistie, o viaţă interioară de prietenie cu Dumnezeu, orientată către desăvârşire!"

Era dorinţa de a înarma pe plan spiritual militanţii unei Acţiuni Catolice incipiente, care nu resimţise încă necesitatea acestei formări. Însemna asumarea unui rol novator, care avea să-i determine pe Jean Daujat şi pe colaboratorii săi să cunoască mai multe avataruri, până ce aveau să fie înţeleşi, aprobaţi, încurajaţi de autorităţile ecleziastice păzitoare ale prudenţei de veacuri, pe care se întemeiază stânca Bisericii.

Însă tânărul normalian[29] avea o credinţă tenace în utilitatea – sau, mai bine zis, necesitatea – acestei acţiuni. Îi vedea deja osatura, aşa cum funcţionează ea acum: trei ani de cursuri complete de doctrină catolică, în ritm de două şedinţe pe lună; exerciţii spirituale la interval de două luni; o bibliotecă ce împrumuta la domiciliu cărţi de doctrină şi de spiritualitate; permanenţă săptămânală pentru contacte.

„Acţiunea Catolică, rolul apostolic şi misionar al laicului, sunt imposibile în lipsa unei astfel de formări, spunea el. Cu atât mai mult, fundamentarea în spiritul Sfântului Ioan impune o astfel de formare pentru constituirea unui laicat angajat şi consacrat în mod autentic. Monseniorul Ghika prevăzuse

[29] Elev la Şcoală Normală Superioară – *n. r.*

necesitatea acestei opere de formare citând, printre activităţile Fraternităţii Sfântului Ioan, grupări de viaţă intelectuală şi spirituală deopotrivă, care îşi propuneau să trăiască, să dezvolte şi să ofere şi altora doctrina devenită doctrina comună a Bisericii, nu doar cu titlu de studiu, ci de însuşire şi difuzare a adevărurilor şi realităţilor pe care natura şi harul ne permit să le atingem».

Se înţelege că atunci când Monseniorul Ghika l-a întâlnit prima oară pe Jean Daujat, prin intermediul lui Jacques Maritain, la câteva luni după lansarea de probă a Cavalerilor Sfântului Mihail, şi unul şi celălalt erau făcuţi pentru a asuma sarcina în comun, prevăzută de preot, iniţiată de laic.

Îndată, cel dintâi a asumat un rol important în gruparea masculină: „A fost în această privinţă mult mai mult decât un precursor, scria Jean Daujat, căci a jucat un rol capital şi a exercitat o influenţă preponderentă din 1927 până în 1939, în perioada de început a Centrului de Studii Religioase, care a fost şi va rămâne puternic marcat de amprenta sa, conform acum şi în viitor cu spiritul Sfântului Ioan, pe de o parte datorită formării personale de care am beneficiat şi de care s-au bucurat mulţi elevi în primii ani, sub îndrumarea spirituală a Monseniorului Ghika, pe de altă parte datorită acţiunii directe pe care a desfăşurat-o în calitate de predicator al majorităţii sesiunilor de exerciţii spirituale, de conferenţiar spiritual, comentator al Evangheliei Sfântului Ioan (comentarii ale căror

note nu le-am putut găsi, din păcate) şi, în sfârşit, asumând şi responsabilitatea secţiunii feminine între anii 1927 şi 1934, perioadă când aceasta a existat şi a funcţionat separat".

Iată explicaţia titlului acestui capitol: secţiunea feminină – de care Monseniorul Ghika îmi cerea să mă ocup (fiindcă începuturile secţiunii masculine fuseseră îndeajuns de încurajatoare încât opera să se poate extinde şi pentru femei) – a fost numită „Notre Dame de France", nume care avea să-i rămână aşa cum avea să rămână „Sfântul Mihail" pentru gruparea masculină, până aveau să se constituie, timide la început, grupările mixte. Treptat şi tot mai sigur, năvalnicul Centru de Studii Religioase a reunit toate bunele voinţe, ocupându-şi astăzi locul important în lucrarea Bisericii, sub denumirea de „Doctrină şi Viaţă", condusă tot de Jean Daujat.

Şi el a regretat, după cum am văzut, că nu s-au mai găsit notiţele capelanului nostru care comentau Evanghelia după Sfântul Ioan. Har Domnului! Le-am păstrat pe cele ale secţiunii feminine. Ele reprezintă un tezaur de spiritualitate, a căror bogăţie este imposibil de redat în câteva pagini. Aici, va trebui să mă limitez să trasez liniile directoare ale formării oferite de Monseniorul Ghika operei „Notre Dame de France" precum şi istoria ei, care n-a fost lipsită de surprize.

La fel ca la Auberive, nici la Notre Dame de France maestrul nostru spiritual nu şi-a prezentat învăţătura într-un mod sistematic, legat, contrar de

altfel naturii sale. El nu miza, în primul rând, pe atenţia auditoriului, cât pe viaţa Sfintei Treimi în fiecare dintre noi pentru a o face să rodească.

Cum înţelegea el Evanghelia Sfântului Ioan?

Ca pe „o bogăţie care atinge adâncimile divinităţii, apropiindu-se pe cât posibil de omenesc". La o primă vedere de ansamblu, a stabilit înţelegerea justă pe care trebuia s-o avem despre această Evanghelie:

„Astăzi, avem o tendinţă prea accentuată de a diseca Cuvântul divin cu mentalitatea secolului XX: fapt care generează o deformare de sens. Mai mult, deschizând Evanghelia, atingem o Prezenţă Reală, comparată de Bossuet cu Euharistia, Prezenţă absolută, personală, numai ochi şi urechi, numai gură, Prezenţă a Cuvântului Martor, Judecător şi Fiinţă deopotrivă, şi care ne cheamă la destinul nostru etern: nu ar trebui să deschidem Evanghelia în afara acestui sens.

Sunt cuvinte omeneşti, însă inspirate de Duhul Sfânt. Numai Sfântul Ioan expune pe larg, clar şi în profunzime tainele vieţii divine, pentru că a simţit inima omenească a lui Cristos. Găsim la el un amestec de transparenţă şi familiaritate. Ca să-l înţelegem, trebuie să unificăm acest dublu caracter, gândindu-ne la miracolul cotidian al harului şi mai ales la cel al Sfintei Treimi locuind în sufletele noastre. Simţindu-i cu adevărat viaţa în noi, nu doar vom afla sensul adânc şi adevărat al Evangheliei, ci şi sensul a ceea ce Dumnezeu aşteaptă acum de la noi.

O serie de taine i-au fost revelate discipolului care şi-a plecat capul pe inima Domnului Nostru, de aceea, pentru a aborda această Evanghelie, trebuie să ne întoarcem la izvoare şi să trecem de la discipol, mai întâi la tainele adânci ale Fiului, şi apoi la ale Tatălui: transcendenţă supremă în spirit deopotrivă supranatural, familiar şi viu.

Trebuie de asemene să facem acest studiu cu simţul actualităţii, fiindcă această Evanghelie răspunde tuturor problemelor vieţii noastre. Ioan este în primul rând martor. El nu-şi începe povestirea prin înlănţuirea faptelor, ci prin afirmarea divinităţii lui Cristos, punct de plecare esenţial pentru noi. Este aşadar indispensabil să ne gândim la prezenţa reală a Cuvântului dincolo de cuvintele acestei Evanghelii, în care niciun cuvânt, nicio iotă, nu e lipsit de înţeles».

Însă ascultarea, studiul unei doctrine, presupune şi trăire, şi ştim cum o făcea Monseniorul Ghika: „Înaltul grad de perfecţiune practicată de Sfântul Ioan este căutarea a ceea ce Dumnezeu preferă. Aici, trebuie să intuim cu inima o formă aflată la îndemâna tuturor, şi trebuie s-o facem sub patronajul ucenicului mult iubit, care n-a fost preferat degeaba şi a iubit mai mult decât ceilalţi, căutând ceea ce preferă Cristos."

Avem aici definirea unui program care, deşi nu este limitat, nu este prin aceasta mai puţin clar: să trăim regula de a nu spune niciodată *nu* vreuneia dintre exigenţele caritătii; să facem totul având ca

unică motivaţie iubirea de Dumnezeu; să alegem ceea ce merge în sensul preferinţelor divine; să ne facem disponibili pentru tot ceea ce, prin intermediul circumstanţelor, ni se prezintă ca un apel din partea carităţii...

Lucru de neconceput fără trăirea puternică a prezenţei divine, pe care Monseniorul Ghika o vedea în toate şi care, în consecinţă, reprezenta axa unei învăţături în jurul căreia se organiza tot restul: rugăciune, caritate, cuvinte, fapte, relaţii cu oamenii şi lucrurile, Liturghii şi Sfinte Împărtăşanii, centru şi temei al vieţii, muncă de apostolat desfăşurat în jurul nostru, asemenea samaritencei care a primit „darul lui Dumnezeu": „Şi-a lăsat găleata ... şi cuvântul ei va răsuna pentru a-l vesti pe Cristos, dar nu printr-o apologetică sâcâitoare. Ea va spune simplu: «Veniţi şi vedeţi...». La fel trebuie să fie şi apostolatul nostru".

Pentru a izbuti să căutăm preferinţele lui Dumnezeu, capelanul nostru ne vorbea mai întâi despre lucrurile de care era însetat; da, lucrurile de care Dumnezeu e însetat: „Este ciudat să vedem că ceea ce înseamnă cel mai puţin în ordinea fiinţei este ales de Dumnezeu pentru a ne fi instrument de mântuire. Dacă există ceva potrivnic ideii de Dumnezeu, aceasta este pătimirea, suferinţa. Dacă există ceva contrar esenţei lui Dumnezeu, aceasta este nevoia. Or, Domnul Nostru a cunoscut toate acestea în cea mai adâncă, mai tulburătoare dintre taine, asumând toate întristările; setea lui Dumnezeu, a samaritencei, cea din Grădina Măslinilor, setea

Crucii... E de datoria noastră să-i răspundem printr-o atitudine trează şi de iubire de Dumnezeu; căci alături de această sete, ce depăşeşte indicaţiile divine şi mai departe în desăvârşire, noi trebuie să căutăm, să cercetăm preferinţele lui Dumnezeu... Această căutare a lucrurilor de care îi e sete lui Dumnezeu, această viaţă devotată cu totul urmării în Biserică a Capului Apostolilor, conformându-ne cât putem noi mai bine felului de a gândi al discipolului preferat, cere de la noi generozitate, spontaneitate în sacrificiile pe care trebuie să le acceptăm, cu atât mai necesare cu cât sunt mai puţin cerute."

Vorbind despre relaţia noastră de afecţiune cu Dumnezeu, prinţul Ghika nu dorea nicidecum să ne orienteze spre sentimentalism: „N-o să putem spune niciodată îndeajuns cât de necesare ne sunt maiestatea şi intimitatea cu Dumnezeu pentru a îndepărta toată puterea rea din ciocnirile, neînţelegerile şi nefericirile vieţii noastre". Transcendenţa şi familiaritatea se armonizează pe deplin în această atitudine faţă de Domnul; şi aceasta, „pentru că el ne situează esenţialmente pe un teren realist, am putea spune de utilizare constantă a spiritualului în existenţele noastre vremelnice."

„Monseniorul Ghika era oripilat, remarca pe bună dreptate Jean Daujat, când i se vorbea despre idealul creştin, când Dumnezeu şi creştinismul era prezentat ca un ideal: protesta de îndată, precizând că Dumnezeu şi universul supranatural nu sunt un ideal, ci tot ce este mai real. Niciun om nu a fost în

întregime mai realist şi mai total străin decât el de orice formă de idealism. Dacă se spunea în prezenţa lui că trebuie să avem un ideal, răspundea că nu e nevoie de niciun ideal, fiindcă viaţa noastră nu trebuie să fie dominată de nimic altceva decât de realitatea lui Dumnezeu, iar un ideal nu este decât o modalitate de a fugi pentru a scăpa de realitatea lui Dumnezeu şi de exigenţele lui".

Cu el, nu puteai scăpa niciodată de realitatea divină care ne face să admitem, dacă nu să înţelegem întotdeauna, planul providenţei cu privire la noi şi la lume. Şi explica: „Iată ce caracterizează lucrarea lui Dumnezeu: lentori, ocolişuri, opriri; lentori pe care le înţelegi cu atât mai bine cu cât Dumnezeu este veşnic şi noi suntem liberi; ocolişuri care se explică în acelaşi fel şi care ne derutează adesea şi mai mult; opriri când Dumnezeu, sprijinindu-se pe lucrarea libertăţii omeneşti, pe toate circumstanţele din această lume, îşi impune planul său şi ştie să obţină de la sufletele aparent cele mai slabe ceea ce este necesar pentru realizarea acestui plan... De aceea trebuie să avem mereu certitudinea că, dacă nu am fost prea infideli faţă de har, planul lui Dumnezeu se împlineşte prin noi: puterea sa fiind pusă la dispoziţia noastră, ceva se pregăteşte pentru viaţa veşnică... Dar dacă nu înţelegem valoarea, în existenţa noastră, a ceea ce a devenit asociat cu Dumnezeu, divinizat, să avem măcar încrederea că e vorba de o realitate. Şi atunci, chiar şi obiectele şi evenimentele cele mai ingrate vor putea juca pentru noi rolul poalei minunate a hainei lui Cristos."

Vorbea din experienţă despre realismul în faţa suferinţei, după ce l-a trăit la Auberive: ”Este îngăduit, ba chiar uneori ni se porunceşte să luptăm împotriva destinului până la ultima limită... Până la ce punct putem merge împotriva refuzurilor aparente, a privaţiunilor impuse – ni se pare – de voinţa divină şi totuşi menite câteodată doar ca să suscite un efort al sufletului şi să aducă un dar mai magnific decât ceea ce ni se refuzase? O singură limită sigură, iată: «Dumnezeu nu vrea».”

Afirma, de asemenea, că „în marea familie umană, aşa cum o doreşte Cristos, toate suferinţele unora (fie ele materiale, morale sau spirituale) pot fi, prin harul lui Dumnezeu, abolite, uşurate sau, cel puţin, reduse la ceea ce Dumnezeu consideră util pentru fericirea veşnică, prin generozitatea celorlalţi”. Vedea în orice durere, înţeleasă în spirit creştin, „un sacrament de enigmă şi încercare” care cere sufletelor noastre încrederea în Dumnezeu care răspunde încercării, şi aşteptarea fericirii veşnice, care răspunde enigmei... de unde izvorăşte bucuria „în siguranţa rănită a iubirii mai presus de orice îndoială”.

Realism şi în activitatea de apostolat, unde „unirea cu Cuvântul Întrupat transmite intenţiilor şi strădaniilor noastre – urmând lumina firească ce le conduce şi ingeniozitatea care le face atât de judicios adaptate răului (ingeniozitate şi lumină pe care le exaltă, de altfel, la maximum) – tăria care le permite să realizeze...”.

Realism de asemenea, şi mai ales, în viaţa de unire cu Dumnezeu care n-a voit ca noi „să primim darurile sale cele mai minunate şi mai mântuitoare în mod pasiv, cu o evidenţă zdrobitoare din partea lor, cu o pătrundere brutală şi fatală în a noastră, o supunere de animalul sătul, o atitudine de sclav satisfăcut".

Însă această receptare activă trebuie să se afirme ea însăşi ca autentică. De aceea, Monseniorul Ghika nu se sfiia să semnaleze, cu acelaşi realism, două primejdii care ne pot pândi: primejdia de a se pierde în sine, ca şi aceea de a dispărea în decorul lucrurilor sfinte.

„Altfel spus, referitor la prima: o tendinţă prea accentuată de a crede într-o iluminare directă care, în fond, ne-ar transforma într-un soi de cuvânt divin întrupat în chip derizoriu în persoana noastră – fie şi numai pentru o clipă –, descoronându-l cu obrăznicie în Domnul Nostru. Se poate astfel să-l neglijăm, fără a ne da seama, pe Omul-Dumnezeu, Domnul întrupat, pentru a-l înlocui cu nu ştiu ce unire personală a noastră cu Dumnezeu, sau să-l identificăm cu noi înşine, fără încuviinţarea Bisericii sale infailibile, printr-o accedere prea puţin controlată la o comunicare imediată; putem să ne conferim astfel prea uşor, fără a fi fost învestiţi în acest sens, *a priori*, rolul de organ ales de Duhul Sfânt. Nu avem siguranţa calmă a vieţii autentice în Dumnezeu decât dacă Isus este cu noi în spiritul Bisericii sale.

De cealaltă parte, poate exista un fel de senzualism larvar de umanizare exagerată în sentimentele şi

reflecţiile noastre în faţa înjosirii miraculoase şi voite a Divinităţii, fără să putem urca nici îndeajuns de repede nici de puternic la ea; un fel de superficialitate materialistă în faţa celui mai mare şi mai scump mister de iubire; un exerciţiu de imaginaţie care se opreşte prea mult asupra imaginii, fără a o lua bărbăteşte ca punct de sprijin pentru a-l găsi pe Dumnezeu; o stare de lehamite de neînţeles a omului faţă de Omul-Dumnezeu, faţă de Dumnezeul făcut om; sau preocuparea prea exclusivă pentru forme sau practici a căror menire, de fapt, nu este decât aceea de a evoca mai lesne Prezenţa divină. Evlavia, chiar şi în viaţa lăuntrică, se poate rătăci atunci în simpatii umane, în nimicuri pioase, rămânând la jumătatea urcuşului, şi se apucă să folosească în scopuri secundare transformate în ţeluri de urmărite, ajutoarele tragice şi substanţiale oferit prin Calvar. Atitudine ce poate transforma toate acestea într-un soi de roman sentimental lipsit de consistenţă şi de răsunet eficace în viaţă, sau într-un soi de divertisment sacru.

„Trebuie aşadar să mergem înainte cu sentimentul controlat şi fortificat în mod supranatural pentru noi, confruntându-le conştient, cu dragoste şi neîncetat".

„Aşadar, tocmai cu acest sentiment controlat şi fortificat al celor două prezenţe şi realităţi pentru noi fundamental esenţiale, pe care să le confruntăm în mod conştient, duios şi neîncetat, trebuie să mergem noi înainte."

Regăsim această învăţătură, orală sau scrisă, în broşurile publicate de Mons. Ghika la Editura Beauchesne, despre care vom vorbi mai departe. Nu

doar prin învăţăturile sale, dar mai cu seamă pe parcursul zilelor de exerciţii spirituale grupul „Notre-Dame de France" încerca să meargă "înainte". Predicatorul cerea insistent ca aceste zile să fie prilej de „a ne uni la fel de intim cu Dumnezeu precum boabele de grâu sunt unite între ele pentru a forma ostia" şi „o colaborare între el şi asistenţă".

Revenea asupra exerciţiilor spirituale precedente, asupra avertismentelor date cu privire la ispite, bunăoară: „Să vedem în fiecare dintre ele prilej de ascensiune pentru a ne duce la un etaj superior...". Cât despre liturghia zilnică: „Suntem conştienţi de nenumăratele minuni care izvorăsc de aici?...". Insista şi asupra a ceea ce numea „distracţii în sens invers" pe parcursul acestor zile care trebuiau să se fortifice în realitatea prezenţei multiforme a lui Dumnezeu: „Pătrunsă de acest simţ, fiecare zi se va desfăşura atunci, oricât de ingrată ar fi, ca adevărată temelie a vieţii veşnice. Cei ce nu au repetat neîncetat – cu multă perseverenţă, sârguinţă atentă şi credinţă extrem de simplă – această mişcare sufletească, nu vor putea crede în ce măsură, numai ea, ne transformă viaţa şi ne face s-o preţuim. Ea se realizează mai întâi în favoarea prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu în noi, pentru fericirea noastră în lumea cealaltă şi în aceasta, ca un fel de distracţie binecuvântată, distracţie în sens invers, revanşă sfântă asupra distracţiei vinovate..."

Când venea sfârşitul anului, încheierea uneia dintre aceste serii de haruri, culmi şi rezumate ale fiinţei noastre, „punct în care Dumnezeu ne atinge şi

unde noi îl atingem cel mai mult pe Dumnezeu şi în care ne adunăm pe de-a-ntregul", era un prilej de trecere în revistă a lunilor scurse şi a ceea ce le umpluse, confruntare cu ce ne adusese anul liturgic, acest «calendar al lui Dumnezeu», rezumat a ceea ce el hărăzise uzului uman. Deoarece totul, în lumea aceasta, are chip sacramental, deoarece Dumnezeu este prezent implicit în toate şi toate vorbesc despre el ca tot atâtea sacramente, făceam exegeza anului scurs, aşa cum se procedează cu textele sacre, pentru a vedea în el, în locul banalităţii, semnul Providenţei.

Aţi ghicit probabil din cele spuse până acum că grupul „Notre-Dame de France" nu se limita la studiu şi la viaţa lăuntrică individuale, ci reprezenta şi o autentică fraternitate. Se fixau date pentru Împărtăşanii pe care ni le ofeream reciproc după intenţiile fiecăreia. Căutam împreună mijloace de a asigura şi a dezvolta viaţa profundă a mişcării. În acest scop, membrele mai vechi le adoptau în mod discret pe cele mai noi, înconjurându-le de îndată cu o atmosferă de iubire frăţească. Exista o „cutie cu idei", care respecta dorinţa de anonimat a celor mai timide, de unde Monseniorul Ghika extrăgea întrebări a căror soluţionare concretă se dovedea extrem de utilă. Uneori beam o ceaşcă de ceai în cadrul unor întâlniri amicale.

Pe perioada vacanţelor sau a absenţelor, se ţinea legătura cu preşedinta şi adesea, prin intermediul ei sau în mod direct, cu capelanul. Gruparea „studentelor de la Sorbona" gândită iniţial se lărgise

considerabil; aveam acum, printre tinere, şi aderente cu părul alb; însă un climat de deplină încredere domnea între noi toate.

Mi se întâmpla şi să primesc vizita unor personalităţi precum Părintele Mathéo[30], apostolul binecunoscut al Preasfintei Inimi, mare prieten al Monseniorului Ghika. (Era o adevărată bucurie să-i vedem îmbrăţişându-se!). Ne-a ţinut, într-o seară, o conferinţă memorabilă despre asocierea dintre suferinţă şi sfinţenie.

Grupul a cunoscut totuşi şi încercări reprezentate în primul rând de frecventele şi adesea foarte îndelungatele absenţe ale capelanului, când călătorea peste hotare. Nu ne lăsa totuşi cu totul orfane, ci ne încredinţa unor predicatori de elită, având misiunea de a-i continua învăţătura. Astfel am beneficiat de conferinţele abatelui Caffarel, în anii 1930; ale părintelui de Monléon, în 1932; ale preoţilor Meydieu, Calmein, Garnier (asistent general al călugărilor de la Saint-Vincent de Paul), Savey (1933-1934), Dubois (1934), Delions (din comunitatea călugărilor de la Saint-Vincent de Paul) (1935), Giraudet, André al Crucii (1937).

Însă, în acelaşi timp, grupul se dezvolta. Evolua, lucru firesc pentru orice organism sănătos. În octombrie 1932, la începutul anului universitar, Monseniorul Ghika începuse să stabilească necesitatea de a gândi şi a lucra de acum în două

[30] Le R.P. Matheo Crawley-Boevey– *n. r.*

categorii de întâlniri, unele care continuau comentariul Evangheliei după Sfântul Ioan, celelalte consacrate cursurilor de formare religioasă. Şi asta, aşa cum spunea, „pentru a ne căuta nu doar mântuirea, ci şi desăvârşirea în mântuire. Trebuie să ştim că viaţa spirituală este atât de importantă încât trebuie s-o căutăm în profunzime, dezinteresat, plini de încredere, în strădania de a ne apropia de Dumnezeu pentru că doar aici găsim elementele progresului veritabil, a cărui valoare o vom cunoaşte abia mai târziu... Vom lucra deci pe parcursul acestui an în acest spirit, care ne va ajuta să înţelegem mai bine importanţa principiilor oferite grupului. Vom reuni aici resursele bibliotecii şi spiritul de rugăciune sau rugăciunea continuă, temelie pentru toate, care merge de la sentimentul simplei companii a lui Dumnezeu până la contopirea în El".

Aceasta însemna – păstrând spiritul dăruit de la început grupului „Notre-Dame de France" – să deschidem posibilităţile unei legături strânse cu ceea ce era pe cale să devină Centrul de Studii Religioase, provenit din gruparea Cavalerilor Sfântului Mihail.

Luna următoare, pe 26 noiembrie 1932, avea să se ţină o primă reuniune mixtă de propagandă, unind cele două organisme, în faţa unui auditoriu de aproximativ 200 de persoane. Programul conţinea o conferinţă asupra vieţii intime a Cardinalului Mercier, prezentată de R. Joannès[31]; amintiri personale asupra activităţii cardinalului în timpul

[31] Posibil René Johannet – *n.r.*

războiului, relatate de Monseniorul Ghika; o alocuţiune asupra întemeierii elitelor şi explicaţia a ceea ce erau cele două grupuri ale noastre, prezentată de Jean Daujat. Monseniorul Baudrillart, Rector al Institutului Catolic, care prezida lucrările, a tras o binevenită concluzie, binecuvântând auditoriul, lucrătorii celor două grupuri şi activitatea lor apostolică.

Era aprobarea publică a activităţii pe care o desfăşuram, în umbră, încă din 1927. Lui Jean Daujat nu-i mai rămânea decât să ofere tuturor acelora din auditoriu care doreau să beneficieze de el, primul său curs oficial de doctrină, aprobat şi mandatat de Autoritatea ecleziastică. Ceea ce a şi făcut pe 12 decembrie a aceluiaşi an, 1932, continuând şi pe mai departe. După un an, pe 18 noiembrie 1933, îi putea prezenta Monseniorului Ghika întors din Japonia, o dare de seamă de ansamblu asupra acestui an de muncă.

Totul mergea foarte bine, prea bine pentru a nu se împodobi cu cruci ascunse şi aspre, aşa cum se întâmplă cu toate lucrările binecuvântate de sus. Lungile absenţe ale Monseniorului Ghika o puneau pe preşedintă faţă în faţă cu superbul zel arzător al lui Jean Daujat, care dorea să meargă prea repede într-o vreme când ierarhia ne supraveghea îndeaproape pentru a se asigura că nu eram dintre acei laici iluminaţi care pretindeau să-i dea lecţii. Dovezile noastre de devotament autentic şi de deplină ascultare faţă de Biserică nu erau îndeajuns

de şlefuite de timp pentru a ne dispensa de prudenţă. Iar tovarăşul meu cu temperament clocotitor înţelegea cu greu această realitate!

Era genul de om care, după şedinţele noastre, mă conducea la autobuz claxonând când maşina demara: „Unire în rugăciune, aşa-i?". Şi n-aş garanta cu mâna pe inimă puritatea absolută a profesiunii sale de credinţă, în spatele căreia se ascundea, mai mult sau mai puţin conştient, dorinţa de „a epata burghezia". Căci eram destul de tineri, de eleganţi şi de „*trendy*" pentru ca astfel de cuvinte să nu şocheze în jurul nostru.

Cu totul admisibile în mediu profan, anumite îndrăzneli puteau antrena consecinţe nedorite în mediile religioase. Trebuia deci, pentru binele comun, să asigur bariere de protecţie profesând totodată – Dumnezeu ştie cu câtă convingere! – integrarea mea faţă de ideile susţinute de Centrul de Studii Religioase. Poziţie falsă care mi-a permis, în anumite zile, să măsor valoarea prieteniei unei Raïssa sau unui Jacques Maritain, cărora, aşa cum mă sfătuise prietenul lor Ghika, le expuneam dificultăţile cele mai grave ce se puteau ivi pe parcursul absenţelor sale.

Un alt motiv de îngrijorare rezulta din recenta căsătorie a lui Jean Daujat cu una dintre aderentele grupului „Notre-Dame de France". Ar fi fost firesc să-i transmit preşedinţia noii doamne Jean Daujat; însă cuplul s-a opus, ea nefiind atunci suficient de bine pregătită pentru a o exercita. O altă poziţie

falsă, căpătând chiar nuanţe „de vodevil”, ca să citez expresia superioarei de la Auberive, care ne urmărea activitatea cu interes.

Fluctuat nec mergitur... Astfel, ani de zile, vasul numit Notre-Dame de France şi-a urmat ruta, înainte de a se pierde în mod fericit în oceanul devenit astăzi opera „Doctrină şi Viaţă”.

Pentru a păstra direcţia în ceasurile de cumpănă, trebuie să recunosc că două elemente mi-au fost de mare ajutor şi doresc să aduc un omagiu celor care mi le-au furnizat: desăvârşita umilinţă a marelui Daujat care, învăţând să-şi disciplineze zelul, a reuşit întotdeauna să evite orice conflict între noi; şi totala încredere din partea prinţului Ghika, cel care, cu autoritatea sa dublată de tact, a ştiut să păstreze în chip admirabil echilibrul ambarcaţiunii. Îmi amintesc, printre altele, de o magistrală punere la punct pe care a făcut-o privitor la individualism şi la personalitate, în cadrul unei expuneri despre natura omului, făcută de Jean Daujat în 1934.

Îmi amintesc mai cu seamă de bileţelele capelanului nostru, prin care punea toate lucrurile la punct, în spiritul de realism supranatural de natural pe care i-l cunoaştem: „Acceptaţi aceste neplăceri cu răbdare şi credinţă. Se înţelege, de altfel, că aveţi toată libertatea de a acţiona la Notre-Dame de France, fără altă învestire decât aceea pe care v-am conferit-o. Tot ce se face trebuie să se facă din cea mai mare iubire de Dumnezeu şi doar din dorinţa de a progresa spiritual. Cu bună voinţă şi sinceritate, în aceste condiţii se poate întoarce spre bine orice aventură fără a pierde, ci dimpotrivă,

sporind armonia care domneşte între noi toţi şi este însuşi semnul lucrării lui Dumnezeu în sufletele noastre”.

Şi exact asta s-a întâmplat, în cele din urmă. Începând cu anul 1936, cursurile mixte de doctrină fiind bine stabilite, în cicluri de 3 ani de studii, întemeietorul primilor Cavaleri ai Sfântului Mihail (care puteau fi număraţi la început pe degetele unei mâini) îi putea mulţumi lui Dumnezeu: în mod evident, eforturile sale slujiseră planul providenţial.

Iar războiul din 1939, care a distrus atâtea lucruri, putea izbucni fără a dărâma ceva în acest domeniu ci, dimpotrivă, pregătindu-i, prin suferinţe, secerişul la care asistăm astăzi.

6. LA BISERICA PENTRU STRĂINI

> „Fără Dumnezeu, nu există intimitate cu realul. În afara Lui, nu atingem decât suprafeţe sau ostilităţi”
> (*Pensées pour la suite des jours*)

Aici, mai mult decât oriunde, viaţa divină care-l însufleţea pe Vladimir Ghika avea să se afirme cu deplin realism pentru a preschimba suprafeţele în adâncimi şi ostilităţile în bune voinţe. Nu fără o emoţie plină de teamă abordez acest capitol, unde taina harului se slujeşte de mijloace omeneşti, unde cuvintele îşi pierd puterea, prăbuşindu-se în insuficienţă.

Chiar şi numai atitudinea exterioară a apostolului nostru, descrisă de cei ce l-au întâlnit în acest nou domeniu de activitate, era suficientă să impresioneze, după cum a mărturisit Monseniorul Gégout, într-o sinteză publicată în *Buletinul Operei Sfântului Francisc de Sales* (ianuarie 1957):

„Aveam să-l vedem adesea în penumbra bisericii din strada Sèvres, fie la altar, fie îngenuncheat, sau străbătând naosul pentru a merge la confesional, cu barba fină, colilie, cu aureola de păr alb, cu privirea care se odihneşte asupra voastră fără a scruta, cu duioşie tandră şi discretă. O expresie extraordinară de spiritualitate: în el, fiinţa lăuntrică iese la iveală în întregime... Nu e de mirare că era asaltat tot mai

mult, de oameni din toate mediile, de la cei mai cultivaţi la cei mai simpli. Multe suflete se încredinţează direcţiei lui spirituale, devorându-i timpul, obligându-l, când a ajuns în micuţa sa chilie benedictină de la Auteuil, să scrie nenumărate scrisori. Avea un dar special de a atrage încrederea şi de a dobândi convertiri. Era înzestrat cu un simţ atât de viu al păcatului încât, de mai multe ori, la confesional, asemenea Parohului din Ars, în faţa mărturisirii păcatelor celor mai grele, păcătoşii îl auzeau plângând".

E drept că Dumnezeu îi dăruise acest dar al lacrimilor vărsate fiindcă «Iubirea nu e iubită», deopotrivă cu deplina conştiinţă a puterii iertării greşelilor noastre, aşa cum a precizat-o în paginile dedicate suferinţei: „N-ai făcut şi n-ai clădit nimic cu un gând de ură, Tu, Iubirea însăşi. Un singur lucru, unul singur merge în neant, printr-o minune a bunătăţii divine: păcatul iertat".

Dar care era cadrul acestui apostolat de rugăciune, de lacrimi şi de alungare a răului? Şi pentru ce Monseniorul Ghika fusese chemat să-l împlinească?

O capelă spaţioasă a iezuiţilor, din strada Sèvres, spoliată odinioară, fusese redată cultului şi afectată slujirii străinilor aflaţi la Paris, ca urmare a negocierilor între Monseniorul Chaptal, iezuiţi, Administraţia Domeniilor şi Vladimir Ghika, chiar înainte de hirotonirea acestuia. Piosul laic devenise atunci Administrator secular al capelei în relaţia cu

statul. Când a devenit preot – şi preot al Diecezei de Paris – era normal ca mai marele diecezei, evaluând ce putea aştepta de la un Vladimir Ghika în favoarea dezrădăcinaţilor din toate rasele, rangurile, regiunile, să se orienteze către el: cunoştea mai multe limbi, era informat despre problemele religioase din multe ţări, se bucura de simpatia personalităţilor religioase şi politice din toate ţările.

A fost deci numit în acest post deosebit de delicat, fiind ajutat de prietenul şi fiul său spiritual, un evreu convertit, devenit Părintele Altermann. Însă termenul de „Administrator" al Bisericii pentru Străini de la Paris îi inspira o asemenea oroare acelui duşman al hârţogăraiei încât l-a înlocuit de îndată cu titlul de „Rector".

Încredinţându-i această slujire noului său preot, Cardinalul prevăzuse reuşite apostolice, datorită înzestrărilor sale umane excepţionale şi capacităţii de a se adapta la toate mediile; şi acestea prezentau, într-adevăr, serioase şanse de succes. Firave, totuşi, pe lângă iubirea eroică ce avea să-şi găsească întreaga măsură – ce avea să se dovedească fără măsură – pe acest teren. Am putea spune că prinţul Ghika a fost obligat, constrâns, în mod fericit silit la acest eroism, prin genul de clienţi care aveau să-l asalteze şi prin concepţia asupra carităţii pe care Dumnezeu îi cerea s-o dovedească pentru ei. Să facă mai puţin decât a făcut ar fi însemnat să trădeze misiunea pe care era chemat s-o împlinească.

Ca să înţelegem, trebuie să privim către cei ce se revărsau în număr mare în strada Sèvres şi la primirea care le era rezervată. După această privire de ansamblu, vom putea aprecia îndrăznelile necesare ale prinţului Ghika confruntat cu urâţeniile groteşti sau derutante, cu greşelile ereditare sau personale, cu grozăviile tulburătoare, împinse până la sacrilegiu, care aveau să devină câmpul său de luptă.

În cartea sa deja citată, Jean Daujat schiţează o perspectivă de ansamblu, care nu este exagerată: „Timp de 15 ani (din 1923 până în 1939) slujirea sacerdotală a Monseniorului Ghika la Paris s-a desfăşurat în numeroase medii de anarhişti, hulitori, francmasoni, satanişti, ocultişti, preoţi caterisiţi, homosexuali, prostituate. Dumnezeu îl punea cu extraordinară constanţă în contact cu cazurile deosebit de dificile şi numai Dumnezeu cunoaşte numărul exact al convertirilor înfăptuite, al sufletelor complet transformate şi purtate la un mare avânt spiritual. Adesea a trebuit să se ocupe de cazuri de blasfemie şi de practici demoniace, care l-au făcut mult să sufere, însă suferinţele şi lacrimile sale ajungeau de fiecare dată la convertiri pe cât de uimitoare pe atât de neaşteptate".

În sprijinul acestor afirmaţii, aş putea cita multe cazuri – uneori demoniace – de care am avut cunoştinţă: un român nebun care-şi izbea capul de caldarâm făcea împărtăşanii sacrilegii, se acuza, după spusele sale, de cele mai mari grozăvii, reţinându-l pe Monseniorul Ghika o oră şi jumătate la confesional! Sau femeia care îl şantaja moral cu

sinuciderea, scriindu-i că îşi va înfunda un dop pe gât, că îl dispreţuia, îl ura, apoi venea la el, rămânând o jumătate de oră în picioare sprijinită de uşa lui; căreia va trebui apoi să-i smulgă mărturisirea, aproape fără ca ea să bănuiască, înainte de a-i da dezlegarea pentru a o elibera!

Mai era şi tânărul trimis într-o zi de Jacques Maritain. Ajuns pe neaşteptate la filosof, adus de un prieten, consimţise apoi să-l întâlnească pe prinţul Ghika, dintr-o curiozitate amestecată cu un început de atracţie pentru supranatural. Dar pentru el nu se punea problema spovezii. Totuşi, după o convorbire de două ore şi jumătate, se ridica de pe un scaun de rugăciune unde primise, cu totul schimbat, dezlegarea, mărturisind el însuşi că simţise cum ispitele i se „scoteau cu cuţitul". Plecat apoi în secret la dominicani, apropiaţii săi s-au lansat într-o campanie tumultuoasă pentru a-l regăsi, apelând chiar la un fachir. Harul, mai puternic, l-a păstrat în mănăstire, unde avea să depună apoi voturile.

Jean Daujat îşi continuă expunerea cu cuvinte al căror adevăr nu am a-l dezavua, de vreme ce această pagină l-a făcut public: „Şi mai des, Dumnezeu i-a trimis Monseniorului Ghika preoţi decăzuţi sau caterisiţi: de fiecare dată, această profanare a preoţiei îi smulgea lacrimi abundente şi nu sunt puţini preoţii pe care i-a făcut să se întoarcă în sânul Bisericii, împăcându-i cu Dumnezeu şi ajutându-i să regăsească sensul slujirii sacerdotale. Puţin după ce Dumnezeu a inspirat-o pe Yvonne Estienne să se

roage şi să sufere pentru sfinţirea clerului, Monseniorul Ghika a avut prilejul de a cere unui grup de care ea se ocupa să se roage pentru preoţii angajaţi în practici demoniace, obscene, de hulă, pe care dorea pe atunci să-i întoarcă la Dumnezeu şi în Biserică, aflându-se astfel alături de ea la originea fraternităţii spirituale de rugăciune şi de suferinţă pentru sanctificarea clerului, devenită apoi «*Virgo Fidelis*»".

Gruparea menţionată nu este „Notre-Dame de France", evocată în capitolul precedent: un apostolat atât de special cerea o vocaţie specială. Este exact că Dumnezeu m-a făcut să întâlnesc această fraternitate, a cărei coeziune de început a fost asigurată de Monseniorul Ghika, operă binecuvântată de Dumnezeu deoarece, stabilită astăzi canonic, numără acum mai multe mii de aderenţi, sub responsabilitatea generală a cardinalilor şi arhiepiscopilor din Franţa. Excelenţa sa Monseniorul de Bazelaire, arhiepiscop de Chambéry, a considerat de asemenea util să vorbească recent – în prefaţa scrisă la cartea mea *Sur la route, avec le Curé d'Ars* („Pe drum, cu Parohul de Ars") – despre „Asociaţia şi revista *Virgo Fidelis*, destinate să promoveze rugăciunile şi jertfele în favoarea preoţiei"[32].

Însă nimeni n-a vorbit de încrederea noastră în protecţia continuă a Monseniorului Ghika asupra acestei asociaţii: n-a fost oare recunoscută de Biserică, nu şi-a primit ea statutele în timpul

[32] Yvonne Estienne, *Sur la route ... avec le Curé d'Ars*, ed. St-Paul, Paris, 1959 – *n.a.*

ultimelor trei luni pe parcursul cărora apostolul preoţiei agoniza în fortul Jilava[33]? Şi nu suntem îndreptăţiţi să gândim că forma martiriului ce i s-a cerut atunci ne-a dobândit favorurile pe care prezenţa sa umană nu ni le mai putea obţine?

După privirea de ansamblu aruncată asupra păcătoşilor de tot felul care frecventau strada Sèvres, ne mai rămâne să ne întrebăm în ce spirit îi primea preotul pe care veneau să-l întâlnească?

„N-a folosit nicio altă tehnică, mai scrie Jean Daujat, decât aceea a Parohului de Ars, şi nicio altă metodă decât de a fi sfânt şi de a conta nelimitat pe harul lui Dumnezeu şi pe eficacitatea infinită a liturghiei care reînnoieşte jertfa crucii". Aplica ceea ce gândise şi învăţase întotdeauna în acea „liturgie a aproapelui", şi anume că misiunea caritătii ce se cere exercitată nu este decât „o dilatare a liturghiei pe parcursul întregii zile şi la lumea întreagă, asemenea răspândirii undelor concentrice în jurul Jertfei şi al Împărtăşaniei de dimineaţă".

Şi rezultatele erau uimitoare, iar el nu se minuna, el care prognostica în lucrarea sa *Vizitarea săracilor* că „a vorbi despre altul pentru a acţiona asupra lui, înseamnă să încerci să pătrunzi într-un suflet. Reuşim în măsura în care urmăm mai fidel căile lui Dumnezeu... Numai Dumnezeu este îndeajuns de subtil, îndeajuns de puternic pentru a pătrunde peste tot. Cei care sunt cu Dumnezeu pătrund în străfundurile sufletului altuia".

[33] „Jalna" în original, nume vădit greşit– *n. r.*

Pensées pour la suite des jours, care sunt pentru noi o comoară, nu erau scrise doar cu pana sa îngrijită, ci izvorâte din inima lui arzătoare; şi le trăia cu orice prilej. Ne putem deci gândi că punând piciorul în biroul său de la Biserica pentru Străini, putea spune: „Doamne, dăruieşte-mi ceea ce trebuie să dăruiesc, ca să am de unde să dăruiesc cu adevărat, şi ca astfel să se simtă că Tu dăruieşti prin mine".

Însă care era „felul omenesc" în care Monseniorul Ghika îl dăruia pe Dumnezeul său? Merită să-l precizăm. De altfel, a făcut-o chiar el în *Vizitarea Săracilor*: „Dacă există un cuvânt pe care folosirea josnică a lumii l-a sărăcit, acela este caritate... Sensul originar al cuvântului grec sau latin este iubire, iubirea dezinteresată, iubirea gratuită, iubirea eliberată şi purificată deopotrivă... Această caritate, această iubire, se îndreaptă către Dumnezeu şi către aproapele, urmând porunca ce face din cele două iubiri una singură. Dumnezeu este, într-adevăr, cel mai apropiat dintre apropiaţii noştri; iar aproapele nostru este Dumnezeu, care simte într-un altul iubirea noastră pentru Dumnezeu.

Iubirea noastră de aproapele trebuie să o practicăm faţă de săraci, de bolnavii în trup şi în suflet, faţă de propriile noastre suflete care sunt aproapele nostru, mai aproape decât toţi, şi cel de care uităm uneori cel mai mult...

În această iubire de aproapele putem introduce şi iubirea faţă de moartea noastră, şi ea aproapele

nostru şi un aproape inevitabil, ca şi iubirea faţă de veşnicie. Nu-i uitaţi pe aceşti doi noi apropiaţi în gândurile şi în faptele voastre. Invizibili şi prezenţi, vă stau alături şi vă pun întrebări.

Caritatea cuprinde toate caritățile – plural acumulat de slăbiciunile şi neputinţele lumii acesteia; de la caritatea ajutorării indispensabile vieţii materiale, la cea care vizează viaţa morală, socială, religioasă, caritate de unire, de reunire, de apropiere, de grupare, de pacificare, de instruire, de mângâiere, de protecţie, de mijlocire şi de rugăciune..."[34].

Fără îndoială, nu este inutil să amintim aceste principii pentru a înţelege „felul" în care se exercita zelul Monseniorului Ghika în cazurile cele mai neaşteptate. În primul rând, era un zel total, fără restricţii: „Cel mai părăsit este, de îndată ce l-ai văzut, cel mai apropiat dintre toţi ai tăi. Nu te are decât pe tine. Îi aparţii deci mai mult decât toţi ceilalţi" (*Gânduri*). Era apoi deopotrivă discret şi îndrăzneţ. Cele două par să se excludă, iar ansamblul apare paradoxal; în cazul apostolului nostru însă, unirea lor producea o armonie care captiva sufletele.

„Nu putea înţelege, notează Jean Daujat, că un creştin şi-ar putea limita preocupările apostolice la un cerc limitat şi să nu se intereseze de răspândirea Bisericii în toate mediile şi în tot locul, până la marginile pământului. Nu era vorba de un zel autoritar, neliniştit, indiscret, amar aşa cum se întâmplă cu cei ce se caută pe ei înşişi în activitatea

[34] Vladimir Ghika, *Entretiens spirituels*, Ed. Beauchesne, Paris 1961.

de apostolat în care-şi pun orgoliul, ci de un zel răbdător, încrezător, senin, discret, blând, umil, zel care aşteaptă totul de la harul lui Dumnezeu şi nimic de la sine, într-un cuvânt, zel plin de iubire, nicidecum de dominare. Fermitatea şi intransigenţa sa erau de neclintit de îndată ce exigenţele iubirii sau afirmarea adevărului erau în joc şi, în acest caz, nu ar fi făcut nicio concesie din calcul sau pentru a fi agreabil sau pentru a-şi asigura o reuşită pe plan exclusiv omenesc; şi totuşi, nu se enerva, nu se înfuria niciodată; dădea întotdeauna dovadă de răbdare şi de blândeţe netulburată în discuţii, păstrându-şi mereu atitudinea calmă, umilă, iubitoare. Însă această răbdare care se pliază şi se supune lui Dumnezeu era nedespărţită de o sfântă nerăbdare în aşteptarea Împărăţiei lui Dumnezeu ce îi smulgea strigătele de rugăciune pe care le-am menţionat deja şi îl înzestra cu tot devotamentul şi cu toată îndrăzneala pentru a grăbi venirea acestei Împărăţii în toate sufletele şi în lumea întreagă. Era pe deplin ceea ce Sfânta Scriptură numeşte «un om de dorinţă», şi numai Dumnezeu poate şti care a fost, în adâncul inimii lui, intensitatea implorărilor sale. Devotamentul şi îndrăzneala erau, în schimb, evidente pentru toţi".

Cei din jurul lui, şi chiar prietenii, puteau fi uimiţi de îndrăzneala împinsă atât de departe, da, atât de departe! Însă el o gestiona cu simplitate totală fiindcă iubirea divină îi şoptea că poate îndrăzni totul. În faţa oricui, Isus al lui era pur şi simplu „Isus", şi îi închina lumea întreagă. Iar când sufletele

i se împotriveau, asemenea Sfântului Filip Neri, „îl obliga pe Dumnezeu să-l ajute”, sigur fiind de reuşita întemeiată pe convingerea că cele necesare sufletului sunt reglementate de revărsarea nesfârşită a Divinei Milostiviri.

Ştia că „tot ce ţine de suflet are o supleţe nebănuită... deopotrivă cea mai docilă şi mai inflexibilă dintre puteri; iar voinţa, sprijinită de Dumnezeu, are o influenţă extraordinară asupra sufletului ca şi asupra rezultatelor acţiunii sale. Trebuie ca orice lucru în care se pune numai suflet să vi se pară uşor, fără false pudori, fără sfieli, stinghereli, fără slăbiciuni. În această privinţă, atâtea lucruri sunt dincolo de puterile noastre în special fiindcă nu îndrăznim, fiindcă nu dorim îndeajuns, nu mergem destul de simplu la acţiunea cerută: ceea ce facem cu simplitate este simplu de făcut”. (Vizitarea Săracilor).

Un splendid exemplu de rezultat obţinut printr-o asemenea metodă – dacă putem vorbi despre metodă! – ne este oferit de un fapt personal, pe cât de intim pe atât de tulburător, petrecut în familia lui Jean Daujat, şi pe care acesta nu s-a sfiit să-l povestească:

„Monseniorul Ghika se bucura uneori de ceea ce el însuşi numea «harul convertirilor-fulger»: am cunoscut cazuri când, împrejurările nepermiţându-i decât câteva minute de discuţie cu o persoană aflată de mult timp în greşeală sau în păcat, se năpustea de îndată asupra lui vorbindu-i despre iubirea lui Dumnezeu într-un mod derutant pentru calculele

omeneşti şi care putea părea nebunesc, iar cele câteva minute i-au fost de ajuns pentru ca persoana vizată să ceară botezul, sau să se spovedească şi să se împărtăşească. Pe 15 noiembrie 1931, cu cinci minute înainte de Liturghia de mulţumire pentru aniversarea căsătoriei noastre, tatăl meu, care nu se mai spovedise de 40 de ani, a fost invitat de Monseniorul Ghika să se spovedească pentru a se împărtăşi alături de noi: a făcut-o de îndată şi această spovadă, această Împărtăşanie au fost punctul de plecare al unui avânt spiritual călăuzit de Monseniorul Ghika, care, în câţiva ani, l-a condus pe tatăl meu la o mare intimitate sufletească cu Cristos (răspunzându-i, în ceasul morţii, soţiei mele care îi atrăgea atenţia că îi alunecase perna şi capul i se sprijinea de lemn: «La fel şi al lui Isus»). Am citat acest caz care mă atinge în mod special, însă am văzut multe alte exemple unde era vorba de foarte mari păcătoşi, ceea ce nu era cazul cu tatăl meu".

Una dintre convertirile de răsunet a fost cea a lui Panait Istrati, scriitor român renumit, lansat de Romain Rolland şi cunoscut ca militant în mediile comuniste franceze. Mai întâi plin de entuziasm, apoi dezamăgit în activităţile sale, în cele din urmă foarte bolnav, era pe moarte pe un pat de spital, în 1934, într-o stare de revoltă „plină de mânie şi de hulă" faţă de scrisorile de mângâiere creştină adresate lui de François Mauriac. Monseniorul Ghika, care începuse şi el să-i scrie, a sosit la căpătâiul său. Convertirea a fost totală... Monseniorul a celebrat Sfânta Jertfă în camera bolnavului care, după ce s-a

spovedit, s-a împărtăşit şi a murit creştineşte la scurt timp.

Îşi dobândea autoritatea aproape miraculoasă exercitată asupra sufletelor din atotputernicia Liturghiei pe care o celebra, când ţinea în mâini, după propriile-i cuvinte, „pe Cristos ce dăruie şi pe Cristos ce se dăruie, oferind şi oferit". Iată explicaţia felului său de a acţiona în anumite situaţii de convertire rapidă, când decidea să se supună repede harului, fără calcule şi tergiversări; de aceea s-a dus la Bergson după publicarea lucrării acestuia, *Deux sources* („Două izvoare"); la capătul unei discuţii importante de două ore, i-a spus: «Nu, domnule, nu aveţi botezul dorinţei, ci dorinţa botezului, ceea ce este cu totul altceva».

Ştim că vedea în toate, în natură şi în har, o dovadă a iubirii lui Dumnezeu, şi că trebuia să răspundem acestor dovezi printr-o corespondenţă activă care continuă lucrarea lui Dumnezeu, izvorând din voinţa lui bună şi plină de delicateţe... Următoarea poveste frumoasă, pe ai cărei beneficiari nu i-am cunoscut, dar pe care el mi-a relatat-o direct, ilustrează foarte limpede felul lui de a înţelege planul providenţial şi de a i se conforma.

Într-o zi, aşadar, ieşind de la ceremonia de hirotonire a unuia dintre fiii săi spirituali, a fost abordat de un prieten al acestuia, care l-a întrebat ce ar fi de făcut pentru mama sa, necredincioasă. Din discuţia cu interlocutorul său, ies la iveală amintiri care se conturează mai precis, se înlănţuie: oare doamna în cauză nu era o anumită fetiţă care a fost

tovarăşa de joacă a lui Vladimir, pe atunci în vârstă de cinci ani, pe plaja de la Biarritz? Îl roagă pe fiu să-şi întrebe mama dacă îşi aminteşte de cei doi fraţi Ghika cu care se juca pe atunci, şi după multe peripeţii, s-a dus s-o vadă. O discuţie de un sfert de oră a fost de ajuns pentru a-i propune fiului, rămas în camera de alături: „Doriţi să fiţi naşul mamei dumneavoastră?". Ea însăşi ceruse botezul, confirmând o dată în plus că „harul este nerăbdarea lui Dumnezeu", după cuvântul apostolului nostru care mi-a spus, în concluzia acestei aventuri, cu siguranţa calmă cu care se verifică o ecuaţie: „Şi iată, pentru a o putea boteza într-o bună zi, bunul Dumnezeu ne-a pus să facem împreună castele de nisip pe plaja de la Biarritz, cu 54 de ani în urmă".

Câte asemenea fapte nu dau viaţă, culoare, rodnicie acestei pagini din „Vizitarea Săracilor", pe care nu mi-aş ierta să n-o citez, cu titlu de doctrină-mamă a unui astfel de apostolat:

„O faptă bună, o facere de bine înfăptuită în spiritul lui Dumnezeu sunt deopotrivă lucrarea sa şi lucrarea noastră, fapta sa şi fapta noastră. Sfântul Paul vorbea despre împlinirea, în el, prin suferinţele sale, a ceea ce lipsea Pătimirii lui Isus: cuvânt admirabil şi plin de taină, ce ne ajută să descoperim comoara de merite lăsată în mâinile omului de ciudata solicitudine a unui Dumnezeu care a suferit totuşi îndeajuns pentru a răscumpăra totul. Dacă este permis să deturnăm de la sensul lor obişnuit cuvinte ce sunt deja în mod sfânt îndrăzneţe, faptele de iubire

şi de caritate, faptele creştine, în care domneşte Duhul Sfânt de iubire, împlinesc în lume, prin Isus, ceea ce lipseşte Pătimirii lui Isus, şi înţeleg aici prin Pătimire acea iubire nemăsurată pe care limbajul uman o mai numeşte şi patimă, iubire nemăsurată pe care înţelepciunea noastră limitată n-ar şti s-o identifice decât drept nebunie. El le-a lăsat creştinilor această iubire pătimaşă, până la durere, până la moarte, iubire pătimaşă faţă de orice suflet viu, faţă de orice fiinţă ieşită din mâinile lui Dumnezeu, mai ales faţă de orice fiinţă care suferă, iubire pe care, de când s-a ridicat din nou la Tatăl său, de când firea sa omenească nu mai este supusă servituţilor lumii acesteia, a încredinţat-o pe mai departe inimilor noastre. Sub suflarea arzătoare a Duhului, faptele de iubire, ca şi cele de ispăşire şi de martiriu viu, continuă pătimirea, iubirea pătimaşă a lui Cristos pentru oameni. Ele oferă ceea ce lipseşte Aceluia care iubeşte, dăruieşte, se dăruieşte, dă din ale sale şi din ai săi la nesfârşit".

La Paris, vom întâlni un mic grup de studenţi români catolici, foarte legaţi de Monseniorul Ghika, care a făcut alături de ei primul său pelerinaj la Chartres. Refugiaţii ruşi, numeroşi pe atunci, au fost şi ei deseori ajutaţi de el, prin intermediul Comisiei Pontificale, al cărei membru activ era. Ce nu a încercat el printre ortodocşii ruşi pentru a asigura legătura şi cunoaşterea reciprocă dintre Orient şi Occident, în dorinţa de a „readuce la unitatea Bisericii pe fraţii încă despărţiţi de ea"? Şi aici convertirile, împinse, pentru mai mulţi, până la

hirotonire, au confirmat succesul muncii sale de apostolat. De altfel, pentru a le permite latinilor să participe mai îndeaproape la ceremoniile Liturghiei în rit oriental, a publicat o traducere în franceză a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur.

Ne putem explica mai bine, cunoscând toate acestea, de ce şi cum confesionalul său din strada Sèvres era literalmente asediat de tot felul de oameni, dintre care unii se dovedeau primejdioşi; ceea ce justifică reflecţia prinţului Dimitrie care se temea că fratele său va sfârşi într-o bună zi „asasinat de unul dintre penitenţii săi". El însă, prea blândul Părinte, nu se temea de nimeni. Nu-i era frică de mizerabilul şi nesfârşitul şir de oameni, neavând de altfel timp să se gândească la el însuşi, prea ocupat fiind să răspundă la chemarea tuturor acestor nenorociri printr-un ajutor imediat şi neobosit. Îi era de ajuns să binecuvânteze, să mângâie, să lumineze, să convertească; ar trebui poate să adăugăm şi să vindece?

În această privinţă, eu şi alţii fusesem la curent cu fapte pe care ştiinţa medicală nu le putea explica: „Referitor la vizitele făcute bolnavilor, mărturiseşte Jean Daujat, trebuie semnalat că mai multe vindecări miraculoase au avut loc în timpul vieţii sale, în ultimii săi douăzeci de ani de viaţă. Aşa cum Parohul de Ars atribuia toate miracolele sale relicvei Sfintei Filomena, Monseniorul Ghika atribuia vindecările înfăptuite prin el unei relicve a Patimii, pe care o avea mereu asupra lui şi pe care o punea peste bolnavi (era vorba de un fragment rupt din Sfânta

Coroană de spini, dăruită lui de Cardinalul Verdier[35]): sunt, desigur, convins că un miracol se poate săvârşi prin intermediul unei relicve a Sfintei Coroane de spini, nu sunt totuşi sigur că aceste vindecări s-ar fi înfăptuit dacă relicva ar fi fost pusă asupra bolnavilor de altcineva. Părintele Chorong (lazarist) relatează îndeosebi vindecarea completă şi inexplicabilă din punct de vedere medical a unui ofiţer paralizat în urma unei fracturi a coloanei vertebrale. Eu însumi am avut cunoştinţă, la Paris, despre vindecarea unei tumori canceroase"[36].

Să amintim şi de pictorul animalier suferind de un cancer la gât[37]. I se făcuse traheotomie pentru a-i permite să respire. Dar nu-i mai dădeau decât câteva săptămâni de trăit, când Monseniorul Ghika a celebrat Liturghia la căpătâiul său pentru a implora vindecarea, alături de întreaga familie a bolnavului. După o lună, tenul galben-cenuşiu dispăruse. Fostul condamnat mânca, se plimba: era foarte bine. După toate aceste vindecări, la care se adaugă şi altele, fără îndoială, pe care nu le ştim, a mai existat una, în

[35] Suzanne-Marie Durand, autoarea unei alte biografii a Monseniorului Ghika, descrie în detaliu o însănătoşire miraculoasă în iarna dintre anii 1926/1927. Vladimir Ghika avea deja relicva. Arhiepiscop al Parisului era atunci Cardinalul Dubois. Deci numai acesta putea fi cel care i-a oferit relicva. Cardinalul Verdier a fost arhiepiscop al Parisului între anii 1929-1940– *n.r.*

[36] Vladimir Ghika a fost arestat având relicva asupra sa. În Fortul Jilava a vindecat mai mulţi deţinuţi bolnavi (cf. H. Cosmovici, *Monseniorul*) – *n. r.*

[37] E vorba de pictorul Henri Deluermoz (1876-1943) – *n. r.*

Belgia, în timpul verii din 1934, la fel de inexplicabilă din punct de vedere medical[38].

Astfel deci, Monseniorul Ghika realiza pe deplin darul de a se face „tuturor totul", despre care vorbeşte Sfântul Paul, disponibil pretutindeni şi consacrând fiecărui suflet timpul necesar, fără a exercita presiuni asupra lui, fără grabă sau nerăbdare, oricât de solicitat ar fi fost de alte îndatoriri. Arăta fiecăruia o atenţie plină de duioşie, ca şi cum acel suflet ar fi fost singurul din lume. Aşa cum notase în „*Pensées pour la suite des jours*": „Pe toţi noii veniţi pe care-i întâlneşti în şirul zilelor pe drumurile vieţii tale, priveşte-i pentru a le face loc în sufletul tău cu privirea patriarhului de odinioară pentru oaspete, acel oaspete aflat în trecere, întotdeauna misterios şi sfânt. În planul divin, nicio întâlnire nu e întâmplătoare, şi este prilej de exercitare a unei virtuţi azi perimate, străvechea virtute a ospitalităţii".

În lipsa ospitalităţii între zidurile casei, la care renunţase, acest mare prieten al tuturor îl găzduia pe fiecare în colţul cel mai cald al sufletului său. Şi putea să-l coste mult! Aşa cum am mai spus deja, după unele întâlniri părea literalmente descompus şi ne mărturisea, fără a-şi pierde surâsul încântător, că preotul luptându-se cu Satana pentru un suflet cunoaşte un foarte real şi înspăimântător „revers al Împărtăşirii Sfinţilor".

[38] E vorba de tânărul Robert de Conynck – *n. r.*

Cine ar putea şti tot ce a avut de îndurat din partea demonului pentru a-i răscumpăra pe cei pe care îi salva? „Înainte de asalt, îmi spunea, sufletul păcătosului plăteşte; după aceea, plăteşte preotul care l-a smuls din păcat; şi poate fi el însuşi atacat de aceleaşi ispite pe care a trebuit să le învingă în celălalt”.

Aştepta şi de la colaboratorii săi o deplină caritate; căci a avut ajutoare în domeniul convertirilor, ca şi în domeniul material la Villejuif şi aiurea: „Învăţaţi-i pe săraci, le ceruse odinioară Doamnelor Caritabile codificând apoi această exigenţă în «Vizitarea săracilor», să-i facă în fiecare dimineaţă lui Dumnezeu un dar simplu şi generos: toate greutăţile zilei; şi pentru ca nimic să nu fie neclar, îndemnaţi-i să folosească meritul şi puterea acestor greutăţi, preluate de Isus, fratele şi Dumnezeul nostru, pentru un har anumit: vindecarea sau convertirea cuiva drag. Ajutaţi-i să dea viaţă acestui sfânt obicei: mulţumiţi-le personal pentru harul dobândit, dacă Dumnezeu îl dăruieşte în urma acestor ofrande. Şi (este un detaliu practic, care are însă importanţa sa) ajutaţi-i pe cei săraci material să se roage astfel pentru cei săraci spiritual, pe cei bolnavi cu trupul pentru cei bolnavi cu sufletul... Un alt lucru pe care trebuie să-l respectaţi, care vă va câştiga inima săracilor şi îi va dărui, pentru voi, în Dumnezeu, o prietenie sfântă: ca unui prieten intim, care se bucură de mare trecere pe lângă Cel Atotputernic, încredinţaţi-i intenţiile voastre cele

mai nobile şi cele mai ascunse celorlalţi; încredinţaţi-i fără falsă ruşine dorinţele voastre cele mai bune şi ceea ce speraţi să primiţi de la Dumnezeu prin mijlocirea lor".

La Paris, ca şi la Bucureşti, lucrătorul neobosit care a fost Monseniorul Ghika se bizuia aşadar, pentru a-şi câştiga victoriile, pe un batalion de nefericiţi de tot felul, al căror ajutor îl cerea în felul pe care l-am expus. Unui bolnav grav, aflat la capătul puterilor trupeşti, îi încredinţa un anume suflet la capătul puterilor de a se împotrivi răului. Şi bolnavul regăsea vigoarea necesară pentru a face să se topească păcatul fratelui necunoscut.

Părintele cerea şi concursul celor care-i erau învăţăcei la Paris, aşa cum o făcuse şi la Bucureşti, unde le spunea Doamnelor Caritabile: „Avem multă muncă şi lumină de oferit, o misiune importantă de urmărit «împreună». Asociaţie şi adunare creştină consacrată de Biserică, gruparea noastră participă la Împărtăşirea Sfinţilor. De aici se nasc între noi relaţii ciudate, profunde, serioase. Prin această comuniune a sufletelor, binele făcut de una dintre voi este de folos tuturor într-un fel mai deosebit decât înainte de înfiinţarea asociaţiei noastre. Răul făcut de una dintre voi este, fără să vă daţi seama poate, o jignire, un neajuns adus tuturor deodată, ca un furt de haruri din tezaurul comun...».

Mulţi ani după aceea ne ţinea, la „Notre-Dame de France", acelaşi discurs despre latura negativă a Împărtăşirii Sfinţilor: „La fel cum se transmite binele, răul pe care îl facem este un furt în dauna

celuilalt. Şi când aşteptăm acele haruri extraordinare pe care le dorim şi care nu vin, înseamnă că, din partea noastră, trebuia să dăm ceva ce nu am dat. Evanghelia ne vorbeşte despre paraliticul de la scăldătoarea Siloe, care-şi aştepta vindecarea; era însă nevoie de efortul colectiv al mai multora pentru a-l cufunda în apă; şi cum efortul nu fusese făcut, omul nu se vindecase, timp de 38 de ani... Există aşadar în fenomenul Împărtăşirii Sfinţilor o imensă responsabilitate, în bine ca şi în rău. Să-i duci pe bolnavi în apa ce se tulbură – adică, în zilele noastre, la Domnul nostru însuşi – iată modalitatea de a le dobândi vindecarea trupului şi a sufletului".

Trupuri şi suflete ce puteau apăsa uneori foarte greu asupra aceluia care le purta, aşa cum mărturiseşte un fapt cu care închei acest capitol despre îndrăznelile Monseniorului Ghika în slujba milostivirilor divine. Le va părea, poate, unora neverosimil. Garantez autenticitatea, deoarece mi-a fost relatat de protagonistul însuşi, ale cărui exprimări le voi reda întocmai, între ghilimele.

Două doamne necredincioase conversau într-o zi într-un salon „despre acele grave probleme de modă care le preocupă pe doamne". Una dintre ele este soţia unui inginer străin, ateu, care îl cunoscuse odinioară pe prinţ. O fetiţă de 5 ani care se joacă mai încolo şi aleargă prin camerele de alături, se îndreaptă deodată către una din doamne – mama ei – plângând în hohote de spaimă:

– E ceva groaznic... acolo... în colţ. Un omuleţ cu mâinile şi picioarele străpunse de cuie!

Tocmai descoperise un crucifix, obiect de artă, aşezat într-un colţ, e drept, căruia i se făcuse totuşi loc în încăpere din pricina valorii lui artistice şi care, trecând prin mai multe mâini, era purtătorul unei lungi istorii de haruri.

Doamnele sunt obligate să răspundă întrebărilor neliniştite ale copilei:

– De ce? ... Cum?... Ce a făcut omuleţul acela?

A urmat o cateheză rudimentară; însă cum fetiţa nu înceta să plângă, nu a putut fi calmată decât când i s-a spus:

– Nu te îngrijora. Nu mai suferă. A înviat.

Luând cunoştinţă de incident, Monseniorul Ghika face imposibilul pentru a boteza un astfel de copil şi a smulge familiei permisiunea de a o boteza. Botezul a fost tipic. Trebuia procedat rapid, fără a lăsa timp părinţilor să se răzgândească. Foarte repede deci, a apărut însoţit de un ministru plenipotenţiar, prieten al prinţului, pe post de naş; iar ca naşă, o vânzătoare de zaharicale „cu zel de caramel", care se ataşase de Monseniorul Ghika şi-l „îndesa cu dulciuri pe care el să le împartă".

Ajunseseră cu toţii în faţa bisericii unde trebuie să se desfăşoare ceremonia – o biserică cocoţată pe 15 trepte – şi iată că micuţa refuză, brusc, să mai facă un pas. De patru... cinci ori, pe scări, se împotriveşte şi urlă:

– Nu vreau. Nu! Nu vreau... să fiu botezată!

Este hidoasă, cu trăsăturile convulsionate de acea mânie care face chipurile copiilor „asemenea unei conopide roşii”.

Îmbrăcându-şi deja ornatele, preotul nu mai ştie ce să facă decât să se roage, mai întâi pentru a evita un scandal, apoi pentru a dobândi harul botezului pentru copil. Între timp, naşul, inspirat, scoate din buzunar un rozariu şi-i arată răzvrătitei „pe omuleţul cu mâinile şi picioarele străpunse de cuie”. Doar această privelişte o decide să „primească religia lui”.

Şi odată hotărârea luată, micuţa aleargă spre cristelniţa de botez. Constatând că aceasta e prea înaltă, iat-o mergând să caute un scaun, se cocoaţă pe el şi se supune, ascultătoare, ceremoniei. Înapoindu-se acasă, împărtăşeşte familiei un gând neaşteptat:

– Preotul care m-a botezat, aş vrea să-l mai văd, însă va fi foarte greu.

– Ei, nu... De ce?

– Vă spun că va fi foarte greu pentru că Dumnezeu însuşi l-a trimis. Ceea ce înseamnă că locuieşte alături de El... Şi nu te-ntorci aşa de uşor din Paradis!

Avea să-l revadă totuşi pe acest preot care va reuşi, când fata va împlini 10 ani, să o convingă să primească Prima Sfântă Împărtăşanie. Părinţii asistau la ceremonie, ca un gest de convenienţă mondenă. Cel ce slujea, împărţind Iubirea, putea fi mulţumit doar cu atât?

Înainte de a-i da copilului Împărtăşania, mergând mai departe decât propriul lui gând, îi spuse cu tărie:

– Ţie ţi-a fost milă de El. Spune-i, la rândul tău, să se îndure de tine şi de familia ta. Şi se va îndura.

Mama este profund tulburată fiindcă mai are o fetiţă de 3 ani, care nu vorbeşte şi nu dă niciun semn de inteligenţă... Însă luna următoare, mica infirmă începe să emită sunete; se trezeşte la viaţă; aleargă înaintea Monseniorului Ghika, venit în vizită, i se caţără pe genunchi, îi ia mâna, aşezând-o pe capul ei, ca pentru a-l obliga să o binecuvânteze.

Cum ar mai putea familia, după toate acestea, să i se împotrivească lui Dumnezeu?

Cine însă a dobândit acest har? Poate o altă familie necunoscută, de argentinieni, catolici practicanţi, şi ei părinţii unui copil suferind de acelaşi handicap, pe care Monseniorul Ghika îi întâlnise în decursul unei precedente călătorii pe vapor. Punând relicva Sfintei Coroane de Spini asupra fetiţei, ea redevenise normală. Nebuni de bucurie, părinţii primiseră să se îngrijească spiritual de familia franceză care suferea – şi fără a-l avea pe Dumnezeu! – de necazul pe care-l cunoscuseră şi ei.

Din acel moment, acei argentinieni se rugau pentru familia franceză.

Faţă... sau revers al Împărtăşirii Sfinţilor, nu vom afla decât în veşnicie tot ce ne-ai dobândit pe acest pământ!

7. CĂLĂTORUL

„Chiar dacă nu ajungem decât la unii, trebuie să mergem la toţi”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Numai îngerul păzitor al Monseniorului Ghika ar fi putut da măsura ansamblului deselor călătorii, la mari distanţe şi pline de greutăţi, întreprinse într-o perioadă când avionul nu se folosea în mod obişnuit. Numai el a putut cunoaşte suma primejdiilor înfruntate pe toate latitudinile, în împrejurări pe cât de variate pe atât de pitoreşti, având un singur şi neschimbător element de succes: iubirea.

Toate deplasările sale au avut drept scop promovarea Împărăţiei lui Dumnezeu: în mijlocul mulţimilor adunate la Congresele Euharistice Internaţionale de la Sydney, Manila, Buenos-Aires sau din alte locuri; în liniştea Carmelului înfiinţat de el în inima Japoniei; ori pentru a veni în ajutorul unui singur suflet, aşa cum s-a întâmplat când a părăsit brusc Bruxelles-ul pentru a merge la căpătâiul lui Panait Istrati, a cărui convertire am relatat-o mai sus[39].

Într-o zi la Paris, doamna Jean Daujat, de origine daneză, îi vorbise despre o persoană pe care îl ruga s-o întâlnească la Copenhaga: „Foarte bine, răspunse; trebuie să merg în curând la Varşovia, am să fac un mic ocol prin Copenhaga”.

[39] A se vedea şi anexa – *n.r.*.

Aceste „mici ocoluri” puteau duce departe, lucru lipsit de importanţă pentru el de vreme ce la capătul drumului se afla o cauză misionară şi, în timp ce călătorea, îl dăruia pe Dumnezeu tovarăşilor săi de călătorie; căci nu rata niciodată un prilej de apostolat; şi când urca în compartimentul unui tren, se putea pune rămăşag că, la coborâre, vecinii săi vor fi altfel decât la urcare. „Calea mea este calea ferată!”, spunea el uneori râzând.

Activitatea sa cvasi-universală era urmărită la Roma:

– În ce parte a lumii se află acum marele dumneavoastră vagabond apostolic? l-a întrebat într-o zi Sfântul Părinte Pius al XI-lea pe Monseniorul Beaussart[40], în cadrul unei audienţe.

Da, a fost într-adevăr un vagabond apostolic, ale cărui absenţe îi puneau, totuşi, la încercare pe colaboratorii rămaşi la conducerea operelor sale în Franţa. Fiindcă poşta nu putea ţine pasul cu el; scrisorile se acumulau la etapele indicate de el. Şi totuşi, cel absent găsea modalitatea de a răspunde întotdeauna corespondenţilor săi, chiar dacă o făcea cu întârziere şi, adesea, cu preţul unei oboseli suplimentare din partea lui.

În ce condiţii călătorea?

Foarte modest, după cum se poate bănui, mereu cu clasa a treia, pe vapor ca şi în tren. I s-a întâmplat, pe mare, să petreacă zile întregi în fundul calei,

[40] «Beaussard» în original, nume vădit greşit– *n. r.*

alături de emigranţi, deşi i se pusese la dispoziţie una dintre cele mai frumoase cabine. Noi, din Franţa, nu fusesem martori la asta. Nu putem relata faptul decât pe temeiul unor mărturii serioase şi verificate. Însă, în ceea ce mă priveşte, am putut constata că nimic, absolut nimic nu-l deranja în mijloacele de transport când un suflet îl aştepta la sosire.

Într-o zi, urma să plecăm, eu şi familia mea, de la Auberive la Dijon, într-un automobil supra-încărcat de persoane şi bagaje când Monseniorul Ghika, la curent cu deplasarea, a venit la mine după ce şi-a citit corespondenţa: „Trebuie să merg neapărat să întâlnesc pe cineva la Dijon... Vreţi să mă luaţi şi pe mine? Sunt atât de slab încât aproape nu ocup loc defel, o să vedeţi!”

Dacă voiam? Desigur, o doream cu toţii. Dar dacă puteam, asta era altceva, problemă totuşi rapid rezolvată, căci pasagerul nostru s-a aşezat pe locul cel mai puţin confortabil, îngrămădind deasupra trupului său, firav într-adevăr, un vraf de valize, sub care dispăruse cu totul, spre marea noastră stânjeneală, fireşte! Însă nimeni nu l-a putut convinge să călătorească în condiţii mai puţin caraghioase; şi cu toţii, începând cu el, abia ne stăpâneam râsul în faţa priveliştii pe care o oferea!

Nu, nimic nu-l stânjenea, nici chiar lucrurile cele mai ieşite din comun, când era vorba – nu să salveze un suflet, ci doar să facă un serviciu. Mi-a povestit că într-o zi traversase Marea Roşie purtând două combinezoane de damă şi având în bagaje alte obiecte de îmbrăcăminte feminină „pentru cineva

care avea nevoie de ele". „Din fericire, nu mi-a fost deschisă valiza!" s-a mulţumit să precizeze.

Toate aceste amănunte nu reprezentau decât consecinţe neglijabile. Numai scopul avea importanţă: să-l dăruiască pe Dumnezeu sufletelor întâlnite pe drumurile pământului. Numeroşi sunt cei cu care s-a întreţinut sau pe care i-a spovedit pe vapor sau într-un compartiment de tren.

A mers chiar mai departe într-o zi, pe mare, îndreptându-se spre Buenos-Aires; făcuse cunoştinţă pe vapor cu o cântăreaţă celebră şi încântătoare, plecată împreună cu soţul ei într-un turneu. Cuplul îşi lăsa pentru prima dată acasă fetiţa mult iubită; şi neprimind veştile aşteptate la escală, părinţii au intrat în panică. Neştiind cum să-i liniştească, Monseniorul Ghika a stăruit ca ei să asiste la Liturghia lui de dimineaţă, promiţându-le aproape semnul de viaţă aşteptat dacă îi acceptau invitaţia... Iar apoi, simţind că îl „angajase" mai mult sau mai puţin pe bunul Dumnezeu fără a-i aştepta încuviinţarea, a implorat Cerul să-i dăruiască harul nădăjduit. Veştile au sosit tocmai la timp pentru a-i linişti pe părinţi, ajutându-i să rămână – să sperăm – statornici în practica religioasă regăsită.

Spiritul său cuceritor, discret dar îndrăzneţ deopotrivă, pe care l-am cunoscut la Paris, continua să se răspândească oriunde, faţă de oricine. Chiar necunoscuţii erau atraşi în mod inevitabil de călătorul plin de adoraţie şi de prietenie pentru Dumnezeul său, despre care vorbea pe cât de firesc pe atât de plin de respect.

Într-un articol din *La Vie spirituelle* („Viaţa spirituală”, august-septembrie 1962) despre Dumnezeu „cu totul Altul şi atât de Aproape”, autorul, Părintele Lochet a schiţat o imagine frapantă a ceea ce această îmbinare trebuie să însemne pentru noi:

„A-l recunoaşte pe Dumnezeu ca Domn este prima condiţie pentru a-l întâlni ca Prieten. Dăruirea totală Majestăţii sale este condiţie pentru a fi primit în intimitatea Mirelui. A-l recunoaşte şi a-l adora ca transcendent, cu Totul Altul decât noi, este necesar pentru a-l întâlni în miezul tuturor lucrurilor şi în inima noastră ca cel foarte Apropiat.

Cu totul Altul şi cu totul Apropiat în evenimente, căci El nu le orânduieşte în felul nostru şi totuşi este prezent în cea mai neînsemnată faptă a vieţii noastre.

Cu totul Altul şi cu totul Apropiat în rugăciune, unde se dezvăluie totodată ca cel ce depăşeşte infinit orice gând al nostru despre el, orice sentiment al prezenţei sale pe care l-am putea încerca şi totuşi atât de lăuntric, atât de iubitor, atât de bun încât este Viaţa care dă viaţă vieţii noastre şi Iubirea care ne inspiră iubirea.

Cu totul Altul şi cu totul Apropiat în lucrarea noastră apostolică, fiindcă nimic nu se întâmplă aici aşa cum am prevăzut noi şi totuşi totul este condus de El către împlinirea totală a dorinţei noastre de Mântuire...

Orice greşeală împotriva lui Dumnezeu are drept efect separarea uneia dintre dimensiuni, prin dispreţul faţă de cealaltă. Dumnezeu transcendent

care nu se îngrijeşte de făptura sa şi nu se apropie de istoria ei, Dumnezeu imanent care se confundă cu lumea, cosmosul sau omenirea fără a le mai depăşi cu măreţia şi libertatea sa infinite".

Am ţinut să amintim această învăţătură teologică sigură pentru a semnala că ea s-a întrupat pe deplin în Monseniorul Ghika; mai ales în cursul călătoriilor sale, când neprevăzutul ar fi putut provoca devieri, nu l-am văzut niciodată şovăind.

Să ne oprim, alături de el, pe cele mai importante căi pe care le-a străbătut.

Mai întâi cele ce duceau către familia lui, atât de mult îndrăgită, slujită cu credinţă ori de câte ori avea nevoie de el. Funcţiile succesive ale fratelui său ca ministru al Afacerilor Externe la Bucureşti, apoi ca ambasador la Roma sau Bruxelles[41], au fost cauza călătoriilor în România, unde prelatul rămânea în legătură cu Fiicele Caritătii instalate la Bucureşti de către Sora Pucci; în Italia, de asemenea, unde trebuia să rămână în legătură cu Vaticanul; în Belgia apoi, unde influenţa sa în mediile catolice începea să se facă simţită în preajma războiului din 1939.

[41] Deoarece viaţa lui Vladimir Ghika a fost strâns legată de parcursul profesional al fratelui său Dimitrie, prezentăm mai jos succesiunea exactă a capitalelor unde a avut Dimitrie misiuni diplomatice: 5.01.1894 – începutul carierei diplomatice la Paris. Au urmat: Sankt-Petersburg, Paris, Bucureşti, Rusciuk, Berna, Roma (1898-1903), Salonic, Viena, Bucureşti, Viena, Sofia, Roma (1913-1917), Paris, Bucureşti, Roma (1928-1931); Ministru al Afacerilor Străine al României (27.04.1931–1.07.1932), Roma (1932-1933), Bruxelles. Pensionarea a avut loc la 1.03.1937 – *n. r.*

Cu peste douăzeci de ani înainte ca fratele său Dimitrie să fi fost acreditat în Belgia, legase deja aici solide şi destul de numeroase prietenii, în medii diverse. Când, în 1914, după moartea Sfântului Pius al X-lea, Cardinalul Mercier s-a dus la Roma, în plin război, pentru a participa la Conclav, Vladimir Ghika, pe atunci încă simplu laic, a avut cinstea de a-l aduce pe Eminenţa Sa la Legaţia României, al cărei titular era fratele său, Dimitrie. Prelatul a luat prânzul în familie, cu Vladimir Ghika, fratele, cumnata şi fetiţa cuplului de diplomaţi care, douăzeci de ani mai târziu, avea să se căsătorească cu un belgian, Contele de Briey. Astfel, Vladimir Ghika a putut stabili cu cardinalul programul unei vizite în cursul căreia, la prietenii săi Besnard (la Villa Medici, al cărei director era pictorul Besnard), Cardinalul Mercier a avut o importantă întrevedere cu Aristide Briand[42], aflat în trecere la Roma. Rezultatul a fost reluarea relaţiilor – mult timp întrerupte – dintre Franţa şi Sfântul Scaun, cu atât mai necesare cu cât beligeranţii părţii adverse îşi păstraseră relaţiile diplomatice cu Vaticanul.

Când apostolul nostru îşi făcea apariţia la fratele său, smerit şi sărac, în reverenda ce prinsese luciu în urma atâtor strădanii caritabile, acesta îi spunea fără înconjur: „Faci Biserica de râs!”, butadă ce ascundea poate o admiraţie secretă. Cum erau discuţiile între vagabondul nostru apostolic, fratele său, prinţul Dimitrie, cu spiritul său mereu scânteietor, şi

[42] Aristide Briand (1862-1932), politician şi om de stat francez, în mai multe rânduri prim ministru al Franţei – *n. tr.*

fermecătoarea prinţesă Elisabeta, atât de distinsă ca suflet şi cultură, da, ce puteau fi contactele lor spirituale şi afective, o putem închipui aşa cum admirăm una din acele preţioase anluminuri create pentru încântarea ochilor trupeşti ca şi pentru rafinamentul sufletului. Însă preotul nu putea zăbovi prea mult acolo.

Avea treabă în altă parte, pe drumurile pe care îşi slujea cealaltă familie, Biserica, şi mai întâi la Roma, unde mergea şi şedea adesea. Acolo a preferat să suporte, în ianuarie 1930, intervenţia chirurgicală pentru hernia de care am vorbit mai sus. Tot acolo, în afara însărcinărilor sale diplomatice sau de altă natură pe lângă Vatican, a întreţinut multe relaţii, ducând la bun sfârşit, aşa cum o făcea şi la Biserica pentru Străini de la Paris, convertiri adesea spinoase. Una dintre ele, pe care el însuşi mi-a relatat-o, merită să fie povestită.

O doamnă romană credincioasă semnalase unei mici surori asumpţioniste pe care o întâlnise, că la o anumită adresă se stingea încet, în urma unui cancer la laringe, un tânăr ateu. În plus, avea şi un tată înfricoşător, care jurase să arunce afară orice preot care ar fi avut ideea năstruşnică de a se prezenta la uşa lui. Mica soră, de origine maghiară după tată, se arătă deopotrivă hotărâtă şi perplexă cu privire la modalitatea de a aborda această familie: cu ce pretext să meargă acolo de vreme ce nu era vorba de săraci?

Totuşi, se hotărî să le facă o vizită, în trecere. Şi iat-o, micuţă, „slabă ca un ţâr, înaltă de-o şchioapă,

cu ochi mari de copil şi un puf de mustaţă pe buza superioară", sunând la uşa interzisă! Îi deschide o doamnă grasă – mama – care se opune cu îndârjire, nelăsând-o să intre. Însă micuţa soră se strecoară pe sub braţele ridicate pentru a o alunga – „există o topografie a Providenţei!" precizează naratorul – şi se repede către bolnav. Amuzat de înfăţişarea şi de îndrăzneala ei, acesta n-a gonit-o. A început chiar o discuţie cu ea, el, foarte cultivat, ea, foarte simpluţă şi nesimţindu-se în stare să lupte împotriva lui cu forţa argumentelor. Şi pleacă, aparent înfrântă.

Avea să se descurajeze? Nicidecum!

I-a venit o idee „cum nu poate încolţi decât în mintea unei mici surori asumpţioniste": merge la cardinalul-vicar al Romei pentru a-i cere adresa unui preot care să fi fost ateu înainte de a îmbrăca reverenda şi care să fie deci capabil să răspundă obiecţiilor bolnavului ei. În loc s-o trimită la plimbare, aşa cum ar fi putut s-o facă, înalta faţă bisericească a îndrumat-o către un fiu spiritual al Monseniorului Ghika.

Însă acesta n-a obţinut nimic de la tânăr şi nimeni nu mai ştia ce să facă, în momentul când prinţul Vladimir a sosit la Roma. I s-a povestit toată tărăşenia; şi, firesc, va suna la rândul său la uşa interzisă. Discută, se agaţă de Dumnezeu care vorbeşte prin el şi, prin ceea ce el însuşi numeşte „mijloacele sale de seducţie", obţine permisiunea de a veni a doua zi să celebreze Liturghia în camera blestemată.

Ce s-a întâmplat? Trebuie s-o spunem, nu s-o explicăm cu cuvintele noastre limitate: bolnavul se spovedeşte. „Face, pur şi simplu, un salt în sfinţenie”, devine el însuşi apostol în timpul lunii pe care o mai are de trăit, oferindu-şi suferinţele pentru ceilalţi, dragi ceilalţi, purtaţi de asemenea pe braţe de duhovnicul său. Şi se produc convertiri şi în alte locuri, prin intervenţia aparentă a Monseniorului Ghika, care recurge pretutindeni, în taină, la meritele fostului adversar, devenit un atât de mare prieten!

Mai rămâne însă tatăl înfricoşător, pe care nimic nu l-a clintit. „Va fi al meu, mort sau viu!”, făgăduieşte fiul. Şi boala, continuându-şi evoluţia, tânărul intră în agonie, nemaiputând să vorbească. Monseniorul Ghika, venit să celebreze Liturghia în camera de alături, soseşte puţin înainte de ora fixată pentru a-l lua pe tată prin surprindere şi a discuta cu el.

Ce se întâmplă? Bărbatul ascultă şi începe să cedeze:

– Ei bine, fie! Mă voi spovedi într-o zi, dar nu acum! Uitaţi... să zicem peste două luni!

– Dar peste două luni fiul dumneavoastră nu va mai fi! Nu vreţi s-o faceţi acum, cât trăieşte?

Şi cum celălalt se încăpăţânează în atitudinea de refuz, specialistul „convertirilor-fulger” lasă deoparte cuvintele, nemaiascultându-şi decât inima. Într-un gest de iubire, îşi aruncă braţele în jurul gâtului celuilalt; şi astfel, ţinându-l îmbrăţişat, îl spovedeşte.

Iar doamna cea grasă? I-a venit şi ei rândul!

Iar muribundul? Deschide ochii, smulge laringelui său dureros un strigăt sfâşietor, la fel ca Isus pe cruce, pentru a cere să se spună rugăciunea „Tatăl nostru”. Liturghia se desfăşoară printre suspinele întregii familii. Fiecare, în pofida propriei suferinţe, şi celebrantul mai mult decât toţi, este fericit: fericiţi, în moartea ce-l ia pe unul dintre ei, în viaţa rămasă celorlalţi.

În cărţulia *Pensées pour la suite des jours*, unul din gânduri ratifică cele petrecute aici: „Cel ce iubeşte este bucuros. Cel ce iubeşte dăruieşte bucuria”.

În seria călătoriilor îndepărtate făcute de Monseniorul Ghika, Congresele Euharistice ocupă un loc important. Membru în Comitetul director al acestora, era chemat, o dată la doi ani, la deplasări îndepărtate. Astfel, îl vom vedea pe rând la Sydney în 1928, la Cartagina în 1930, la Dublin în 1932, la Buenos-Aires în 1934, la Manila în 1936, la Budapesta în 1938.

La Congresul de la Sydney a prezentat un raport despre „Sfânta Fecioară şi Sfântul Sacrament”, apărut apoi în fascicol, din care vom avea prilejul să citãm pasaje, şi pe care mi l-a dăruit cu următoarea dedicaţie: „...aceste pagini venite din celălalt capăt al lumii spre folosul, dacă e cu putinţă, lumii celeilalte”.

Ne este cu neputinţă să-l urmăm peste tot unde s-a dus astfel să celebreze Sfânta Euharistie. Cu titlu

de exemplu, vom menţiona doar Congresul de la Buenos-Aires, care i-a lăsat o puternică impresie şi despre care a făcut o relatare amănunţită grupului nostru „Notre-Dame de France”.

A fost insuficient subliniată importanţa numerică a acestor fundamente spirituale, reunind până la două milioane de participanţi la Dublin, un milion patru sute de mii la Buenos-Aires. Sub pecetea Sfântului Sacrament, anumite trăsături ies în relief şi variază de la un congres la altul, la fel cum fiecare sfânt, în Biserică, arată un chip diferit.

În Argentina, congresul fusese precedat de o savantă pregătire tehnică şi spirituală, printr-o campanie de rugăciuni, prin intermediul cărora naţiunea urca spre Dumnezeu, inaugurând, pe pământ, o nouă sărbătoare a Rusaliilor. Un aspect ce se cere remarcat în mod deosebit: consacrarea întregului popor, fără excepţie, Preasfintei Inimi a Domnului Nostru, de la preşedintele republicii până la cel din urmă măturător de stradă, consfinţită printr-un gest răsunător al şefului statului; „amănuntul” n-a fost nici măcar menţionat în depeşa narativă de 50 de rânduri a Agenţiei de presă Havas, deşi a fost totuşi un eveniment. În discursul ţinut în ultima zi, preşedintele i s-a adresat Dumnezeului Atotputernic cu aceste cuvinte: „Îţi dăruiesc acest popor... etc.”, rugându-se astfel timp de trei sferturi de oră, angajând ţara din punct de vedere spiritual. Iar poporul sublinia frazele, răspunzând cu aclamaţii,

fără aprindere şi fără vulgaritate, cu gravitate şi calm.

Pentru prima oară în cadrul unui congres, armata a avut propria ei Liturghie şi Împărtăşanie, atât din partea credincioşilor cât şi a unor recruţi de ultimă oră. Patru cardinali, printre care cei al Parisului (Cardinalul Verdier) şi al Lisabonei, distribuiau Sfânta Ostie acelor oameni – în mare parte amerindieni – împlinind astfel dorinţa lui Cristofor Columb, de a aduce aceste suflete la viaţa veşnică. 107.000 de copii s-au împărtăşit. În cazul adulţilor, Liturghia de la miezul nopţii a dobândit un caracter neaşteptat, rod al unor strădanii precedente: se speraseră 50.000 de împărtăşanii publice, au fost 500.000! „Apaşii[43], după spusele naratorului care-i spovedise pe mulţi dintre ei, deveneau blânzi ca nişte miei, unii primind chiar sub-diaconatul".

Pe parcursul orelor dinaintea Liturghiei, sergenţii de stradă ce slujeau drept mediatori căutau în piaţa imensă un preot pentru fiecare penitent. În fiecare bancă, transformată în confesional, întâlneai un slujitor al lui Dumnezeu. Acolo unde nu mai erau bănci, „unde oamenii erau înghesuiţi ca sardelele", spovezile se făceau de pe buzele unuia la urechea celuilalt, acesta din urmă ţinându-şi adesea penitentul îmbrăţişat, aşa cum o făcuse odinioară Tatăl Fiului Rătăcitor pentru copilul său căit. Astfel anarhişti, tâlhari, asasini au primit iertarea.

[43] Aici nu e vorba de poporul amerindian din Statele Unite (deşi probabil este un joc de cuvinte al lui Vladimir Ghika), ci de „huliganii" din suburbii – *n. r.*

Convertirea unui om politic anti-creştin, a cărui viaţă privată era de 40 de ani un scandal, a fost făcută cunoscută tuturor deoarece, urmând cuvântul preotului, „Păcatul public trebuie să primească o pocăinţă publică", el nu s-a sfiit să îngenuncheze, plin de căinţă, în piaţa mare.

Au fost chiar spovezi şi împărtăşanii distribuite în metrou. Pentru a le asigura pe acestea din urmă, preoţii s-au văzut nevoiţi să devalizeze toate bisericile; iar când provizia de Pâine Euharistică se dovedea insuficientă, ajungeau să împartă ostiile în opt.

Zilele consacrate femeilor au fost, după cum se poate bănui, cele mai rodnice, fără să mai fie nevoie să dăm detalii. E important să ştim că acest magnific congres nu a fost un foc de paie, ci o trambulină către viaţa spirituală pentru mulţi dintre participanţi.

Contribuţia Monseniorului Ghika la toate acestea este, de asemenea, uşor de bănuit. I s-a întâmplat să spovedească în holul hotelului, între barul unde se beau cocktailuri şi sala de muzică unde se dansa tangou, foarte la modă pe atunci. Dar ce nu i s-a întâmplat, aşa cum îl cunoaştem, în această ambianţă? Trebuie să ne oprim aici, dacă vrem să încheiem acest capitol! Şi, ca un duş scoţian, vom trece de la acest apostolat al mulţimilor la apostolatul desfăşurat în tăcerea unui îndepărtat Carmel, întemeiat în Japonia.

Sentimentul misionar profund înrădăcinat în prelatul nostru şi care îl îndemna să-l ducă pe Cristos

tuturor popoarelor, pe toate meridianele, l-a condus, deci, în inima Japoniei, în 1933, pentru a implanta acolo rugăciunea Carmelului. Călătoria trebuia să fie prilejul unui contact aprofundat cu catolicii din acea ţară şi a unui apostolat fecund în Insula Soarelui-Răsare. A precedat, apoi a însoţit acţiunea carmelitană, după cum vom vedea făcând o rapidă incursiune în trecut.

Am menţionat relaţia Monseniorului Ghika cu Violette Sussmann care, şi de această dată, avea să joace un rol important în calitate de colaboratoare a operelor abatelui Totsuka, pe care l-a însoţit în Japonia.

Cine era acest abate? Fiul unui medic militar, născut în 1893, deosebit de inteligent, terminase studiile medicale în 1916, primise „Premiul Împăratului" şi profesase, în 1920, la Universitatea Imperială din Hokkaido[44]. În cursul unui stagiu de studii la Paris, şi-a descoperit vocaţia sacerdotală şi a făcut studii teologice care aveau să-l conducă, în 1922, la hirotonire. Reîntors în Japonia în acelaşi an, a dorit să întemeieze o asociaţie pentru convertirea compatrioţilor săi.

Reunise deja câteva femei pentru a-l ajuta în această întreprindere, înrudită cu spiritul fundaţiei de la Auberive. Monseniorul Ghika a asistat la adunarea solemnă de inaugurare, unde au fost adoptate statutele unei „Asociaţii a Fraţilor şi Surorilor Sfântului Ioan", sau, în limba ţării: *Johanne Kyôdo-*

[44] «Kokkaido» în original, nume vădit greşit – *n.r.*

shimai-Kai. Cu acest prilej, cinci sau şase femei se angajaseră ca membre, fără a reprezenta totuşi o societate religioasă în adevăratul sens al cuvântului. Oare de aceea nu avea să dureze mult? Către sfârşitul vieţii sale, abatele Totsuka, înţelegând că doar o congregaţie religioasă va putea asigura asociaţiei un viitor stabil, a dorit s-o pună pe picioare, însă a murit înainte de a-şi realiza intenţia. Una dintre fiicele lui spirituale, încurajată de Monseniorul Doi, Arhiepiscop de Tokyo, a reluat proiectul, sub numele de Congregaţia Surorilor Sfântului Ioan, ale cărei statute au fost adoptate în 1944 (informaţiile au fost transmise de episcopul de Osaka Monseniorului Marella, pe atunci nunţiu apostolic).

În timpul vieţii, abatele Totsuka condusese mai multe acţiuni, tot în spiritul Sfântului Ioan: un spital al Carităţii Sfântului Ioan, construit la Tokyo; în 1927, un sanatoriu în Prefectura Chiba; în 1931, un alt spital al Sfântul Ioan, la Tokyo; în 1938, spitalul Sakura-Machi, care va fuziona cu Sfântul Ioan. Îmbolnăvindu-se în 1939, a murit înainte de a-l vedea terminat, însă moartea nu a însemnat sfârşitul operelor sale, de vreme ce munca sa a fost dusă mai departe de colaboratoarele sale, aşa după cum am spus.

În ceea ce-o priveşte pe Violette Sussmann, şi ea a fost, înainte de război, una dintre colaboratoarele lui fidele, deşi din umbră, din pricina sănătăţii sale fragile care o obliga la sacrificiul contactelor directe cu doamnele japoneze care gravitau în jurul abatelui Totsuka.

După expunerea acestei situaţii, putem înţelege mai bine ce îl atrăgea pe Monseniorul Ghika spre această ţară unde multe dintre tendinţele ei spirituale se armonizau cu ale sale. La întoarcerea din călătoria efectuată în 1933, ne-a dat detalii semnificative despre sufletele din acea parte a lumii:

„Japonia ne poate da o lecţie. Cele mai importante misiuni din lume din punct de vedere numeric se află în Uganda, dar din punct de vedere calitativ, în Japonia, care continuă să beneficieze de strădaniile martirilor ei din secolul al XVII-lea.

Un nucleu creştin persista în mediile ţărăneşti. Aceştia, primindu-l pe primul misionar contemporan, i-au pus trei întrebări despre Prezenţa Reală, despre Sfânta Fecioară şi despre celibatul preoţilor. Răspunsurile lui le-au provocat o mare emoţie: recunoşteau în acel misionar nu pe unul dintre falşii profeţi de care fuseseră sfătuiţi să se ferească, dar pe acela care le aducea adevărul... 30.000 de creştini se păstraseră din tată în fiu, având botezul pe care şi-l confereau drept unic sacrament şi un Rozariu făcut din bucăţi de lemn (azi venerate) pentru a se feri de prigonitori. Păstraseră noţiunea catastrofei păcatului de moarte, sentimentul eroismului şi al importanţei a tot ce poate contribui la dezvoltarea credinţei.

Personalitatea japonezului este unitară; respectă autoritatea, ierarhia, de aceea este puţin înclinat către protestantism. Ţara acordă un loc de seamă intelectualilor”: se înţelege atunci că i s-a cerut Monseniorului Ghika, pe durata şederii sale, să ţină o

conferinţă despre literatura catolică în Franţa... despre acţiunea unui Maritain în filosofie sau a unui Ghéon în teatru.

Acestea se petreceau în 1933. Şi explică de ce Monseniorul Ghika s-a îngrijit atât de mult de întemeierea primului Carmel japonez, derivat din Carmelul francez de la Cholet, în departamentul Maine-et-Loire. Într-un număr al revistei *La Vie Catholique* („Viaţa Catolică", 15 iulie 1933) am relatat despre ceea ce, în acea epocă, a constituit o reuşită îndrăzneaţă; reiau aici câteva pasaje, cu titlu informativ:

„Deşi întrunea toate calităţile cerute unei astfel de întreprinderi, Cholet nu era încă pregătit. Întrunea toate calităţile deoarece, fiind singurul Carmel misionar din Franţa, venise deja cu opt ani în urmă în întâmpinarea dorinţelor exprimate de Sfântul Părinte în Enciclica *Rerum Ecclesiae* (28 februarie 1926), populând cele cinci continente cu 28 de mănăstiri, unde sute de călugăriţe indigene au fost formate de cadrele venite din Franţa. Însă nu era pe deplin pregătit, din punct de vedere material, pentru că este sărac.

Şi Monseniorii Hayasaka, Episcop de Nagasaki, şi Chambon, Arhiepiscop de Tokyo, făcuseră apel la Cholet: prin cele 1.769 de botezuri administrate în diecezele lor în anul precedent, simţeau că secerişul se apropie şi ştiau că „rugăciunea a zece călugăriţe e de mai mare ajutor decât predica a douăzeci de

misionari", conform aprecierii unui episcop din Cochinchina, Monseniorul Lefebvre.

O micuţă japoneză de vreo douăzeci de ani nu şovăise să vină, cu trei ani în urmă, să se formeze la Cholet, unde a devenit curând pildă pentru întreaga comunitate. Superioarele ei îşi puneau mari speranţe în ea, aşteptând ziua – încă îndepărtată, după cum se părea – când avea să-şi cheme în ţara ei surorile franceze.

Or, la sfârşitul anului 1932, sănătatea micuţei surori Marie-Thérèse a lui Isus, foarte bună până atunci, s-a alterat. Medicii consultaţi au declarat că, fără a fi bolnavă, se ofilea într-un climat neprielnic ei şi trebuia să se întoarcă de urgenţă în ţara ei. «*Dominus est!*»[45], îşi spuseră superioarele, care văzură în acel eveniment un semn al Domnului pentru a grăbi întemeierea visată. Unde să găsească însă banii necesari călătoriei, trusoului, instalării celor şase călugăriţe care trebuiau s-o însoţească? Atunci bunul Dumnezeu li l-a scos în cale pe Monseniorul Ghika.

Cucerit de acest proiect măreţ şi primind cele mai calde aprobări din partea Sfântului Părinte, s-a oferit să fie capelan benevol al micii expediţii. S-a folosit de relaţiile, de influenţa sa, în beneficiul sărmanului Carmel; şi a recurs cu umilinţă la atâtea combinaţii caritabile ingenioase, încât plecarea a fost hotărâtă.

[45] „E Domnul!" (cf. *In* 21,7) – *n.r.*

Pe 13 ianuarie 1933, opt carmelitane, între care superioara de la Cholet, s-au îmbarcat aşadar la Marsilia împreună cu capelanul lor provizoriu pe pachebotul „Generalul Metzinger”[46], cu destinaţia Extremul Orient. Una dintre călugăriţe a coborât la Saigon, de unde avea să ajungă, la Tonkin, la Carmelul de la Tchan-Hou, iar celelalte, după mai multe escale, ajunseră în sfârşit, pe 25 februarie, la Yokohama.

Monseniorul Chambon, Arhiepiscop de Tokyo, le-a întâmpinat alături de un grup de foste eleve ale Sfintei Inimi, purtând buchete de flori, şi de jurnalişti, dornici de interviuri, în timp ce legaţia română, catolicul foarte frecvent care era amiralul Yamamoto, părintele doctor Totsuka şi alţii îl întâmpinau pe prinţul Ghika.

Găzduite mai întâi de Doamnele de la Saint-Maur, care aveau acolo o şcoală, noile sosite s-au instalat la 1 martie, în Miercurea Cenuşii, în căsuţa de lemn cu un singur nivel, construită de Monseniorul Chambon după moda japoneză, pe terenul misiunii, pe strada Shimorokubanco, la nr. 38.

Şi, din acea zi, devenind în măsura posibilului japoneze, carmelitanele franceze s-au adaptat la noul lor fel de viaţă. Ceramica grosolană folosită în acea ţară le slujea drept veselă; hrana lor era orezul săracilor; limba era japoneza, studiată temeinic pentru a putea ţine reuniunile capitulare, lecturile şi

[46] «Metsinger» în original, nume vădit greşit – *n.r.*

recreaţiile în limba ţării. Cât despre obiceiul de a sta pe vine, sprijinindu-se de călcâie, este carmelitan pe cât este de japonez. În acest context, micuţa comunitate este plină de bucurie, fericirea este deplină pentru că la fel este şi jertfa. Bucuria sărăciei şi a multiplelor privaţiuni pe care le aduce după sine este anticipată şi primită ca prietenă: «*Dominus est*», îşi spun din nou zâmbind surorile.

Este însă neprevăzut răspunsul primit după trei luni, din partea sufletelor japoneze, la sosirea micului Carmel. Aproximativ zece aspirante, oferind semne serioase de vocaţie, s-au prezentat. Una dintre ele, care ştie franceza, a tradus în japoneză o biografie a sorei Elisabeta a Sfintei Treimi, ce urmează să apară în curând. Cum să le refuzi? S-au creat spaţii suplimentare, s-au înghesuit; căsuţa de lemn este acum plină ochi. Se impune construirea unui spaţiu mai larg.

Dar pentru construcţie e nevoie de bani şi Japonia nu poate furniza prea mult deoarece majoritatea postulantelor vin din medii păgâne, care le dau strict consimţământul de a intra în viaţa consacrată şi nimic altceva.”

E lesne de ghicit că articolul informativ se încheia cu un apel financiar adresat pungii şi inimii francezilor, pentru a ajuta la înfăptuirea în Japonia a ceea ce Monseniorul Ghika numea într-una din lucrările sale „pomana inefabilă a ceea ce poate, prin harul lui Dumnezeu, dobândi viaţa veşnică”.

Avea să efectueze o a doua călătorie în Japonia, din noiembrie 1936 la începutul anului 1937, pentru

a organiza o operă medicală a doctorului Totsuka. Atunci a fost, se pare, primit în audienţă de împăratul Japoniei[47]. În amintirea acestor contacte a dispus construirea, pe domeniul de la Bozieni, unui mic pod de lemn peste iaz, care aducea o notă orientală în grădina în stil franţuzesc.

Prima sa călătorie îi oferise prilejul de a vizita operele Sfântului Ioan din Japonia, întemeiate de prietenul său, doctorul Totsuka, inspirat, aşa cum am arătat, de Violette Sussmann, şi îndeosebi o leprozerie, unde a şi celebrat Liturghia. Profund impresionat, povestea apoi că, distribuind Sfânta Împărtăşanie, nu putea întotdeauna recunoaşte conturul normal al unui chip în aceste figuri mutilate şi nu ştia unde să depună Sfânta Ostie! Leproşii vor reprezenta de atunci pentru el o imagine fidelă a lui Cristos Pătimind, chemând la el noi Simoni din Cirene.

A voit atunci să studieze problema leprei pentru a se pune în slujba celor atinşi de această boală. Chiar la Paris, avea să viziteze Pavilionul Ordinului de Malta de la Spitalul Saint-Louis, unde sunt trataţi leproşii şi unde va iniţia o nouă formă de apostolat. Constatând insuficienţa bibliotecii pusă la dispoziţia

[47] Audienţa la împărat a avut loc, de fapt, la 20.03.1933, cu ocazia primei vizite în Japonia. Raportul pe care l-a făcut Monseniorul Ghika pentru Sfântul Părinte se află în Arhivele Secrete ale Vaticanului: *Segreteria di Stato, 1933, Romania, Rubr. 314, Fasc. 30-38, Mons Vladimiro Ghika: raporti vari: missione Giappone; udienza Imperatore – n. r.*

acestor bolnavi, a făcut campanie pe lângă toţi prietenii săi literaţi pentru a primi volume susceptibile de a aduce în pavilion luminile şi bucuria spiritului. Mulţi autori contemporani l-au urmat pe drumul astfel trasat pentru a procura şi dedica opere leproşilor. Astfel, Paul Claudel a scris special pentru ei, pe prima pagină a uneia din cărţile sale, un poem emoţionant. Şi cum, printre bolnavi, se aflau şi literaţi, unul dintre ei, primind provocarea, i-a răspuns la rândul său în versuri claudeliene! O sfântă emulaţie avea să însufleţească curând pavilionul. Însă în primul rând, promotorul mişcării a fost încântat să vadă „înflorind în aceste trupuri descompuse suflete de sfinţi".

Acest apostolat nu reprezenta totuşi decât pregătirea pentru o nouă formă de eroism, care nu s-a putut realiza pe deplin din pricina războiului din 1939; însă aveam suficiente informaţii pentru a ne da seama de ceea ce ar fi putut fi, dacă Dumnezeu ar fi îngăduit-o.

Monseniorul Ghika aflase că, în Delta Dunării, la lazaretul de la Isaccea, îşi duceau traiul leproşi lipoveni, în condiţii materiale şi morale de jalnică părăsire. Adresându-se lazariştilor pentru a trimite în ajutorul acestor nefericiţi Fiice ale Caritǎţii, primise de la superiorul lor de la Constantinopol următorul răspuns: „Fiice ale Caritǎţii pentru a îngriji leproşii? Se vor găsi întotdeauna; dar ele au nevoie de un preot pentru serviciul religios, iar noi nu avem preot".

Pentru a pune la punct această slujire în mediul respectiv, era nevoie de pregătire. Atunci Monseniorul Ghika a fost văzut nu doar venind la Spitalul Saint-Louis pentru a lua contact cu serviciile medicale specializate şi a se familiariza cu ultimele tratamente ale leprei, ci şi declanşând o înţelegere cu autorităţile româneşti pentru a pune pe picioare misiunea visată. În vara anului 1939, s-a dus în România cu intenţia de a asigura prima realizare a acestei opere.

Ce ar fi făcut dacă războiul nu i-ar fi întrerupt proiectele? Fără îndoială, avem bune motive să credem că s-ar fi consacrat slujirii leproşilor. Jean Daujat merge chiar mai departe, afirmând că, după unele aluzii, l-a bănuit că „dorea, dacă Dumnezeu ar fi îngăduit-o, să se îmbolnăvească de lepră slujindu-i pe leproşi, pentru a-şi dărui total viaţa din iubire".

Dar Dumnezeu avea să aleagă pentru el un alt dar, nu mai puţin minunat, în anii ce vor urma.

8. SILUETĂ

„Deschise sau împreunate, o deviză potrivită pentru mâini”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Cei care au dorit să-l cunoască pe prinţul Vladimir Ghika – „prinţul deposedat de Cristos”, după cum spunea scriitorul Francis Jammes – au putut să se apropie de el, căci el le aparţinea tuturor.

Cu o simplitate a întâmpinării în care interlocutorul percepea imediat o autentică măreţie, accepta atât interviurile jurnaliştilor cât şi contactul cel mai umil cu orice suflet întâlnit pe cale. Astfel, aprecierile de ansamblu despre el abundă.

Într-o primă broşură apărută după moartea sa[48], autorul îl înfăţişează slujindu-se de propriile amintiri: „chipul său reflectând distincţia înnăscută şi o imensă bunătate era luminat de o barbă şi de aureola părului alb, lăsat pe spate. Mersul încet, dar sigur, umerii uşor aduşi, o privire foarte blândă îi dădeau înfăţişarea unui om bătrân, deşi chiar nu era, dar îi confereau şi o impresie atrăgătoare de sfinţenie care era – sfinţenia, vreau să spun – pe deplin autentică”.

---

[48] *Du palais à l’autel. Prince Vladimir Ghika* (De la palat la altar. Prinţul Vladimir Ghika), de Pierre Gherman. Colecţia *Convertis du XXe siècle* («Convertiţi ai secolului al XX-lea»), Foyer Notre Dame, 184, rue Washington, Bruxelles – *n.a*.

Regiunea Auberive, atât de puternic marcată de prezenţa sa, a dat de asemenea mărturii despre el, după moarte, aşa cum a făcut-o începutul unui lung articol apărut în ziarul *La Croix de Haute-Marne*, semnat cu pseudonimul Claire Auberive, îndărătul căruia se ascunde, după cum o ştim, o stimată literată:

„Când a fost văzut pentru prima oară la Auberive, în 1925, avea deja barba şi părul complet albe, fragilitatea unei trestii... De ce amintirea acestui prinţ-preot a rămas atât de vie în dieceza de Langres şi de ce vestea morţii sale ne-a emoţionat în mod dureros?

Dacă mulţi dintre concetăţenii noştri nu l-au uitat, tinerele generaţii nu ar putea răspunde la întrebare, deoarece acel bărbat ciudat şi majestuos nu s-a mai întors niciodată aici. Pentru ele aşadar, dar şi pentru cei ce l-au cunoscut, l-au întâlnit, au fost subjugaţi sau descumpăniţi de forma pietăţii sale mistice şi uşor orientale, în sfârşit, pentru toţi cei fascinaţi de trecut şi, mai mult, entuziasmaţi de sfinţenie, scriem aceste rânduri... câteva rânduri de *Legendă aurită*[49]..."

Subjugaţi sau descumpăniţi? Afirmaţia merită aprofundată pentru a desprinde trăsăturile esenţiale ale unei astfel de fizionomii, pe care o vom vedea precizându-se şi mai mult graţie altor aprecieri. Deşi prefaţa poetului Francis Jammes la cartea prinţului

[49] Aluzie la *Legenda aurea* a călugărului Iacob de Voragine, celebră lucrare medievală cuprinzând vieţile sfinţilor – *n.tr.*

Ghika *Pensées pour la suite des jours* este cunoscută, vom aminti aici începutul ei semnificativ:

„Într-o zi, mă aflam la Paris, într-o prăvălie, când un bărbat necunoscut mi-a întins cartea mea despre Sfântul Iosif, rugându-mă să-i dau un autograf. Stătea în umbră şi vocea lui dezvăluia o blândeţe neobişnuită, de parcă ar fi grăit o violetă singuratică. Am înţeles că ţinea doar la semnătura mea şi că şi-ar fi trecut bucuros sub tăcere numele, pe care i-am cerut totuşi să mi-l spună. Mi-a răspuns şovăitor: «Sunt prinţul Vladimir Ghika». Mi-a mulţumit, cu un salut smerit, dar care dezvăluia, dincolo de originea regească, un izvor divin, acela lângă care, ostenit şi însetat, s-a aşezat Isus. Apoi s-a făcut nevăzut..."

Silueta rasată şi luminoasă a lui Vladimir Ghika, unanim recunoscută, putea fi interpretată şi altfel, căpătând forme diferite, toate însă adevărate:

Jacques Maritain îl vedea pe acest „prinţ în lume şi, printr-un destin mai înalt, preot în Biserica lui Isus Cristos", ca pe un Sfânt Nicolae: „Părul lung, alb, şi chipul de fildeş evocă în cele patru zări ale carităţii imaginea unui Sfânt Nicolae modern..., curios în toate privinţele şi informat despre toate..., rezistând în faţa tuturor intemperiilor..., fericit să treacă pentru săracii lui Cristos peste toate regulile şi barierele sistemelor şi peste egoismul oamenilor, aspru cu el însuşi, grăbindu-se să ofere fiecărei nefericiri remediul potrivit".

Copiii din Villejuif au confirmat, în felul lor, această opinie. Şi ei îl numeau spontan, dar cu

veneraţie, pe catehetul lor, atunci când îl întâlneau pe stradă: „O, Sfântul Nicolae!”

Pentru Louis Chaigne, Monseniorul evoca o figură biblică:

„L-am întâlnit pentru prima oară, scria el, în jurul anului 1925. Cu privirea blândă, nuanţată de fineţe, cu barba moale şi majestuoasă şi părul lung, ondulat, aducea destul de bine cu un profet al legii celei vechi, cu diferenţa că era făcut mai mult pentru laudă decât pentru imprecaţie, pentru gestul mâinilor întinse decât pentru acela al braţului ameninţător. Mai exact, sub această înfăţişare mi-ar fi plăcut să mi-l închipui pe Bunul Păstor... Se exprima cu glas blând, curgător, vorbind rar, puţin voalat, privindu-şi interlocutorul cu bunătate plină de duioşie. «Cristos trebuie să crească, iar eu să mă micşorez», aceasta părea să-i fie regula de viaţă. Prietenii, toţi aceia care s-au apropiat de el, ştiu că frumosul chip de fildeş îi făcea să-l uite repede pe prelat şi pe prinţ pentru a nu se mai gândi decât la Chipul învăluit în lumină care a strălucit într-o seară într-un han din Emmaus”.

Pentru Amédée d’Yvignac, prinţul Ghika va dobândi, la sfârşitul vieţii, dimensiunea unei personalităţi de prim rang: „Prin obârşie, scrie el, prin preoţie, prin apostolatul său – ca şi prin martiriu – se înalţă în mijlocul dezorientatului nostru veac XX ca o splendidă şi sfântă personalitate majoră a Europei creştine şi patriciene”.

Sfântul Nicolae... Bunul Păstor... Personalitate majoră... toate sunt exacte. Şi fiecare dintre aceste

aspecte se impregnează, după spusele tuturor, de bunăvoinţă universală, de umilinţă şi distincţie.

Eroul nostru era capabil să nutrească, la fel ca fiecare dintre noi, antipatii?... Cu siguranţă că da! Însă l-am auzit precizând într-o conferinţă spirituală că trebuia să fim „întotdeauna atenţi să nu cedăm acestor tendinţe: sunt doar impresii datorate unor cauze accidentale; şi e nedemn de un creştin să ţină seama de ele".

Cât despre aspectul său smerit şi distins – „o umilinţă maiestuoasă", cum a definit-o odată cineva – aceasta ţinea mai puţin de firea lui umană fină şi rasată, şi mai mult de orientarea sa spirituală: „Cristos ştie să sfinţească toate – ne învăţa el la Notre-Dame de France: foamea, setea, şi să ne arate în ce măsură toate acestea pot fi unite cu Dumnezeu. Faptele cele mai simple capătă astfel o dimensiune de sfinţenie: aşa sunt faptele sfinţilor. Mesele noastre, la fel ca toate celelalte fapte ale vieţii, nu trebuie izolate de Dumnezeu".

Şi iată în încheiere un rezumat al tuturor impresiilor pe care prinţul-preot Ghika le-a lăsat în jurul lui. Dincolo de cultura sa extinsă, de smerenia tulburătoare, de caritatea nestăvilită, se exprima sufletul lui, mereu unit cu Dumnezeu.

Jean Daujat a surprins foarte exact acest aspect într-o pagină pe care o preiau aici:

„Mi se pare cu neputinţă să-l descriem altfel decât repetând, cu privire la el, ceea ce un pelerin, întors de la Ars, spusese despre Parohul de Ars:

«L-am văzut pe Dumnezeu într-un om». Dumnezeu putea fi văzut în el, Dumnezeu transpărea în toată fiinţa lui pentru că întreaga lui fiinţă era plină de Dumnezeu şi se hrănea din El; de aceea simpla întâlnire cu el îl dezvăluia pe Dumnezeu acelora care nu-l cunoşteau defel. Era numai rugăciune, simpla lui prezenţă îndemna la rugăciune şi era aproape cu neputinţă să nu te rogi când el se afla în preajmă. Era numai iubire, dăruindu-se cu totul acelora pe care providenţa îi plasa pe drumul lui, cu resurse nebănuite de tandreţe, care ghiceau întotdeauna nevoile fiecăruia, venind în întâmpinarea celor mai mărunte dorinţe ale lor. Nu era decât îndurare, mergând pe urmele lui Cristos şi ale Mariei, cu aplecare deosebită faţă de cei mai nefericiţi sau mai păcătoşi".

Aşadar, şi numai silueta exterioară era suficientă ca să dezvăluie în acel apostol o fiinţă excepţională. Ce să mai spunem când, oprindu-l pentru o clipă, puteai discuta cu el şi aprecia calitatea spiritului său!

„În conversaţie, îi plăcea să traseze arabescuri. Acest scoborâtor din domnitori nu dispreţuia amănuntul pitoresc, cuvântul muşcător, chiar epitetul bulevardier, însă numai atunci când culoarea locală o impunea şi întotdeauna cu infinită discreţie" (L. Chaigne).

După cum se ştie, cultura lui, foarte extinsă în multe domenii, era eminamente franceză. Studiile făcute la Toulouse, apoi la Paris, contribuiseră nu doar la formarea spiritului său, ci şi la dezvoltarea

unei mari iubiri pentru Franţa. Credea în vocaţia ei providenţială şi ştia să vorbească despre ea cu elocinţă. Un aspect ce se cuvine precizat, fără îndoială, atunci când amintim apelul către poporul francez, în perioada războiului din 1914-1918, adresat de el în „Locul şi rolul Sfintei Ioana d'Arc, între noi şi cer"[50]:

„Aveţi cinstea unei vocaţii naţionale extrem de vizibile, îndelung asumate în orice împrejurare. Această menire există pentru Franţa, semnificată în mod imperios, am putea spune. Există popoare modelate timp de secole pentru o misiune voită de Dumnezeu, pregătite pentru un scop dat prin grija Providenţei în jocurile naturii şi ale harului...

Întreaga voastră fire, tot trecutul vostru vă trasează o datorie măreaţă, vă desemnează pentru un apostolat în această lume pe care nu l-aţi dat niciodată cu totul uitării, nici în clipele cele mai grele de rătăcire şi de decădere trecătoare. Omenirea întreagă, Biserica creştină, mai cu seamă după minunatul efort al conştiinţelor voastre active şi sacrificiile nemaiauzite oferite în ultimii ani de eroii unei ţări reînviate odinioară de Ioana d'Arc, îşi întorc privirea către Sora cea Mare a popoarelor creştine şi aşteaptă. Aşteaptă din partea naţiunii eroice, întărită în moştenirea ei de har şi încununată cu un prestigiu incomparabil, un gest pentru a conduce popoarele

[50] «Place et rôle de Sainte Jeanne d'Arc entre nous et le ciel», în *Bulletin de la Société Générale d'Éducation et d'Enseignement*, 1924, pag. 224 şi urm. (republicat în 2004 de către Procure de la Transfiguration, Mérigny) – *n.a*.

surori către destinul pe care Dumnezeu îl doreşte atât pentru ea ca şi pentru ele. Franţă a Sfintei Genoveva şi a Sfintei Clotilda, Franţă a lui Clovis, a lui Carol cel Mare şi a Sfântului Ludovic (la rugămintea căruia, să nu uităm, conform mărturiei categorice a Ioanei d'Arc în revelaţiile sale, Dumnezeu s-a îndurat de Franţa), Franţă a Ioanei d'Arc, a Sfântului Vincenţiu de Paul şi a Sfântului Francisc de Sales, Franţă a sfinţilor necunoscuţi, seceraţi în tranşee, patrie a mulţimilor care se cuminecă şi a mulţimilor sacrificate, Franţă a sanctuarelor de la Lourdes, Paray-le-Monial şi Montmartre, izbânzile tale de ieri şi energiile tale de azi sunt aici ca să înlesnească un avânt pentru care eşti răspunzătoare faţă de omenire. Fii pe deplin, cu mândrie, în fruntea naţiunilor creştine care-şi caută un deschizător de drumuri. Eşti aşteptată: toate privirile sunt aţintite asupra ţării unde, în ultimele decenii, s-a înfăptuit o minunată şi ascunsă lucrare de renaştere creştină şi asupra căreia a fost pusă pecetea înfricoşătoare a răscumpărărilor ce nu se pot săvârşi fără jertfe de sânge».

Cultura franceză şi iubirea pentru Franţa nu limitau posibilităţile unui Vladimir Ghika. Dacă mânuia la perfecţie limba unei ţări din care făcuse ţara sa de suflet, dacă avea relaţii strânse cu majoritatea personalităţilor din lumea teologică, literară şi artistică franceză, pentru el copacul n-a ascuns niciodată pădurea şi putem spune, de asemenea, că era şi european prin toată educaţia sa intelectuală. Da, era un fiu al Europei formate în

stilul secolului al XVIII-lea francez, membru al elitei civilizate „ce atingea toate rafinamentele culturii, toată delicateţea inimii şi a spiritului, cunoaşterea cea mai fină şi mai profundă a oamenilor", elită ce primise ca moştenire „toate comorile celei mai înalte civilizaţii umane în materie de gândire, ştiinţe, litere şi arte, precum şi a modului de organizare a vieţii şi a raporturilor umane, a guvernării oamenilor şi a uzanţelor vieţii sociale" (J. Daujat).

Buna cunoaştere a acestei Europe a oamenilor de litere, a artiştilor dar şi a mondenilor, esteţilor şi diletanţilor i-a permis Părintelui Ghika, odată devenit preot, să se aplece cu duioşie atât de plină de înţelegere asupra problemelor şi tarelor continentului. Nicio situaţie nu l-a descurajat sau mirat, după cum am văzut.

Şi, pentru a se destinde după lumea păcătoşilor în care se mişca, frecventa numeroase şi eminente personalităţi ale gândirii: Henri Bergson, Henri Massis, Henri Ghéon, Francis Jammes, François Mauriac, Paul Claudel, Jacques Maritain, Henry Bordeaux, Georges Goyau, Louis Massignon, Louis Bertrand (pe care l-a readus în sânul Bisericii), Georges Desvallières, Louis Chaigne, Antoine Lestra... şi mulţi alţii!

Dintre toate prieteniile pe care le-a întâlnit şi cultivat, să ne oprim o clipă la aceea care l-a legat de P. Claudel şi de familia Maritain. Foarte curând, a devenit intim al acestora. În cartea sa, adesea citată, Jean Daujat, care vorbeşte amănunţit despre

activitatea religioasă şi socială a eroului său la Paris, s-a referit pe larg la întâlnirile elitei gândirii catolice de la Meudon, adunate în jurul lui Jacques şi a Raïssei Maritain. Nu voi insista deci aici asupra acestui aspect, amintind doar că marele filosof era pe atunci magistrul necontestat al tinerei generaţii de intelectuali: în jurul lui puteau fi întâlniţi cei care, mai apoi, aveau să devină liderii marilor curente de gândire ale epocii noastre.

În mijlocul lor, prinţul Ghika ocupa un loc special. Acolo, ca pretutindeni, apărea „purtând asupra lui o lumină, ce dădea mărturie despre nevăzut". Căci ceea ce venerau la el nu era atât universalitatea culturii şi a informaţiilor sale în toate domeniile, cât lumina spirituală pe care o emana. Opunându-se hotărât curentului modernist, adera la filosofia tomistă, făcându-se, la nevoie, campionul ei. De aceea l-a apărat pe prietenul său, Jacques Maritain, prin cuvânt şi pană, susţinându-i ideile în discuţia angajată cu Jacques Chevalier privitoare la Aristotel.

În ceea ce-l priveşte pe Claudel, acesta a stabilit de timpuriu, la Roma, relaţii cu Vladimir Ghika, în vremea când acesta nu era decât un laic evlavios. Întorcându-se de la un pelerinaj pe care îl făcuseră împreună la Subiaco, Paul Claudel încredinţa într-o scrisoare către Louis Massignon primele impresii despre omul pe care tocmai îl întâlnise: „... o figură foarte interesantă. Convertit, doctor în teologie, este laic, deşi a pronunţat voturile, pentru a răspunde voinţei Papei care a crezut că în acest fel lucrarea sa

ar putea fi mai vastă şi mai lesnicioasă. Le-a adus la Bucureşti pe surorile de la Saint-Vincent de Paul, aflate mai înainte la Salonic; i-a implantat şi pe asumpţionişti. A scris şi câteva mici lucrări de un înalt misticism, care-mi amintesc întrucâtva de Părintele Faber, mai ales una, despre suferinţă, care m-a impresionat mult...".

Treptat, relaţiile dintre cei doi au devenit mai strânse. Louis Chaigne, la rândul lui, în biografia consacrată lui P. Claudel[51], ne relatează la paginile 148-149 detalii pe care le deţinea direct de la laicul devenit apoi preot: „În momentul bătăliei de la Verdun, fusese martor al temerilor patriotice încercate de Paul Claudel la citirea comunicatelor oficiale. Il dojenea cu blândeţe, dar hotărât, când îl surprindea judecând prea categoric şi cu butade nedrepte o situaţie, o faptă sau un individ. Ştia cât de mult lupta Claudel pentru a-şi respecta devotamentul faţă de toate exigenţele creştinismului. «Poate mult pentru alţii, îmi mărturisea, şi puţin pentru sine însuşi». Încrederea arătată prinţului Ghika s-a manifestat prin alegerea prelatului ca naş de mir pentru fiul său Pierre. Îndrăgea de asemenea în el artistul, pictorul căruia îi plăcea să discute cu el şi cu Albert Besnard despre realităţile inspirate de Frumuseţea veşnică, «şi care sunt, şi ele, lucruri divine»; i-a cerut să deseneze frontispiciul uneia dintre cărţile sale (*Le Pain dur*, Nouvelle Revue

[51] Louis Chaigne, *Vie de Paul Claudel* („Viaţa lui Paul Claudel"), Editura Mame, Paris – *n.a*.

Française, 1918), cu care avea grijă să împodobească fiecare lucrare importantă”.

Dacă Louis Chaigne l-a denumit „prelat” pe preotul Vladimir Ghika, asta e pentru că Papa Pius al XI-lea îi conferise demnitatea de protonotar apostolic. Prin intermediul fratelui său, devenit ministru de externe al României, cel interesat a primit vestea ridicării sale la rangul de prelat: în cursul unei audienţe din vara anului 1931, Sfântul Părinte a elogiat, faţă de prinţul Dimitrie, magnifica activitate a fratelui său. Nu e nicio îndoială că acesta din urmă a preferat să treacă neobservat; însă când a înţeles că „un reflex violet„ pe reverendă putea spori eficacitatea misiunii sale, a acceptat-o simplu, la fel ca şi titlul de „Monsenior”, decernat de Biserică din acel moment. I-ar fi fost, de altfel, cu neputinţă să-l refuze, de vreme ce Papa i-l decernase *motu proprio*; şi gravul protonotar se amuza atunci când familia îi spunea în glumă „protozoar”.

Să mai amintim că obţinuse din partea Romei permisiuni excepţionale, care au slujit mult lucrarea sa de apostolat: astfel, a putut fi deopotrivă oblat benedictin, terţiar dominican şi terţiar franciscan. Însă mai cu seamă, pentru a-i facilita slujirea, adesea itinerantă în spaţiul geografic şi atât de pestriţă în universul sufletelor prin cazurile cele mai complexe, Pius al XI-lea i-a acordat permisiunea de a spovedi în toate diecezele lumii, chiar şi femei în absenţa

grilajului[52], de a da dezlegare în cazurile rezervate episcopului şi de a celebra Liturghia oriunde, în toate riturile.

Astfel, Sfântul Părinte îşi afirma deplina încredere în soliditatea spirituală a trimisului său către suflete. Întreaga lui gândire, la fel ca asceza şi mistica sa, se înrădăcinau adânc în Biserica Catolică, chiar din momentul convertirii lui. Dacă formaţia sa religioasă iniţială fusese bizantină şi, ca urmare, mai mult greacă decât latină, se întemeiase puternic pe dogmele Bisericii Catolice. A dovedit-o în contextul crizei modernismului, când l-am văzut rezolvând contradicţii înşelătoare care se transformau în discuţii pătimaşe. Pentru el, dogma era deopotrivă obiect de cunoaştere şi de iubire; aprofundând-o, ajunsese la concepţia „teologiei necesităţii", care a reprezentat nota dominantă a învăţăturii şi a acţiunii sale. Arătându-i încredere, Papa Pius al XI-lea cinstea deci în Monseniorul Ghika deopotrivă metafizicianul, teologul şi misticul.

El însă, dornic de un control temeinic, încredinţase îndrumarea spiritului şi a sufletului său unui ghid spiritual a cărui simplă alegere dovedeşte valoarea celui îndrumat: pe Monseniorul Beaussart, învăţatul şi experimentatul îndrumător spiritual, apreciat de numeroase personalităţi din epocă. I-a fost atât prieten cât şi penitent. A ajuns la el, de altfel, împreună cu marele teolog de la Roma, Părintele Garrigou-Lagrange.

[52] E vorba de grilajul de la confesional, care-l desparte pe penitent de preot, şi care la acel moment se cerea pentru spovada femeilor – *n.tr.*

Prin formarea sa intelectuală şi sub această îndrumare, putem constata că întreaga existenţă a prinţului Vladimir Ghika, ţesută din aspecte atât de diverse, uimitoare uneori, adesea dramatic de dureroase, s-a desfăşurat totuşi într-o unitate de perspectivă neabătută, ceea ce dovedeşte calitatea spiritului său.

Iar inima sa? O, cât de tandră a rămas pentru toţi, inima sa! – s-ar putea spune statornic tandră, niciodată uscată de valurile inteligenţei, ci dimpotrivă, dominându-le cu incontestabilă superioritate.

I-a iubit fierbinte pe cei apropiaţi şi pe aproapele: „A vorbi despre aproapele înseamnă a afirma că există oameni mai mult sau mai puţin apropiaţi, înseamnă a afirma aşadar că există o ordine şi o ierarhie în privinţa carităţii. Monseniorul Ghika critica cu ardoare uniformitatea raţionalistă şi idealistă a egalitarismului, care confundă dreptatea şi egalitatea şi doreşte o iubire egală pentru toţi în vreme ce, în realitate, în lucrarea lui Dumnezeu, totul este inegal şi diferit, iar lucrurile sunt şi trebuie să fie iubite integral conform inegalităţii şi ierarhiei gradelor lor de fiinţă şi de desăvârşire. Nu trebuie să avem o iubire indistinctă şi egală pentru toate fiinţele, ci pentru fiecare o iubire specială, care-i este proprie, şi să-l iubeşti pentru ceea ce este, diferit faţă de toţi ceilalţi. El insista mult asupra acestei ordini şi ierarhii a carităţii, care iubeşte mai întâi şi mai mult pe cei mai buni şi mai apropiaţi (nevoia celor mai

amărâţi constituie ea însăşi o formă specială a celei mai mari apropieri într-un mod dispus şi voit de Providenţă)" (J. Daujat).

Pe acest pământ, şi-a îndrăgit în chip deosebit mama, pe fratele său, prinţul Dimitrie, pe cumnata sa, prinţesa Elisabeta, pe nepoata sa, Manola, fiica lor!

L-am văzut amânându-şi convertirea oficială din pricina mamei sale. De multe ori am fost martori ai intensităţii sentimentelor faţă de propria familie, faţă de fratele lui, cu un an mai mic, şi pe care-l considera ca „pe jumătate geamăn al său". Dacă afla că prinţul Dimitrie era bolnav, obosit, încercat, Vladimir aproape că se îmbolnăvea şi el; iar intensitatea trăirii sale dovedea că împărtăşea de la distanţă tot ceea ce-l putea atinge pe celălalt. „Iubindu-l pe Dumnezeu, sfătuia el în *Pensées pour la suite des jours*, să nu-i iubiţi mai puţin pe cei pe care îi iubiţi..., ci iubiţi-i mai mult în Dumnezeu".

Cu prietenii – şi a avut mulţi, deşi în grade diferite de intimitate – se arăta foarte nuanţat, plămădit din gingăşia izvorâtă din lăcaşul iubirii divine şi revărsată discret asupra beneficiarilor în ceea ce el numea „umbra Duhului Sfânt". Căci el răspândea asupra tuturor „radioactivitatea" Duhului Sfânt.

Asupra tuturor, fără a leza nici familia, nici prietenia. „A-l iubi pe Dumnezeu înseamnă a-i iubi pe toţi aceia iubiţi de Dumnezeu", scria el, şi a dovedit-o. Arareori am cunoscut pe cineva pentru

care orice aproape să fie atât de apropiat: între el şi suflete exista, într-un un realism intens, un fel de circulaţie nevăzută a sângelui lui Cristos care-l lega de fiecare membru al Trupului mistic; era o împărtăşire a sfinţilor trăită în chip vital.

În mod firesc, păcătoşii, suferinzii, bolnavii deveneau preferaţii săi. Aceştia din urmă au constituit mereu pentru el o preocupare deosebită. Se gândea la ei până în cele mai mici detalii susceptibile de a le alina durerile, pe care le folosea totuşi pentru nevoile Bisericii. Astfel mobiliza, după cum am văzut, o armată de handicapaţi în chip de colaboratori spirituali ai apostolatului său anevoios; dar aceste perspective supranaturale nu i-au ascuns niciodată preocuparea de a le atenua suferinţa sau, măcar, de a-i diminua consecinţele fizice. Trebuie să insistăm asupra acestui punct, prea adesea trecut cu vederea de apostolii predicatori care, suprimând personalitatea bolnavului în favoarea concepţiilor supranaturale rău înţelese, sfârşesc prin a deveni inumani, chiar neîndurători fără să-şi dea seama.

Monseniorul Ghika nu era deloc aşa, har Domnului! L-am văzut într-o zi întorcându-se după ce vizitase un bolnav grav, foarte sărac (al cărui trup aproape se descompunea, rămânând totuşi în slujba unui suflet apostolic), furios împotriva lui însuşi în compasiunea lui bulversată: „Sărmanul prieten!... Are încă urechile sănătoase şi nu m-am gândit până acum să-i fac rost de ceea ce i-ar alina atât de mult singurătatea: un aparat de radio!... Puteţi crede că nu mi-a dat prin cap?»

Să amintim că aparatele de radio, foarte puţin răspândite pe atunci, reprezentau în viaţa fiecăruia un aport de-a dreptul excepţional: şi totuşi faptul că nu se gândise de îndată la un radio pentru bolnavul său i se părea o atingere atât de serioasă adusă iubirii ingenioase în a alina, încât nu şi-o putea ierta!

Când a început să prevadă câteva realizări apostolice venite din partea aşezământului de la Auberive, s-a gândit la o „mănăstire a bolnavilor", care ar fi avut şi un fel de „ordin terţiar pentru suferinzii răspândiţi în toate punctele globului care, fără a fi adunaţi într-o comunitate sub acelaşi acoperiş, ar dori să se unească cu aceleaşi intenţii, în acelaşi spirit".

Niciodată acest spital pus sub semnul crucii, având drept principală formă de rugăciune oferirea suferinţelor proprii lui Dumnezeu, în unire cu Patima lui Cristos şi în prezenţa Euharistiei, nu a putut fi înfăptuit. Nu este însă lipsit de interes să vedem până unde gândise fondatorul detaliile acestui proiect. „Altarul central, scria el, este înălţat într-o sală în formă de cruce, ale cărei braţe sunt ocupate de bolnavi, care pot urmări de acolo Liturghia, îşi pot aţinti privirea asupra Tabernacolului. Jertfa suferinţelor omeneşti sanctificate se uneşte cu Jertfa Liturghiei; Jertfa Liturghiei se prelungeşte în jertfa suferinţelor omeneşti, transformându-le întrucâtva în însăşi substanţa sa. Iar Tabernacolul, privind către «sfânta rezervă a suferinţei», se prelungeşte în patima care ia în stăpânire, în noi suflete, «ceea ce

lipseşte încă Iubirii sale». Prin aceasta, suferinţa este deopotrivă folosită, sfinţită, ca transubstanţiată şi mângâiată. Un cămin pentru convalescenţi, adăugat scopurilor de răspândire apostolică.

Slujirea bolnavilor asigurată de infirmieri voluntari temporari (stagii de la o săptămână la 28 de zile, în schimburi) sau definitivi (adică fără termen fix, atâta timp cât vor dori şi vor putea s-o facă din iubire pentru Dumnezeu). Aceşti infirmieri urmau să fie recrutaţi în «Familia Sfântului Ioan» şi repartizaţi în mod echilibrat. Recrutaţi, de asemenea, dintre cei «veniţi la căinţă» astfel încât aceştia să vadă cu ochii lor suferinţele acelora care au lucrat şi lucrează cu Isus la opera Mântuirii lor. (Casa celor «veniţi la căinţă» trebuie aşezată, de altfel, alături de Mănăstirea bolnavilor)".

Am vorbit, în legătură cu aşezământul Auberive, despre aceste concepţii, care multora le pot părea neobişnuite. Dorim să semnalăm aici doar simţământul cu care fondatorul îi privea, în chip firesc şi suprafiresc, pe toţi cei suferinzi cu trupul şi cu sufletul; căci lucrarea desfăşurată pe parcursul convertirilor sau la confesional semăna izbitor cu cea depusă la căpătâiul bolnavilor. Iar acest simţ ţinea mult mai mult de o inimă mare decât de inteligenţă. „E de alt ordin!", ar fi spus Pascal.

De unde izvora acest ordin al carităţii într-o astfel de inimă? Putem, şi e chiar justificat, să ne întrebăm, dacă vrem să încercăm să înţelegem

apostolatul care decurgea de aici deranjând multe concepţii răspândite. Pentru cine l-a cunoscut şi a văzut modul de viaţă al apostolului nostru, răspunsul se impune. Îndoitul izvor care a format şi revărsat asupra lumii această inimă şi acest apostolat se cuprinde în două cuvinte contopite într-un singur curent: curăţia şi experienţa suferinţei.

Curăţia? Cuvânt uşor de spus şi adesea apreciat în mod superficial. Că Vladimir Ghika era înrudit cu integritatea angelică a unui Alois de Gonzaga şi că acolo îşi afla izvorul limpezimea vederilor sale – „fericiţi cei cu inima curată, căci ei îl vor vedea pe Dumnezeu" – era neîndoielnic pentru toţi. În aşa măsură încât, constatând că el nu putea fi atins de rău, te puteai întreba dacă purtase vreodată în el păcatul strămoşesc şi suferise de pe urma consecinţelor lui!

Să trecem însă dincolo de prescripţiile moralei şi de obligaţiile ce decurg din cutare sau cutare poruncă. „Trebuie să privim curăţia în general, ne învăţa el, nu doar castitatea. Nimic nu ajută mai mult această ultimă virtute decât aplicarea primei în orice împrejurare. Curăţia în general, şi fără amestec, trebuie să fie temeiul vieţii noastre: curăţie a intenţiilor în toate; iar curăţia poruncii a şasea va veni şi ea mai apoi".

Or, această curăţie în general şi fără amestec, de unde izvorau spiritul lucid şi inima generoasă nu era, în cazul lui, numai darul lui Dumnezeu: de-a lungul întregii sale vieţi, a colaborat personal, adeseori în mod dureros, pentru a o păstra, a o dezvolta, prin

acea detaşare totală de sine care se numeşte, în interior, practicarea smereniei, iar în exterior, iubirea faţă de sărăcie.

Cine a fost mai smerit decât el? Putea primi injurii şi răutăţi fără altă reacţie decât o acceptare convinsă, ce ducea la iertare totală. Totuşi, se arăta extrem de sensibil la ceea ce îl putea face să-şi piardă credibilitatea. Umilinţa personală îi era caracteristică, însă ştia că are nevoie de „credibilitate" pentru a acţiona în anumite medii: atingerea adusă credibilităţii sale reprezenta pentru el o atingere adusă lui Dumnezeu, ceea ce îl distrugea. Aceasta explică suferinţele profunde în afacerea Auberive: riscul de a nu mai putea sluji din lipsă de credibilitate reprezenta singurul punct nevralgic al acestei fiinţe atât de receptive, de altfel, la tot ceea ce ne poate răni pe toţi.

Iubirea faţă de sărăcie completa, din punct de vedere ascetic, lepădarea de sine obţinută prin umilinţă. Pentru a se desprinde din lanţurile cu care ne leagă bunurile, îi vânduse fratelui său partea sa din patrimoniul familial. Astfel preschimbată, averea sa putea sluji nefericirilor de tot felul pe care Dumnezeu i le-ar scoate în cale. Şi numai Dumnezeu ştia cât de mult iubea tot ceea ce reprezenta pentru el o amintire de familie! Împreună cu fratele său Dimitrie poseda în indiviziune mica moşie de la Bozieni, în Moldova: pământuri, acareturi, un mare parc, un conac spaţios, cu un singur etaj, construit pe un fel de sală joasă boltită, o pivnicioară prin care se

ajungea la nivelul superior, o seră de portocali unde amenajase o capeluţă. În acest spaţiu de linişte, totul îi vorbea despre Dumnezeu: copacii, iazul, un pod, o insulă, o grădină în stil franţuzesc, proiectată chiar de el... În fiecare an petrecea aici câteva zile, împreună cu fratele său, ca urmare a unei legi din România care impunea tuturor proprietarilor să-şi facă apariţia măcar o dată pe an pe moşiile lor. Dar venea aici mai mult ca un călător grăbit, decât ca proprietarul acestor bunuri, ce-i fuseseră smulse prin votul său de sărăcie.

Nu ar fi exagerat să afirmăm că a practicat acest vot cu eroism, neacordându-şi absolut nimic pentru sine, chiar în cazul deplasărilor celor mai anevoioase, refuzând să ia un taxi, chiar atunci când era cocoşat sub povara unor baloturi grele, pentru că „ar fi însemnat să fure banii săracilor", cărora le aparţinea averea sa.

Îmi amintesc că într-o seară, după o şedinţă dramatică la Biserica pentru Străini, a venit să ţină la Notre-Dame-de-France o conferinţă, după cum promisese. Vizibil epuizat, vorbea, în felul lui lent, în timp ce tâmplele i se umpleau de nişte broboane de sudoare care mă nelinişteau. Aşezată cum eram chiar lângă el, în calitatea mea de preşedintă a grupului, îi urmăream reacţiile îndeaproape. Iar el vorbea... vorbea, fără să-i pese de trupul care nu-l mai asculta. La el, motorul împingea înainte o caroserie atât de uzată încât, dintr-o dată, a cedat: o sincopă aproape liniştită, fără nimic spectaculos.

Imediat l-am dus pe conferenţiar într-o încăpere alăturată, lăsând auditoriul în seama lui Jean Daujat, din fericire prezent: „Monseniorul este puţin obosit şi se va odihni câteva clipe”. Ajuns la capătul puterilor, s-a lăsat în grija mea, cu o simplitate de copil, nemaidându-şi probabil seama exact de ceea ce se petrecea.

Odată ajuns în camera pentru primul ajutor, după ce au fost luate precauţiile obişnuite – ferestre deschise, procurarea unui tonic de la portăreasă, la rugămintea unei prietene membră a grupului – ce s-a petrecut? Merită relatat!

Când s-a simţit puţin întremat de aerul proaspăt, văzând-o aplecată asupra lui pe prietena noastră cu tonicul, înainte chiar de a încerca să bea şi amintindu-şi de greutăţile familiale care o copleşeau pe acea tânără: „Cum mai merg lucrurile la dumneavoastră?”, o întrebă el. Vocea era de-abia perceptibilă, însă ochii aţintiţi atât de blând asupra infirmierei improvizate exprimau toată compasiunea lui pentru ea, în loc s-o accepte pe aceea dovedită de ea.

Simţindu-se mai în putere, a voit să-şi continue şi să-şi ducă la bun sfârşit conferinţa, în sala cea mare. Nimeni nu s-ar fi putut împotrivi: când atât de blândul apostol dorea ceea ce considera că este o datorie, o voia precum un prinţ, şi nu aveam decât a-l urma, fără vorbă multă. Totuşi, discuţia terminându-se de bine, de rău – mai degrabă bine decât rău – am mai schimbat câteva vorbe la ieşire: văzându-l pe conferenţiarul nostru încă epuizat, am vrut să-l urc

într-un taxi. Şi-a recăpătat puterile pentru a refuza cu încăpăţânare, iar privirea sa îndurerată îmi spunea: „Nu!... Nu insistaţi! Ştiţi bine că nu pot!” Într-adevăr, nu putea pentru că ar fi însemnat să fure de la săraci, oricare ar fi fost punga care ar fi plătit costul cursei! A lui? Cu neputinţă! A vreunui colaborator? După părerea lui, trebuia folosită mai bine.

Am făcut o ultimă tentativă:

– Şi cum veţi pleca?

– Cu metroul.

– Măcar permiteţi-mi să vă însoţesc.

– Nici nu mă gândesc!

– Şi dacă o să cădeţi pe drum?

– Nu va fi nicio problemă. Este oră de vârf. Va fi lume multă, voi avea la dispoziţie umerii multor fraţi şi surori de care să mă sprijin.

Nu mai era nimic de adăugat.

Umilinţa, sărăcia, sinceritatea absolută a Monseniorului Ghika dezvăluiau acea misterioasă adâncime a absenţei de sine în sine, pe care numai Dumnezeu o poate pătrunde.

Câte „codruri de pâine”, aşa cum spunea el, fuseseră hrana lui în trenurile de atunci! Câte călătorii „pe platformă” – pe atunci locul cel mai ieftin – în deplasări! De câte ori împrumutase mărunţiş de la cei ce nici nu-şi mai aminteau... Aşa cum s-a întâmplat în ziua când, cerându-mi să slujesc drept intermediar pentru o pomană urgentă, deschise în faţa mea un portofel dezolant de gol: conţinuse suma prevăzută, însă, pe drum, o dăruise unui

sculptor căzut în mizerie şi care locuia sub podurile Senei!

Cu toate astea, niciunul dintre solicitanţi nu era lezat. Totul se aranja până la urmă, printr-o mână de ajutor din partea Providenţei, aşa cum se întâmplase cu aşezămintele Fericitului[53] Cottolengo la Torino, care de 75 de ani încoace reuşiseră să ajute aproximativ 10.000 de persoane, „bazându-se pe bunurile Providenţei". Monseniorului Ghika îi plăcea să povestească în această privinţă ceea ce ştia direct de la Sfântul Părinte: la bătrâneţe, întemeietorul operei primise o ofertă de ajutor pentru faptele sale de caritate de la regele Sardiniei. Ceru trei zile de gândire, apoi refuză: în mod evident, nu dorea alt furnizor decât Providenţa, care a continuat să asigure, la Torino, înmulţirea pâinilor.

Ar fi greşit să vedem în această încredere disperată a Monseniorului Ghika o imprudenţă a spiritului sau o renunţare la efortul omenesc. Ea nu era decât încredinţare totală în mâinile lui Dumnezeu. Şi această încredinţare, favorizată de uitarea de sine până în cele mai mici detalii, nu-l împiedica să lucreze pentru ceilalţi. Apostolul nostru îşi spunea – şi a şi scris: «Nu încerca să faci din tine o capodoperă, ci un instrument pentru fericire». Or, instrumentul se străduia, făcând naveta neobosit.

Mai spunea, de asemenea: «Încearcă să-ţi păstrezi lumina lină, egală, încrezătoare, ca o

[53] Azi declarat „sfânt" – *n.r.*

lumânare a cărei flacără nu scade până ce nu s-a mistuit cu totul». Iată explicaţia pentru formele inepuizabile ale acestei caritǎţi tulburătoare, sprijinită pe coloanele puternice ale umilinţei şi sărăciei.

Pentru el era ceva firesc, de bună seamă: copil fiind, nu-şi dăruia el oare pantofii celor săraci? Iar după ce a devenit prelat l-am văzut oare vreodată refuzând ceva cuiva, fie în domeniul spiritual, fie în cel material?

Încă o amintire ne-o dovedeşte: e vorba de ziua în care, deşi era supraaglomerat, n-a ştiut cum să scape de cererea unei parohii pariziene care îl ruga să celebreze o Liturghie pontificală. Celebrarea presupunea, în prealabil, repetiţii, deplasări obositoare „fiindcă această ceremonie era cel mai puţin indicată pentru unul ca el, obişnuit cu Liturghiile citite şi care, pe deasupra, avea vocaţie de pustnic! „Însă în acest caz, pentru mine – mi-a mărturisit el cu titlu justificativ –, e vorba de un fel de boală de familie, care constă în a nu şti să refuzi ce ţi se cere”. Înaintea lui, bunicul său, domnitor în Moldova, o dovedise, risipindu-şi bunurile şi timpul în folosul semenilor. Însă în cazul prinţului Vladimir, era vorba de mai mult: nevoia de a îmbina iubirea faţă de Dumnezeu, întotdeauna prezentă în el, cu iubirea de aproapele, şi ea o grijă permanentă pentru el. Ceea ce nu este cu putinţă decât în şi prin curăţia inimii.

Am mai semnalat şi o altă cauză a revărsării din preaplinul acestei inimi asupra mizeriei şi nevoilor

lumii: experienţa proprie a suferinţei. O astfel de fire a experimentat în mod necesar la infinit toate formele de durere ce-l pot copleşi pe om pe acest pământ, cele izvorâte din fiinţe, din lucruri, din evenimente şi, să îndrăznim s-o spunem, cele trimise de Dumnezeu. „Dumnezeu vine către noi purtat de un neant, de o absenţă, de o privaţiune. Dumnezeu este purtat de gol. Este sacramentul absenţelor reale...", a scris în tratatul său despre suferinţă.

Fără îndoială, avea inima grea într-o zi anume când îmi spunea, la Auberive, cu un zâmbet umil şi dureros: „Rugăciunea de seară trebuie să fie jertfa de seară prin care îi oferim lui Dumnezeu micile merite ale zilei".

Nicio durere totuşi nu putea umbri în el bucuria izvorâtă din Duhul Sfânt, care sălăşluia în el; şi această însoţire se înfăptuia în chip firesc, pentru că există în noi, ne repeta el la Notre-Dame de France, „tot atâtea posibilităţi de bucurie cât şi de iubire, căci bucuria este o iubire încărcată cu daruri, iar suferinţa o iubire lipsită de daruri. Cât despre speranţă, este o bucurie pe jumătate... Însă fiecare dintre facultăţile noastre îşi poate afla bucuria, în pofida oricărei atingeri a răului".

Mergea până la a vedea în cruce un „instrument dătător de viaţă". Orice încercare devenea astfel izvor de energie, pe parcursul fiecărei zile: şi el o binecuvânta ca biruitoare a morţii, deci a păcatului, deci a oricărui rău.

Predicatorul nostru nu se mulţumea cu cuvinte goale, ci intra în amănunte disecând, ca să spunem

aşa, avantajele oricărei suferinţe bine înţelese şi oferite cu generozitate: „Mai întâi, lipsa distracţiilor este remarcabilă, durerea având privilegiul, dacă-l putem numi astfel, de a ne atrage mereu atenţia, de a nu se face nicicând uitată, în vreme ce rugăciunile noastre mentale cele mai bune sunt întotdeauna expuse distracţiilor. Mai mult, putem fi siguri de lipsa de atracţie, acea atracţie susceptibilă să anuleze unele dintre penitenţele pe care le-am ales în mod voit. În sfârşit, pentru că nu a fost aleasă de bunăvoie, durerea nu conţine nimic care să ţină de capriciu, de voinţa proprie, şi ne aşează cu adevărat în mâna lui Dumnezeu: ea este forma cea mai apropiată a Mântuirii. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că în ceea ce priveşte durerea, cel care este cel mai nimicit de ea devine cel mai puternic din punct de vedere supranatural. Martor este Cristos, care «a atras totul la sine, când a fost ţintuit pe cruce»".

Beneficiarii unei astfel de învăţături, care nu se mulţumeau nici ei cu vorbe goale, i-au pus într-o zi următoarea întrebare: „Ce trebuie să facem pentru ca ofranda suferinţelor noastre să nu fie o simplă formulă, ci să devină cu adevărat efectivă?" Cel pe care-l numeam „Părintele" ne-a răspuns: „Aşa cum o Liturghie celebrată de un preot nevrednic, sau doar neglijent, rămâne o Liturghie adevărată, la fel şi ofranda suferinţelor noastre: oricât de puţină fervoare am avea, ea nu este mai puţin reală. Intenţia habituală, simplul gând de a face ceva în spiritul

Bisericii este de ajuns. Altfel spus, imperfecţiunea gestului nu atinge nicidecum ofranda noastră: dimpotrivă, este cu atât mai meritorie; această dificultate cu care ne confruntăm contează mult şi face parte din sacrificiu.

Este adevărat că o ofrandă făcută din vârful buzelor este inferioară; însă faptul se explică prin aceea că durerea ne plasează deja într-o stare de inferioritate. Să nu ne facem deci scrupule în această privinţă şi, mai cu seamă, să nu ne analizăm prea mult. De altfel, avem întotdeauna la îndemână un mijloc de a evita simplul verbalism al ofrandelor noastre şi de a nu le considera drept formalităţi pioase: le putem uni cu Liturghia..."

Aceste cuvinte erau trăite zilnic de predicator. Ne oferea astfel, fără să vrea, motivul şi modalitatea practicării suferinţei. Însă ar fi prezumţios să încercăm să măsurăm adâncimea ei. Nu putem deci decât să o comparăm cu suferinţele Maicii Domnului la picioarele crucii, despre care a spus, în raportul prezentat la Congresul Euharistic Internaţional de la Sydney, în 1929:

„După acel *fiat* la picioarele Crucii, care n-a putut fi rostit decât în sufletul ei, atât de negrăit de cumplit era, şi asupra căruia Evanghelia păstrează tăcerea, (cum trebuie să fi fost pentru ea) *fiat*-ul celei dintâi Liturghii şi al celei dintâi Împărtăşanii!... Nu mai e ziua odihnei lui Dumnezeu[54], ci zi de muncă. Este surghiunul consimţit de la început şi reîntâlnirea

[54] Aluzie la trecerea de la „sabatul" Vechiului Testament la „Ziua Domnului" (duminica) Noului Testament – *n.r.*

amânată până la ceasul când voinţa lui Dumnezeu va fi cel mai bine împlinită... Şir de dolii nemaiauzite şi de renunţări, depăşite doar de Întruparea şi de Patima Fiului ei”.

9. CEA DINTÂI PORUNCĂ...

„Orice imensitate odihneşte şi se odihneşte”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Orice biografie a unui Slujitor al lui Dumnezeu obişnuieşte să studieze viaţa sa lăuntrică, raporturile cu Stăpânul care îi conduce activitatea. În cazul Monseniorului Ghika, această uzanţă este de o necesitate primordială deoarece atât sufletul, cât şi comportarea sa nu se explică decât prin intensitatea vieţii sale spirituale.

Dar cum să vorbeşti despre această dimensiune a vieţii sale, care depăşeşte orice metodă de analiză? Cum să captezi câteva firicele din clocotul acelei iubiri, pe care nicio stavilă, niciodată, n-a izbutit să o supună aprecierilor noastre omeneşti?

„Greu nu este – îmi mărturisea el într-o zi în cursul uneia din acele discuţii ale căror puncte esenţiale le notam după aceea, aşa cum înşiri mărgelele pe o aţă – greu nu este să-l găseşti pe Dumnezeu, greu este să-l laşi să-ţi scape, fiindcă el e pretutindeni”. Şi, cu alt prilej: „Adevărata unire cu Dumnezeu se înfăptuieşte în ziua când ajungi să-l tutuieşti”.

Se pare că întreaga sa spiritualitate – căci trebuie să ne resemnăm să folosim şi pentru el cuvintele pe care le folosim pentru toată lumea – se rezuma în următoarele două puncte: pretutindeni era cu

Dumnezeu; şi această însoţire se situa într-o intimitate ce depăşeşte orice ne-am putea închipui noi. Astfel, pentru el, totul devenea cu putinţă, miracolul precum şi supunerea smerită faţă de legile rânduite de Creator.

Această sete de sfinţenie care l-a consumat se explica în chip firesc: credinţa sa însetată nu se ostoia decât cu Dumnezeu; ea nu consta într-o viziune, fiindcă el locuia pe pământ, ci într-un apetit al viziunii, pe care nicio căutare supranaturală n-a putut-o potoli vreodată.

Un singur intermediar între cer şi pământ îl susţinea în această căutare a divinului: Sfânta Fecioară. Nu am putea vorbi despre el fără să vorbim despre ea; dar şi aici, şi mai mult chiar, cum să ne încumetăm, când el însuşi, la sfârşitul unui raport extrem de dens despre „Sfânta Fecioară şi Sfântul Sacrament", striga la Congresul Euharistic Internaţional de la Sydney: „O, Maică a lui Dumnezeu, iartă-mi îndrăzneala de a fi îndrăznit să vorbesc despre tine!". Putem încerca doar să ne apropiem de focarul marial unde se afla Monseniorul Ghika pentru a trăi alături de Mamă şi de Fiu. Şi vom începe să zărim haloul care-l înconjoară într-o impregnare dintru început, care ţine de ţara sa de origine.

Într-adevăr, conform unei vechi legende, România poartă numele de „Grădina Maicii Domnului": grădină din punct de vedere geografic, prin câmpiile sale primăvăratice, izvor de inspiraţie pentru arta românească, asemănătoare cu cea

persană, grădină în culorile Fecioarei prin cerul albastru, în această ţară europeană însorită, atât de rar înnorată. Cultul faţă de icoanele Maicii Domnului este renumit. Monseniorul Ghika vorbea bucuros despre acest subiect în conferinţele sale mariale; el mi-a făcut cunoscute detaliile de mai jos.

În toate casele româneşti se aflau, în acel timp, icoane ale Sfintei Fecioare, pictate pe lemn brun, adesea ferecate în aur şi argint, unde predominau albastrul şi rozul. Chipurile sunt împrumutate din cele mai celebre două sute de iconografii din Orient, venite pe filieră bizantină sau rusă. Nu se poate vorbi aici despre artă românească propriu-zisă. Adesea cinstite prin pelerinaje, precum cel de la Cacica, unde vin credincioşi şi din Polonia, icoanele făcătoare de minuni sunt destul de numeroase – fie ele catolice sau ortodoxe – şi printre acestea din urmă, „Precista" păstrată într-o mănăstire, care are puterea de a opri incendiile, un fapt frecvent în ţările cu păduri şi cu climă uscată.

La fel ca în Franţa, sunt venerate imagini ale Fecioarei găsite într-un copac unde, uneori, se reîntorc. Însă o prejudecată cere ca aceste icoane făcătoare de minuni să nu fie reproduse sau răspândite, ceea ce face necesară invocarea lor directă cu prilejul pelerinajelor. Iar acestea sunt celebre, mai ales în jurul datei de 15 august. Printre sărbătorile mariale, putem cita şi Acoperământul Maicii Domnului, comună Rusiei şi României, şi al cărei acatist special are un caracter emoţionant: Naşterea şi Adormirea Maicii Domnului. Multe

biserici şi catedrale au fost ridicate cu acest hram. Pretutindeni, credincioşii se roagă folosind invocaţii fierbinţi care ţin o oră sau chiar două, ori imnuri alcătuite mai ales din apelative.

În multe case, sâmbăta, locuitorii îl invită pe preot să celebreze un fel de mic sabat domestic, iar devoţiunile sunt variate: o candelă sau o lumânare aprinsă, mici bucăţi de hârtie îndoită în triunghi înmuiate în mir, păstrate apoi asupra lor de credincioşi, în portofel; femeile din popor le păstrează în vatra casei...

Acesta fusese pe atunci climatul care îl impregnase pe Vladimir Ghika şi este lesne de înţeles că îl pregătise să privească adesea către Maica Domnului. Pentru a pătrunde în intimitatea ei, nu avea decât să primească harurile de lumină cerute în rugăciune. Şi intimitatea întărindu-se prin aceste haruri, putem spune că el ajungea departe!

În raportul de la Sydney, deja menţionat, evocând ceea ce a însemnat unirea dintre Isus şi Maria, conferenţiarul ne-a împărtăşit, fără s-o ştie, ceea ce reprezenta, păstrând proporţiile, unirea dintre Ei şi el, pentru sufletul lui: „Există un raport direct, extrem de strâns, între rodul de viaţă şi ceea ce l-a purtat. Ceva ce nu are nume şi care atinge parcă personalitatea fără a se confunda cu ea, trece de la unul la altul cu caractere inefabile de asemănare şi de unire, o dependenţă voită ~~şi~~ alături de o independenţă reciprocă. Orice relaţie paternă sau maternă este capodopera lui Dumnezeu – o relaţie după chipul şi

asemănarea lui – ceea ce se deosebeşte fără să se separe, ceea ce consacră în acelaşi timp legătura cea mai puternică şi dreptul cel mai puternic de a fi în sine, având totodată puterea şi datoria de a se întoarce, printr-o iubire reciprocă, la o unire şi mai înaltă, şi mai intimă, fără a anula prin aceasta vreuna din existenţele personale".

Monseniorul Ghika înţelesese la modul absolut faptul că, pe cruce, Cristos ne-o dăruise pe mama lui: „din grija de a nu lăsa orfană de fiu, dacă ne putem exprima astfel, şi lipsită de prezenţa vie a fiului care era şi Dumnezeul ei, pe fiinţa cea mai sfântă din univers, şi mamă în cel mai înalt grad". Tânărul Vladimir, care îşi iubise atât de mult mama pe acest pământ, era capabil să împartă această iubire cu Mama din ceruri şi să întărească o iubire prin cealaltă.

Înţelegea ceea ce a trebuit să simtă Maica Domnului privindu-şi Fiul murind pe cruce şi îi atribuia rugăciunea fierbinte pe care ar fi putut-o înălţa atunci către cer: „Fiul meu să-mi lase ceva mai mult decât urma venirii sale în inima mea, ceva care să fie el, numai el, cu totul el... Să găsească el ce! Să mă pot sătura, dacă nu de vederea lui, la care trebuie să renunţ, cel puţin de prezenţa reală a Dumnezeului meu, care poate totul, a Fiului meu, care nu mă poate părăsi! Dacă profeţii sunt profeţi, la fel este şi inima mea. Şi dacă îl smulg de lângă mine pe acest Fiu unic, ca să-l dăruiesc tuturor, să fie păstrat, redat, multiplicat, sub o formă oarecare, pentru mine şi pentru toţi. Tu eşti Atotputernic, Fiul meu şi

Dumnezeul meu! Nu mă vei părăsi, nici cu trupul tău care a ieşit din mine, nici cu sângele, pe care ţi l-a dăruit inima mea. Tu ai creat toate lucrurile din nimic: fă ceva, găseşte ceva ce poate fi jertfă fără a fi părăsire, dar fără a înceta să fie mister. Fă-o în numele iubirii noastre, fă-o în amintirea mea".

Formulată sau nu, implorarea şi-a primit răspunsul: „Femeie, iată fiul tău", spusese Cristos în pragul morţii, desemnându-l pe Sfântul Ioan şi, în urma lui, pe toţi preoţii ce reînnoiesc la Liturghie jertfa crucii, distribuind apoi Sfânta Euharistie; şi printre ei, pe Vladimir Ghika, cel care de-a lungul vremii va şti să poarte cu măreţie fericita povară, harul de nepătruns, într-un cuvânt, taina preoţiei.

Era de ajuns să-l vezi celebrând Sfânta Liturghie ca să ştii că primise în întregime moştenirea de pe Calvar, în urma Mamei îndurerate şi a Apostolului mult iubit, pe care l-a continuat cu fidelitate şi sub al cărui patronaj şi-a aşezat, după cum am văzut, cele mai importante ctitorii apostolice.

Liturghia zilnică, pe care i-a fost dat s-o celebreze începând cu anul 1923, era într-adevăr un act de unire totală cu Isus Cristos, ale cărui suferinţe, agonie şi moarte le retrăia, nu într-o atmosferă de tragism aparent, ci într-o stare de reculegere atât de puternică, încât pătrundea asistenţa. Venea la altar cu trupul împovărat de pocăinţe, cu mâinile încărcate de izbânzi şi cu sufletul pregătit pentru a răspunde strigătului Stăpânului său, Preotul în veac, aşa cum l-a tradus el însuşi în *Pensées pour la suite des jours*:

„O, preotul meu, cum ai îndrăzni să mă jertfeşti cu adevărat şi cu totul, dacă nu te-ai jertfit pe tine însuţi mai întâi cu adevărat şi cu totul?”

Paginile pe care le-a scris despre „Liturgia aproapelui” încep cu o mărturisire semnificativă: „Vă puteţi închipui ce am simţit aflându-mă, azi dimineaţă, în chiar locul unde Dumnezeu mi-a îngăduit să devin unul dintre preoţii săi şi unde, prin ceea ce mi-a fost dăruit aici, vin să ating cu mâinile mele Trupul şi Sângele Mântuitorului meu, să unesc elanul tuturor sufletelor voastre şi intenţiile mulţimii virtuţii jertfei sale, în realitatea venirii Sale printre noi”.

Şi câţi nu sunt cei care au participat, asemenea mie, la realitatea Liturghiei celebrate de Vladimir Ghika! „Nu pot să ascund, mărturisea Jean Daujat, ce a însemnat pentru mine personal harul de a-l fi cunoscut..., însă dintre toate amintirile păstrate despre el, domină cu siguranţă cea a Liturghiei pe care o celebra, unde îl vedeam şi-l simţeam răstignit şi murind cu Isus Cristos”.

Mai notase în *Gânduri*... că „pentru a începe să-l întrezărim pe Dumnezeu, trebuie deja să ne fi pierdut din vedere pe noi înşine”. Constatasem fără putinţă de tăgadă totala lui detaşare de sine, astfel încât putem presupune că în celebrarea Sfintei Jertfe, ca şi în timpul lungilor sale rugăciuni, el „îl întrezărea pe Dumnezeu”.

În prelungirea Liturghiei de dimineaţă, Ostia consacrată a fost îndelung şi adesea obiect de

adoraţie pentru el. În textul său «Ora Sfântă», ne-a lăsat tuturor un semn a ceea ce însemna pentru el adoraţia în faţa Sfântului Sacrament. Pentru privilegiaţii participanţi la zilele de reculegere ţinute de ei, brazda se adâncea şi mai mult:

„Uităm prea adesea apropierea de Dumnezeu; în orice moment, ne putem refugia în el şi vedea realitatea extremă a acestui Dumnezeu în Sfântul Sacrament... Să petrecem o zi de reculegere lângă El, într-o casă unde se află o capelă, chiar dacă nu suntem propriu-zis înaintea Lui – acesta este un har: suntem oaspeţii lui şi prezenţa lui face din acel loc o oază... Şi, în curând, ziua se va termina prin Salutarea Euharistică, Salvare care este lucrarea lui[55]. Căci el ne salută pentru a ne binecuvânta, el care a zis: «Nu am venit ca să fiu slujit, ci ca să slujesc». Prin acest Salut ne este dăruită mulţumirea lui Dumnezeu, mulţumire care pleacă de la Acela care este peste toate spre noi care suntem mai puţin decât nimic".

Fireşte, Sfânta Fecioară îşi avea rolul său în aceste ceasuri de seară atât de pline de har, pentru a-l orienta şi a-l face să lucreze în zilele următoare, fiindcă nu era vorba doar de a ne lăsa orbiţi de Dumnezeu, ci de a-l lua cu noi, făcându-l să strălucească:

„Fie ca zilele ce vor urma să reflecte această Zi de reculegere. Această reflectare este taina Sfintei Fecioare: unirea cu Dumnezeu. Sfânta Fecioară ne

[55] Joc de cuvinte intraductibil: în franceză, *salut* înseamnă şi salutare, dar şi salvare, mântuire (n. tr.).

oferă, ca să spunem aşa, reţeta sfinţeniei. Căutăm adesea reculegerea în condiţiile externe; însă mai importantă este chilia interioară (cea a Sfintei Ecaterina din Siena), fără de care chilia exterioară nu-şi are raţiunea de a fi. Or, departe de a fi punct de sosire, viaţa interioară este punct de plecare; ea este afirmarea lui Dumnezeu, Iubirea supremă întrupată. Şi, pentru ca prezenţa lui Dumnezeu să se facă simţită în noi pe durata întregii zile, trebuie s-o căutăm în împărtăşania zilnică. Sfânta Scriptură vorbeşte adesea despre «jertfa de seară». Putem interpreta aceasta încredinţându-i în fiecare seară lui Dumnezeu elementele constitutive ale zilei, adică încredin-ţându-l pe Dumnezeu lui Dumnezeu, «unindu-ne spiritual cu Dumnezeu» la căderea serii. Această jertfă de seară să nu fie trecătoare, ci zilnică! Încre-dinţându-ne sufletul în mâinile lui Dumnezeu în fiecare seară, facem astfel din viaţa noastră un fel de sacrament. Aşadar, reculegerea din chilia noastră interioară să nu fie tulburată nici de muncă, nici de necazuri, nici de bucurii şi, dimpotrivă, strălucirea lui Isus în noi să fie un stimulent pentru toate faptele noastre".

Prin Liturghiile sale, prin Orele sale Sfinte, prin rugăciunile intense şi tăcute, Monseniorul Ghika a avut o înrâurire decisivă asupra multor suflete. Fără îndoială, a dobândit mai multe convertiri prin rugăciune decât prin faptă. O puternică pârghie interioară funcţiona în acest caz, ca în exemplul pe care îl vom da mai jos.

Într-o zi, când i se ceruse să predice o Oră Sfântă, a fost anunţat că în asistenţă se aflau şi doi protestanţi, curioşi să-l asculte. După ce a expus Sfântul Sacrament, s-a întors către auditoriu şi a spus: „Dacă suntem încredinţaţi de realitatea lui Isus Cristos, prezent aici, şi este cu adevărat prezent, atunci nu se cuvine să vorbim, ci să tăcem. Voi predica această Oră Sfântă păstrând liniştea înaintea lui Cristos". Apoi a îngenuncheat.

Cei care erau la curent cu prezenţa celor doi protestanţi s-au neliniştit: modalitatea folosită de acest predicator singular pentru a satisface curiozitatea celor doi nu risca oare să-i descurajeze? Nu luaseră în calcul nici atitudinea Monseniorului Ghika, mai elocventă decât cuvântul, nici rugăciunea sa îndelungată, care dădea mărturie de credinţa lui intensă, nici de harurile, ascunse, însă nu mai puţin reale, ce puteau fi dobândite astfel. Şi aceste haruri au fost mai presus de orice uimire omenească de vreme ce, la sfârşitul Orei Sfinte, cei doi protestanţi au venit la predicatorul tăcut ca să vorbească, de data asta, cu el şi, în curând, pentru a-i cere să intre în Biserica Catolică.

În alte împrejurări, a fost artizanul unor întoarceri la Dumnezeu, dobândite, aşa cum am arătat prin exemple, fără nicio pregătire omenească, adesea în mod neaşteptat, numai prin puterea harului în care credea şi de care se slujea.

După cum vedem, aşadar, spiritualitatea sa se înrădăcina direct în Cristos, în Maria, Maica sa din ceruri, şi în Biserică, maica să pământească. Iubea

instituţiile Bisericii, sacramentele, în special botezul, această nouă naştere, intrare în Familia lui Dumnezeu; şi ne sfătuia să facem din când în când un pelerinaj în locul unde am primit botezul, izvor al tuturor harurilor din noi.

Îi venera şi pe sfinţi, care sunt întotdeauna gata să ne călăuzească, mai ales pe Sfântul Ioan, despre care am vorbit. Era uimit că unii îi puteau considera departe de noi căci el îi vedea, dimpotrivă, foarte aproape, deoarece ei sunt „topiţi" în Dumnezeu, iar Dumnezeu locuieşte în noi.

„Amintirea de Dumnezeu, uitarea de sine, una o atrage după sine pe cealaltă...", scrisese în *Pensées pour la suite des jours*. Tipărite sau notate în cursul întâlnirilor, aceste gânduri îi luminau întregul comportament, născut dintr-o viaţă lăuntrică intensă. „Pentru a fi desăvârşite, rugăciunile tale trebuie să devină adevărate fapte, iar faptele rugăciuni adevărate". Necesitatea acestei alianţe astfel stabilite constituie testul unei spiritualităţi care nu se amăgeşte cu vorbe goale: „Prilejurile de a-l ajuta pe aproapele sunt mijloace de control pentru a verifica dacă iubirea noastră faţă de Dumnezeu este, da sau ba, un fason" (sic!). Şi adăuga: „Rugăciunea ta să circule întru totul ascunsă, puternică şi vie, precum sângele".

Acest mare rugător nu s-a mulţumit să ştie să se roage. A încercat să ne transmită ştiinţa sa, compunând rugăciuni pentru cei apropiaţi, pe care nu

le putem găsi în comerţ. Le voi cita aici pe cele adresate Duhului Sfânt şi Sfintei Fecioare.

Către Duhul Sfânt: „O, Dumnezeu al iubirii, Dumnezeu care nu eşti decât Iubire şi care mergi de la Tatăl la Fiul, şi de la Fiul la Tatăl prin noi, vreau să-ţi strig bucuria mea de a afla în mine singurul lucru care nu trece, care nu trebuie să înceteze nicicând, substanţa însăşi a veşniciei mele într-a ta, Iubire născută mai înainte de toţi vecii, vie în ceasul acesta şi făcută pentru a exista pentru totdeauna. O salut şi o păstrez în mine şi ştiu că o am, pe ea din care cerul este făcut. Şi, pentru a o regăsi şi a o simţi fără amestec, asemenea Sfântului Ioan îmi sprijin fruntea şi inima pe inima omenească a Dumnezeului nostru. Duhule Sfinte, care cobori din ceruri cu flăcări şi lacrimi, fă să urce la tine lacrimile noastre, şi flăcările râvnei noastre care de la tine au ieşit. Amin!”

Către Sfânta Fecioară (rugăciune recitată mai ales la Auberive):

„Maica noastră care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Fiului tău. Fă-ţi aici lăcaş pentru Împărăţia Dumnezeului celui viu. Facă-se nu doar Voia lui, ci să se împlinească cele Plăcute lui, iar pământul să pară mai puţin departe de cer. Fii binecuvântată pentru Pâinea Vieţii pe care, datorită Ţie, fiii tăi adoptivi, repetând Jertfa lui Isus, o primesc şi ne-o dăruiesc aici, în fiecare zi. Ajută-ne să ne facem mai buni şi să ne iubim unii pe alţii. Păzeşte-ne de noi înşine, şi faptul că tu nu ai cunoscut niciun rău să

mijlocească mai uşor pentru mizeria mult prea reală a greşelilor noastre. Amin".

Dacă omitem cuvântul „aici", care indică locul precis unde se înălţa această invocaţie, nu se potriveşte ea oare pretutindeni şi tuturor, ca un fel de *Bucură-te, Marie*... prelungit?

Implorări arzătoare? Da, situate însă dincolo de elanurile sensibilităţii şi care trebuiau să se traducă în fapte.

Rugătorul nostru ştia că fiii săi spirituali erau confruntaţi cu multe dificultăţi pe parcursul celor 24 de ore ale fiecărei zile. Prevăzător, îi înarmase chiar de la început cu o „Ofrandă a zilei", apoi, pe parcursul ei, cu „S.O.S.-uri" spirituale, pe care este poate util să le cunoaştem:

Ofranda zilei: „Prin mâinile Sfintei Fecioare, care a ştiut şi a trăit tainele vieţii în Dumnezeu, şi care ne dobândeşte mijloacele de a o înfăptui în noi, îţi ofer, Doamne, această zi. Toate, în ziua aceasta, să-ţi slujească ţie sau, cel puţin, să te laude. Binecuvânteaz-o. Să fie binecuvântată încă de dimineaţă şi, deja prin aceasta, să ne înfăţişeze o materie transformată, mai pregătită să devină ceea ce ai prefera să fie. Iar această zi să fie, după împărtăşania care va urma curând, prelungirea şi întoarcerea către tine, ajutându-ne să ne jertfim cu adevărat pentru tine, raportând la tine, prin toate vicisitudinile vieţii noastre, voinţele şi preferinţele tale. Amin!"

În cursul zilei:

„O, Dumnezeule, Tu eşti pretutindeni: fă să te găsesc pretutindeni!

Tu eşti întotdeauna; fă să te am întotdeauna!

Tu eşti infinit; fă să pătrund mereu şi tot mai mult în tine!

Tu mă priveşti cu iubire de Tată; fă să te privesc cu dragoste de fiu!

Prin Isus Cristos, Domnul nostru. Amin!”

I-am evocat pe apropiaţii, pe discipolii, pe cei îndrumaţi spiritual de Monseniorul Ghika. Pentru a le transmite flacăra iubirii sale divine, el acţiona cu îndrăzneală, fără a fi apăsător, tratând pe fiecare cu o blândă, însă fermă autoritate, fie că trebuia să susţină un elan, să îndrepte o atitudine sau să ierte o greşeală. Atunci, în pofida milei care se revărsa din inima lui, nu ştiu să le fi oferit penitenţilor săi acele calmante destinate sufletelor superficiale, dornice să dobândească ieftin uitarea unei remuşcări.

Era exigent? De bună seamă; însă era în primul rând profund uman, aşa cum o dovedeşte opinia sa privind evoluţia lui Jacqueline Vincent, o scriitoare binecunoscută. În *Livre de l’Amour* („Cartea Iubirii”), autobiografia ei, prezentată de Pr. Bruno al lui Isus şi al Mariei, apărută în 1960 la Editura Desclée de Brouwer, în colecţia „Studii carmelitane”, se relatează că l-a cunoscut pe prinţul Ghika, care a condamnat în ea „o fiinţă prea distrusă”: apreciere care, de altfel, a marcat-o şi asupra căreia va reveni în repetate rânduri. În calitate de îndrumător spiritual, Monseniorul Ghika n-a

distrus niciodată, ci a construit în iubire, slujindu-se de materialul uman de care dispunea. Nu aşa procedează oare şi Dumnezeu cu făpturile sale, opera lui de artă, s-ar putea spune, făcând să apară în lume sfinţi plămădiţi din lut, atât de diferiţi, dar străluminaţi şi străluminând sub atingerea divină?

Pentru a-şi atinge scopul, el nu se bizuia decât pe lucrarea Duhului Sfânt asupra acelui suflet. „Nu căuta să-şi impună metodele sau vederile personale, uniforme pentru toţi, ci să încredinţeze fiecare suflet, conform planurilor speciale avute de Dumnezeu pentru el, lucrării Duhului Sfânt în el, iar el însuşi nu făcea nimic altceva decât să ajute această lucrare a Duhului Sfânt, înlăturând obstacolele şi controlând efectele. De aceea prefera denumirea de ghid sau consilier spiritual celei, clasice, de «director de conştiinţă»". (J. Daujat).

În lucrarea „Prezenţa lui Dumnezeu", după ce a înlăturat „reglementările prea uniforme, prea strâmte sau prea complicate precum şi reţetele savante şi automate", scria: „Cel mai bun ghid spiritual este cel care lasă maximum de spontaneitate sufletului aflat în căutarea Domnului şi care nu rămâne lângă el decât ca să-i poată sesiza devierile, să preîntâmpine iluziile, să-i lumineze întunericul, să-i aprindă râvna, să-l mângâie pentru slăbiciunile sale, să-i facă rodnică uscăciunea şi să-i aducă ceva din Duhul Sfânt care este deopotrivă acelaşi

în toţi şi cel mai variat în manifestări în toţi şi în fiecare”[56].

I-am vorbit într-o zi despre cineva care, pierzându-şi îndrumătorul spiritual, îi cerea lui Dumnezeu şi prietenilor întâlniţi în drumul său să-l ajute să găsească altul; printre numeroasele sale cunoştinţe şi fii spirituali, nu i-ar putea împlini dorinţa? Însă persoana în cauză era foarte originală, a trebuit să dau anumite informaţii despre ea, menite s-o situeze şi să evite viitoare neînţelegeri, atât în ceea ce-o privea pe ea cât şi pe părintele spiritual care ar fi acceptat să se ocupe de ea. Prinţul m-a ascultat cu atenţie, punându-şi lui însuşi întrebări. Voia oare să „rindeluiască” această personalitate cu colţuri atât de marcate? El, atât de total ascet, avea să propună mai întâi o nivelare penitenţială înainte de a încredinţa un astfel de suflet unuia dintre confraţi? Nicidecum!

– Foarte bine, mi-a spus calm, înţeleg ce-i trebuie şi voi încerca să-i găsesc un îndrumător pentru persoane pitoreşti.

Pitorească era şi direcţia spirituală practicată de Monseniorul Ghika, în sensul că era vie, adaptată fiecărui caz şi fiecărei fiinţe în unitatea unui şuvoi arzător către Dumnezeu. Şi nu cred că vreunul dintre sufletele care au beneficiat de îndrumarea sa m-ar putea contrazice.

[56] Vladimir Ghika, *Entretiens spirituels* („Convorbiri spirituale”), Ed. Beauchesne, Paris. – *n.a.*

10. SCRISORILE

„Lumea... un amestec de semne...”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Corespondenţa mea cu Monseniorul Ghika a fost limitată dintr-un motiv foarte simplu: în primul rând, trebuia să lucrăm mai ales împreună, la faţa locului, ceea ce implica mai multe cuvinte şi fapte, şi mai puţine scrieri. Apoi, când era absent, avea atâta încredere în mine că pot continua fără el activitatea de apostolat, iar eu îmi făceam atâtea scrupule de a-i răpi timpul atât de preţios, acolo unde se afla, încât îi scriam puţin şi îmi scria puţin! În sfârşit, nu era părintele meu spiritual, deşi îmi cunoştea sufletul până în străfunduri; iar revederile noastre erau de ajuns pentru a pune la punct problemele care se puteau interpune între sufletul meu şi activităţile noastre. Înainte de a-l fi cunoscut, aveam deja un preot care mă călăuzea şi pe care nu aveam niciun motiv să-l părăsesc. Cei doi s-au cunoscut, s-au stimat şi aveau păreri identice în ceea ce mă priveşte.

În ciuda acestor motive care au limitat corespondenţa mea cu Monseniorul Ghika, mi-au rămas de la el vreo 50-60 de scrisori, bilete, vederi, chiar iconiţe pe spatele cărora i se întâmpla să scrie câteva cuvinte.

Caligrafia extrem de netă, clară, aerisită, avea totodată volute romanice întretăiate de vârfuri gotice, totul foarte îngrijit, ca pagina unui caiet de şcolar.

Oare nu grija plină de iubire pentru ochii corespondenţilor săi îl făcea să-şi aştearnă atât de frumos cuvintele? Chiar în caz de accident, sosea o scrisoare, discutând toate aspectele în curs, cu neschimbata şi desăvârşita sa prezentare dintotdeauna. Aşa s-a întâmplat şi cu cartea poştală din 8 decembrie 1927:

„Sunt, ca de obicei, copleşit de muncă şi, pe deasupra, o căzătură de sâmbăta trecută mi-a afectat destul de rău mai ales încheietura mâinii drepte (ceea ce mă împiedică să scriu). Răspund deci în grabă şi mai pe scurt decât aş dori-o la scrisoarea dumneavoastră... Îl voi putea întâlni pe orbul de care îmi vorbiţi marţi, de preferinţă la începutul după-amiezii, căci seara trebuie să ţin o conferinţă despre «icoane şi pelerinaje ale Sfintei Fecioare în România», pe care n-am pregătit-o; va trebui să mă ocup de ea în ultimul moment, chiar marţi... În ceea ce priveşte şedinţa, ar fi posibil la ora 5 (deşi este ziua mea de permanenţă) pe 17... Rugaţi-vă pentru mine. Am în acest moment responsabilităţi mai grele ca niciodată. Al dumneavoastră devotat in Xto”.

Întreg stilul Monseniorului Ghika este cuprins în acest scurt bilet.

Un grafolog ar descoperi, în caracterele şi semnătura elegantă, artistul rasat unit cu gânditorul profund. Un psiholog ar găsi alcătuirea unei naturi capabile să rezolve, în ordine şi fără să intre niciodată în panică, problemele cele mai diverse.

Adresările de la început, ca şi formulele de încheiere ale scrisorilor puteau varia; corpul misivei,

dacă ne putem exprima astfel, rămânea identic în unirea armonioasă a naturalului cu supranaturalul, de vreme ce, şi în acest fel, corespondentul său vedea şi interpreta în toate lucrurile, chiar cele mai obişnuite, un „amestec de semne”.

Prima misivă, în mod necesar banală – expediată de la Auberive şi care mi-a parvenit la Paris – trimisă mie de către Monseniorul Ghika în iunie 1926, mi se adresa deja cu „Dragă Domnişoară”, în timp ce pe ultima va scrie: „Dragă prietenă”. Şi, chiar de la această primă scrisoare, întâlnirile prevesteau viitoare colaborări: „Vă fac cunoscut, prin aceste câteva rânduri, că voi pleca din Auberive, fie duminică seară, pe 27 iunie, fie pe 28 dimineaţa, pentru a ajunge la Paris pe 28; voi rămâne la Paris până pe 16 iulie, pentru a mă întoarce la Auberive, după un mic ocol, pe 18. Între 28 iunie şi 16 iulie, mă veţi putea găsi în sacristia Bisericii pentru Străini, de la 2 la 6, marţea, vinerea, sâmbăta şi duminica, în fiecare săptămână. Pot fi, de asemenea, la dispoziţia dumneavoastră, dimineaţa, în Rue de la Source, nr. 5, dar cu confirmare prealabilă, deoarece sunt deseori prezent la această adresă, însă nu cu regularitate. Voi fi foarte bucuros să stau de vorbă cu dumneavoastră la Paris şi la Auberive unde, deocamdată, am fost foarte bucuros să fac cunoştinţă cu Doamna Estienne. De altfel, intrarea dumneavoastră în P.I. (Prietenii Invalizilor) oferă, în aşteptarea altor oportunităţi, un prim teren de

colaborare cu mine... Vă asigur de toată simpatia mea, al dumneavoastră foarte devotat in Xto[57].”

[57] Redăm în continuare traducerea începutului scrisorii:
Dragă Domnişoară,
Nu am răspuns la amabila dumneavoastră scrisoare şi la apelul dumneavoastră pentru că am rătăcit, în ajunul plecării mele la Auberive, scrisoarea cu adresa dumneavoastră în haosul mobil al ceea ce este un continuu du-te vino. Mama dumneavoastră mi-a comunicat adresa şi, datorită acestei informaţii indispensabile, pot lua legătura cu dumneavoastră. Vă fac cunoscut, prin aceste rânduri, că voi pleca din Auberive, fie duminică seara, pe 27 iunie... etc. (v. citatul de pe pag. anterioară) – *n.r*

Scrisoare autografă a Monseniorului Ghika

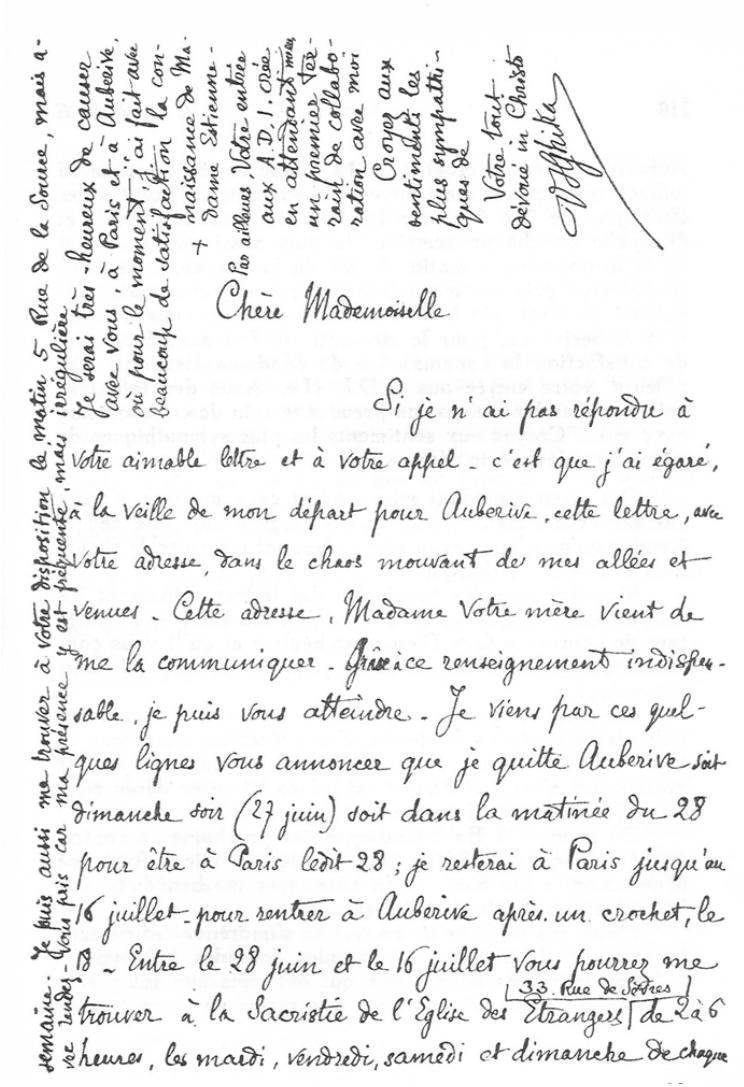

Chère Mademoiselle

Si je n'ai pas répondu à votre aimable lettre et à votre appel - c'est que j'ai égaré, à la veille de mon départ pour Auberive, cette lettre, avec votre adresse, dans le chaos mouvant de mes allées et venues. Cette adresse, Madame Votre mère vient de me la communiquer. Grâce à ce renseignement indispensable, je puis vous attendre. Je viens par ces quelques lignes vous annoncer que je quitte Auberive soit dimanche soir (27 juin) soit dans la matinée du 28 pour être à Paris ledit 28; je resterai à Paris jusqu'au 16 juillet pour rentrer à Auberive après un crochet, le 18. Entre le 28 juin et le 16 juillet vous pourrez me trouver à la Sacristie de l'Eglise des Etrangers [33, Rue de Sèvres] de 2 à 6 heures, les mardi, vendredi, samedi et dimanche de chaque semaine. Je suis aussi ma trouver à votre disposition le matin, 5 Rue de la Source, mais à voir Lundi. Vous pris car ma présence y est problématique, mais irrégulière.

Je serai très heureux de causer avec vous, à Paris et à Auberive, où pour le moment j'ai fait avec beaucoup de satisfaction la connaissance de Mme Etienne.

Pour ailleurs, Votre entière à votre disposition pour un premier travail de collaboration avec moi

Croyez aux sentiments les plus sympathiques de

Votre tout dévoué in Christo

V. Ghika

Da, „în aşteptarea altor oportunităţi”! Iar „oportunităţile” nu vor întârzia să se lărgească, trasând cercuri într-o apă atât de întinsă încât uneori nu mai zăream ţărmul unde ne îmbarcasem.

Însă formulele de încheiere ale scrisorilor, depăşind convenţiile, dădeau siguranţă celui care începea să-i încredinţeze atâtea lucruri: „Dumnezeu să vă binecuvânteze şi să vă călăuzească drept şi cu blândeţe acolo unde vrea El să ajungeţi!”

În zilele foarte aglomerate, formulele se îmbulzeau, reduse la minimum: „Voi veni bucuros la dumneavoastră joi, ca să-l întâlnesc pe X şi să vorbim despre N. În mare grabă, căci scrisoarea dumneavoastră a ajuns în această miercuri seara târziu. Multă prietenie de la al dumneavoastră devotat in Xto”.

Sau: „În aşteptarea viitoarei noastre întâlniri, primiţi asigurarea amintirii mele fidele în faţa lui Dumnezeu. Cu binecuvântare”. Sau: „În grabă, cu binecuvântare şi cu ecoul celor mai bune rugăciuni”.

Chiar şi urările sale de Anul Nou erau impregnate de sentimente care depăşeau banalele formule obişnuite: „Mulţumesc pentru urările dumneavoastră, pe care vi le întorc, înaintea lui Dumnezeu”. Sau „Primesc urările dumneavoastră: ştiţi că cele pe care vi le trimit, la rândul meu, sunt la fel de sincere şi pline de căldură...”.

Afirmaţiile lui Jean Daujat despre conversaţia lui se recunosc şi în scrisori, mai ales atunci când veneau din ţări îndepărtate. „Numeroasele lui

călătorii de-a lungul şi de-a latul tuturor continentelor, scria el, îl puseseră în contact cu toate civilizaţiile şi el încercase să înţeleagă şi să asimileze din toate tot ce era mai bun, cu curiozitate mereu trează şi interes neobosit pentru tot ce e omenesc: relatările sale de călătorie, descrierile de peisaje, oameni, obiceiuri, amintiri despre întâmplări de călătorie erau întotdeauna pline de vervă, de fantezie, de imaginaţie, însoţite de observaţii fine şi de profundă înţelegere. În fine, viaţa îl pusese în legătură cu toate mediile umane, de la regi şi şefi de state, până la căutătorii în gunoaie din Villejuif şi leproşi. Frecventase papi şi cardinali, regi şi miniştri, generali şi diplomaţi, pe cei mai mari filosofi, scriitori şi artişti ai timpului, îi cunoscuse îndeaproape pe mulţi dintre ei şi din toate aceste întâlniri, reţinuse, cu geniul de asimilare care îl caracteriza, o mare bogăţie de cultură de orice tip şi o vastă experienţă umană".

Toate acestea îi însufleţeau şi corespondenţa, chiar atunci când era silit să o reducă la câteva rânduri, să surprindă în câteva cuvinte o impresie sau o amintire.

Aici, ca şi în alte domenii de acţiune pe care le-am investigat deja, se desprind două caracteristici de formă şi de fond: rădăcinile umane adânci şi atitudinea princiară. Nimic convenţional... Niciun fel de conformism. Inima mişcată de emoţie se îndreaptă întotdeauna către inima pe care vrea s-o mişte, după exemplul Stăpânului său: „Cuvântul lui Isus l-a scos

pe Lazăr din mormânt, însă nu ne-am putea închipui oare că lacrimile vărsate îl făcuseră deja pe mort să se ridice în capul oaselor?", sugerase el o dată.

Şi totul însoţit de o mare distincţie, care caracteriza un mare senior. Avea felul său de a dispune de prietenii săi sau de a se ocupa de problemele curente, marcat întotdeauna de o încântătoare politeţe. Recomandându-mi odată pe cineva, scria: „Sunt sigur că oferindu-i tovărăşia dumneavoastră, veţi avea motiv de bucurie". Şi îmi deconta cheltuielile – de altfel foarte reduse, ale fundaţiei Notre-Dame de France – calificându-le drept „cheltuieli de birou".

Da, felul lui de a cere un serviciu era întotdeauna încântător. Nimic din atitudinea de caporal autoritar întâlnită la atâţia directori de opere de caritate: „Aţi putea să faceţi, în acelaşi timp, o faptă inteligentă de caritate şi să-l ajutaţi pe N..., acceptând să...?"

Ce să mai spunem despre felul său de a mulţumi! „Mulţumesc este un cuvânt pe care trebuie să ştim să-l dovedim, nu e de ajuns să-l rostim", notase în *Gânduri*.... Şi o dovedea, grăbindu-se să facă un serviciu la rândul lui, oricât de puţin ar fi făcut cineva pentru el. A ţi-l face obligat devenea un plasament cu o dobândă de sută la sută pentru cel ce s-ar fi crezut creditorul lui.

„Mulţumesc din toată inima pentru marea promptitudine în a-mi trimite (un document)... Mi-aţi făcut un mare serviciu. Mulţumesc şi pentru informaţiile furnizate despre X... Mă voi ruga pentru persoana despre care mi-aţi vorbit şi voi fi la

dispoziţia dumneavoastră pentru a mă ocupa direct de ea, când veţi considera potrivit, îndată după întoarcerea mea. Mă bizui mereu pe rugăciunile dumneavoastră pentru toate intenţiile importante...”

Căci întotdeauna „intenţiile importante”, supranaturale (în cazul acesta, preoţia) erau pe primul loc. Când am ţinut o conferinţă despre el, despre care îi vorbisem în prealabil, fără ca documentele din partea lui să-mi ajungă la timp – ceea ce mi-a cerut turul de forţă de a interesa auditoriul vorbindu-i despre spiritualitatea pe care o cunoşteam, neavând la dispoziţie o biografie îndeajuns de precisă: „Mulţumesc, îmi scria, pentru «conferinţa pe care aţi ţinut-o totuşi» şi despre care îmi povestiţi cu atâta amabilitate. Sunt destul de jenat că am făcut obiectul ei, bucuros însă că *Gândurile...* au reprezentat principalul centru de interes, oferind puţină substanţă în loc de a satisface curiozităţi...”

Caritatea sa domina pretutindeni şi în toate lucruri şi oameni, fără a dăuna adevărului. Când acesta din urmă nu se dovedea atât de atrăgător pe cât ar fi fost de dorit, cel puţin forma milostivă a cuvintelor îl învăluia, ca o haină vătuită care ascunde o infirmitate descoperită. O dată mi-a trimis o avertizare despre un personaj de renume, plin de trufie, despre care scrisesem un articol fără a-l cunoaşte prea bine, însă fără a-i aduce atingere: „Dacă scrieţi despre el, să ştiţi că nu se teme de laude„. Şi în faţa situaţiei lamentabile la care se

expusese în mod nesăbuit o familie de „protejaţi” de ai noştri, atunci când eu credeam că nu se mai putea face nimic, el putea face totuşi ceva: „Regret incidentele neplăcute create în jurul lui N... De la distanţă, este cu neputinţă să le venim în ajutor. Să sperăm că lucrurile nu se vor sfârşi prea rău nici pentru unii, nici pentru ceilalţi: voi face o mică rugăciune suplimentară «ad hoc»...”. Puteam ghici că suplimentul va alătura rugăciunii o mortificare şi că nu va fi atât de neînsemnat pe cât îl prezenta autorul scrisorii.

Ceea ce a favorizat întotdeauna corespondenţa, ca şi fapta, între mine şi Monseniorul Ghika a fost acea tainică şi puternică comunicare a gândurilor care, adesea, dincolo de cuvintele prea sărace, pecetluia înţelegerea noastră... Nu de puţine ori scrisoarea unuia dintre noi atrăgea, înainte ca ea să fi ajuns la destinaţie, răspunsul celuilalt: „Aşa cum se întâmplă adesea, îmi scria el deja în ianuarie 1927, printr-un gând comun al fiecăruia dintre noi, scrisorile noastre s-au încrucişat pe drum...”

A fost chiar mai mult, datorită fineţei de percepţie a Părintelui, canalizată într-un har ales îndreptat către nevoile aceleia pe care o adoptase şi pe care o considera fiică spirituală. Un fapt – destul de singular, totuşi – petrecut într-o iarnă la Auberive ar putea-o dovedi. Simplu, şi fără comentarii, iată-l.

Am sosit deci acolo, în familia mea spirituală, pe neanunţate, în ajunul sărbătorii Sfântului Ioan, adică pe 26 decembrie, şi am rugat-o pe sora economă

să-mi deschidă portiţa, închisă dimineaţa pentru oamenii din sat, dar îngăduită mie pentru a putea lua parte, a doua zi, la liturghia de la mănăstire.

– Cât de bine s-a nimerit! mi-a răspuns ea: dragul nostru prinţ tocmai a sosit şi el (pe alt drum decât mine) şi va celebra mâine!

– Atunci, pe mâine. Şi nu uitaţi de poartă!

– Fiţi fără grijă!

Puteam fi fără grijă bizuindu-mă pe experienţele precedente, când această cale de trecere îmi era deschisă în mod frăţesc. Şi totuşi, când am ajuns a doua zi de dimineaţă, în întunericul străluminat doar de zăpada căzută pe pământ, m-am lovit de poarta implacabil încuiată! În pofida bunăvoinţei sale, sora „îmi făcuse figura”!

Nu aveam niciun mijloc de a mă face auzită de la acea poartă, unde nu era nicio sonerie, inutilă, de altfel, dată fiind distanţa care despărţea această intrare de capelă, străbătând imensa curte principală, claustrul şi coridoarele. În plus, Monseniorul Ghika nu ştia că sosisem. Judecând înţelept, nu-mi rămânea decât să fac cale întoarsă. Însă inima are raţiunile ei... Prosteşte, copilăreşte, mă încăpăţânam să rămân acolo, bătând cu pumnii în uşa de fier, cu ochii aproape în lacrimi... Dar, în cele din urmă, a trebuit să plec. Sora însă nu va duce isprava asta în rai!

– Aşadar, aţi uitat de mine în dimineaţa asta, i-am spus când am întâlnit-o în timpul zilei.

– O, Doamne, e adevărat! Am uitat cu totul! a recunoscut ea ruşinată.

Şi, lăsând deoparte scuzele, continuă:

– Părintele ştia că sunteţi la Auberive?

– Nu. De ce?

– S-a întâmplat ceva foarte ciudat azi-dimineaţă şi nimeni n-a înţeles nimic. Exact în momentul în care încercaţi să intraţi, după cum îmi spuneţi. Nu se hotăra să-şi înceapă Liturghia. De mai multe ori, la picioarele altarului, înainte şi după *Introibo*[58], se oprea, aştepta, se întorcea neliniştit... Eram pe punctul să-l întrebăm dacă nu se simţea rău, dacă se întâmplase ceva, şi ce anume?

Ce se întâmplase, mi-a mărturisit-o el, mai târziu:

– Am perceput un apel neliniştit de la cineva aflat în dificultate, şi am fost pe punctul de a le spune celorlalţi: „Mergeţi să deschideţi! E cineva închis şi care suferă!" Dar, ce să deschidă? Împrejur nu erau decât dulapuri. Eram eu însumi nefericit că nu puteam răspunde acestei chemări şi şovăiam, şovăiam... A trebuit totuşi să mă hotărăsc să urc în cele din urmă la altar!

Cu singura diferenţă că el îmi simţise sufletul „închis", când de fapt el suferea că e afară, fără posibilitatea de a se alătura celor aflaţi înăuntru, această relatare rezumă destul de fidel ce însemna aceeaşi lungime de undă pe care, din voia Domnului, se aflau fiul său ales şi fiica adoptivă a acestuia.

Scrisorile Monseniorului Ghika, despre care am putut avea cunoştinţă, pe lângă cele adresate mie,

[58] Cuvinte din Psalmul 42/43 cu care începea liturghia înainte de Conciliul Vatican II – *n. tr.*

constituie o comoară. Ar fi de dorit s-o vedem explorată într-o zi de un autor care ar dărui sufletelor tot ceea ce poate fi publicat.

Mă voi mărgini aici să spun pe scurt că, fiind stabilită o relaţie de încredere cu corespondentul său, după ce expunea motivul pentru care îi scrisese, se dezvăluia pe sine cu simplitate de copil, vorbind despre suferinţele, dificultăţile, lucrările sale, şi această destindere în prietenia omenească nu făcea decât să confirme, să sporească ceea ce percepusem din spiritualitatea sa. Sensibil la toate, cu excepţia celor ce îşi au rădăcina în păcat, aşa ni s-a arătat Isus în Evanghelii şi, după exemplul său, şi Vladimir Ghika. Şi el a ştiut să plângă în faţa prietenilor lui şi să guste din binefacerile oferite ostenelii sale de popasurile în Betania. Mai ales în intimitatea scrisorilor sale, acolo îl putem aprecia din acest punct de vedere.

Aşa cum preoţia nu i-a fost niciodată platoşă care să-l apere în faţa enoriaşilor, nici cu cei apropiaţi n-o făcea niciodată pe distantul. Şi în această privinţă, ce pildă ar putea oferi anumitor preoţi despre modul frăţesc şi părintesc deopotrivă cu care aborda sufletele! În zilele noastre, cei care – şi sunt printre cei mai buni! – doresc, pe bună dreptate, să reacţioneze faţă de abuzul de „familiaritate” cu care sunt trataţi de cei păstoriţi de ei, se înveşmântează cu o demnitate exagerată pentru a se arăta, şi a se crede, dincolo de ceea ce e omenesc. Un exces care l-ar fi făcut să zâmbească pe Monseniorul Ghika. Niciodată

nimănui nu i-ar fi venit ideea de „a se trage de şireturi” cu el: apărarea lui era în lumina lui Dumnezeu, fără să aibă nevoie să recurgă, pentru a o face să acţioneze, la mijloace mai mult sau mai puţin trufaşe, de împietrire. De aceea putea fi uneori expansiv, fără vreo primejdie pentru el, şi în avantajul celor ce beneficiau de confidenţele lui.

Să dăm câteva exemple, mai ales referitor la suferinţele sale, pe care nu încerca să le ascundă acelora ce-l puteau înţelege şi ajuta prin rugăciune. Pe când urca durerosul calvar de la Auberive, Jean Daujat a citat trei pasaje din scrisori adresate lui, ce sunt tot atâtea strigăte de agonie:

Pe 2 august 1927: „Sufletul mi-e ostenit până la moartea lăuntrică... Îi încredinţez lui Dumnezeu grija de a le orândui pe toate...”

Apoi, pe 9 august: „Trupul şi sufletul meu au pătimit prea mult în urma încercărilor din ultimul timp, dincolo de orice măsură. Nu mă mai pot ţine pe picioare decât printr-un dublu miracol de voinţă şi de har, primul întotdeauna datorat celui de-al doilea, de altfel... Rugaţi-vă întotdeauna pentru mine, de fapt, nu pentru mine, dar pentru ceea ce poate depinde de mine în slujirea lui Dumnezeu».

În sfârşit, pe 2 octombrie: „Sunt cu totul distrus – prea multe cruci, dureri, munci – şi poate nu mai sunt bun de nimic... Încercările, nevoile, ostenelile au depăşit atât de mult măsura încât aproape nu mai sunt în stare să lupt. Contez pe rugăciunile dumneavoastră şi ale celor mai buni prieteni pentru a nu pierde cu totul harul lui Dumnezeu, ceea ce se

poate întâmpla uşor în asemenea situaţii, din prea mare istovire şi laşitate".

Mie a avut mai puţine prilejuri să-mi destăinuiască în scris suferinţele din acele clipe fiindcă, mult mai aproape decât alţi prieteni, le trăiam alături de el. Totuşi, pe durata scurtelor absenţe, laconismul cuvintelor pe care mi le-a adresat exprimau limpede durerea sa.

Începând cu data de 16 mai a acelui an trist 1927, când cele mai grele necazuri nu se declanşaseră încă, mi-a trimis o carte poştală de la Villejuif: „Aş dori mult să stau de vorbă cu dumneavoastră" (despre lucruri diferite, bineînţeles, însă un scurt P.S. mărturisea): „Rugaţi-vă puţin pentru mine, căci crucile pe care le am de purtat trec mult peste puterile mele..."

Pe 16 octombrie, când ajunsesem deja la Paris, cu mult înaintea datei la care el trebuia să se întoarcă: „Dacă sunteţi de acord, aş trece pe la dumneavoastră sâmbătă... Mă întorc de la Auberive, unde am avut de îndurat crude încercări. Vom vorbi despre asta..."

Încercări care, după cum am văzut referitor la aşezământul Sfântului Ioan, nu făcuseră decât să sporească în anii următori, punându-mă pe mine, fiică a acelor meleaguri, în prezenţa unor bârfe declanşate la faţa locului şi în dieceză. Cu obişnuita încredere ce domnea între noi, i-am povestit totul fondatorului, cerându-i să-mi traseze o linie de

conduită despre ceea ce ar trebui să spun sau nu când aveam să fiu întrebată. Situaţia ambiguă pentru cine nu cunoştea toate dedesubturile îndemna la multă prudenţă! Mi-a dat directivele necesare, fără a se mira peste măsură de vorbele răspândite. „Am constatat din experienţă, în cursul călătoriei din care m-am întors, ce poveşti neverosimile s-au spus chiar şi în Belgia despre sărmanul nostru Auberive... Mă încredinţez rugăciunilor dumneavoastră şi alor prietenilor dumneavoastră. Sunt încercat pe cât se poate în acest moment şi atât de hărţuit din toate părţile de decizii pe care trebuie să le iau încât aş avea mare nevoie de lumina şi puterea de sus pentru a nu mă sustrage de la ceea ce Dumnezeu doreşte de la mine".

De la Roma, pe data de 18 decembrie a aceluiaşi an: „Am sosit la Roma cu totul zdrobit, mai mult sufleteşte decât trupeşte; dar deşi rezistenţa trupului a fost greu pusă la încercare de uzura sufletească după încercările şi ostenelile prin care am trecut, Dumnezeu mi-a dăruit tocmai la timp, aici, un loc de popas şi o conştientizare mai netă a situaţiilor".

Accentul de adevăr desprins din cunoaşterea acceptată a slăbiciunilor dimensiunii sale omeneşti nu e oare încă o dovadă a realismului, ca şi a smereniei sale?

Mai târziu, nu avea să fie cruţat nici în legătură cu alte aspecte. Astfel, pe 10 august 1935, îmi scria de la Bruxelles: „Trec acum printr-o serie de încercări. Binevoiţi a vă ruga şi a le cere şi prietenilor buni să se roage pentru ca toate să fie

după voia lui Dumnezeu". Întotdeauna, în mijlocul necazurilor, Dumnezeu şi dorinţa ca toate să fie „după voia lui"! Mereu şi acea sensibilitate ascuţită, care amplifica lucrurile la infinit!

Nu exagera? s-ar putea întreba unii. Vom răspunde printr-unul din *Gândurile*... sale despre suferinţă: „A suferi înseamnă a simţi în sine o privare şi o limită. Privare de ceea ce iubim, limitare adusă la ceea ce iubim. Suferim în măsura în care iubim. Puterea de a suferi este tot atât de mare în noi ca şi puterea de a iubi".

De aceea ştia să se aplece asupra suferinţelor prietenilor săi. I se întâmpla chiar să le presimtă şi să facă primul pas pentru a-l ajuta pe cel aflat în suferinţă. În faţa unei încercări prin care el ştia că trec, fără să vreau totuşi să i-o împărtăşesc: „Mă gândesc deseori la dumneavoastră – îmi scria – şi mă rog fierbinte pentru dumneavoastră. Ce mai faceţi? V-aţi recăpătat curajul în nemărginita bunătate şi prin nemărginita putere a Dumnezeului care veghează asupra dumneavoastră? Implor fierbinte harul său asupra destinului dumneavoastră. Daţi-mi curând un semn de viaţă..."

Când crucea se abătuse asupra mea, grea, aspră, se îngrijora de povara ei: „Îl rog pe Dumnezeu să nu vă dea să purtaţi decât crucea pe care trebuie s-o purtaţi şi vă stau la dispoziţie pentru a o uşura, în măsura posibilităţilor".

Şi când nicio uşurare omenească nu mai era cu putinţă, cel puţin indica metodele de rezistenţă pe

care le experimentase el însuşi: „Nu vă lăsaţi doborâtă de încercare. Oferiţi totul lui Dumnezeu simplu, cu avânt, în unire cu suferinţele lui Isus. Şi «lăsaţi totul în seama lui Dumnezeu», care va şti să scoată la iveală de aici multe binecuvântări şi bucurii, cu condiţia să existe o unire adevărată cu El, o adevărată jertfă şi cât mai puţină aplecare asupra sinelui".

Mai mult, utilitarismul său spiritual îşi avea rolul său: „Oferiţi-i lui Dumnezeu şi pentru binele sufletelor celor mai dragi, sau recomandate dumneavoastră cu cea mai mare îndreptăţire, toate suferinţele unite cu Patima Domnului nostru; vor lucra în mod admirabil odată ce vor fi un singur trup cu Trupul mistic al lui Isus şi, cu cât veţi pune mai multă credinţă în jertfa oferită, ca şi în rezultatul ei, cu atât mai mult vă veţi putea aştepta la haruri alese".

Pe lângă suferinţe – ale sale, ale noastre – mai erau activităţile, ostenelile, mergând uneori până la epuizare, aşa cum mărturisea la fel de simplu:

În ianuarie 1927: „Sunt copleşit de muncă şi rupt de oboseală. Iertaţi scurtimea acestor rânduri".

În februarie 1928: „Iertaţi forma şi conţinutul acestui bilet. Mă grăbesc să-l închei, Dumnezeu ştie cum, într-o stare de oboseală maximă (mi-a fost rău şi la Liturghie, azi dimineaţă)", mărturisea într-un P.S., punând ultimul rând între paranteze, drept ceva secundar.

Pe 5 decembrie 1929: „Duc în acest moment o existenţă cu totul dezaxată; nu mai îmi văd capul de treabă şi plecarea mea iminentă în România îmi tulbură şi mai mult mişcările. Plec de la Paris pe 7 ale lunii curente şi nu am putut lua dispoziţii practice pentru...” (era vorba de Notre-Dame de France). „De altfel, tot ce veţi face în lipsa mea va fi bun făcut. Vă dau puteri depline... Vă mulţumesc pentru rugăciuni: crucile sunt tot mai grele şi uneori apar chiar în ceasul când credeam că povara lor a scăzut. Trec prin momente foarte proaste în ceea ce priveşte sănătatea, cu salturi de energie, datorate lui Dumnezeu, căci, din punct de vedere uman, sunt mai mult decât la capătul puterilor”.

Se putea şi mai rău, în privinţa vieţii date peste cap, aşa cum dau mărturie următoarele rânduri, datate de la Bozieni, în 15 octombrie 1931, după o lungă absenţă: „Am primit scrisoarea dumneavoastră. De mai bine de patru luni, am trecut peste munţi şi văi, aruncat din misiune în misiune şi din deplasare în deplasare, de la Roma la Bucureşti, de la Bucureşti la Roma, întorcându-mă în toate direcţiile, de la miazăzi la miazănoapte, de la malul Mării Negre în Bucovina. Instabilitatea mea forţată a fost atât de mare încât n-am putut rămâne într-un loc anume decât foarte scurt timp, fiind obligat să renunţ la a-mi redirecţiona corespondenţa şi a putea răspunde la scrisori în timp util, astfel că mă aflu acum fixat cât de cât într-un loc, cu mai mult de o sută de scrisori aflate în suferinţă, aşteptând răspuns. Pentru cele venite din Franţa, lucrurile nu stau chiar atât de rău,

căci peste puţin timp, între 25 şi 31 octombrie, sper să pot lua trenul spre Paris, cu intenţia de a rămâne cel puţin şase săptămâni. Vom sta de vorbă atunci, chiar îndată ce voi sosi, dacă doriţi... Nu văd niciun obstacol în faţa planurilor mele, în afara unor complicaţii politice foarte grave; acestea sunt, ce-i drept, destul de la ordinea zilei, însă cel puţin nu au încă iminenţa şi puterea care mi-ar putea opri plecarea".

Afecţiunea pentru familia sa, tradusă în dovezi de devotament, îi supraîncărca şi ea programul: „Acumularea lucrurilor de făcut pentru căsătoria grăbită de nevoie a nepoatei mele (viitorul ei soţ este în concediu până în luna mai şi trebuie să celebrez căsătoria pe 2, înainte de plecarea tinerilor soţi în Congo) şi o stare destul de proastă a sănătăţii, care-mi încetineşte toate mişcările, după ce m-a obligat să stau la pat, mă împiedică să mă gândesc măcar să mă întorc la Paris înainte de luna mai..." (Scrisoare trimisă de la Bruxelles, pe 20 aprilie 1934).

După această scurtă trecere prin Paris de la sfârşitul lunii mai, îmi scria, pe 7 iulie, din Bretania: „Am plecat din Paris pe 25 iunie, unde am fost în trecere, reîntorcându-mă din Auvergne, unde fusesem după cumnata mea, aflată la cură la Châtel-Guyon, pentru a mă întoarce cu ea în Belgia. N-am făcut altceva decât să trag după mine o bronşită însoţită de febră şi de dureri de cap neîncetate şi de care nu reuşesc să scap. Activitate redusă în mod vizibil şi depresie foarte dezagreabilă. Plec spre

România împreună cu fratele meu în aproximativ o săptămână (pe 15). Mă voi întoarce în Franţa în septembrie. Apoi, mai târziu, în toamnă, mă aşteaptă o călătorie îndepărtată, în Extremul Orient, având drept centru Filipinele (Congresul de la Manila) etc."

Se înţelege că, fiind supraaglomerat, îmi trimitea uneori o carte poştală, la care răspundeam, bineînţeles, afirmativ: „În fugă, două cuvinte. Tocmai m-am întors la Paris şi aţi fi dorit, după cum îmi spune D., să ne vedem înainte de reculegerea de poimâine? M-aş putea invita la dumneavoastră mâine, sâmbătă, ca să vorbim nestânjenit despre multe lucruri? Dacă da, răspundeţi-mi pe plicul alăturat..."

După cum am spus deja, colaboratorii săi erau obligaţi să facă faţă meandrelor itinerariilor sale şi să se descurce în consecinţă! Iată un exemplu în trei tablouri:

Primul, la Roma, pe 21 aprilie 1928: „Incertitudinea programului meu roman, care cuprinde audienţe ce nu au fost încă fixate, mă împiedică să vă ofer de pe acum indicaţii cronologice cât de cât sigure, pentru mişcările noastre ulterioare. Nu cred că mă voi putea întoarce la Paris înainte de 1 mai. Credeam că vă voi putea propune, ca dată de întâlnire, pentru Notre-Dame de France, 29 aprilie, la zece şi jumătate dimineaţa, cu un comentariu asupra Evangheliei; practic, aceasta nu pare a fi posibil, mai ales în perspectiva întoarcerii la Paris trecând prin Elveţia, unde trebuie să mă întâlnesc cu tot felul de

lume. Cred că trebuie să rămânem la data deja hotărâtă din luna mai, pe 19, de exemplu, dacă vă convine... Am debarcat de curând din Africa, unde vizita mea n-a fost fără rod, atât pe parcursul călătoriei cât şi în popasurile pe care le-am făcut, Tunis şi Sidi-Saad..."

Al doilea tablou, la Roma, pe 7 mai: „Am primit scrisoarea dumneavoastră, având un program şi o stare sufletească ce nu mi-au permis să vă răspund la timp, înaintea conferinţei dumneavoastră din 6 mai. Voi avea multe de povestit la întoarcerea mea. Însă nu ştiu când va avea loc, la urma urmei, această întoarcere, care nu mai poate întârzia mult. O audienţă pontificală, care nu a fost încă fixată, este principalul motiv al prelungirii şederii mele. Mă întreb doar dacă voi putea fi la Paris pe 19, având de făcut şi ocolul prin Elveţia... Şi sunt aşteptat pe 20 la Strasbourg pentru o Liturghie solemnă în română, de la care nu pot lipsi. Vă voi ţine la curent...".

Al treilea tablou, la Roma, pe 10 mai: „Abia acum mi s-a fixat audienţa, ceea ce îmi perturbă programul hotărât. Nu voi putea fi la Paris şi să conduc şedinţa din 19. Liturghia de dimineaţă din 20, la Strasbourg, cu odăjdiile şi obiectele de cult pe care trebuie să le iau de la Auberive, mă forţează să-mi combin itinerarul după cum urmează: Elveţia, unde trebuie să rezolv două probleme importante, cum voi pleca de aici; Auberive, de unde voi lua cele necesare pentru Liturghia solemnă în rit oriental din 20; Strasbourg, pe 20 şi poate şi pe 21 dimineaţa; Paris pe 21 seara sau pe 22 dimineaţa. E o

îngrămădeală teribilă. Dar trebuie să iau lucrurile aşa cum mi le trimite Dumnezeu. Voi discuta din nou cu dumneavoastră, de îndată după sosirea mea, pentru o eventuală întâlnire, în locul celei din 19...”

Din fericire, bucurându-mă de încrederea sa statornică, puteam face faţă neprevăzutului, şi profitam de asta. La cele trei tablouri de mai sus se mai adaugă un episod neaşteptat: „Ar fi bine, încuviinţa pe 14 mai capelanul nostru de departe, să lăsaţi întâlnirea pe 19, dacă puteţi găsi un preot care s-o prezideze (mai ales bunul Părinte G.). Vă scrisesem ca s-o decomandaţi, necrezând că el ar fi avut timp şi posibilitatea de a mă înlocui. Însă sunt încântat că se poate, şi se poate în acest mod. Anunţaţi-l pe X, care poate s-a alarmat de o carte poştală de-a mea”.

Foarte rar părerile noastre se deosebeau în privinţa activităţii noastre comune. Şi dacă se întâmpla, niciun conflict nu se putea naşte în climatul extremei curtoazii impuse de el: „Pentru Liturghia de deschidere pe care mă rugaţi s-o celebrez, îmi scria la începutul apostolatului desfăşurat de el la Villejuif, sunt de aceeaşi părere cu dumneavoastră şi o voi putea ţine la ora indicată. Singurul inconvenient al unei combinaţii care nu are decât avantaje spirituale este că, dat fiind că celebrarea va fi într-o duminică, enoriaşii mei de la Villejuif vor fi lipsiţi de Liturghia de duminică, singura poate la care ar putea asista, dată fiind distanţa la care se află celelalte biserici. Dacă însă această ultimă necesitate se va impune, o să ies din

încurcătură rugându-l pe un prieten, abatele A., de exemplu, să celebreze Liturghia în acea zi; în fond... îi puteţi spune lui dlui B. că totul este în regulă".

Cu alt prilej, despre o problemă mai gravă, unde nu era vorba de a aranja lucrurile, ci de a ajuta sufletele să-şi găsească locul în cursul unei reculegeri la Auberive: „Doriţi ca dl D. să participe la reculegerea de pe întâi?... Dacă nu am nicio obiecţie de făcut în a-l primi printre noi, după tot binele, confirmat, pe care mi l-aţi spus despre el, sunt mai puţin afirmativ în ceea ce priveşte apariţia sa bruscă la această zi de reculegere. 1) mai întâi, în general, prezenţa lui ar contraveni hotărârii de a exclude, de această dată, orice persoană care nu aparţine grupului deja format..., ceea ce ar constitui o excepţie delicată şi nu uşor de explicat colaboratorilor (însă acesta este un aspect secundar). 2) apoi şi mai ales, nu credeţi că..." (urmau consideraţii extrem de juste ţinând de prudenţă). După care, scrisoarea continua, totuşi, astfel: „Cântăriţi lucrurile înaintea lui Dumnezeu; las în seama prudenţei şi a legăturii dumneavoastră cu harul grija de a decide. Nu cunosc îndeajuns situaţia pentru a emite o părere suficient de amănunţită. În aceste condiţii, dacă nu mă opun prezenţei lui dlui D. la această reculegere, nici n-o încurajez, şi mai degrabă nu aş recomanda-o din motivele generale şi particulare expuse mai sus, aşa cum mi s-au prezentat în minte. În ceea ce priveşte argumentele particulare, singurele decisive în acest caz, sunteţi

mult mai în cunoştinţă de cauză decât mine despre importanţa lor reală. Acţionaţi în consecinţă după ce aţi reflectat serios şi v-aţi rugat, eliminând pe cât posibil orice consideraţii omeneşti, pentru cel mai mare bine al sufletelor aflate în cauză... Închei grabnic această scrisoare, pentru a nu vă face să aşteptaţi, mai ales dacă, rezolvând problema printr-o soluţie afirmativă, veţi avea de anunţat lumea în dreapta şi în stânga într-un timp scurt. (Însă, repet, chiar *a priori*, mi se pare că ar fi mai bine să distingem şi să tratăm problemele în ordine).”

Astfel de rânduri contrazic anumite aprecieri superficiale despre Monseniorul Ghika, care au putut contesta judecata sigură de care dădea dovadă în privinţa sufletelor. Nu, caritatea nu-i întuneca nicidecum aprecierile; se situa doar pe un plan la care unii nu puteau ajunge pentru a-l înţelege.

Relatând suferinţele intense, dificultăţile îngrozitoare, îmbulzeala continuă din viaţa lui, aşa cum am încercat s-o facem, nu înseamnă oare să dăm şi mai mult preţ admirabilei seninătăţi, îndelungii răbdări cu care îl primea pe fiecare, aşa cum am spus, ca şi cum fiecare ar fi fost singur în lume şi ca şi cum n-ar fi avut nimic altceva de făcut decât să se ocupe de acea persoană.

Acest călător mondial, însărcinat cu misiuni internaţionale, acest delegat general pentru toate slujirile, se îngrijea de cel mai mic dintre cei mici, întâlnit pe oricare din drumurile sale. Şi o dovedea.

Iată un ultim exemplu, cu care vom încheia această trecere în revistă a zbuciumatei sale vieţi.

Îmi încredinţase într-o zi un african, pe care să-l catehizez în vederea botezului, un splendid atlet cu pielea neagră, care m-ar fi băgat uşor în buzunar, bucătar într-un mare hotel de pe Champs-Elysées: „Nu va fi foarte uşor, recunoscu el, nu ştie nici să scrie, nici să citească, şi se exprimă greu în franceză. Va trebui să-i vorbiţi în dialectul din colonii”[59].

Aşadar vorbeam dialectul din colonii pe parcursul unor şedinţe cel puţin foarte originale, în timpul cărora catehumenul meu, rotindu-şi ochii înfricoşători, se lăsa călăuzit ca un copil, blând şi supus.

Când, adaptându-mi vocabularul, îi povesteam acestui suflet însetat de adevăr, minunata istorie a Misterelor şi Sacramentelor noastre, el sublinia cu convingere: „Ce frumos! Frumos!” Bineînţeles, anumite întrebări neprevăzute îmi dădeau de furcă uneori! Ca în ziua când m-a întrebat cum se numesc „acei domni de piatră din biserici care au, pe spate, ceva asemănător cu puii de găină...”. Nu trebuia decât să faci o asociaţie de imagini ca să ghiceşti că era vorba de îngeri!

Bunele noastre voinţe izbutind întotdeauna să se înţeleagă, am ajuns astfel la botez şi apoi la Prima Împărtăşanie – pe care Maurice-Ignace (alias Fodé-Touré) a primit-o alături de mine, în intimitatea

[59] În franceză *petit nègre*, termen folosit pentru franceza cu sintaxa simplificată, vorbită de indigenii din fostele colonii franceze – *n. tr*.

uneia dintre Liturghiile de dimineaţă din parohie, rezervate în mod special, se pare, celor mici de pe pământ şi muncitorilor – şi în cele din urmă la sacramentul Sfântului Mir, primit, de data aceasta, cu mai multă solemnitate, în oratoriul privat al Monseniorului Chaptal.

De departe, prin intermediul catehetei sale improvizate, prinţul Ghika urmărea evoluţia, cu adevărat mângâietoare, a africanului nostru. Căci el evolua atât din punct de vedere spiritual cât şi cultural. Pentru a se hrăni mai bine din Evanghelie, m-a rugat să-l învăţ să citească. Neavând timpul necesar, am încredinţat această misiune unei domnişoare în vârstă, expertă în arta de a-i învăţa pe copii primele rudimente ale limbii franceze. Şi aici toate mergeau bine când, cu încrederea sa nelimitată în presupusele mele puteri universale, africanul m-a rugat să-i găsesc... o soţie! Nici mai mult, nici mai puţin, deoarece voia să-şi întemeieze o familie creştină, solidă. La urma urmei, nu putea fi ceva foarte complicat.

Împreună cu un preot, care-i devenise duhovnic, în limba susu, am încercat să-i îndeplinim dorinţa. Şi am reuşit. În colonia africană pe care începuse s-o frecventeze, o fermecătoare tânără negresă începuse să se înţeleagă cu el cum nu se poate mai bine, când a trebuit să plec din Paris, în vacanţă.

La întoarcere, mă aşteptam să asist la căsătorie; iar apoi? Ce avea să mai urmeze?... De acum înainte vor fi doi care să-mi ceară Dumnezeu ştie ce! Însă Dumnezeu a considerat că era mai simplu, fără

îndoială, să-i trimită bucătarului său aflat deja pe drumul sfinţeniei – şi pe care înainta cu curaj! – o bronho-pneumonie din acelea care-i doboară atât de fulgerător pe africani.

Fără zgomot, fără multe poveşti şi fără cateheta sa, Fodé al nostru a plecat astfel la Domnul; nu însă în lipsa aceluia care se afla întotdeauna la locul potrivit pentru a consola şi a binecuvânta. În cortegiul funerar îşi găsise loc un chip de fildeş, înconjurat de plete argintii.

Iar a doua zi, Monseniorul Ghika, aflat în trecere prin Paris pentru numai câteva zile, îmi scria simplu: „Am primit vestea tristă a morţii bunului nostru Fodé-Touré. S-a dus în câteva zile şi a fost înmormântat a doua zi după Adormirea Maicii Domnului. Am asistat la slujba de înmormântare, la Biserica Saint-Jacques-du-Haut-Pas, foarte emoţionantă, la care au participat numeroşi africani, foarte reculeşi. Rugaţi-vă pentru el”.

11. SCRIERILE

„Să faci pe cineva să gândească,
asta înseamnă să pătrunzi nu doar
în inteligenţa, ci şi în voinţa sa”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Prinţul Vladimir Ghika nu a lăsat o operă literară importantă în sensul obişnuit al cuvântului. De altfel, el nu se considerase niciodată scriitor; iar viaţa sa, copleşită de alte ocupaţii, nu i-ar fi îngăduit lungi şederi la birou, cu stiloul în mână. Totuşi, a scris, şi a făcut-o în mod remarcabil, diverse opere, pe care le putem găsi încă în librării[60].

Pe ce teme? Vom recunoaşte, în paginile puse la dispoziţia publicului, aceeaşi continuitate a opiniilor, aceeaşi fidelitate faţă de ce-i era mai scump, care marcase fiecare dintre activităţile sale: toate se concentrează în iubirea de Dumnezeu şi în liturgia aproapelui. Scrie pentru că are ceva de spus, pentru că l-ar înăbuşi duioşia reţinută, aşa cum pe alţii îi sufocă egoismul, şi fiindcă toate mijloacele de a o revărsa asupra lumii i se par bune. Or, date fiind cultura şi originalitatea sa pe care le cunoaştem, această explozie va da naştere unei adevărate opere de autor: fără s-o fi căutat sau dorit, a devenit scriitor.

---

[60] Autoarea se referea la librăriile timpului ei – anii ’50-’60 ai secolului trecut, dar afirmaţia rămâne valabilă şi azi, jumătate de veac mai târziu – *n.r*

Mai scrie, în funcţie de prilejurile oferite de viaţa sa de apostolat, când simte nevoia de a lăsa o învăţătură celor de care se va despărţi, sau de a aprofunda o idee pentru aceia pe care vrea să-i înalţe către Dumnezeu; şi în acest caz, ascultă de îndemnul Providenţei.

Puternica formă de influenţă, în bine sau rău, numită presă a atras de timpuriu activitatea sa intelectuală: încă din 1906, alături de doctorul Paulescu, a avut iniţiativa formării unui grup de militanţi în favoarea răspândirii ideilor creştine şi a unirii cu Roma, prin presă şi prin cuvânt. Însă adepţii ideii angajându-se curând în polemici confesionale, cu care nu era de acord, nu a mai dorit să îi urmeze în această direcţie.

Îl găsim, anul următor, în societatea literară Junimea, în a cărei revistă, *Convorbiri literare*, a publicat mai multe articole despre România. Mai târziu, când va fi înfiinţată la Bucureşti *Revista catolică*, se va număra printre primii colaboratori şi va publica, între 1912 şi 1914 alte articole despre istoria României. Nu ezită să descopere documente în hârtiile de familie, şi nici să le fructifice în folosul cititorilor.

Cercetător neobosit, a explorat, în timpul studiilor sale din tinereţe, arhivele Vaticanului, care se bucurau de atenţia sa susţinută, convins fiind că prezintă nu doar un interes general pentru istoria Bisericii, ci şi pentru cea a României, nu doar la nivelul dosarelor, ci punând în lumină problema Unirii creştinilor, care l-a preocupat întotdeauna.

Iată de ce concepuse proiectul de a pune la punct o echipă care s-ar ocupa cu cercetarea acestor arhive, proiect realizat după Primul Război Mondial, prin înfiinţarea Şcolii Române de la Roma. Este un fapt recunoscut că articolele sale remarcabile despre arhivele Vaticanului, publicate anterior, îl situează printre istoriografii cei mai importanţi ai României.

Având asemenea antecedente, este normal să-l vedem concepând mai târziu, în jurul anilor 1930, după ce primise demnitatea preoţească şi se lansase în operele pe care le cunoaştem, proiectul unei colecţii care s-ar ocupa de „realităţile credinţei în viaţă şi de realităţile vieţii în credinţă". Sarcină imensă, a cărei direcţie nu o putea asuma dată fiind existenţa sa dispersată, „consumată" fără încetare de alte activităţi. După ce proiectul a fost ferm stabilit, s-a gândit să-l încredinţeze unor prieteni, călugări calificaţi să-l ducă la bun sfârşit. Dar, deşi lăudau excelenţa proiectului, colaboratorii au ridicat obiecţii de formă, de fond, de timp pentru o astfel de întreprindere, astfel încât proiectul nu a văzut lumina zilei aşa cum a fost gândit, deşi Monseniorul Ghika credea că „gestul era aşteptat" de public: „Mulţimea căreia ne adresăm este sfânt muncită prin Împărtăşania frecventă şi tainic binecuvântată de împărtăşania copiilor. Nu mai e mulţimea din trecut... Lecţia marelui război s-a făcut auzită, întrucâtva... Pregătirea ascetică şi purificatoare s-a înfăptuit astfel pe scară largă şi grandioasă pentru

multe suflete... Până şi mulţimea indiferentă a fost supusă unui soi de gimnastică spirituală".

Cu treizeci de ani mai devreme, el prevedea deci această formă de „cultură spirituală de masă" pe care o cunoaştem astăzi: volumele numeroase publicate în acest spirit, în diferite colecţii, în zilele noastre, l-ar fi bucurat pe cel ce a fost un precursor în domeniu, subliniind oportunitatea unei astfel de acţiuni.

Însă, în vremea sa, nu era înţeles şi, cu atât mai puţin, urmat... Cel puţin, crezând fierbinte în ideea sa, fără colaboratori, a pus el singur prima piatră la edificiul dorit, prin publicarea a trei broşuri în 1932: „Prezenţa lui Dumnezeu" – „Liturgia aproapelui" – „Suferinţa". Vor urma şi altele.

În diverse forme, însă mereu orientată spre acelaşi scop, şi-a edificat şi opera literară[61].

---

[61] La Editura Beauchesne: *Pensées pour la suite des jours* („*Pensées pour la suite des jours*"), Paris, 1936. Această ediţie definitivă reia *Gândurile* publicate în 1923, precum şi cele două serii de *Gânduri* apărute în «Le Roseau d'Or» („Trestia de aur"), vol. 8 din *Chroniques* 1928 şi în «Vigile» (*Caietul nr. 4*, 1930), fiind completată de cugetări inedite.

Sub titlul *Monseigneur Ghika. Entretiens spirituels* („Monseniorul Ghika. Convorbiri spirituale"). Realităţile credinţei în viaţă. Realităţile vieţii în credinţă (1961), sunt reunite într-un singur volum: *La présence de Dieu* („Prezenţa lui Dumnezeu"), *La liturgie du prochain* („Liturghia aproapelui"), *La souffrance* („Suferinţa"), *l'Heure Sainte* („Ora Sfântă"), *la Visite des Pauvres* („Vizitarea săracilor").

La Editura Cerf: *La Sainte Vierge et le Saint Sacrement* („Sfânta Fecioară şi Sfântul Sacrament"), raport prezentat la Congresul Euharistic Internaţional de la Sydney, apărut în «La Vie spirituelle» („Viaţa spirituală") din noiembrie-decembrie 1929, făcând apoi obiectul unui tiraj separat.

Doar titlurile operelor sale adună ceea ce autorul însuşi a spus în „Vizitarea săracilor”: un titlu poate fi „vast precum un suflet, suflet în care se mişcă Dumnezeu”.

În sufletul său, Dumnezeu s-a mişcat întotdeauna în voie. Şi deci Dumnezeu a trecut prin fiecare din cuvintele sale.

„Predicând, oricât de rău, mărturisea el o dată cu umilinţă în faţa auditoriului, mă rog în public”. În faţa lucrărilor pe care ni le-a lăsat, putem spune, de asemenea, că pentru el a scrie însemna a se ruga în public.

Dar o făcea oare „atât de rău” pe cât o spunea? De bună seamă, nu! Având viaţă din belşug, avea darul imaginii, al exprimării originale. Pe de altă parte, raţionamentul strâns, simţul realităţilor confereau frazelor sale caracter lapidar. Calităţile sale de sensibilitate, puse în slujba vastei sale inteligenţe, conferă oricăreia din trăsăturile sale de condei o elocvenţă poetică proprie.

La Societatea Generală pentru Educaţie şi Învăţământ: *Place et rôle de sainte Jeanne d'Arc entre nous et le ciel* („Locul şi rolul Sfintei Ioana d'Arc între noi şi cer”), conferinţă apărută apoi în buletinul acestei Societăţi, în 1924, iar apoi în broşură.

La Seminarul Sfântul Vasile: *La Messe byzantine, dite de saint Jean Chrysostome,* („Liturghia bizantină a Sfântului Ioan Gură de Aur”), 1924.

O piesă de teatru: *La Femme adultère, mystère évangélique* („Femeia adulteră, mister evanghelic”), apărută la editura Enault, în 1931.

Les Intermèdes de Talloires, poem ilustrat de autor, într-un mic număr de exemplare de lux, nedisponibil în comerţ – *n.a.*

Jean Daujat citează un exemplu, pe care îl reiau, extras din „Suferinţa”, şi pe care îl califică, pe bună dreptate, drept imn al speranţei creştine. După atâtea citate apreciate deja pentru fond, să gustăm în acesta nu doar profunzimea gândirii, ci şi forma care o înveşmântează, aşa cum un sipet scump închide un giuvaier:

„Dumnezeu este Tatăl Jurământului, iar noi suntem copiii Făgăduinţei: El, Tatăl Jurământului de dragoste, iar noi copiii Făgăduinţei bucuriei... Suntem creaţi, am fost răscumpăraţi, putem fi sfinţiţi, suntem astfel de trei ori purtaţi în rărunchii lui Dumnezeu, în măruntaiele milostivirii, măruntaie ale unui Duh infinit, care nu pot avea nici formă, nici nume, dar a căror natură şi putere o putem ghici atunci când le numim Milă şi Iubire. Creaţie, răscumpărare şi mântuire, trei paternităţi ne cuibăresc în Inima divină pe care nu o putem numi fără a mişca însăşi materia inimii noastre, atât de departe de Dumnezeu în aparenţă, fără ca tresărirea pornită din Fiinţa fără de început să nu se comunice şi să nu se facă simţită în carnea născută ieri, plină de sfârşit şi de nimic, dar care, auzindu-l pe Dumnezeu, va fi ea însăşi chemată, într-o zi – când nu vor mai fi zile – la părtăşia slavei sufletului.

Făgăduinţa se va împlini; până atunci, suntem plini de aşteptare, aşteptarea sigură a fericirii supreme, care este deja fericire, umplând conştiinţa cu mulţime de dorinţe măreţe, nerăbdătoare, asemenea unor vulturi captivi, care bat din aripi, gata să-şi ia zborul.

Anarhiile şi poftele oştirii răului aşteaptă ceea ce, în limbajul lor convenţional, este numit seara cea mare[62]. Noi, creştinii, aşteptăm dimineaţa cea mare a vieţii veşnice, *quasi mane expansum super montes*. Dimineaţa cea mare, deja revărsată peste munţi, al cărei reflex străluceşte deja peste toate cele înalte şi frumoase, peste toate cele mai sfinte şi mai îndrăzneţe creaţii ale lui Dumnezeu, peste tot ce urcă spre El şi se apropie de El. Să suim pe culmile sfintei Aşteptări, pe munţii care primesc deja lumina cea de sus. Vom merge să vedem, nu, asemenea proorocului, pământul făgăduit, ci cerul sigur. Şi vom merge şi mai departe. Copii ai Făgăduinţei, suntem, după minunatul cuvânt al Scripturii, şi înlănţuiţi de Speranţă. Să privim lanţul care ne leagă şi de ce anume ne leagă: ce lanţ tainic, acest lanţ al speranţei! Impalpabil precum tremurul luminii, tare ca oţelul, indestructibil şi firav, asemenea unei raze de soare oglindite, care vine la noi de la infinit şi de la noi la infinit. Ea trece prăpastia cu uşurinţă divină, şerpuieşte, sigură, dreaptă, rapidă precum lumina, blândă precum mângâierea soarelui îndepărtat. Tot ce pluteşte în transparenţa ei se luminează şi dănţuieşte scânteind pe drumul său. Sufletul merge de-a lungul splendorii sale.

După ce am sărutat acest lanţ de aur care revarsă spre noi Lumina din Lumină, pe Dumnezeu din Dumnezeu, să urcăm de-a lungul liniei drepte şi pure

[62] Adică „momentul revoluţiei comuniste". Termenul de *grand soir* este tipic comunist şi desemnează momentul în istorie când totul este posibil, când puterea este la îndemâna revoluţionarilor - *n.r.*

pe care o trasează în azur. S-o urmăm. Până unde ne va duce?

Înaintăm, şi în jurul nostru se lărgesc, precum unde de forţă, ecourile cuvintelor sacre, ale jurămintelor, jurămintele lui Dumnezeu, haruri răspândite de iubirea divină; în jurul nostru se deschid necunoscute rezonanţe divine. Linia se opreşte, se opreşte dintr-o dată: e acolo ceva ca un fel de geniu invizibil, straniu, solemn. E ca o poartă de taină. Iată foarte sus, în cer, o poartă. La ceasul rugăciunilor, doar visurile şi îngerii noştri pot să treacă de ea. S-o deschidem dintr-o dată, cu toată puterea aripilor credinţei noastre, care ne ridică până la ea ca în vis şi în spirit. Bătaia aripii a deschis-o larg. Îndărătul nostru, sub noi, iată pământul – culmi pierdute ce se pierd – ultimele liniamente ale caselor încercării. În faţa noastră, cerul, unde ceea ce ochiul nu a văzut, urechea nu a auzit, sufletul n-a cutezat să năzuiască, este pregătit celor pe care Dumnezeu îi iubeşte».

Pe lângă broşuri, Monseniorul Ghika a scris deseori articole consacrate unor probleme religioase, artistice şi chiar politice, în diferite reviste unde semnătura sa era căutată: în *Le Correspondant*" („Corespondentul"), în 1919, în *Revue des Jeunes* („Revista tinerilor") de la Paris, al cărei colaborator a fost şi unde, în 1921, a fost cel mai calificat pentru a scrie despre „Biserica şi noua Românie".

În 1923, anul hirotonirii sale, n-a şovăit să trimită revistei *Les Lettres* („Litere"), unde Maurice

Vaussard iniţiase o anchetă despre „naţionalism şi conştiinţa catolică”, un răspuns aflat în contradicţie cu numeroase opinii curente, născute din resentimentele războiului abia încheiat. El se ridică atât împotriva „imperialismului materialist” cât şi împotriva „naţionalismului idealist”, apărând un naţionalism moderat, care respectă libertatea Bisericii şi care este „în general salutar, deşi însoţit de fenomene morbide, care apar atunci când a fost lezată fie integritatea sufletului unui popor de-a lungul veacurilor (prin revoluţie), fie integritatea a ceea ce poate fi numit trupul său (lezări teritoriale)”. În acest caz, chiar cu excesele condamnabile ale acestuia, îl preferă totuşi internaţionalismului.

Aşa cum cunoaştem fidelitatea prinţului Vladimir Ghika faţă de prietenii săi, nu ne vom mira că le vine în ajutor prin pana sa, când au nevoie să fie susţinuţi, dacă nu chiar apăraţi. Am vorbit mai sus despre felul cum a prezentat ideile lui Jacques Maritain despre Aristotel, în polemica cu Jacques Chevalier, într-un articol apărut în *La Documentation catholique*.

Vom aprecia prefaţa compusă, despre un subiect cu totul diferit, pentru lucrarea marelui său prieten Edmond Joly, *La Chambre des saints, à Rome*[63]: „Cel ce semnează prefaţa acestei cărţi, o face, printre altele, pentru a-i mulţumi celui care a scris această carte pentru că a scris-o, făcând astfel mai palpabilă, în aceste pagini, doctrina, dragă lui, a transcendenţei şi a familiarităţii întrepătrunse atât de îndeaproape,

[63] Edmond Joly, *La Chambre des saints, à Rome* („Camera sfinţilor, la Roma”), Editura Desclée de Brouwer, Paris, 1933.

în credinţa noastră”. După mulţumiri, sprijină puternic teza abordată în lucrare şi deja revelată prin titlu:

„S-ar putea crede că, sub acest titlu, se ascunde un soi de intenţie poetică, o imagine misterioasă, bine pusă în evidenţă, pentru a stârni curiozitatea trecătorului. Nu e deloc vorba de aşa ceva. Dacă titlul este frumos, extrem de «încântător», este şi foarte simplu şi deschis. Nu e unul din acele titluri care sar în ochi, care «fac literatură», egalând sau chiar depăşind cartea, sau care-l incită pe cititor, într-un mod indiscret, dar plăcut, s-o cumpere. E vorba despre camera sfinţilor în sens propriu, direct şi concret – camera sfinţilor de la Roma. E vorba chiar de acele încăperi unde au trăit sfinţii şi unde găsim, în smerită şi sfâşietoare realitate, contrastul frapant a ceea ce, de când Dumnezeu s-a făcut om, cei asociaţi de El la viaţa lui pot oferi lumii acesteia ca prezenţe făptuitoare şi sacre”.

Ne putem închipui cum şi cât de mult s-a simţit în largul său cu un asemenea subiect pentru a dezvolta ceea ce gândea în paginile prefeţei, la fel cum prietenul lui Edmond Joly a făcut-o în cele 270 de pagini ale volumului. Lectura cărţii şi a prefeţei este deopotrivă un regal şi o învăţătură, la care-i îndemnăm pe aceia care vor să aprofundeze intimitatea lor cu aceşti fraţi mai mari care merg înaintea noastră, şi care sunt sfinţii.

Despre *Pensées pour la suite des jours*, am vorbit deseori în cuprinsul acestor pagini. Am citat

destul din ele pentru a măsura importanţa pe care au avut-o în viaţa Monseniorului Ghika şi a înţelege ce anume ne pot oferi, meditate şi trăite, în propriile noastre vieţi.

Primul volum pe care mi l-a oferit purta următoarea dedicaţie: „Lui..., cerându-i lui Dumnezeu, pentru ea, un «şir de zile» tot mai încărcat de haruri". Ceea ce i se întâmpla lui însuşi le dorea şi prietenilor săi. Astfel ne-a dăruit o învăţătură care rămâne, într-o formă încântătoare, călăuzindu-şi cititorul cu afecţiune, fără a părea că vrea să-l dădăcească.

Cum le-a compus? Zi după zi, după împrejurări şi inspiraţie, îşi nota impresiile pe mici fâşii de hârtie, păstrate cu grijă după aceea, sau într-o agendă portabilă. I se întâmpla să folosească câte o astfel de impresie, pentru a lumina sau întări un suflet pradă aceloraşi încercări care lui îi inspiraseră o anumită concluzie. Astfel, constatând acţiunea lor binefăcătoare, le-a tipărit şi le-a pus în circulaţie, într-un prim volum, urmat apoi de altele...

Când a început războiul din 1939, au rămas în manuscris multe cugetări inedite, care ar fi urmat aceeaşi cale a apostolatului discret şi fecund, dacă ar fi putut fi oferite publicului[64]. „Fişe aşternute elegant cu fraze, scria Léon Dufour, cadenţate armonios, bogate în gândire şi în învăţăminte. Putem spune,

[64] O serie de gânduri a fost publicată sub titlul *Derniers Témoignage* şi o altă serie în a doua parte a cărţii *Monseniorul*, scrisă de Horia Cosmovici. Mai multe serii de gânduri au fost traduse în limba română (a se vedea bibliografia în anexă) – *n. r.*

împreună cu Francis Jammes, că ne este plăcut să ascultăm această voce. Sufletul este adăpat şi răcorit, luminat şi încălzit, pentru a-şi trăi cu curaj viaţa de zi cu zi".

Asta e tot şi e de ajuns, fără a cere micilor volume un plan riguros al expunerii. Se vorbeşte despre fericiri, despre har, libertate, bucurie şi suferinţă, despre sacru şi profan, despre bogăţie şi sărăcie, despre toată urzeala cu care fiecare om este invitat să-şi brodeze viaţa; iar pânza devine tot mai solidă, broderia mai fină: problemele puse de nodurile care trebuie întărite, nuanţele ce se cer amestecate se luminează. Un răspuns este oferit întrebărilor iscate de existenţa noastră, în vremea noastră.

Cel mai mare elogiu pe care l-am putea aduce, este să spunem că e vorba de „gânduri care te fac să gândeşti" şi, în acest sens, Francis Jammes a putut vorbi în Prefaţa *Gândurilor...* despre „geniul" lui Vladimir Ghika.

În volumul *Discuţii spirituale* regăsim majoritatea temelor despre care am vorbit pe parcursul acestor pagini:

Prezenţa lui Dumnezeu?... Ştim că Monseniorul Ghika încerca o uimire nesfârşită în faţa Iubirii lui Dumnezeu şi a ceea ce ea făptuieşte neîncetat pentru noi. Era chiar obsedat de asta, aşa cum a scris în „Liturgia aproapelui": „Nu vreau să subliniez aici un lucru excepţional, nici acum, nici altădată. E vorba doar despre sentimentul tragic şi umilitor, dar atât de

bun şi de plăcut, care mă obsedează şi mă înalţă în fiecare zi, al prezenţei continue a lui Dumnezeu, Dumnezeu prezent peste tot şi în toate, vădit doar într-un mod mai sensibil şi intensificat de împrejurări, pe care nu trebuie să-l pierdem nicio clipă din vedere, dacă nu izbutim să-l posedăm îndeajuns, şi care inspiră deopotrivă în noi, ajutându-ne să ne recunoaştem mai bine mizeria, mai multă iubire recunoscătoare, mai multă uimire şi dorinţă sfântă de unire şi mai strânsă cu El".

Ar fi fost uimitor ca Monseniorul Ghika, care „respira în Dumnezeu" să nu fi simţit nevoia de a vorbi despre El în paginile cele mai valoroase ale publicaţiilor sale.

La fel, înţelegând în sens absolut cea de-a doua poruncă, asemenea celei dintâi, îi împărtăşeşte cu noi frumuseţea în studiul său despre „Liturgia aproapelui": „Fugiţi de formalism şi de rutină, aceleaşi care fac ravagii la altar, în cazul preoţilor deveniţi în mod vinovat «călduţi»... O, de-aţi putea îndeplini total această preoţie regească, dăruită atât de generos, necondiţionat, fiecărui suflet creştin şi despre care Isus ne-a spus că este piatra de temelie pe care se clădeşte valoarea sufletelor noastre, în Ziua Judecăţii".

Ştim, fără să mai fie nevoie s-o repetăm, cât de calificat era să vorbească despre „Suferinţă"!

Experienţa îi permitea să scrie temeinic şi despre Ora Sfântă, el, care petrecea ceasuri întregi, nemişcat, în faţa Sfântului Sacrament, el care din

Joia până în Vinerea Sfântă rămânea în adoraţie noaptea întreagă! Dialogul său faţă către Faţă cu Dumnezeu se desfăşura într-un pur climat de realism natural şi supranatural: „Fie ca ora marcată în trupul nostru prin bătăile inimii noastre în Prezenţa Ta să fie un ceas prin care cumpărăm Veşnicia, păstrat pentru Veşnicie şi regăsit în Veşnicie".

Ne vom opri în pragul vieţii sale mistice, cufundată direct în Dumnezeu prin Euharistie, ţintuiţi de respectul instinctiv datorat „secretelor Regelui", pătrunse de el în profunzime! Ceea ce a lăsat să se întrevadă, pe parcursul Orelor Sfinte pe care le-a predicat, fixat apoi în broşură, ne îngăduie totuşi să ne apropiem de această taină, pentru a trăi noi înşine din ea:

„Îi cer lui Dumnezeu să fie deopotrivă Cel ce mă inspiră, Cel ce mă ascultă şi Cel ce vă vorbeşte. De îndată ce o fiinţă vorbeşte despre Dumnezeu cu fraţii săi, mediul în care ne înţelegem este chiar Dumnezeu Însuşi, el, izvorul şi scopul oricărei discuţii. Nimic din ceea ce voi încerca să scot din sufletul meu pentru voi, prin harul lui Dumnezeu, nu va ajunge la sufletul vostru dacă acel ceva nu s-a născut în mine în Dumnezeu, dacă n-a fost luat din Dumnezeu pentru voi, purtat de El în voi şi, în voi, primit prin El... Dacă sunteţi îndeajuns în prezenţa lui Dumnezeu, astăzi ne vom înţelege, Dumnezeu va şti să se facă auzit în noi. Fixaţi în El toate gândurile voastre, şi veţi fi miraţi să-l auziţi vorbind poate atât de tare fie şi prin cuvinte slabe şi sărace...".

Climatul fiind astfel stabilit, „cuvintele slabe şi sărace” îşi răspândeau întreaga lumină: „Vom contempla preţ de o clipă Inima Omului-Dumnezeu, aşezând-o, pentru a o înţelege mai bine, lângă inimile noastre. Şi în acest efort de apropiere, aş vrea să le păstrez pe toate ca adunate în această unitate, care face din toate o singură inimă şi un singur suflet, pentru a le apuca mai bine şi a le aduce cumva într-un elan comun, astfel unite, aproape de Inima care le-a iubit înainte de întemeierea lumii, care le-a făcut să bată de când există, care le dă toată puterea pentru a face binele, care le păstrează, acestor inimi credincioase, fiorul de negrăit al învierii şi beţia vieţii divinizate în Veşnicie... Sunt inimi aflate în agonie, inimi cărora moartea le opreşte bătaia: Inima divină veghează asupra lor. Noaptea trezeşte fantomele dureroase ale nefericirii noastre în inimile aflate pradă grijilor, zguduite de plâns, sugrumate de suferinţă sau fremătând de păcate: Inima divină veghează asupra tuturor acestor vegheri amare. Inima divină îşi continuă, pentru ele, rugăciunea veşnică, ce nu slăbeşte niciodată, care mijloceşte, mergând de la Fiul la Tatăl în Duhul Sfânt, pentru binecuvântare, răscumpărare, bucurie, unirea tuturor lucrurilor în unitatea lui Dumnezeu. Inima aceea cuprinde, în iubirea ce-o însufleţeşte, toate fiinţele şi toate lucrurile: pe noi înşine, rugăciunile noastre, destinele noastre, povara cumplită a greşelilor noastre”.

Ştim, despre „Vizitarea Săracilor”, că e vorba de conferinţe de formare ţinute pentru Doamnele

Caritabile de la Bucureşti, înainte de Primul Război Mondial, editate apoi în broşură.

Pentru a le aprecia mai bine calitatea, poate că nu ar fi inutil să amintim climatul în care s-au născut. Nu era vorba atunci, aşa cum precizează autorul în prefaţă, despre o „lecţie predată de profesor la catedră, ci de glasul unui lucrător în Împărăţia lui Dumnezeu, care le prezintă altor lucrători din această Împărăţie, pentru a le uşura sarcina, rodul căutărilor, al experienţei, al năzuinţelor sale". Dar în ce mod admirabil, elevat şi încântător de simplu, sunt comunicate aceste năzuinţe!

Ar lua prea mult timp să analizăm în detaliu aceste pagini în care prinţul Ghika şi-a adunat toată iubirea de aproapele, plămădită din duioşie supranaturală, pentru dezmoşteniţii acestui pământ. Ne vom mulţumi să citäm doar următoarea rugăciune, compusă de el în acea perioadă, şi pe care avea s-o regăsească pe spatele unui bilet de admitere în Asociaţia Doamnelor Caritabile în cursul lentului martiriu care i-a precedat moartea şi care, în acel moment (adică 50 de ani mai târziu), i-a smuls acest strigăt de bucurie: „Mă bucur mult la gândul că 40.000 de Doamne ale Caritäţii spun, poate, această rugăciune pe care am compus-o odinioară pentru vizitarea săracilor!":

„Doamne, voi merge la unul din aceia pe care i-ai numit Fraţii tăi, asemenea Ţie. Fie ca ofranda ce i-o voi aduce şi inima cu care i-o voi dărui să fie bine primite de fratele meu nefericit. Fie ca, prin puterea Ta, clipele

petrecute alături de el, încercând să-i fac bine, să aducă, pentru el şi pentru mine, roade de viaţă veşnică.

Doamne, binecuvântează-mă prin mâinile săracilor Tăi!

Doamne, sprijină-mă în ochii săracilor Tăi!

Doamne, primeşte-mă într-o zi în sfânta tovărăşie a săracilor Tăi!"

Am spus că Monseniorul Ghika a abordat şi teatrul, scriind o piesă despre „Femeia adulteră", care cuprindea un prolog, un act şi un epilog. Personajele sunt: soţul (Samuel), femeia adulteră (nu are nume, este „femeia adulteră"; epilogul o numeşte, în mod tacit, Veronica) şi mulţimea.

Reprezentată pe 6 februarie 1931, cu prilejul Zilelor Artei Creştine, cu emoţii din partea autorului, căci dacă milostivirea inspirase textul în chip magnific, ansamblul era mai potrivit meditaţiei decât reprezentaţiei scenice. „Voi fi cât de cât «în serviciu comandat» la Zilele Artei Creştine, îmi scria cu câteva zile înaintea reprezentaţiei. Piesa din 6 nu se prezintă prea bine ca realizare. Mi se dau asigurări că în ziua reprezentaţiei se va produce miracolul obişnuit (?); până atunci, se vor aranja oare lucrurile? O mică rugăciune pentru opera care s-a vrut «pioasă» şi care ar suferi în urma eşecului..."

Nu a fost un eşec, mai întâi pentru că publicul reunit cu prilejul acestor zile era capabil să aprecieze bogăţia gândurilor; iar actorii erau capabili şi ei să o transmită; apoi pentru că, cu imaginaţia sa orientală, dublată de simţul său realist, dramaturgul nostru,

deşi debutant, gândise, apoi indicase, toate elementele de joc şi de mişcare susceptibile să dea viaţă operei... În exemplarul ce mi-a fost adresat apoi, putem citi în Prolog, „(Jucat extrem de repede, ca febra unei încăierări, cu cortina trasă, în spatele cortinei. De îndată ce se aud cele trei bătăi de gong, zgomot de mobile răsturnate şi de paşi tropăind prin încăpere. – Strigăte)".

În prima scenă: „(Cortina se deschide, descoperind o cameră în neorânduială, în timp ce ies, foarte repede, surexcitaţi şi toţi deodată, ultimii din mulţime; urmează nu linişte, ci un zvon nelămurit de murmure şi de zgomote, alcătuind un acompaniament surd, întretăiat apoi, de afară, de strigătele noilor veniţi. O odaie cu două ferestre largi, precum copertinele unei prăvălii orientale, permiţând o largă perspectivă asupra străduţei înguste. Între cele două ferestre, o uşă, mai degrabă mică şi joasă. Mobile (câteva scaune, câteva măsuţe joase, folosite în Orient, cufere etc.) împrăştiate şi răsturnate în cursul luptei. La stânga, căminul, un fel de sobă foarte simplă. În atmosfera de încăierare, praf şi dezastru, în timp ce pe fereastră se văd trecând, spre dreapta, oamenii care se grăbesc spre locul execuţiei, soţul adună de pe jos mobile şi obiecte, încercând confuz să facă ordine)..." În acest decor Samuel îşi trăieşte propria dramă – oare s-a gândit cineva că şi el putea să trăiască aşa ceva? – „întrerupt de trecerea vecinilor, a cumetrelor, de huiduielile şi ţipetele mulţimii de afară, de strigătele celor ce o însufleţesc, până ce o linişte inexplicabilă a acestor turbaţi

dezvăluie sosirea lui Isus. Însă Samuel nu ştie nimic despre intervenţia sa; nu ştie cum să interpreteze schimbarea bruscă de atitudine a mulţimii care se risipeşte; şi, crezând că totul s-a sfârşit, se sprijină de zidul din stânga, de lângă cămin, luând «atitudinea evreului sprijinit de zidul Plângerii».

În scena a II-a, desfăşurată numai între el şi Femeie, aceasta intră (clătinându-se, pe uşa batantă rămasă întredeschisă, împinsă fără zgomot. Înaintează cu privirea pierdută, extenuată, cade în genunchi, târându-se către soţul ei până la jumătatea distanţei dintre ei, în mijlocul scenei)". Asistăm la trăiri patetice ale celor doi, însufleţite de impulsuri psihologice care-i mişcă şi pe unul şi pe celălalt, până ce Femeia, iertată de Cristos, transmite secretul harului de care s-a bucurat destul de puternic pentru a-şi impregna şi soţul, apoi se smulge de lângă el, după ce l-a recucerit, pentru a se îndrepta către un destin mai înalt.

Va fi cel al Veronicăi, despre a cărei eroică intervenţie pe drumul dureros al Calvarului, urmărit, la fel ca şi scena lapidării, din aceeaşi încăpere, unde apar, în funcţie de necesităţile dramatice, mesageri din afară, vom afla în Epilog... Femeia va mai apărea la sfârşit („mergând încet, foarte dreaptă, cu privirea fixă, strângând la piept un ştergar împăturit, pătat de sânge"). Când îl va arăta, se va vedea limpede imaginea Chipului Sfânt. Şi, deşi finalul textului este de o profundă frumuseţe supranaturală, preamărind Iubirea, vom recunoaşte – aici ca şi pretutindeni, dar cât este de îndrăzneţ în teatru! – „maniera"

Monseniorului Ghika, care indică: („Nu ar fi modalitate mai potrivită de a juca acest final, pentru public, ca şi pentru Dumnezeu, decât consacrând finalul Actului unei adevărate rugăciuni înaintea Chipului Sfânt").

Nu ne putem împiedica să gândim cât bine ar putea face această piesă, pusă în unde astăzi, cu mijloacele oferite de radio, şi să sperăm că s-ar putea găsi un realizator care s-o adapteze, al cărui talent ar putea fi pus în slujba credinţei.

Mai ştim că un alt subiect îl atrăsese pe dramaturgul revelat târziu în Monseniorul Ghika: *Barrabas*. Începuse să scrie piesa, însă nu ştiu ce s-a mai întâmplat după cealaltă tragedie, atât de reală, care a pus capăt activităţilor sale în Franţa[65].

În sfârşit, am semnalat *Intermediile de la Talloires*, poeme născute din discuţiile Monseniorului Ghika cu prietenul său, pictorul Albert Besnard, la care poposea uneori, în casa acestuia din Savoia, pe malul lacului Annecy. Lipsa volumului din comerţ, adică, din nefericire, inaccesibil celor mai mulţi dintre noi, nu ne poate împiedica să nu-i recunoaştem frumuseţea. Căci aici, mai mult ca în altă parte, se descoperă artistul şi poetul. Asemenea lui Jean Daujat, voi spune că „această operă – poeme şi desene – este plină de fantezie debordantă, de un fantastic luxuriant, şi deopotrivă de adâncă poezie şi de sens al misterului.

[65] Se pare că proiectul n-a fost niciodată dus la bun sfârşit. Arhiva Ghika de la ARCB deţine mai multe ciorne parţiale ale piesei *Barabbas – n.r.*.

Ea dovedeşte în ce măsură avea, ca orice poet, percepţia profundă a misterului lucrurilor înainte de a ajunge, prin darul Duhului Sfânt, la pătrunderea profundă a misterului lui Dumnezeu. Lacul şi misterele lui sunt aici punct de plecare şi ca o trambulină de unde se va lansa pentru a cânta, la sfârşitul poemului, Inima plină de iubire a Dumnezeului nostru".

Celui care ar obiecta că „totuşi, nimeni nu se improvizează nici desenator, nici pictor fără o tehnică", i-am putea răspunde că, încă din tinereţe, prinţul Vladimir învăţase să mânuiască creionul şi penelul în favoarea operelor de caritate. Simţul decorului, călăuzit de un gust artistic foarte sigur, îi permitea să atace, cu succes, orice motiv. Însă la Talloires a atins culmea; şi această culme omenească nu era, pentru el, decât încă o treaptă pe care avea s-o urce pe scara ce-l unea cu Dumnezeu.

12. ULTIMA CĂLĂTORIE[66]

„Umilinţa este cea din urmă pregătire pentru agonie”
(*Pensées pour la suite des jours*)

Monseniorul Ghika avea să plece din Franţa puţin înainte de război, trecând prin Villefranche-sur-Saône unde, de câţiva ani, un grup de prieteni îl primea cu o bucurie dublată de fervoare ori de câte ori putea poposi în acel loc.

Era acolo o persoană grav bolnavă care, în urma unei Liturghii celebrate de el, simţise o asemenea ameliorare încât, din patul unde fusese ţintuită de mulţi ani, se putea deplasa acum prin apartament. El celebra Liturghia în marele salon al familiei, pentru nevoile lumii şi ale sufletelor credincioase care îl ajutau să se roage pentru lume. Unul din membrii acelei familii – o prietenă de-a mea cu care-i făcusem cunoştinţă – făcea legătura între noi toţi: îi plăcea s-o numească „sora Andreea”, deşi era o laică pe cât de tânără pe atât de dinamică.

Îi scria deci „sorei Andreea”, care mi-a transmis scrisorile lui, încă din 3 ianuarie 1939, despre

[66] Informaţiile, uneori inexacte, pe care le va da în continuare Yvonne Estienne (aflată ea însăşi în strânsă legătură cu familia Monseniorului Ghika din Belgia) sunt, în sine, un document foarte semnificativ: iată ce a însemnat „cortina de fier” care a căzut asupra ţării noastre, mai ales după 1948. Abia după anul 2003 s-a permis accesul la primele dosare, ale fostei Securităţi, care dezvăluiau cele întâmplate înainte şi după arestarea Monseniorului Ghika – *n. r.*

planurile lui pentru anul care începea: Villefranche ocupa un loc important, însă nu a putu ajunge acolo decât pe 2 iunie.

Ce bucurie printre prietenii caladezi! (locuitorii din Villefranche) şi câte haruri dobândite, ce aveau să fie urmate, se pare, de o altă vizită a călătorului nostru, o lună mai târziu. O făgăduise. Însă pe 14 iulie, scria: „Se pare că trebuie să plec direct în România pe 2 august, iar a doua vizită a mea la Villefranche nu va putea avea loc la data prevăzută, ci abia la întoarcere, în toamnă, cu voia lui Dumnezeu..."

A fost ultima lui scrisoare. Dumnezeu hotărâse altfel.

Vestea declanşării războiului l-a găsit pe domeniul de la Bozieni, în România; şi în timpul primilor ani ai conflagraţiei nu s-a pus problema reîntoarcerii în Franţa.

Un nou teren de apostolat se deschisese pentru el la Bucureşti, în slujba refugiaţilor polonezi, care soseau de peste tot. „Se consumă, scria Monseniorul Gégout, în articolul deja citat, şi se dăruieşte cu maximă generozitate în slujba tuturor. Locuieşte la fratele său unde, după celebrarea Liturghiei, primeşte toată dimineaţa; după amiaza îi vizitează pe răniţi la spitale, pe bolnavi şi pe săraci în cele mai umile case. Lumea se înghesuie să-l asculte când ţine un cuvânt de învăţătură în biserica greco-catolică din strada Polonă. Este oprit pe stradă, cerându-i-se un cuvânt

de îmbărbătare. Predică, botează, spovedeşte, converteşte, răspândind în jur o imensă lumină..."

Primise permisiunea Cardinalului Suhard, Arhiepiscopul Parisului, de a rămâne pe loc, în România, care nu cunoştea încă prigoanele, pentru a-şi continua apostolatul desfăşurat la Paris în anii precedenţi; însă se va considera întotdeauna ca aparţinând de Dieceza de Paris. Aşa vor trece anii de război.

El este, în România, obiectul aceleiaşi veneraţii care îl înconjoară şi în Franţa. Un incident, povestit de Părintele Chorong, care activa alături de el în România, este revelator: se întorceau amândoi acasă în seara marelui incendiu din Bucureşti, din 1943, când întâlniră pe Strada Londra o echipă de pompieri care se străduiau încă să stingă ultimele zvârcoliri ale focului în acel cartier pustiit şi distrus. Unul dintre ei s-a desprins, traversând strada spre ei. Era un bărbat în puterea vârstei, cu chipul tras de oboseală, cu obrazul înnegrit de fum şi brăzdat de sudoare. Veni ţintă la Monseniorul Ghika şi, fără a avea puterea de a rosti un cuvânt, s-a înclinat plin de respect pentru a-i primi binecuvântarea[67].

E uşor de bănuit de ce devotament a dat dovadă cu prilejul bombardamentului din 1944, când a rămas în oraş pentru a veni în ajutorul victimelor.

[67] Această întâmplare a avut loc de fapt în data de 7 mai 1944 (a se vedea agenda lui Vladimir Ghika la această dată). Incendiul a fost provocat de 7 valuri de bombardamente americane. Vladimir Ghika s-a dus, cu Pr. Schorung, după încetarea alertei, să vadă cartierele sinistrate şi s-a înscris în ziua următoare ca voluntar în organizaţia Crucea Roşie – *n.r.*

Dar de acum încolo nu vom mai putea decât bănui, presimţi. Ştirile nu mai ajungeau decât filtrate, de multe ori necontrolabile, şi trebuie să ne arătăm prudenţi în faţa unor informaţii mai mult sau mai puţin suspecte. De aceea nu mă voi sprijini în cele ce urmează decât pe mărturiile care au putut fi verificate ulterior şi care sunt vrednice de crezare[68].

Ştim aşadar că înaintea cumplitelor încercări care aveau să pustiească şi România, dăruindu-se trup şi suflet în slujirea celor smeriţi, Monseniorul Ghika legase prietenii în lumea religioasă şi laică a marilor personalităţi, care aveau să joace mai apoi un rol important pentru el.

Pe plan religios, era vorba de ierarhia şi de clerul catolic român, arhiepiscopul romano-catolic de Bucureşti, nunţiul. Stabilise relaţii şi în mediile ortodoxe. Astfel l-a cunoscut pe părintele Bonteanu, despre care vom vorbi mai jos, şi pe arhimandritul său, Ciobotaru.

Printre laici, îi putem enumera pe: Bunaciu, fost elev la asumpţionişti, care va deveni un personaj

[68] În anul 1963, când Yvonne Estienne a scris această carte, nu avea cum să aibă informaţii sigure despre moartea Monseniorului Ghika la închisoarea Jilava. În acest sens, informaţii exacte privitoare la parcursul Monseniorului Ghika în România comunistă (urmărirea, arestarea, anchetarea, procesul, încarcerarea şi moartea) pot fi găsite în studiul redactat de Emanuel şi Mihaela Cosmovici, care însoţeşte noua ediţia a mărturiei părintelui Horia Cosmovici privindu-l pe Vladimir Ghika, *Monseniorul: amintiri şi documente din viaţa Monseniorului Ghika în România*, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuş, 2011 – *n.r.*

atotputernic în poliţie, Ştefan Nicolau[69], secretarul general al Academiei Române şi al ARLUS, Asociaţia Relaţiilor Culturale şi Ştiinţifice cu Uniunea Sovietică, prieten el însuşi cu C. I. Parhon, preşedinte al Prezidiumului Republicii Populare Române, cel care şi-a mutat Institutul de Endocrinologie la Sanatoriul "Saint Vincent de Paul" din Bucureşti, discipol al profesorului Paulescu, acesta din urmă prieten intim, după cum am văzut, al Monseniorului Ghika, decedat în 1931.

După cum se ştie, anul 1948 avea să marcheze evenimente tragice în România. Comuniştii puseseră mâna pe putere, obligându-l pe regele Mihai să abdice şi să plece în exil, urmat de un număr restrâns de persoane, aparţinând Casei regale. Prinţesa Elisabeta Ghika făcea parte din acest grup, în calitatea ei de doamnă de onoare a reginei Elena; soţul ei, prinţul Dimitrie, a primit şi el permisiunea de a o urma.

Cum să plece însă lăsându-l pe prinţul Vladimir? S-au făcut demersuri şi pentru plecarea lui[70]. Ştim că, în acel moment, primise permisiunea de a părăsi ţara şi totuşi a rămas în iadul unde oamenii sufereau de

[69] Se pare că autoarea face o confuzie între Ştefan S. Nicolau (1896-1967), fondatorul Institutului de Virusologie al Academiei Romane şi Gheorghe Nicolau (1886-1950), om de ştiinţă, inginer, secretar general al Academiei Române (1948-1950) – *n.r.*

[70] Astăzi ştim că întreaga familie a Elisabethei Ghika ar fi putut pleca. Atunci când fiecare membru al familiei a trebuit să ia această decizie, Monseniorul Ghika s-a ridicat de la masă şi a spus simplu: „Eu nu plec", Mărturia e dată de nepotul lui, Lucian Spatariu, care locuia în acelaşi apartament din Bd-ul Dacia nr. 2 – *n.r.*

foame, duceau lipsă de toate şi unde primejdiile pândeau la orice pas. Încă din anul 1947, se făcuseră demersuri pe lângă guvernul român prin intermediul Legaţiei Franţei, din partea Arhiepiscopiei Parisului şi a Ministerului Francez al Afacerilor Externe pentru plecarea lui în Franţa[71]: iubirea de aproapele l-a făcut să rămână în România.

Ce se va întâmpla cu el după plecarea familiei sale?

Se punea mai întâi problema locuinţei, cel mai uşor de rezolvat, căci surorile care se ocupă de sanatoriul „Saint-Vincent de Paul", opera sa de tinereţe, îl primesc cu bucurie. Pierduse aproape totul, cărţi, mobilier, bunuri, ceea ce nu-i limita nicidecum acţiunea[72]... Se punea şi problema hranei. Se va aranja cu ajutorul lazariştilor, la care va lua masa, cum o făcuse şi mai înainte. Mai e vorba, din nou şi mereu pentru el, de suferinţă, nu doar cea împărtăşită de toţi, ci una personală: o intervenţie chirurgicală pentru o hernie strangulată, urmată de

[71] Data este probabil greşită. Un raport al Legaţiei franceze arată că s-au făcut asemenea demersuri în data de 16 iunie 1949 – *n.r.*

[72] De fapt, în cursul diferitelor schimbări forţate de domiciliu, după plecarea fratelui lui, Vladimir Ghika a încredinţat o parte din documentele sale (cărţi, scrisori, acte, agende, amintiri) mai multor persoane, care le-au păstrat până după 1989. Aşa se face, de exemplu, că familia Murgescu a păstrat intacte agendele personale ale lui Vladimir Ghika, documente foarte folositoare astăzi pentru cercetători întrucât acoperă perioada 1910-1947, din păcate cu lipsuri. O altă importantă masă de documente a fost încredinţată Legaţiei Franţei şi sunt astăzi păstrate la Arhivele Ministerului Afacerilor Externe al Franţei – *n.r.*

complicaţii şi de o nouă intervenţie, care îl vor slăbi foarte mult.

Curând, sanatoriul va deveni proprietatea statului, doctorul Parhon, preşedinte al Prezidiumului R.P.R., instalându-şi acolo serviciile de endocrinologie. Monseniorul Ghika va continua să locuiască în clădire până la înlăturarea lui Parhon, în mai 1952. Continuă să ia masa la lazarişti, unde alţi patru preoţi şi cinci călugăriţe trăiesc modest, nelipsindu-le, totuşi, esenţialul[73]. Cartelele de pâine nu sunt întotdeauna suficiente, însă fapte de caritate discrete suplinesc lipsurile. El, Monseniorul Ghika, fără să se tulbure, îşi continuă munca de apostolat, celebrând Liturghia în fiecare dimineaţă în capela publică a lazariştilor, neocupată încă de comunişti, primind vizite în special în sacristie, căci în locuinţa lui nu poate s-o facă decât de două ori pe săptămână, şi deplasându-se în oraş ca să-i viziteze pe bolnavi.

O slujire de simplă, unică, pură caritate, care face totuşi să fie clasificat ca suspect: încă din perioada Crăciunului 1949 numele lui se află pe o „listă neagră". „Să nu credeţi, îi va spune un prieten comun, coleg al Monseniorului Ghika în acea

[73] După decizia fratelui său de a emigra, Mons. Ghika a locuit un timp singur pe strada Dacia nr. 2, unde Jean Năsturel l-a văzut, în jurul zilei de 21 ianuarie 1948. În seara vizitei, în apartament se mai afla doar un pat. După aceea a fost primit de Fiicele Caritǎţii în clădirea Sanatoriului „Saint-Vincent de Paul". Când s-a făcut naţionalizarea instituţiilor private de sănătate şi suprimarea ordinelor călugăreşti, Vladimir Ghika era în pericol să nu mai aibă locuinţă. În această situaţie a fost primit în casa preoţilor din incinta fostului sanatoriu, care a fost ultimul lui domiciliu înainte de arestare – *n.r.*

perioadă, că rămâneţi ca preot al spitalului pentru că aveţi dreptul. Datoraţi acest statut exclusiv bunăvoinţei doctorului Parhon. Este un om bun şi orice rugăminte îi este ascultată".

O siguranţă, aşadar, cât se poate de relativă, care ţinea doar de un fir, datorită doctorului Parhon. Iar doctorul Parhon nu era nici el invulnerabil.

Pentru ce şi de ce anume era suspectat Monseniorul Ghika? „Se dăruieşte fără preget, relatează J. Daujat, pentru a-i ajuta pe toţi cei ce au nevoie de ajutor, se lipseşte de puţinul pe care-l are pentru a-l împărţi celorlalţi: este prezent pentru orice mizerie materială şi spirituală. În contact cu el, mulţi se convertesc la catolicism. În ciuda tentativelor de a-l determina să plece, el vrea să rămână pentru a nu-i părăsi în mizerie şi persecuţii pe toţi aceia pentru care este o constantă providenţă: toate ştirile care reuşesc să străpungă cortina de fier dau mărturie despre alinarea pe care prezenţa sa o reprezintă pentru toţi. Deşi activităţile sale sunt pur religioase şi caritabile, lipsite de orice tentă politică, toate mişcările îi sunt, evident, îndeaproape supravegheate. În 1952, la patru ani după plecarea familiei sale, la doi ani după plecarea Părintelui Chorong, ne-a parvenit ştirea arestării sale. Exista un motiv suficient, şi anume simplul fapt că primea mereu noi convertiţi în sânul Bisericii Catolice; de asemenea, extrema sa sărăcie şi devotamentul neobosit în favoarea tuturor constituie o negare vie şi spectaculoasă a afirmaţiilor propagandei oficiale,

care-i prezintă pe ierarhii Bisericii Catolice ca asupritori nesătui ai poporului. A circulat zvonul că ar fi fost investit în secret episcop şi că autorităţile comuniste ar fi aflat; nu putem şti dacă era adevărat. Sigur este că după această arestare a fost eliberat, pus sub supraveghere, şi că a făcut obiectul unui proces la capătul căruia a fost condamnat la 30 de ani de închisoare. Atunci a fost închis în temniţa de la Jilava"[74].

Înainte de a aborda sfârşitul vieţii sale, este momentul să precizăm care au fost relaţiile sale cu arhimandritul Bonteanu, nu doar pentru că e vorba de convertirea unui personaj important, ci mai ales pentru că, prin el, suntem în posesia ultimei lucrări ieşite din pana – şi din inima – prinţului Vladimir, în timpul acestor ani de război.

Convertit de la ortodoxie la catolicism, devenit apoi călugăr basilian, Părintele Bonteanu a fost unul dintre fiii spirituali ai Monseniorului Ghika, participând la apostolatul său de la Bucureşti. Volumul pe care l-a scris, „Durerile celei de-a doua faceri", este deopotrivă o autobiografie şi relatarea

[74] Aceste informaţii trebuie îndreptate. Motivul arestării nu este, sau nu este doar faptul că a fost un preot devotat enoriaşilor săi, ci faptul că a fost devotat şi Bisericii şi a ajutat în secret ierarhia clandestină a Bisericii Catolice să menţină comunicaţia cu Vaticanul. N-a fost niciodată investit episcop, dar a fost un sprijin statornic pentru ordinariul substitut clandestin Hieronymus Menges. În ziua de 18 noiembrie 1952 este arestat pentru singura şi unica dată, şi apoi condamnat, la 24 octombrie 1953, la 3 ani de temniţă grea. A se vedea H. Cosmovici, *Monseniorul – n.r.*

convertirii sale: e vorba deci despre un document istoric ca şi de o mărturie religioasă de mare interes. Lucrarea a fost publicată în română, la tipografia seminarului greco-catolic de la Blaj, în 1943. Apoi, gândind că o asemenea mărturie putea fi utilă în Franţa, s-a pus problema traducerii ei pentru a putea fi difuzată în acel spaţiu: Monseniorul Ghika a redactat o parte din notele indispensabile pentru înţelegerea cărţii de către creştinii apuseni; aceasta fost, după ştiinţa noastră, ultima lui lucrare; găsirea documentelor, traducerea, punerea la punct, publicarea nu au fost posibile decât cu preţul unor mari dificultăţi: însă subiectul merita osteneala. Pentru a ne convinge, trebuie să ne oprim o clipă asupra valorii omului şi a lucrării.

În ceea ce priveşte omul, foaia de semnal de la Editura Plon ne spune următoarele: „După câţiva ani de viaţă consacrată la Bixad (România), autorul cărţii a trăit un timp la Bucureşti, în perioada când guvernul Mareşalului Antonescu îndemna clerul şi poporul la un reviriment al trăirii creştine. Desfăşura pe atunci o muncă de apostolat foarte fecund, mai ales în spitale, unde celebra Sfânta Liturghie pentru bolnavi şi răniţi. A vizitat apoi mănăstirile româneşti de bărbaţi şi de femei şi, reîntorcându-se de la mănăstirea Agapia, la intrarea pe un pod, automobilul a sărit în aer, trecând peste o mină, fără ca el să aibă vreo zgârietură. Pe durata unei noi şederi la Bixad, a fost martor la creşterea influenţei ruşilor şi a comuniştilor români. Temându-se pentru

siguranţa şi chiar pentru viaţa sa, părintele Bonteanu a fost silit să se ascundă şi să fugă.

Biserica greco-catolică nu mai exista legal. Congregaţia călugărilor basilieni era dizolvată. Mulţi călugări erau întemniţaţi. Pentru a nu-i pune în primejdie pe cei care-l ascundeau, într-o seară din toamna anului 1948, părintele Bonteanu, deghizat, cu barba rasă, de nerecunoscut, a plecat de la Bucureşti la Constanţa. Dar trenul în care se afla a avut la Ciulniţa (pe 21 octombrie 1948) un cumplit accident, despre care nu s-a ştiut niciodată dacă se datorase unui sabotaj sau nepriceperii noii conduceri comuniste a căilor ferate. Oricum, au fost mai mult de 200 de victime, ale căror nume nu au fost niciodată date publicităţii. Părintele Bonteanu se număra oare printre ele? Toate căutările cu privire la el au fost zadarnice, şi dacă prietenii săi au refuzat să creadă că murise, nu se poate avansa nicio ipoteză despre soarta lui".

Valoarea volumului este, la rândul ei, atestată de mari personalităţi: Cardinalul Tisserant, care s-a interesat de Părintele Bonteanu cu prilejul şederii la mănăstirea de la Maria-Laack; Monseniorul Beaussart care, în 1950, califica drept „pasionantă„ lectura manuscrisului, făcea următorul pronostic: „Cred că lucrarea este menită să facă mult bine. Le va propune catolicilor o minunată lecţie practică, arătându-le câte piedici şi dureri are de înfruntat un suflet chemat de Dumnezeu la deplina posesie a adevărului catolic, plecând de la ortodoxie. Cei ce vor fi pătrunşi de starea sufletească descrisă atât de

emoţionant vor dovedi, sunt încredinţat, un respect mai profund faţă de sufletele aflate în căutarea adevărului şi, de asemenea, o mare delicateţe în felul de a-i trata pe convertiţi".

Mărturie completată şi de altele, suficiente pentru a recomanda aici acest volum[75] care, pe lângă valoarea proprie, poartă pecetea Monseniorului Ghika.

Să ne întoarcem la momentul arestării lui. A fost deci ridicat de la locuinţa sa în noaptea de 19 noiembrie 1952, „pentru a fi dus la o reşedinţă supravegheată", spune Jean Daujat, la închisoare, după alte mărturii, apoi eliberat, ţinând seama de vârsta sa înaintată: împlinise 80 de ani. Toţi însă sunt unanimi în a remarca tristeţea care îl copleşea adesea în acea perioadă[76].

Avem o mărturie, datând din octombrie 1953[77], de la cineva de acolo: „A petrecut 3 săptămâni la un prieten. Are părul şi barba tăiate, nu mai e decât piele şi os, pare însă întinerit, aerul proaspăt de ţară i-a

[75] Arhimandritul Bonteanu: *Les douleurs de la deuxième naissance*, Editura Plon, colecţia «Présences», reeditat în limba română cu titlul: Arhimandritul Teodosie Bonteanu, *Chinurile naşterii celei de-a doua sau Spovedania unui convertit*, Ed. Unitas, Cluj Napoca, 1994 – *n.r.*

[76] A se vedea nota de mai sus despre circumstanţele reale ale arestării – *n.r.*

[77] În realitate, până la 24 octombrie 1953, data procesului, Vladimir Ghika s-a aflat în anchetă în subsolurile închisorii Uranus a Securităţii. După proces a fost transferat la închisoarea Jilava. Fie data este greşită (sunt mai multe cazuri de acest fel în ediţia franceză), fie e vorbă de o dezinformare a Securităţii. Ştim astăzi că multe informaţii care au ajuns dincolo de Cortina de Fier erau diversiuni ale Securităţii – *n.r.*

priit, se pare. În acea dimineaţă din 5 octombrie, lacrimile îi curgeau pe misalul meu, înainte de *Sanctus* (asista atunci la Sfânta Liturghie în capela Sfintei Inimi şi cineva îi împrumutase un misal)... Luptă cu demnitate şi curaj, chiar fără teamă şi cu măreţie; este cu adevărat demn de Învăţătorul căruia îi este discipol. Luminează, prin exemplul său, zilele noastre pline de teamă şi deznădejdile noastre, atunci când avem slăbiciunea de a ne lăsa pradă lor... Ne întoarcem adesea împreună către casă, seara, mai ales în luna Rozariului... Sunt rare clipele când am fericirea de a vedea pe chipul lui bucurie: atunci, râsul care îi luminează faţa este un râs de copil, atât de blând şi de curat încât ne-ar putea face să credem în fericire, dacă ar mai putea exista fericire pentru noi".

Suferinţă intimă unită cu apostolatul perseverent! Dovedind că prima nu-l putea opri pe al doilea, Monseniorul Ghika trăia încă unul din *Gândurile pentru şirul zilelor*: „Când te simţi zdrobit de o grea suferinţă, cât de bine este să mângâi suferinţele altuia! Dăruirea de sine în astfel de momente, când nu mai eşti nimic, când nu mai ai nimic în tine, înseamnă să-l dăruieşti întrucâtva pe Dumnezeu... şi să-L găseşti".

Suferinţă intensă unită cu o statornică dorinţă de bucurie! Şi asta însemna trăirea unui alt "Gând": „Când te întrebi «La ce mai pot fi bun?» te laşi ispitit de descurajare. Răspunsul trebuie să fie: «În orice caz, la a fi bun»".

Avem o ultimă fotografie de-a lui, reprezentându-l aşa cum era cu aproximativ două luni înainte de a fi ridicat, purtând, pe verso, cuvintele scrise de el: „Să faci din iubire ceea ce trebuie să faci din datorie".

Aşa cum am văzut, i s-a intentat un proces, despre care avem puţine documente[78]. Părintele Gherman a relatat, în broşura sa, un episod care i-a precedat arestarea: într-o zi, „pe stradă, aştepta culoarea verde a semaforului. Poliţistul de serviciu, care-i surprinsese oboseala, privind la reverenda uzată, la spatele încovoiat, la barba şi părul său alb" (dar mai avea pe atunci plete?), „a oprit automobilele, l-a luat de braţ şi, după ce l-a ajutat să treacă strada, i-a cerut binecuvântarea... Nu ştim ce preţ a plătit acest om pentru actul său de curaj. Însă scena n-a trecut neobservată de anumiţi spectatori care, însufleţiţi de un altfel de curaj, s-au grăbit să-l denunţe stăpânilor de atunci".

Autentic sau nu, incidentul este plauzibil, după acela cu pompierul care, şi el, a cerut, în plină stradă, să primească binecuvântarea lui, în timpul incendiului de la Bucureşti; însă mulţi s-au îndoit că aceasta a fost cauza arestării sale. Oricum, în temniţa Jilava avea să-şi trăiască el ultima etapă pământească.

În ce condiţii?

---

[78] Documentele sunt azi disponibile. A se vedea Cosmovici, *Monseniorul - n.r.*

„Am fost în cazematele fortului Otopeni, cu câteva ore înainte de retragerea nemţilor, la sfârşitul lui august 1944, ne-a spus părintele Chorong, şi ştiu că şi fortul Jilava era construit după acelaşi model. Pot deci să-mi imaginez locul de detenţie al Monseniorului, după condamnarea sa. A trăit nu într-o celulă, ci într-una din acele cazemate, alături de un număr destul de mare de prizonieri. Ipoteză susţinută şi de raportul Însărcinatului cu Afaceri al Franţei la Bucureşti, care afirma, în mai 1954, că Monseniorul «făcea mult bine în închisoare şi că-şi împărţea hrana cu ceilalţi prizonieri».”

Într-o perioadă când puţine informaţii ne puteau parveni, Jean Daujat scria totuşi: «Ştim că prezenţa Monseniorului Ghika era o statornică îmbărbătare spirituală pentru ceilalţi prizonieri. Pare evident că, în temniţă, a botezat şi a dat adesea dezlegarea; nu ştim dacă a avut pâinea şi vinul necesare» (ceea ce pare imposibil) «pentru a celebra Liturghia şi a da Sfânta Împărtăşanie. Pare de asemenea evident că, aşa cum făcuse întotdeauna, împărţea celorlalţi cea mai mare parte din puţina hrană pe care o avea. Moartea sa a fost, fără îndoială, urmarea logică a foamei, frigului şi maltratărilor»[79].

Aceste supoziţii sunt evidenţe care sar în ochii acelora care l-au cunoscut pe prinţul Vladimir Ghika;

[79] Profesorul Florea Costache şi părintele Petru Pecican, martori din Jilava, relatează că tineri deţinuţi de drept comun, înfometaţi, îi furau pur şi simplu mâncarea, iar Monseniorul oprea intervenţia celorlalţi deţinuţi, spunând că el le-a dat această mâncare. În condiţiile de înfometare din Jilava, asemenea privaţiuni îi scurtau viaţa – *n.r.*

aveau să devină mai apoi certitudini, în urma unor mărturii ulterioare. Este adevărat că a trăit la Jilava ca preot desăvârşit printre prizonieri, dar şi ca om de spirit, încercând să-i înveselească prin relatările sale de călătorie sau alte povestiri. Ca urmare, era venerat de toţi, realitate pe care nimic din degradarea sa fizică[80] nu a afectat-o.

De unde îi venea această putere? Nu din trupul epuizat, ci din sufletul care l-a condus până la capăt, suflet identificat acum cu cel al Sfântului Ioan, „sfântul surghiunului şi al aşteptării care, după ce a fost cel mai iubit şi mai iubitor dintre discipoli, şi-a dus cel mai mult existenţa pe pământ, dincolo de durata obişnuită a vieţii omeneşti în lumea aceasta". Când fondatorul de la Auberive scria aceste cuvinte, în Constituţii, când îşi îndemna discipolii să mediteze asupra „doctrinei Crucii, propuse de cei doi martori ai Răstignirii, Mama lui Isus şi fiul adoptiv al Mariei, care ne transmit sensul, extras de acolo, şi virtutea suferinţei şi a morţii"..., când, în sfârşit, în ciclul liturgic, se oprea în mod special asupra „morţii târzii a ucenicului celui mai iubit şi celui mai îndelung exclus de la bucuria revederii", avea oare presentimentul că, la capătul propriei existenţe, se va asemăna atât de mult cu el?

[80] Mărturia lui Theodor Lavi, martor în infirmeria Jilavei în zilele dinaintea morţii Monseniorului, ni-l prezintă într-adevăr extrem de slăbit, dar cu mintea perfect clară până în ultima clipă – *n.r.*

Întreaga lui viaţă se aduna într-un simbolism evident, pentru a ajunge, în aceste ultime luni tragice, la consacrarea finală a valorii ei, de la naşterea sa, în ziua când Pruncul divin a venit pe pământ, până la apropiata întâlnire cu Acela care este şi „Cel bătrân de zile”[81].

Tot ceea ce făcuse, tot ceea ce spusese, tot ceea ce scrisese nu-l însoţea oare la Jilava? Întunericul temniţei nu-i adăpostea, în spatele lui, nevăzuţi şi apropiaţi, pe toţi sfinţii pe care-i celebrase în Prefaţa la cartea lui Edmond Joly, „cei care l-au adus pe Dumnezeu mai aproape de noi, care ne-au părăsit de curând, ale căror urme poartă încă, dacă putem spune astfel, căldura Spiritului divin”: da, acesta, acela şi cel „ce se dăruieşte cu totul aproapelui său; însă deoarece, prin el însuşi, nu ar putea decât muri, fără să mântuiască, rugăciunea îi pune în mâini ceva din puterea cerească. O privire superficială, care nu ar recunoaşte, în relatarea acestor vieţi eroice, decât un parfum de legendă, nu ar înţelege cel mai măreţ efort al spiritului uman pentru a rezolva problema răului şi a-l combate cu singurul remediu suveran”.

Ce trebuie să fi fost rugăciunea lui în aceste ultime luni? Poate aceea compusă la Auberive, pentru a-i oferi Sfintei Fecioare locuinţa Casei Caritǎţii, transpusă acum în cazemata sa, în locuinţă a Suferinţei: „Fecioară Sfântă, nu avem a-ţi oferi decât casa unui fiu adoptat la picioarele crucii. Este locuinţa de după jertfă şi locul îndelungii aşteptări.

[81] „Cel bătrân de zile”, în viziunea lui *Daniel* 7,9 este identificat cu Tatăl Ceresc – *n.r.*

Este o locuinţă unde Fiul tău se întoarce pe altar şi în suflete. Îl vei regăsi aici, la fel ca după Rusalii, cu aceeaşi inimă, deopotrivă rănită şi mângâiată".

Inima lui, şi ea deopotrivă „rănită şi mângâiată", se îndrepta acum către viaţa veşnică, a cărei aşteptare „ne face să fremătăm de speranţă şi de uimire". Însă, înainte de a o atinge, trebuia să treacă prin moarte. Ne învăţase şi că, până şi în împrejurările cele mai cumplite, moartea „îşi pierde ghimpele" pentru aceia care n-au căutat pe pământ decât Împărăţia lui Dumnezeu, înainte de a ajunge la ea în cer.

Cum îşi „pierduse ghimpele puterea" în cazul lui? Vom recurge la mărturia care ne-a parvenit de la unul din tovarăşii săi de temniţă, care nu avea credinţă, mărturie publicată în aprilie 1957 în *Nation roumaine* („Naţiunea română"):

„Atmosfera pioasă şi tulburătoare a închisorilor era deosebit de sfâşietoare în temniţa unde se stingea, cu blândeţe îngerească, Monseniorul Ghika (de fapt, s-a stins cu totul la infirmerie, la două sau trei zile după ce a fost luat de lângă tovarăşii săi. Despre ultimele sale clipe, nu ştim nimic[82]).

Cu o voce de-abia auzită, îi învăţa pe tovarăşii lui de suferinţă că lucrul esenţial, când eşti cuprins de disperare, este să nu te gândeşti la tine, ci să te apleci asupra suferinţelor celorlalţi şi, astfel,

[82] Din fericire, avem patru martori pentru ultimele zile de viaţă ale Monseniorului Ghika. A se vedea Cosmovici, *Monseniorul*, şi martorul direct Theodor Lavi, *Nu a fost pisica neagră* (v. bibliografia în anexă) – *n.r.*

devenind mai bun, ai tăria de a îndura totul. Acest prelat care suferise atât, în sufletul şi în trupul său, nu se plângea niciodată; zâmbea atunci când le spunea tovarăşilor săi «fiule» sau «copile».

Spunea: «Este o mare tărie să ştii că ai putea face rău sau ai putea să întorci răul, şi să faci binele fiindcă inima ţi-e inundată de iubire».

Îşi împărtăşea credinţa, care, pentru el, nu era decât iubire, colegilor săi de celulă. În toiul iernii, când frigul era cumplit, nimeni în jurul lui nu se plângea de dureri pe care niciun medicament nu venea să le uşureze. Ca şi cum cu toţii, în jurul lui, ar fi fost contaminaţi de sfinţenie".

Da, această formă de sfinţenie, atât de bogată în învăţăminte pentru micimile şi slăbiciunile noastre, încorona, de asemenea, ceea ce afirmase într-unul din *Gânduri*: „Umilinţa care pune toate lucrurile la scara lui Dumnezeu este şi scara care permite urcuşul la Dumnezeu".

Astfel, aşadar, în tăcere, în voinţa sa fidelă de iubire, s-a stins „această viaţă blândă, cerească încă de pe pământ, acum pentru totdeauna împlinită şi biruitoare", aşa cum spunea prietenul său, Edmond Joly, despre sfinţii a căror viaţă a studiat-o.

Jean Daujat s-a întrebat dacă i s-ar putea decerna Monseniorului Ghika titlul de martir. A răspuns, şi răspundem şi noi împreună cu el, printr-un dublu *da*, ţinând seama de viaţa şi de moartea sa, fără a ne pronunţa înainte ca Biserica s-o facă.

Viaţa lui? „Pe măsură ce sporea iubirea lui de aproapele, a voit ca jertfirea de sine să devină tot mai deplină, ducând-o până la renunţarea la avere, până la ruinarea sănătăţii, până la riscul de a se contamina de lepră în slujirea leproşilor, până la a rămâne sub prigoană în slujba celor prigoniţi, în cele din urmă până la acea moarte mizerabilă într-o celulă de temniţă, sfârşit logic într-o ţară care persecută viaţa închinată lui Dumnezeu şi fraţilor şi mistuire definitivă a jertfei de sine prin iubire, aduse de bună voie. De bună seamă, nu se poate vorbi de martiriu în sensul cel mai strict al termenului, deoarece nu a fost ucis; însă în sens larg, calificativul de martir i se potriveşte pentru că s-a expus de bună voie unei morţi ce trebuia să rezulte din lungul şir de privaţiuni şi maltratări”[83].

Iar despre moartea, deopotrivă „mizerabilă şi glorioasă”, câte detalii semnificative apar, tot sub pana lui Jean Daujat:

„Scrisese în *Pensées pour la suite des jours*: «Moartea noastră trebuie să fie fapta cea mai măreaţă a vieţii noastre. Dar e posibil ca Dumnezeu să fie

[83] Cauzele de beatificare ale Slujitorilor lui Dumnezeu care au murit în închisorile comuniste (şi nu citãm decât pe Fericiţii Bogdánffy Szilárd, Meszlényi Zoltán Lajos şi Scheffler János) confirmă că moartea acestora nu face parte din acea modalitate a martiriului care implică uciderea violentă. Martiriul secolului al XX-lea este, într-un anumit sens, un martiriu mult mai umil, mai modest, aproape insignifiant în ochii persecutorului şi ai lumii, în comparaţie cu martiriul prin execuţie publică din primele secole. În secolul al XX-lea, martiriul, lent, se prelungeşte pe o perioadă mai mare de timp şi uneori nu există martori oculari ai morţii, care survine în izolare şi în singurătate, fără niciun sprijin din partea cuiva – *n.r.*

singurul care să o ştie». Cât de exact aveau să se realizeze aceste cuvinte în cazul lui! El, care încercase întotdeauna să se lipsească de toate din iubire, a fost ascultat în cel mai înalt grad de cel Mult Iubit prin această moarte în privaţiunea cea mai absolută, privaţiune de orice prezenţă dragă, de orice ajutor sacramental, de orice îngrijire plină de solicitudine, de orice obiect familiar, de cel mai elementar confort, de hainele sale preoţeşti şi chiar de pletele şi de barba sa[84], privaţiune de toate lucrurile la care poate ţine cineva, având drept unic martor pe Dumnezeu, şi atunci bucuria desăvârşită de a fi dat cu adevărat totul din iubire, bucuria desăvârşită în credinţa care a preschimbat viaţa ce se stingea în trupul epuizat în preaplin de Bucurie, unde toate sunt Împlinite de Acela care este Bucuria însăşi în Vederea fără de sfârşit".

În încheierea acestor pagini, se cuvine să tăcem, fără comentarii inutile, pentru a-l lăsa pe cititor să se impregneze el singur de învăţămintele pe care le poate trage dintr-o astfel de viaţă.

S-o facem în rugăciune, în strânsă legătură cu acela despre care nădăjduim că se află – aşa cum spunea Blaise Pascal cu o expresie pe care Monseniorul ar fi îndrăgit-o – „în veşnică bucurie pentru o zi de trudă pe acest pământ".

[84] Theodor Lavi, în mărturia sa, arată că Monseniorul Ghika a fost înmormântat în sutana lui, foarte peticită, şi avea barbă şi plete. La deshumarea de la cimitirul Bellu Ortodox din Bucureşti, care a avut loc la 23 aprilie 2013, arheologii au găsit urme de material negru lipit pe osul stern, iar sub materialul negru se văd mai multe fire de păr alb, care pot fi fire din barbă – *n.r.*

ANEXA 1

SCRISOARE A YVONNEI ESTIENNE CĂTRE PRINŢESA ELISABETH GHIKA

20/6 – 63

Iubită Prinţesă Elisabeth,

Scrisoarea dumneavoastră mi-a fost redirecţionată de la Paris în provincie, unde mă aflu pentru o lună de repaus, într-o casă religioasă din Anjou, după ce am încheiat cura termală. Plec de aici pe 24 la Pont-Main, unde, după cum ştiţi, a avut loc o celebră apariţie a Sf. Fecioare în 1871, despre care un editor mi-a cerut o carte; mă duc deci acolo să mă documentez.

Apoi, revin la Paris doar atât cât să-mi schimb valiza şi plec din nou în estul Franţei, pentru reculegerea generală anuală a operei noastre «*Virgo Fidelis*»… iubita operă a cărei activitate a fost declanşată de Monseniorul Ghika.

Toate acestea ca să vă spun de ce nu m-aţi prins la telefon la Paris în ultima vreme, şi de ce nu voi avea bucuria de a vă revedea curând. Căci nu voi fi din nou la Paris, şi în linişte, decât la sfârşitul lui iulie; şi fără îndoială în acel moment veţi fi deja în Belgia… Dar când vă întoarceţi, vă rog să aveţi

bunătatea de a mă anunţa. Şi atunci voi face tot posibilul şi imposibilul ca să vă văd; căci ghiciţi că îmi doresc acest lucru tot atât, dacă nu chiar mai mult decât o faceţi dumneavoastră.

Cred că cartea **noastră** [sublinierea redacţiei] va fi întâmpinată cu elogioase aprecieri unanime; o spun cu simplitate, căci numai subiectul ei este cel care îi dă valoarea. Vă rog să-i mulţumiţi încă o dată din inimă, pentru mine, Contelui de Briey care a contribuit atât de mult la această carte!

Şedere plăcută în Belgia, iubită prinţesă. Amintiţi-mă, vă rog, Prinţului Dimitrie şi îngăduiţi-mi să vă asigur încă o dată de toată afecţiunea mea fidelă şi plină de respect,

Yv. Estienne

ANEXA 2

RUGĂCIUNE CĂTRE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL

PENTRU CAVALERII SFÂNTULUI MIHAIL

Într-o transcriere a Preotului G. Schorung din agenda Monseniorului Ghika pe anul 1926, apare „Rugăciune către Sfântul Mihail pentru Cavalerii Sfântului Mihail": „Spirit pur pe care nicio fiinţă nu îl poate limita şi nici înlănţui, dă-ne ajutorul prezenţei tale nemijlocite. Imagine fidelă şi strălucitoare a splendorilor divine, învaţă-ne să fim şi noi, fiecare după locul său şi după starea sa, o imagine exactă şi vie a Tatălui nostru care este în ceruri. Apărător al voinţelor şi al preferinţelor Creatorului, păzeşte Lucrarea lui Dumnezeu pe pământ, cu noi şi prin noi, în statornicia noastră. Învingător al trufiei lumii, atrage-ne în urmarea ta, ajută-ne să ne aşezăm de partea cea bună, cu o mândrie bună şi sfântă a sufletelor noastre. Purtător de cuvânt al universului, credincios Învăţătorului său, fii sufletul şi tăria jurămintelor noastre. Revoltă sfântă şi strigăt iubitor a ceea ce a fost creat pentru fericirea veşnică, fii susurul protestelor noastre împotriva oricărui rău şi elanul sufletelor noastre către tot binele care vine de la Dumnezeu. Apărător binecuvântat al ordinii în iubire, dă-ne simţul armoniei şi al iubirii în planurile Domnului. Cavaler al slavei veşnice, fă-o să transpară în umilele noastre

eforturi în jurul nostru. Apărător al ţării, încredinţat între toţi unei Misiuni călăuzitoare a fraţilor săi, fă ca Franţa să nu eşueze în această misiune. Ajutor activ dat în mod vizibil, în atâtea rânduri, vocaţiei supranaturale a acestei ţări, susţine-ne susţinând-o. Călăuză puternică a Sfintei Ioana d'Arc, în care această misiune s-a afirmat, continuă să faci să se audă în noi un ecou al acelor voci. Stăpân tainic al biruinţelor supreme, dă-ne triumful bun al cauzelor drepte. Triumfător prin suflet şi în suflete, fă ca întotdeauna să ajungem la ţintă prin ceea ce e mai bun în sufletele noastre. Conducător al mesagerilor divini în lumea nevăzută şi al soldaţilor lui Dumnezeu pe pământ, dă-ne să fim purtători ai veştii celei noi şi adăposturi vii ale oricăror forme de curaj. Tu care introduci sufletele în viaţa de dincolo, şi viaţa de dincolo în suflete, în mulţimi, în armatele Cerului şi ale pământului, fă să ne îndeplinim datoria, pe urmele tale pe pământ, ca şi în Cer. Tu care cântăreşti sufletele la judecată, aminteşte-ne, încă din acest ceas, importanţa păcatelor de omisiune, astăzi şi întotdeauna. Oaspete al mărturisirii noastre, ai milă de mizeriile noastre şi de căderile noastre, din care ne ridică Domnul, şi de iertarea lor. Martor al greşelilor noastre, ca şi al mărturisirii lor, dă-ne în acelaşi timp şi o cinste mai mare, şi o speranţă mai sigură în infinita milostivire a celui Atotputernic. Sfinte Arhanghel din ziua de pe urmă, fă ca în această zi să nu avem de ce să ne ruşinăm înaintea ta, nici pentru noi, nici pentru lucrarea încredinţată nouă".

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Bibliografia anexată acestui volum – fără a fi exhaustivă – ilustrează stadiul actual al cercetării privind viaţa şi opera lui Vladimir Ghika.

a) Biografii (în ordinea cronologică a publicării)

Gherman Pierre (Petru), *Du Palais à l'autel et à la geôle. Le Prince Vladimir Ghika*, în *Convertis du XX*ème *siècle*, Casterman, Paris-Tournai, Foyer Notre Dame, Bruxelles, vol. 3, 1955, pag. 183-198 (tradus în limba română: *Din palat la altar şi la puşcărie. Prinţul Vladimir Ghika (1873-1954)* şi publicat în volumul *A trăit şi a murit ca un sfânt*.)

Galzain Michel de, *Une âme de feu, Monseigneur Vladimir Ghika (Un suflet înflăcărat, Monseniorul Vladimir Ghika)*, Éd. Beauchesne 1961, 172 pag. (carte scrisă după documentele culese de Mons. Bârlea, adnotată de Pr. Georges Chorong şi verificată de Elisabeth Ghika.)

Daujat Jean, *l'Apôtre du XX*e *siècle, Vladimir Ghika (Apostolul secolului al XX-lea, Vladimir Ghika)*, La Palatine-Plon, 1956. Deuxième éd., Nouvelles Éditions Latines, Paris 1962, 222 pag.

Durand Suzanne-Marie, *Vladimir Ghika, Prince et Berger (Vladimir Ghika, Prinţ şi Păstor)*, Casterman, 1962, 172 pag.

Estienne Yvonne, *Une flamme dans le vitrail. Souvenirs sur Mgr Ghika (O flacără în vitraliu, Amintiri despre Monseniorul Ghika)*, Éd. du Chalet, Coll. «L'Esprit et l'Église», Lyon, 1963, 266 pag.

Miribel Élisabeth de, *la Mémoire des silences, Vladimir Ghika 1873-1954*, Librairie Arthème Fayard, 1987, 210 pag. (traducere românească: *Memoria tăcerilor. Vladimir Ghika 1873-1954*, EARCB, Bucureşti, 2004, 171 pag., trad. Stela Ciungan)

Nicolae Ştefan, *Monseniorul Ghika. Apostol şi Martir*, Ed. Crater, 1991.

Danubia Hélène (Eugenia Mihalovici), *Prince et martyr, l'apôtre du Danube, Mgr Vladimir Ghika (Prinţ şi martir, apostolul Dunării, Monseniorul Vladimir Ghika)*, Éd. Pierre Téqui, Paris, 1993.

Cosmovici Horia, *Monseniorul: amintiri din viaţa lui Vladimir Ghika (1939-1954)* – urmat de *Appels de Dieu*: *850 pensées inédites de Mgr Ghika* (în franceză) *(Chemări ale lui Dumnezeu: gânduri inedite ale Monseiorului Ghika),* Bucureşti, 1996.

Ciobanu Ioan (coord.), *A trăit şi a murit ca un sfânt*, EARCB, Bucureşti, 2003, 99 pag.

Sicari Antonio Maria O.C.D., *Portrete ale sfinţilor. Slujitorul lui Dumnezeu Vladimir Ghika*, Mişcarea Eclezială Carmelitană, Bucureşti, 2006.

Molette Charles (Mgr), *Mgr Vladimir Ghika, Prince, prêtre et martyr (Monseniorul Ghika, prinţ, preot şi martir)*, AED, 2007, 96 pag.

Fay Ştefan J., *Monseniorul Vladimir Ghika. Schiţă de portret european*, Ed. Continent, Sibiu, 2006, 68 pag.

Vasiliu Mihaela, *Une lumière dans les ténèbres – Mgr Vladimir Ghika*, Éd. du Cerf, Paris, 2011, 162 pag. (traducere românească: *O lumină în întuneric*, EARCB, 2012, 165 pag.)

Cosmovici Horia, *Monseniorul: amintiri şi documente din viaţa Monseniorului Ghika în România* – o nouă ediţie urmată de un studiu despre martiriul lui Vladimir Ghika

scris de Emanuel şi Mihaela Cosmovici, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuş, 2011.

b) Lucrări şi articole publicate, în care este evocată personalitatea lui Vladimir Ghika (în ordine alfabetică).

Baudrillart Alfred, *les carnets du Cardinal*, 8 volume, Cerf, Paris.

Besnard Albert, *Sous le ciel de Rome – Souvenirs*, Éditions de France, Paris, 1925 (extrase publicate în *la Revue de France*, 1914).

Brezianu Barbu B., «Conferinţele Monseniorului Vladimir Ghika», în *Decalogul*, nr. 105-106, 25 decembrie 1939, pag. 11.

Chaigne Louis (dir.), *les Bénédictines de la rue Monsieur*, F.-X. Le Roux, Strasbourg-Paris, 1950.

Chaigne Louis, «Un prince dépossédé par le Christ», în *Voix Catholiques*, 1954

Daujat Jean, «Un dessein de la Providence», în *Dieu est amour*, nº 78, octobre 1985, p. 12-18.

Daujat Jean, *Mémoires*, tome 1, Pierre Téqui, 2012.

Frollo Mia, Sontea Sorin Alexandru, Scurtu Nicolae, *Însemnări despre Monseniorul Vladimir Ghika*, Ed. Eurosong & Book, Bucureşti, 1999.

Fumet Stanislas, *Histoire de Dieu dans ma vie – Souvenirs choisis*, Cerf, Paris, 2002.

Gégout (Mgr), «le Prince Vladimir Ghika», ianuarie-februarie 1957 şi despre «Intermèdes de Talloires», martie-aprilie 1957, în *Bulletin de l'Œuvre de Saint François de Sales,* Paris.

Ghika Dimitrie, *Mémoires de carrière,* manuscris (original la Paris, Archives De Briey; photocopie aux Archives Vladimir Ghika de l'Archevêché Romano-Catholique de Bucarest); publicat în limba română:

Ghyka Dimitrie, *Memorii*, Editura Institutul European, Iaşi, 2004.
Godó Mihály, *Önéletrajz – Testamentum*, Gloria Kiadó, Kolozsvár, 2002. (În memoriile sale, părintele Godó, coleg de celulă cu Monseniorul Ghika la Jilava, dă o mărturie impresionantă asupra evenimentelor pe care le-a trăit alături de Monsenior.)
Langa Tertulian, «Spicuiri dintr-o biografie sfântă», în *Memoria*, nr. 47-48, 2003, p. 28-38.
Theodor Lavi, *Nu a fost pisica neagră: amintirile unui Asir Tzion din România*, Editura Bronfman. 2, Tschlenov Str., P.O. B. 1109, Tel Aviv (f.a.), pp. 178-179, p. 184-185.
Lhande Pierre, *le Christ dans la banlieue : enquête sur la vie religieuse dans les milieux ouvriers de la banlieue de Paris*, Paris, Plon, 1930.
Maritain Jacques et Raïssa, *Œuvres complètes*, vol. XII, 1992; vol. XV, 1995, Fribourg, Éditions Universitaires, Paris, Éditions Saint Paul.
Maritain Jacques, *Carnet de notes*, Desclée de Brouwer, Paris, 1965.
Maritain Jacques, *Journal de Raïssa,* Desclée de Brouwer, Paris, 1963.
Maritain Raïssa, *les Grandes Amitiés*, Desclée de Brouwer, Paris, 1949.
Mouton Jean, *Journal de Roumanie : 29 août 1939-19 mars 1946 – la II*^{e} *guerre mondiale vue de l'Est*, l'Age d'Homme*,* 1978, reed. 1991 (apărut în limba română sub titlul: *Jurnal. România 1939-1946*, Ed. Vivaldi, Bucureşti, 2008).
Netzhammer Raymund (Mgr), *Bischof in Rumänien: im Spannungsfeld zwischen Staat und Vatican*, Bd. 1-2 Hrsg. Nikolaus Netzhammer, Krista Zach, Munich 1995-1996 (traducere românească, *Episcop în România*

într-o epocă a conflictelor naţionale şi religioase, trad. George Guţu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005).
Rzewuski Ceslas, *A travers l'invisible cristal, confessions d'un dominicain*, Plon, Paris, 1976.
Sachs Maurice, *le Sabbat*, Gallimard, Paris, 1946, reed. 1999.
Theodorian-Carada Marius, *Efimeridele – Însemnări & Amintiri 1908-1928*.
Van der Meer Pierre, *Dieu et les Hommes*, Desclée de Brouwer, Paris, 1957.

c) Studii în care este evocată personalitatea lui Vladimir Ghika (în ordine alfabetică)

Articole apărute în: *la Croix* (23-24 février 1955); *l'Osservatore Romano* (8 decembrie 1955); *la Pensée Catholique* (1956, 43 pag. 29-49); *la Nation Roumaine* (aprilie 1957).
Brezianu Andrei, «Între România şi Roma. Tânărul Vladimir Ghika om de acţiune», în *Itinerarii euro-americane*, Ed. Albatros, 2004.
Brezianu Andrei, «le Visage du Christ dans l'amour du prochain: Mgr Vladimir Ghika et l'esprit de *Deus caritas est»,* alocuţiune la al X-lea Congres International *Il Volto di Cristo*, Roma, 2009.
Brezianu Andrei, «Vladimir Ghika şi cortina de fier», în *Convorbiri Literare*, 7 (163), iulie 2009, p. 77-78.
Brezianu Andrei, «Vladimir Ghika şi teroarea istoriei», în *Şi cerul s-a umplut de sfinţi - Martiriul în Antichitatea creştină şi în secolul XX. Actele colocviului internaţional Sighet, 2-5 iunie 2011*, Cristian Bădiliţă (dir.), Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2012, p. 225-238.

Ciobanu Ioan, «Mons. Vladimir Ghika, uomo della sofferenza e dell'ecumenismo», alocuţiune la al X-lea Congres International *Il Volto di Cristo*, Rome, 2009.

Cosmovici Emanuel şi Mihaela, Desserre Marie-Joëlle, *Voix de l'effroi. La Roumanie sous le communisme. Récits et Témoignages*, Éditions M.C., 2000, Bucureşti.

Cosmovici Emanuel, «*Martiriu şi mărturie: Vladimir Ghika la Jilava*», în *Şi cerul s-a umplut de sfinţi - Martiriul în Antichitatea creştină şi în secolul XX. Actele colocviului internaţional Sighet, 2-5 iunie 2011*, Cristian Bădiliţă (dir.), Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2012, p. 239-298.

Dumitriu-Snagov Ion, *le Saint-Siège et la Roumanie moderne 1866-1914*, Pontificia Universitas Gregoriana, vol. 57, Roma, 1989.

Grigorescu, Dan, «Monseniorul», în *Caiete Critice*, nr. 1-2 (183-184), 2003, pag. 61-65.

Hayet, Pierre, *«*Mgr Vladimir Ghika*,* un homme de Dieu au service des hommes (1873–1954)»*, Connaissance des Religions,* vol. *Roumanie, terre de foi*.

Monseigneur Vladimir Ghika, apôtre et martyr, Actele colocviului în memoria Monseniorului Vladimir Ghika, octombrie 2010, Paris, Association pour la béatification de Mgr Vladimir Ghika, 2011.

Palade, Tereza Brîndușa, «Tăcerea memoriei»*,* în *Idei în dialog,* 7 martie 2008.

Prelipceanu, Dana, «Monseniorul Vladimir I. Ghika», în *Contemporanul*, anul VII, 18 ianuarie 1996, nr. 3 (300), pag. 11.

Raydon, Edouard, articol din *Cahiers Panait Istrati* despre convertirea lui Panait Istrati, seria I, 1970, nr. 6, p. 17-20.

Robu, Ioan (Arhiepiscop), «Martiriul Monseniorului Ghika»; Bălţăceanu Francisca, «Vladimir Ghika: schiţă

de profil spiritual»; Broşteanu Monica, «Reuşita unui proiect de viaţă»; Cosmovici Emanuel, «Monseniorul Ghika şi România»; Simion Eugen (Acad.), «Vladimir Ghika»; Toader Lucia, «Fecioara Maria în alocuţiunile Monseniorului Vladimir Ghika», în *Caiete Critice,* Bucureşti, 2010.

România-Vatican, Relaţii diplomatice, Vol. I, 1920-1950, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 3 et p. XXVI.

Simion, Eugen (acad.), «În ariergarda avangardei – Vladimir Ghika (II)», *Caiete Critice* 5 (271)/2010, pag. 3-9.

Stoica, Stan *et alii*, *Dicţionar biografic de istorie a României*, Ed. Meronia, Bucureşti, 2008.

Şerban, Tarciziu, «Rayons de sainteté, ou des convictions pour une vie sainte», *Caietele Institutului Catolic*, [Bucureşti], 1/2005 (7), pag. 217-225.

Ungureanu, Francisc, o serie de articole în *Actualitatea creştină* «Fiecare creştin este un slujitor al lui Dumnezeu», octombrie 2010; «Monseniorul Ghika şi unitatea Bisericii», ianuarie 2011; «Vladimir Ghika: Ce se face cu simplitate e simplu de făcut»; «Cu Monseniorul Ghika pe una din căile Postului Mare», martie 2011; «Mesajul Monseniorului Ghika pentru ... organişti», ianuarie 2012, etc.

Vasile, Cristian, «Monseniorul Vladimir Ghika în atenţia serviciilor de informaţii procomuniste», Conferinţă la Institutul Nicolae Iorga, 14 decembrie 2000. Publicat în *Arhivele totalitarismului,* 2001, IX, nr. 1-2, p. 46-51.

Vianu, Ion, «Cu sufletul la gură», în *Lettre internationale*, ediţia românească, nr. 70, 2009, p. 6-11.

d) Texte publicate de Mons. Ghika (în ordinea cronologică a publicării)

«Le Trois Mars» în *le Monde Catholique*, anul IV, Roma, 15 martie 1902.

«La Vierge et l'Orient», alocuţiune la Congresul marial din decembrie 1904 în Biserica Sfinţilor Apostoli, la Roma, în *Atti del Congresso Mariano mondiale*, Roma, 1904.

Méditation de l'Heure Sainte, Roma, 1912 (traducere românească: *Ora sfântă*, trad. Iulia Cojocariu).

Articole în revistele româneşti *Convorbiri Literare* (1907-1911), *Corespondentul*, *Revista săptămânală*, *Revista Catolică,* reluate în volumul *Spicuiri istorice*, Iaşi, 1935.

Câteva gânduri publicate în limba română în *Răvaşul*, februarie, mai şi iulie 1909.

Iani Papaiani (Vladimir Ghika), *le Nouveau Calendrier œcuménique*, Bucureşti, 1909.

«Romanitatea lui Bunea» articol la moartea lui Augustin Bunea publicat în *Răvaşul,* apoi în *Album în amintirea canonicului Augustin Bunea*, Blaj, 1910, republicat de Galaxia Gutenberg, 2009.

Prezentare a unei scrisori a strămoşului lui Vladimir Ghika, Dimitrie Ghika, *Cultura creştină*, 25 iunie 1912.

«L'âme d'une cérémonie. La solennité du 26 mars 1917 à Paray-le-Monial», în *Revue hebdomadaire*, nr. 27, 7 iulie 1917, pag. 22-41.

«Dans les régions dévastées», în *le Correspondant*, iulie-septembrie 1917, pag. 1000-1025.

Articole apărute în *Chronique des Filles de la Charité*, 1919.

Articole apărute în *l'Union des Églises*, Constantinopol/Paris.

«*L'Anniversaire de Louvain* , în *le Correspondant*, 1919.

«L'Église et la nouvelle Roumanie», în *la Revue des Jeunes,* 25 martie 1921, anul XI, nr. 6, pag. 646-665.
«Autour du drame de Sarajevo», în *Revue universelle*, t. V, nr. 2, 15 aprilie 1921, pag. 129-141.
«Exposé du Prince Vladimir Ghika» privind Internaţionala Catolică, în *la Documentation catholique*, 109, 21-28 mai 1921.
«la Vie catholique internationale et la vocation française», în *Revue des Jeunes*, 10 iulie 1921.
«Autour d'un centenaire 1321-1921: la Philosophie des centenaires – l'Actualité de Dante. Dante et le péché contre les étoiles», conferinţă ţinută la Institutul Superior de Filozofie din Louvain, publicată în *Bulletin du jubilé de Dante*, Comité français catholique pour la célébration du sixième centenaire de la mort de Dante Alighieri, Paris, Art Catholique, 1921.
«L'Héritage de Benoît XV», în *Revue hebdomadaire*, 1922.
Pensées pour la suite des jours, Paris, La Nouvelle Librairie Nationale, 1923.
Articole apărute în *Études* 1923, t. 175, et 1938, t. 254.
«Une conquête de la philosophie chrétienne. Jacques Maritain», în *la Documentation Catholique*, nr. 216, 27 octombrie 1923, pag. 643-660.
Les Intermèdes de Talloires, Éd. Victor Jacquemin, Paris, 1923.
Recenzia cărţii Părintelui Quénet, «l'Unité de l'Eglise», în *Revue Apologétique*, 1 februarie 1924, pag. 565-567.
«Place et rôle de Sainte Jeanne d'Arc entre nous et le ciel», în *Bulletin de la Société Générale d'Éducation et d'Enseignement*, 1924, pag. 224 şi urm. (republicat în 2004 de către Procure de la Transfiguration, Mérigny).
Interviu apărut în *Enquête sur le nationalisme*, de Maurice Vaussard şi Émile Baumann, Éd. Spes, Paris, 1924.

Gânduri apărute în *le Roseau d'or, Huitième numéro de chroniques,* Éd. Plon*,* 1929.

«La Sainte Vierge et le Saint Sacrement», în *la Vie Spirituelle*, 21 (1929) pag. 129-144, publicat şi separat de Ed. Cerf, Paris, 1929.

Gânduri apărute în *Vigile* (cahier IV), 1930.

La Femme adultère, mystère évangélique, Éd. Gabriel Enault, 1931 (traducere românească: *Femeia adulteră,* Mister evanghelic cuprinzând un prolog, un act, un epilog. Piesă teatrală. Tradusă de Al. Lascarov-Moldovan în 1938, Biblioteca Naţională a României).

Nouvelles pensées pour la suite des jours, Paris, Éd. Grasset, 1931.

«De la banlieue rouge à la Cité de Dieu», în *journal de la J.I.C.F., (după 1931).*

Pensées pour la suite des jours (ediţie nouă), Éd. Beauchesne et fils, Paris 1936, 1962 (traducere românească de Doina Cornea în volumul *Gânduri pentru zilele ce vin – Convorbiri spirituale*, Ed. Dacia, 1995. Păr. Ioan Ciobanu a cules alte gânduri din scrierile Monseniorului Vladimir Ghika şi le-a publicat sub titlul *Gânduri pentru fiecare zi*, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 2002-2003.)

Prefaţa cărţii *la Chambre des saints, à Rome,* d'Edmond Joly, Éd. Desclée de Brouwer et Cie, Paris, 1933.

«Dans une baraque à la conquête des âmes», despre o conferinţă ţinută de Vladimir Ghika la Bruxelles, în ziua de 12 ianuarie 1934, în *la Vie servite*, nr. 3, martie-aprilie 1934, pag. 87-89.

Entretiens spirituels. Les réalités de la foi dans la vie, les réalités de la vie dans la foi, Éd. Beauchesne et fils, Paris, 1961: texte apărute separat la Editura Beauchesne între 1923 şi 1932: *la Visite des pauvres,* 1923; *l'Heure*

Sainte, 1928; *la Présence de Dieu,* 1932; *la Liturgie du prochain,* 1932; *la Souffrance,* 1932. (Traducere românească: *Convorbiri spirituale*, Ed. Dacia, 1995, trad. Gheorghe şi Viorica Lascu).

La Messe byzantine dite de St-Jean Chrysostome, Sém. S. Basile, Lille, 1924; Éd. Desclée, 1934.

Spicuiri istorice, seria I, Ed. Presa Bună, Iaşi, 1935.

O scrisoare a lui Vladimir Ghika prezentată într-un articol al lui Ioan Miclea despre Bergson, *Cultura creştină*, sept. 1944.

O scrisoare, datată 21.06.1913, adresată de Vladimir Ghika, din Bucureşti, profesorului Pompiliu Eliade, de la Universitatea din Bucureşti, aflat atunci la Paris. Scrisoarea, plină de detalii istorice privind domnitorii Ghika, a fost publicată de George Trohani în revista Muzeului Naţional de Istorie a României, *Muzeul Naţional*, XVII, Bucureşti 2005, pp. 255-267.

Derniers témoignages, **gânduri inedite** prezentate de Yvonne Estienne, Éd. Beauchesne, Paris, 1970. (traducere românească: *Ultimele mărturii*, Ed. Dacia, 1997, trad. Doina Cornea).

Scrisori către Panait Istrati, publicate în *Cahiers Panait Istrati*, nr. 13, 1996, pag. 158-166.

Fragmente postume. Texte inedite din arhiva Institutului «Vladimir Ghika», Ed. Dacia, 2003, 162 pag., trad. Doina Cornea.

Lettres à mon frère en exil. L'époque stalinienne en Roumanie dans les lettres de Mgr Vladimir Ghika, prince prêtre et martyr, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuş, 2008, 176 pag.

Vladimir Ghika a lăsat foarte multe manuscrise (scrisori, ciorne, agende, gânduri nepublicate, texte diverse). Lista lor e foarte lungă şi n-o putem prezenta aici.

Ansamblul documentelor legate de Vladimir Ghika este în curs de regrupare, în original sau în copie, la Arhiva Institutului Vladimir Ghika de pe lângă Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti.

TABLA DE MATERII

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ 5
SCRISOARE-PREFAŢĂ 7
CUVÂNT ÎNAINTE 11
1. TRECUTUL PREGĂTEŞTE VIITORUL 21
2. AUBERIVE 41
3. SPIRITUL SFÂNTULUI IOAN 63
4. VILLEJUIF 93
5. „NOTRE-DAME DE FRANCE” 115
6. LA BISERICA PENTRU STRĂINI 137
7. CĂLĂTORUL 161
8. SILUETĂ 185
9. CEA DINTÂI PORUNCĂ... 215
10. SCRISORILE 231
11. SCRIERILE 259
12. ULTIMA CĂLĂTORIE 281
ANEXA 1 - SCRISOARE A YVONNEI ESTIENNE CĂTRE PRINŢESA ELISABETH GHIKA 303
ANEXA 2 - RUGĂCIUNE CĂTRE SFÂNTUL ARHANGHEL MIHAIL PENTRU CAVALERII SFÂNTULUI MIHAIL 305
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 307